

ГАРЧИГ

Гарчиг	1
Ерөнхий тойм	2
Бүлэг-1 Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын 2017 оны үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний биелэлт	3-81
1. Байгаль орчныг хамгаалах бодлогын хэрэгжилтийг хангах гэсэн байгууллагын стратегийн зорилтыг хангахад чиглэсэн хөтөлбөр, арга хэмжээ	4-25
2. Газар, газрын хэвлийн, тусгай хамгаалалттай газар нутаг, байгаль орчны ерөнхий үнэлгээ гэсэн байгууллагын стратегийн зорилтыг хангахад чиглэсэн хөтөлбөр, арга хэмжээ	26-30
3. Ойн ашиглалт, хамгаалалт, ойн нөхөн сэргээлт, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх гэсэн байгууллагын стратегийн зорилтыг хангахад чиглэсэн хөтөлбөр, арга хэмжээ	31-44
4. Усны нөөцийн ашиглалт, хамгаалалт гэсэн байгууллагын стратегийн зорилтыг хангахад чиглэсэн хөтөлбөр, арга хэмжээ	45-46
5. Амьтан ашиглалт, тоо толгойг тогтоох, агнуурын бүсүүдийн менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа гэсэн байгууллагын стратегийн зорилтыг хангахад чиглэсэн арга хэмжээ	47-52
6. Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх арга хэмжээ гэсэн байгууллагын стратегийн зорилтыг хангахад чиглэсэн хөтөлбөр арга хэмжээ	53-57
7. Хот суурин газрын орчны бохирдлын хэмжээг бууруулах ага хэмжээ гэсэн байгууллагын стратегийн зорилтыг хангахад чиглэсэн арга хэмжээ	58-59
8. Байгаль орчны чиглэлийн сургалт сурталчилгаа, олон нийтийн арга хэмжээ, шинэлэг арга хэмжээ, хяналт шалгалт, мэдээллийн санг баяжуулах гэсэн байгууллагын стратегийн зорилтыг хангахад чиглэсэн арга хэмжээ	60-81
Бүлэг-2 Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын албан даалгаврын хэрэгжилт	82-94
1. Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2017 оны А/70 тоот албан даалгавар	83-90
2. Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2017.06.06-ны өдрийн 1/3395 албан тоот	91
3. Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2017 оны 3-р сарын 19-ны өдрийн 2 дугаар албан даалгавар	92-94
Хавсралтууд	95-145

Ерөнхий тойм Удирдлага зохион байгуулалт, төлөвлөсөн ажлын гүйцэтгэлийн талаар

Аймгийн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар нь 2017 оны жилийн эцсийн байдлаар удирдах ажилтан 2, гүйцэтгэх ажилтан 42 , үйлчлэх ажилтан 3 ний 47 хүний орон тоотой ажиллаж байна.

2017 онд иргэн болон холбогдох байгууллагуудаас нийт 27 өргөдөл ирснийг хянан шийдвэрлэсэн байна.

2017 онд төрийн захиргааны байгууллага болон бусад холбогдох байгууллагаас нийт 544 албан бичиг ирснийг хүлээн авч албан хэрэг хөтлөлтийн бүртгэлд бүртгэн хяналтын карт хөтлөж шийдвэрлэлтэнд хяналт тавьж 282 хугацаатай бичгийн хариуг хүргүүлж ажиллаа. 350 албан бичгийг төр захиргааны байгууллага болон бусад холбогдох байгууллагад хүргүүлсэн.

Мөн мэргэжилтэнгүүд өдөр тутмын ажлын төлөвлөгөө болон гүйцэтгэлийг гарган газрын даргад танилцуулж, байгаль хамгаалагч нар сар,хагас жилийн тайланг гэрээнд заасан хугацааны дагуу сумын ЗДТГазрын дарга болон БОХУБайцаагчаар хянуулан баталгаажуулан ирүүлсэн.

Хагас жилийн тайланг гарган Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны цахим хаягаар хүргүүлж ажиллалаа. Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын хийж гүйцэтгэсэн 7 хоногийн мэдээг аймгийн Хөрөнгө оруулалт, хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн хэлтэст хүргүүлж ажиллав.

БҮЛЭГ-1

Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын 2017 оны үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний биелэлт

1. “Байгаль орчныг хамгаалах бодлогын хэрэгжилтийг хангах” гэсэн байгууллагын стратегийн зорилтыг хангахад чиглэсэн хөтөлбөр, арга хэмжээ
2. “Газар, газрын хэвлий, тусгай хамгаалалттай газар нутаг, байгаль орчны ерөнхий үнэлгээ” гэсэн байгууллагын стратегийн зорилтыг хангахад чиглэсэн хөтөлбөр, арга хэмжээ
3. “Ойн ашиглалт, хамгаалалт, ойн нөхөн сэргээлт, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх” гэсэн байгууллагын стратегийн зорилтыг хангахад чиглэсэн хөтөлбөр, арга хэмжээ
4. “Усны нөөцийн ашиглалт, хамгаалалт” гэсэн байгууллагын стратегийн зорилтыг хангахад чиглэсэн хөтөлбөр, арга хэмжээ
5. “Амьтан ашиглалт, тоо толгойг тогтоох, агнуурын бүсүүдийн менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа” гэсэн байгууллагын стратегийн зорилтыг хангахад чиглэсэн арга хэмжээ
6. “Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх арга хэмжээ” гэсэн байгууллагын стратегийн зорилтыг хангахад чиглэсэн хөтөлбөр арга хэмжээ
7. “Хот суурин газрын орчны бохирдлын хэмжээг бууруулах арга хэмжээ” гэсэн байгууллагын стратегийн зорилтыг хангахад чиглэсэн арга хэмжээ
8. “Байгаль орчны чиглэлийн сургалт сурталчилгаа, хяналт шалгалт, мэдээллийн санг баяжуулах” гэсэн байгууллагын стратегийн зорилтыг хангахад чиглэсэн арга хэмжээ

1. “Байгаль орчныг хамгаалах бодлогын хэрэгжилтийг хангах” гэсэн байгууллагын стратегийн зорилтыг хангахад чиглэсэн хөтөлбөр, арга хэмжээ

- 1.1 Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн “Бүх нийтээр мод тарих” үндэсний өдрийг зарлах тухай 63 дугаар зарлиг, Хууль бус мод бэлтгэлийг эрчимжүүлэх тухай 48 дугаар зарлиг, Засгийн газарт чиглэл өгөх тухай 178 дугаар зарлигийн хэрэгжилтийг хангах
- 1.2 Монгол улсын Засгийн газрын байгаль орчинтой холбоотой гарсан тогтоол шийдвэрийн хэрэгжилтийг хангах
- 1.3 Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын тушаал, шийдвэрийн хэрэгжилтийг хангах
- 1.4 Монгол Улсын Засгийн газраас хэрэгжүүлж буй байгаль орчны чиглэлийн үндэсний хөтөлбөрийн биелэлтийг ханган ажиллана
- 1.5 БОАЖСайдтай аймгийн Засаг даргын 2017 онд байгуулсан гэрээний хэрэгжилтийг ханган ажиллана
- 1.6 Монгол улсын эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэлийн хэрэгжилт
- 1.7 Аймгийн Засаг даргын захирамж, албан даалгавар, ИТХ-ын хурлын тогтоол шийдвэрийн хэрэгжилтийг ханган ажиллах
- 1.8 Аймгийн Засаг даргын үйл ажиллагааны мөрийн хөтөлбөрт байгаль орчны чиглэлээр тусгагдсан арга хэмжээний биелэлт, үр дүн

1.1 Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн “Бүх нийтээр мод тарих үндэсний өдрийг зарлах тухай 63 дугаар зарлиг, Хууль бус мод бэлтгэлийг эрчимжүүлэх тухай 48 дугаар зарлиг, Засгийн газарт чиглэл өгөх тухай 178 дугаар зарлигийн хэрэгжилтийг хангах

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2010 оны 63 дугаар зарлигаар зарлагдсан “**Бүх нийтээр мод тарих үндэсний өдөр**” 2017 оны 05 сарын 13, 10 дугаар сарын 14-ний өдөр зохион байгуулагдлаа. Тус өдрийг Аймгийн Засаг даргын Тамгын газар, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар, сумдын Засаг даргын Тамгын газар, “Өндөрхаан хот тохижилт” ОНТҮГ, ОБГ, “Хэнтий –Ус” ХХК хамтран зохион байгуулж ажиллалаа. Тус үйл ажиллагаанд төрийн болон төрийн бус байгууллага, аж ахуй нэгж, иргэд идэвхи санаачлага гарган оролцож, мод тарих үүргээ биелүүлж аймгийн хэмжээнд нийт 21126 мод тарив. Тус үйл ажиллагаанд давхардсан тоогоор нийт 3577 иргэн, 652 байгууллага, ААН оролцож 58,5 сая төгрөгийг зарцуулсан байна. Тарьсан модыг цаашид усалж арчлан ургуулах чиглэл өгч ажилласан.

Аянд нэгдэн мод тарьж буй иргэн, төрийн байгууллага, аж ахуйн нэгжүүд Зураг:1

“Бүх нийтээр мод тарих үндэсний өдөр” тохиож байгаатай холбогдуулан Чингис хот болон хээрийн бүсийн сумдыг модны тарьц, суулгацаар хангах зорилгоор үзэсгэлэн худалдааг 05-р сарын 11-13, 10 сарын 12-14 өдрүүдэд “Эвт худалдааны төв” –д зохион байгууллаа. Үзэсгэлэн худалдаанд “Биндэр -Ой” сум дундын ойн анги, “Батширээт” сум дундын ойн анги, Хэнтий шинэс ойн анги, Жимсний баяжмал нөхөрлөл, Хэрлэнгийн ногоон төгөл нөхөрлөл, Дархан хатдын үзэсгэлэн ТББ болон Улаанбаатар хотоос иргэд оролцож Нарс, Шинэс, Өрөл, Долоогоно, Нохойн хошуу, Үхрийн нүд, Тэхийн шээг, Хайлаас, Монос, Шар хуайс, Далийн Ягаан, Улиас, Гүйлс, Интор, Чацаргана, Гүзээлзгэнэ зэрэг нийт 21 төрлийн 10,0 мянган ширхэг мод худалдаалсан байна.

Модны үзэсгэлэн худалдаа Зураг:2

1.2 Монгол улсын Засгийн газрын байгаль орчинтой холбоотой гарсан тогтоол шийдвэрийн хэрэгжилтийг хангах Хүснэгт:1

1.3 Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын тушаал, шийдвэрийн хэрэгжилтийг хангах

2017 онд Ойгоос мод бэлтгэх дээд хязгаар батлах тухай А-111 тоот тушаал

БОАЖСайдын 2016 оны А/111 тоот "2017 онд ойгоос мод бэлтгэх хязгаар батлах тухай" тушаалыг үндэслэн аймгийн ИТХ-ын 2016 оны 12 дугаар сарын 02-ны өдөр Хэнтий аймгийн "2017 ойд ойгоос бэлтгэх модны дээд хязгаар батлах тухай" 04 тоот тогтоолоор нийт 101131м3 модыг 888 га талбайгаас бэлтгэхээр сум тус бүрээр хувиарлан баталуулсан. Одоогийн байдлаар 34156 м3 мод бэлтгэн 160,0 сая төгийг төсөвт төвлөрүүлсэн.

Журам батлах тухай-"Ойн мэргэжлийн байгууллагад тавигдах шаардлага, ажиллах журам" А-223 тоот тушаал

Ойн мэргэжлийн байгууллагын эрх сунгуулах хүсэлт гаргасан 5 аж ахуй нэгжид дүгнэлт гарган, ойн мэргэжлийн байгууллагын эрх шинээр авах 1 аж ахуйн нэгжид дүгнэлт тус тус гарган БОАЖЯ-д хүргүүлсэн.

Журам батлах тухай-"Гарал үүслийн гэрчилгээ олгох, хяналт тавих журам" А-153 тоот тушаал

2017 онд ой сум, сум болон сум дундын ойн ангиуд ойгоос мод бэлтгэх эрхийн бичиг 4528 ширхэг, мод модон материалын гарал үүслийн гэрчилгээ 2102 ширхэгийг тус тус журмын дагуу олгосон.

Уул уурхайн ашиглалтын улмаас эвдэрсэн газрын тооллого хийх ажлын удирдамж А-71 тоот тушаал

Аймгийн Засаг даргын захирамжаар ажлын хэсэг байгуулан сумын Засаг дарга болон байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч байгаль хамгаалагч нарт чиглэл өгч уул уурхайн нөлөөгөөр эвдэрсэн орхигдсон талбайн урьдчилан судалгааг гаргуулах ажлыг эхлүүлээд байна. 2018 оны байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардал төсвийг суулган эвдэрсэн газрын тооллого судалгааг хийхээр төлөвлөж байна.

"Тусгай болон ахуйн зориулалтаар амьтан агнах, барих хуваарь батлах тухай" А-149 тоот тушаал

Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2016 оны 12-р сарын 27-ны өдрийн А/149 тоот "Тусгай болон ахуйн зориулалтаар амьтан агнах, барих хуваарь батлах тухай" тушаалыг үндэслэн аймгийн ИТХ-ын 2017 оны 02 дугаар сарын 02-ны өдрийн 01 тоот тогтоолоор Хэнтий аймгийн 2017 онд ахуйн болон тусгай зориулалтаар агнах, барих агнуурын амьтны тоо хэмжээний дээд хязгаарыг тогтоосон. Энэхүү тогтоолоор Хэнтий аймгийн хэмжээнд ахуйн зориулалтаар 30 зэрлэг гахай, 60 бор гөрөөс, 110 цагаан зээр, 1000 загас болон тусгай зориулалтаар 50 цагаан зээр, 3 бор гөрөөс, 5 зэрлэг гахай, 80 тул загас, 150 шувуу агнуулах, бариулахаар хувиарлагдсан. 2017 онд 736 толгой загас, 28 толгой бор гөрөөс, 24 толгой зэрлэг гахай, 1 толгой цагаан зээрийг ахуйн зориулалтаар агнуулсан.Тусгай зориулалтаар 80 толгой тул, 800 толгой бусад загас бариулсан,3 толгой угалз, 5 толгой цагаан зээр, 50 толгой агнуурын шувуу ,180 толгой хөхвөр тагтаа агнуулсан, 50 толгой идлэг шонхор амьдаар гадаад улсад гаргасан бөгөөд орон нутгийн төсөвт нийт 491228,32 мян.төгрөг төвлөрсөн.

"Статистик мэдээллийн сан үүсгэх" тушаалын хэрэгжилтийг ханган ажиллана А-361 тоот тушаал

БОХ-4-Усны ашиглалт хамгаалалт, бохир ус цэвэрлэх байгууламж, усны чанар төлөв байдлын тайлан, БОХ-5-Ойн нөөц, түүний ашиглалт, хамгаалалт, нөхөн сэргээлтийн тайлан, БОХ-6- Амьтны аймгийн нөөц, түүний ашиглалт, хамгаалалтын тайлан, БОХ-7- Хатуу хог хаягдал болон хог хаягдал дахин боловсруулалтын тайлан, БОХ-8 Орчны болон агаарын чанарын төлөв байдлын тайлан, БОХ-9 Гамшгийн тайлан, БОХ-10 Байгалийн ургамлын нөөц, ашиглалт, хамгаалалтын тайланг <http://geodata.mne-ngic.mn/box/>-хаягт нэгтгэсэн. 2017 оны эхний улиралд 2016 оны БОХ-1, БОХ-2, БОХ-3 тайлангуудыг <http://geodata.mne-ngic.mn/box/>-хаягт нэгтгэсэн.

1.4 Монгол Улсын Засгийн газраас хэрэгжүүлж буй байгаль орчны чиглэлийн үндэсний хөтөлбөрийн биелэлтийг ханган ажиллана

1.Нэн ховор, ховор амьтдыг хамгаалах үндэсний хөтөлбөр Хүснэгт-2

№	Хөтөлбөр/төслийн агуулга	Гүйцэтгэл			
1	Нэн ховор, ховор амьтдыг хамгаалах үндэсний хөтөлбөр 2011.09.21-ний өдөр №277 тогтоол	Экологийн тэнцвэрт байдлыг хадгалах, тогтвортой хөгжлийн шаардлагад нийцүүлэн нэн ховор,ховор амьтдын тоо толгой цөөрөх, амьдрах орчин доройтохоос сэргийлж, байгалийн жамаар хэвийн өсөж үржих нөхцөлийг нь хангах , зориудаар үржүүлж, цөм сүргийг хамгаалах замаар тэдгээрийн тоо толгой тархац нутгийг нэмэгдүүлэх бодлогын чиглэлийг тодорхойлж хэрэгжүүлэх зорилготой.			
2	Санхүүжилтийн эх үүсвэр	Орон нутгийн төсөв, агнуурын бүс нутаг хариуцагчдийн хөрөнгө			
3	Хэрэгжүүлэгч байгууллага / хэрэгжих нийт хугацаа/	Үндсэн хэрэгжүүлэгч байгууллага: аймгийн ЗДТГазар, агнуурын бүс хариуцагчид			
		Хамтран хэрэгжүүлэгч байгууллага: сумын ЗДТгазар , иргэдийн нөхөрлөл			
4	Төсөл, хөтөлбөрийн зорилт:	<p>Зорилт-1 Нэн ховор, ховор амьтдын тархац нутгийг улсын, орон нутгийн тусгай хамгаалалтанд авах</p> <p>Зорилт-2. нэн ховор, ховор амьтдын зүйл бүрийг хамгаалах, өсгөн үржүүлэх үндэсний, бүс нутгийн болон орон нутгийн урт, богино хугацааны зорилтыг тодорхойлсон ан амьтны менежментийн төлөвлөгөөг батлан хэрэгжүүлнэ;</p> <p>Зорилт-3. ан амьтны менежментийн төлөвлөгөөг үндэслэн нэн ховор, ховор амьтны байршил нутгийг бүхэлд нь буюу хэсэгчлэн орон нутгийн иргэдийн нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, мэргэжлийн холбоод болон төрийн бус байгууллагад хариуцуулан хамгаалах эрх зүй, эдийн засгийн үндсийг бүрдүүлж, хэрэгжүүлнэ;</p> <p>Зорилт-4. Ховор амьтдын байршил /аргаль, буга/ нутгийн булаг, шандыг ширгэхээс сэргийлж усан сан, худаг гаргах</p> <p>Зорилт-5 Ган зудны гамшиг тохиолдохоос сэргийлж ховор амьтдад биотехникийн арга хэмжээ авах орон нутгийн төсөвт зардлыг тусгах</p> <p>Зорилт-6 Нэн ховор, ховор амьтдын талаар олон нийтэд сурталчлах</p>			
5	Зардал	Төсөв мян.төг	40 492,0		
		Үүнд:	Төсөв 2017 /мян.төгрөг/	Гүйцэтгэл /мян.төгрөг/	Хувь
		Багц 1	0	0	90
		Багц 2	20000,0	19800,0	100
		Багц 3	0	0	100
		Багц 4	8500,0	8500,0	100
		Багц 5	8992,0	8992,0	100
Багц 6	3000,0	3000,0	100		

6	Төсөл, хөтөлбөрийн зорилт:		Ажлуудын биелэлтийг доорхи талбарт бичнэ						
	1-р зорилтын хүрээнд:		Өмнөдэлгэр, Батширээт, Биндэр, Баян-Адрага сумдын хил дамансан “Хурх хүйтний хөндий” орчмын газрын 190332.9 га талбайг Улсын тусгай хамгаалаттай газрын байгалын нөөц газрын ангиллаар авах саналыг Аймгийн ИТХурын дөрөвдүгээр хуралдааны 02 дугаар тогтоолоож дэмжүүлж, Батширээт, Биндэр сумдын хил дамансан “Гутайн даваа” орчмын газрын 39930.03 га талбайг Улсын тусгай хамгаалаттай газрын байгалын нөөц газрын ангиллаар авах саналыг Аймгийн ИТХурын Тавьдугаар хуралдааны 02 дугаар тогтоолоож дэмжүүлж “Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яаманд хүргүүлээд байна.						
	2-р зорилтын хүрээнд:		Хэнтий аймгийн ерөнхий агнуур зохион байгуулалт, агнуурын бүсүүд, менежментийн төлөвлөгөөг/2018-2022/ ажлын хэсэг актаар хүлээн авч 2017 оны аймгийн ИТХ-н тэргүүлэгчдийн хуралдааны 83-р тогтоолоор дэмжин БОАЖЯамаар батлуулахаар уламжлаад байна.						
	3-р зорилтын хүрээнд:		Ховор амьтан тулын өлгий нутаг Онон голын загас агнуурын бүсийн менежментийг хариуцагч Онон голын Загасчдын клуб ТББайгууллага,Ховор амьтан аргаль, буга нутагдаг "Мөрөн","Баян-Уул" агнуурын бүсийн менежментийг хариуцагч "Ханомаро тур"ХХК-ны 2017 оны менежментийн төлөвлөгөөний гүйцэтгэлийг БОАЖГазар дүгнэн эдгээр агнуурын бүс хариуцагч нарын менежмент хариуцах гэрээнүүдийг 10 жилийн хугацаагаар сунган ажилласан.						
	4-р зорилтын хүрээнд:		Батширээт сумын Бэлийн булгийн эхийг Навчит хайрхан нөхөрлөлөөр 500,0мянган төгрөгөөр хашиж хамгаалах ажлыг гүйцэтгүүлсэн.Биндэр сумын 4 багийн 10 булгийн эхийг иргэд, ойн нөхөрлөлтэй хамтран 3,0 сая төгрөгөөр хашиж хамгаалсан.Норовлин сумын Цагаан хошууны булгийг 250м тойруулан шургаагаар 1500,0мянган төгрөгөөр, Бэрхийн булгийн эхийг 160м тойруулан шургаагаар 1500,0мянган төгрөгөөр, Буянт булгийн эхийн 2 ундаргыг тус бүр 120м тойруулан тулгууртай модон шонтой шургаагаар 1500,0 мянган төгрөгөөр тус тус Нарс, Бэрх, Баян ойн нөхөрлөлүүд хашаажуулсан.Мөрөн сумын Хөндлөн булгийн эхийг 2 иргэнээр 500,0 мянган төгрөгөөр хашаажуулсан.						
	5-р зорилтын хүрээнд:		Аймгийн Галшар, Баянхутаг, Баянмөнх, Дархан, Өмнөдэлгэр, Биндэр, Баян-Адарга, Дадал, Норовлин, Мөрөн, Бор-Өндөр сумдын нутагт нутагших ховор амьтдын байршил 29 газарт сумдад олгосон байгаль хамгаалах зардал болох 8992,0мян.төгрөгөөр нийт 12 шуувай шүү, 6 шуудай хийвэг, 400кг улаан буудай, 500кг давс, 1320 боодол өвс, 18,1тн хужир тавьсан.						
6-р зорилтын хүрээнд:		Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны харьяа Цэнгэг усны нөөц, байгаль хамгаалах төв нь Хэнтий аймгийн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар, Боловсрол, соёл, урлагийн газартай хамтран Монгол орны нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд тархац нутаг нь хумигдаж, тоо толгой нь цөөрч устах аюулд орсон биологийн төрөл, зүйлүүдийн талаар мэдлэг, мэдээлэл олгох, байгаль хамгаалах үйлсэд сурагчдын оролцоог нэмэгдүүлэх, байгаль эх дэлхийгээ хайрлан хамгаалах төлөвшил олгох зорилго бүхий “Улаан номыг хэн сайн мэдэх вэ?” танин мэдэхүйн уралдаант тэмцээнийг ерөнхий боловсролын сургуулийн ахлах ангийн сурагчдын дунд 2017 оны 05-р сарын 11-ний өдөр Хан Хэнтий цогцолбор сургууль дээр зохион байгуулсан.							
7	Төсөл, хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн үнэлгээ, дүгнэлт	Биелэлт дундаж	Зорилтын тоо	Зорилт 1	Зорилт 2	Зорилт 3	Зорилт 4	Зорилт 5	Зорилт 6
		97%	6	90	90	100	100%	100%	100%
8	Төсөл, хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн нэгдсэн үнэлгээ		Нэгдсэн үнэлгээ						
	(ЗГХЭГ-ын үнэлгээ)		97%						

2. Ус үндэсний хөтөлбөр Хүснэгт-3

д/д	Хөтөлбөр төслийн агуулга	Гүйцэтгэл 2017			
1	"Ус" үндэсний хөтөлбөр 2010 оны 05 сарын 20 өдөр Монгол Улсын Их Хурлын 24 тоот тогтоол	Монгол орны усны нөөцийг хомсдол, бохирдлоос хамгаалах, боломжит нөөцийг зүй зохистой ашиглан улс орны хөгжлийн түлхүүр болгох, монгол хүн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах нөхцлийг бүрдүүлэх төрийн бодлогыг хэрэгжүүлэхэд энэхүү хөтөлбөрийн зорилго оршино			
2	Санхүүжилтийн эх үүсвэр	Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө			
3	Хэрэгжүүлэгч байгууллага/хэрэгжих нийт хугацаа	Үндсэн хэрэгжүүлэгч: Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар Хамтран хэрэгжүүлэгч: Сумын ЗДТГазар, иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага			
4	Төсөл, хөтөлбөрийн зорилтууд	Зорилт 1. 3.1.6.булаг, шандны эхийг хамгаалах ажлыг үргэлжлүүлэн хийж, жилд 140-өөс доошгүй (тухайн аймаг дахь булаг, шандны тооноос хамааран 1 -8) булаг, шандны эхийг тохижуулж хамгаалах ажлыг хийх			
		Зорилт 2. 3.2.3.газар доорхи усны хяналт-шинжилгээний улсын сүлжээг шинээр байгуулж, уул уурхайн хяналтын цооногууд, нийслэл, аймгийн төвийн ус хангамжийн эх үүсвэрийн дэвсгэр талбайг хамарсан хяналт-шинжилгээний цооногуудыг өрөмдөж тоноглон улсын сүлжээнд холбох, орчин үеийн холбооны системийг ашиглан мэдээлэл, өгөгдлийг шуурхай дамжуулах технологид шилжүүлэх;			
		Зорилт 3 3.3.26. монгол орны нутаг дэвсгэрт хөв, цөөрөм байгуулж ашиглах боломжийн талаархи хайгуул, судалгааны үр дүн, орон нутгийн эрэлт хэрэгцээ, захиалга дээр үндэслэн 130-аас доошгүй газарт хөв, цөөрөм байгуулж ашиглах			
		Зорилт 4 3.3.17.хөдөөгийн хүн ам, мал аж ахуйн ус хангамжийг нэмэгдүүлэх, бэлчээрийг усжуулах арга хэмжээг тасралтгүй явуулж, орон нутгийн засаг захиргааны байгууллага, бэлчээр ашиглагч, фермерийн аж ахуй, хөдөө аж ахуйн салбарын бодлого, төлөвлөлттэй уялдуулан жилд 800-1000 худгийг шинээр гаргаж, сэргээн засварлах;			
		Зорилт 5 3.5.1. аж ахуйн үйл ажилгааны нөлөөлөл, ачаалал ихтэй голуудын сав газрын зөвлөл, захиргаадыг байгуулан ажиллуулна. Усны нөөц болон бусад нөөцийг зохистой ашиглах, хамгаалах цогц үйл ажиллагаатай уялдуулан менежментийн цогцолбор төлөвлөгөөг боловсруулан хэрэгжүүлэх			
		Зорилт 6 3.6.1.нийслэл, аймгийн төв, сум, суурин, баг, хот айлын хэмжээнд ойр орчныхоо усны эхийг хамгаалах, цэвэр ариун байдлыг хангах, сөрөг нөлөөлөлд өртөхөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг жилд 2 удаа зохион байгуулж хэвшүүлэх;			
5	Төсөв (Нийт шаардагдах зардал) 46,5 сая				
		Багц 1	14,5	14,5	100
		Багц 2	23,5	23,5	100
		Багц 3	2,5	2,5	100
		Багц 4	3	3	100
		Багц 5	0	0	100
		Багц 6	3	3	100
	Төсөл, хөтөлбөрийн зорилтуудын хэрэгжилт				
6	1-р зорилтын хүрээнд	Аймгийн хэмжээнд нийт 17 булгийн эх хамгаалагдсан. Үүнд: Жаргалтхаан сум Хааны булаг, Батноров сумын "Ардын хөв"-ийг тэтгэгч булаг, Хэрлэн сум Нарангийн булаг, Галшар сум Хөвөрийн бүрдний эх, Бор-Өндөр сум Далангүрүүний рашаан, Норовлин сум Цагаан хошууны булаг, Батширээт сум Бэлийн булаг, Биндэр сум 10 булгийн эхийг тус тус хашаажуулснаар ундаргыг малын хөлд дарагдах, байгалийн аясаар нөхөн сэргэх нөхцлийг бүрдүүлэн ажилласан.			
7	2-р зорилтын хүрээнд	Чингис хотын хүн амын унд ахуйн усны эх үүсвэрийн газрын доорхи усны ордын ашиглалтын байдалд хяналт- шинжилгээ хийх 2 цооногт БОАЖЯ-ны захиалгаар мэдээлэл дамжуулах ком суурилуулсан. Мөн Чингис хотын хүн амын ундны усны 3			

		эх үүсвэрт онцгой хамгаалалтын бүсээр нь хамгаалалтын хашаа барьлаа.							
8	3-р зорилтын хүрээнд	2017 онд хөв цөөрөм байгуулах төсөв зардалд тусгагдаагүй тул хийгдээгүй. Харин Экосистемд түшиглэсэн дасан зохицох үйл ажиллагааг уур амьсгалын өндөр эрсдэлтэй голуудын сав газарт хэрэгжүүлэх нь МОН12 төлийн санхүүжилтээр байгуулсан "Ардын хөв/10000м3/"-ийг усаар тэжээдэг Дундбүрдийн голын эхийг хашлаа.							
9	4-р зорилтын хүрээнд	Байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардлаар Бор-Өндөр сумд бэлчээрийн усан хангамжийг сайжруулах зорилгоор 2 гар худаг 3,0 сая төгрөгөөр гаргуулсан. 2018 онд Мөрөн, Цэнхэрмандал, Баян-Овоо, Галшар сумдад бэлчээрийг усжуулах зориулалтаар худгийн зөвшөөрөл олгогдсон.							
10	5-р зорилтын хүрээнд	Аймгийн ИТХ-ын 13 дугаар тогтоолоор Нийт 129 гол горхи, 935 булаг, 417 нуур, 73 худгийн онугой болон энгийн, эрүүл хамгаалалтын бүсийг тогтоосон. Хэрлэн голын онцгой болон энгийн хамгаалалтын бүсэд тэмдэг тэмдэглэгээ суурилуулах ажлыг Дархан, Баянмөнх, Баян-Овоо сумдаас эхэлсэн бөгөөд 2018 онд бусад сумдад хийхээр төлөвлөсөн болно.							
11	6-р зорилтын хүрээнд	Хэрлэн, Онон, Улз голын менежментийн төлөвлөгөө батлагдсан бөгөөд Умард голын гүвээт-Халхын дундад талын сав газрын захиргаа менежментийн төлөвлөгөөг батлуулсан. Харьяа сав газрын захиргаатай хамтран батлагдсан менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэн ажиллаж байна. Мөн усан сан бүхий газрын хог хаягдлын цэвэрлэгээг жилд 2 удаа зохион байгуулдаг төдийгүй эрүүл ахуйн шаардлага хангасан усаар хангахыг зорин ажилладаг. Бор-Өндөр сумын Нархан цэцэрлэгт ус цэнгэгжүүлэх, зөөлрүүлэх төхөөрөмж суурилуулсан.							
13	Дүгнэлт (ололт, дутагдал, анхаарах асуудлууд)	Ололттой тал: 1. Байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээний зардал тусгаж, байгаль орчныг хамгаалах нэн шаардлагатай ажлууд хийгдэж чадаж байна. Дутагдалтай тал: 1. Усны орлогод төлөвлөгдөөгүй орлого орсон тохиолдолд тодотголоор Байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээний зардалд тусгуулдаггүй.							
14	Төсөл, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэгч талуудын хамтын ажиллагаанд өгөх хөндлөнгийн үнэлгээ	Хамтран ажиллах тал дээр бүх талууд сайн ажилласан.							
15	Төсөл, хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн үнэлгээ, дүгнэлт (Өөрийн үнэлгээ)	Биелэлт дундаж	Зорилтын тоо	Зорилт 1	Зорилт 2	Зорилт 3	Зорилт 4	Зорилт 5	Зорилт 6
		90%	6	100%	100%	100%	90%	70%	80%

3.Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөр Хүснэгт-4

№	Хөтөлбөр/төслийн агуулга	Гүйцэтгэл
1	Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөр	Цөлжилттэй тэмцэх, цөлжилтийг сааруулах гэж цөлжих эрсдэлтэй газар нутгийг цөлжилтөөс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах, элсний нүүдлийг зогсоох, уул уурхайн нөхөн сэргээлт хийх, тариалангийн талбайн хөрс хамгаалах, усалгааны систем, ойн зурвас байгуулах, бэлчээрийн даацыг тохируулах болон цөлжиж байгаа газар нутгийг нөхөн сэргээх, мод, бут тарих, ургамалжуулах, усан сан байгуулах, гангийн нөлөөг бууруулах зэрэг үйл ажиллагааг
2	Санхүүжилтийн эх үүсвэр	Орон нутгийн төсөв, байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардал
3	Хэрэгжүүлэгч байгууллага / хэрэгжих нийт хугацаа/	Үндсэн хэрэгжүүлэгч байгууллага: Аймгийн ЗДТГазар, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар
		Хамтран хэрэгжүүлэгч байгууллага: Сумын ЗДТгазар , Төрийн болон төрийн бус байгууллага, иргэд
4	Төсөл, хөтөлбөрийн	7.1. Байгууллагын чадавхийг бэхжүүлэх;

	тэргүүлэх чиглэлүүд	7.2. Хууль эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох;						
		7.3. Шинжлэх ухаан, технологийн мэдлэгийн хүрээг өргөжүүлэх;						
		7.4. Сурталчилгаа, оролцоог нэмэгдүүлэх, боловсролыг дэмжих;						
		7.5. Орон нутгийн түвшинд хэрэгжүүлэх бодит арга хэмжээг дэмжих, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх.						
5	Зардал	Төсөв	45,950.0					
		Үүнд:	Төсөв 2017 /мян.төгрөг/	Гүйцэтгэл /мян.төгрөг/		Хувь		
		Багц 4	7,800.0	7,800.0		100		
		Багц 5	38,150.0	38,150.0		100		
6	Төсөл, хөтөлбөрийн зорилт:		Ажлуудын биелэлтийг доорхи талбарт бичнэ					
	4-р тэргүүлэх чиглэлийн хүрээнд: Хүрэх үр дүн 1:		Хэнтий аймгийн хэмжээнд Байгальд ээлтэй үйл ажиллагаа, үйлдвэрлэл, хэрэглээг нэвтрүүлж буй ААН-ийг жил бүр шалгаруулж, урамшуулах, сурталчилах уралдаан зарлаж шалгаруулах ажил хийгдэж байна.					
	Хүрэх үр дүн 2:		Эко сум, суурингийн шалгуур үзүүлэлтүүдийг гарган байгальд ээлтэй сумдыг шалгаруулах үйл ажиллагааг зохион байгуулж шалгаруулалтын ажил хийгдэж байна.					
	Хүрэх үр дүн 3:		ЕБСургуулийн багш, сурагчдын дунд "Тогтвортой хөгжлийн боловсролын олимпиад"-ыг зохион байгуулсан.					
	Хүрэх үр дүн 4:		Өндөрхаан ТВ-ээр 4-5 сард цөлжилтийн талаархи шторктийг өдөр бүр нэвтрүүлсэн.					
	5-р тэргүүлэх чиглэлийн хүрээнд: Хүрэх үр дүн 1:		Байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардлаар нийт 7 сая төгрөг зарцуулан үүлэнд нөлөөлөх ажлыг хийж гүйцэтгэсэн ба нийт 26 удаагийн гаргалт гарч 81 удаагийн харвалт хийсэн.					
	Хүрэх үр дүн 2:		Хүүхэд залуучуудын цэцэрлэгт хүрээлэнгийн 1 га талбайд мод тарьж, ногоон байгууламж байгуулсан. Амьдралт 90% -тай ургаж байна.					
Хүрэх үр дүн 3:		Хэрлэн сумын ногоон байгууламжийг услах зорилгоор шинээр гүн өрлийн худаг гаргасан. Одоогоор Чингис хотын ногоон байгууламжны усыг тус эх үүсвэрээс хангаж байна.						
7	Дүгнэлт (ололт, дутагдал, анхаарах асуудлууд)		Хөрөнгө оруулалт нэмэгдүүлэх шаардлагатай					
8	Төсөл, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэгч талуудын хамтын ажиллагаанд өгөх хөндлөнгийн үнэлгээ		Хамтран ажиллах тал дээр бүх талууд сайн ажилласан.					
9	Төсөл, хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн үнэлгээ, дүгнэлт (Өөрийн үнэлгээ)	Биелэлт дундаж	Зорилтын тоо	Зорилт 1	Зорилт 2	Зорилт 3	Зорилт 4	Зорилт 5
		80%	2	-	-	-	90%	100%
10	Төсөл, хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн нэгдсэн үнэлгээ		Нэгдсэн үнэлгээ					
	(ЗГХЭГ-ын үнэлгээ)		95%					

4.4. Хэнтий аймгийн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын жилийн үйл ажиллагааны тайлан 1997-2030 1 255

1. “Хэнтий аймгийн ногоон хөгжилд суурилсан тогтвортой хөгжлийн хэтийн зорилт-2026” бодлогын баримт бичгийг хэрэгжүүлэх зорилгоор энэ сарын 30-нд “Тогтвортой хөгжлийн боловсролын олимпиад”-ыг БСУГ, МСУТ, БОАЖГ хамтран зохион байгууллаа. Уг олимпиадад 13 сумын сургуулийн өмнөх боловсролын болон ерөнхий боловсролын сургууль, МСУТ-ийн нийт 32 сурагч, 20 багш оролцлоо. “Байгаль хамгаалах уламжлал” сэдэвт гар зураг, “Албан байгууллагын гадаад болон дотоод орчны үнэлгээ” сэдвээр бичил судалгааны ажлын илтгэлийг сурагчид, “Байгаль хамгаалах уламжлал” сэдвээр багш нар илтгэл тавилаа. Гар зургийн уралдаанд байгаль хамгаалах уламжлалт аргыг илэрхийлсэн агуулгатай, уриаг үгээр илэрхийлж, тайлбарлах ба багш нар байгаль хамгаалах уламжлал, тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлалыг тусгасан нэгж хичээлийн хөтөлбөр боловсруулан хэлэлцүүлсэн байна. Багш нарын “Байгаль хамгаалах уламжлал” сэдэвт илтгэлээр нэгдүгээр байрыг Хэрлэн 1-р сургуулийн биологийн багш Д.Жимсээ, 2-р байрыг Бор-Өндөр Энхжин цэцэрлэгийн багш М.Адьяа, 3-р байрыг Хан Хэнтий цогцолбор сургуулийн багш Г.Цэгмид нар тус тус шалгарчээ.

“Байгаль хамгаалах уламжлал” сэдэвт зураг, “Байгууллагын гадаад, дотоод орчны үнэлгээ” бичил судалгааны ажлын илтгэлийн төрөлд Мөрөн сумын ЕБС-ийн сурагч Г.Мөнххэрлэн тэргүүлж, Батширээт сумын ЕБС-ийн сурагч Б.Энхтуул, Норовлин сумын ЕБС-ийн сурагч О.Цэлмүүн нар удааллаа.

2. Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны харьяа Цэнгэг усны нөөц, байгаль хамгаалах төв нь Хэнтий аймгийн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар, Боловсрол, соёл, урлагийн газартай хамтран Монгол орны нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд тархац нутаг нь хумигдаж, тоо толгой нь цөөрч устах аюулд орсон биологийн төрөл, зүйлүүдийн талаар мэдлэг, мэдээлэл олгох, байгаль хамгаалах үйлсэд сурагчдын оролцоог нэмэгдүүлэх, байгаль эх дэлхийгээ хайрлан хамгаалах төлөвшил олгох зорилго бүхий “Улаан номыг хэн сайн мэдэх вэ?” танин мэдэхүйн уралдаант тэмцээнийг ерөнхий боловсролын сургуулийн ахлах ангийн сурагчдын дунд 2017 оны 05-р сарын 11-ний өдөр Хан Хэнтий цогцолбор сургууль дээр зохион байгууллаа.

Тэмцээнд Хэрлэн, Биндэр, Өмнөдэлгэр, Батноров сумдын ерөнхий боловсролын 7 сургуулийн 8 багийн 40 ахлах ангийн сурагч оролцсон.

1-р байр Хан хэнтий цогцолбор сургуулийн Хотон шувуу баг эзэлж БОАЖСайдын өргөмжлөл, 400000 төгрөгний мөнгөн шагнал,

2-р байр Хэрлэн 1-р сургууль Хувьсал баг эзэлж БОАЖСайдын өргөмжлөл ,300000 төгрөгний шагнал,

3-р байр Өмнөдэлгэр сумын Изал баг эзэлж БОАЖСайдын өргөмжлөл 200000 төгрөгний мөнгөн шагнал,

Тусгай байрыг Тэмүүжин цогцолбор сургууль Тэмжүүжин-1 баг эзэлж БОАЖСайдын өргөмжлөл ,100000 төгрөгний мөнгөн шагнал тус тус авсан.

Тэмцээнийг анх 2016 онд Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуулчлалын сайдын ивээл дор Улаанбаатар хотын 9 дүүргийн ерөнхий боловсролын сургуулийн ахлах ангийн сурагчдын дунд

амжилттай явуулж, оролцсон сурагчид, багш нар тус Улаан номд бүртгэгдсэн амьтан, ургамлын талаар сонирхолтой асуулт хариулт, жүжигчилсэн тоглолт хэлбэрээр явагддаг тэмцээн нь танин мэдэхүйн болон бүтээлч сэтгэхүйг хөгжүүлэхэд өндөр ач холбогдолтой хэмээн үнэлж байв.

Улаан номыг хэн сайн мэдэх вэ? тэмцээн нь 2 дахь жилдээ зохион байгуулагдаж байгаа бөгөөд энэ жилийн тэмцээн нь орон нутагт хийж байгаагаараа онцлог юм.

Улаан ном хэн сайн мэдэх вэ уралдаан Зураг-3

5.Ойн цэвэрлэгээ хөтөлбөр 2014-2020, №30

БОАЖСайдын 2016 оны 11 дүгээр сарын 23 ны өдрийн А/111 тушаалаар "2017 онд ойгоос мод бэлтгэх хязгаар батлах тухай" тушаалын 3 дугаар хавсралтаар 2017 онд Ойн цэвэрлэгээ хөтөлбөрийн хүрээнд 888 гаталбайгаас 26640 м3 модыг бэлтгэхээр тусгагдсан. Уг тушаалыг үндэслэн 2016 оны 12 дугаар сарын 2 -ны өдрийн Аймгийн Иргэдтйн Төлөлөгчдийн хурлын 04 дүгээр тогтоолоор ой бүхий 8 суманд хуваарилан ойннөхөрлөл, ойн мэргэжлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлэхээр төлөвлөн ажилласан.

Ойн цэвэрлэгээ хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зорилгоор ой сумдын иргэд ойн нөхөрлөл ойн мэргэжлийн байгууллагууд 20085 м3 модыг цэвэрлгээний ажлаар бэлтгэсэн байна.

Ойн цэвэрлэгээ Зураг-4

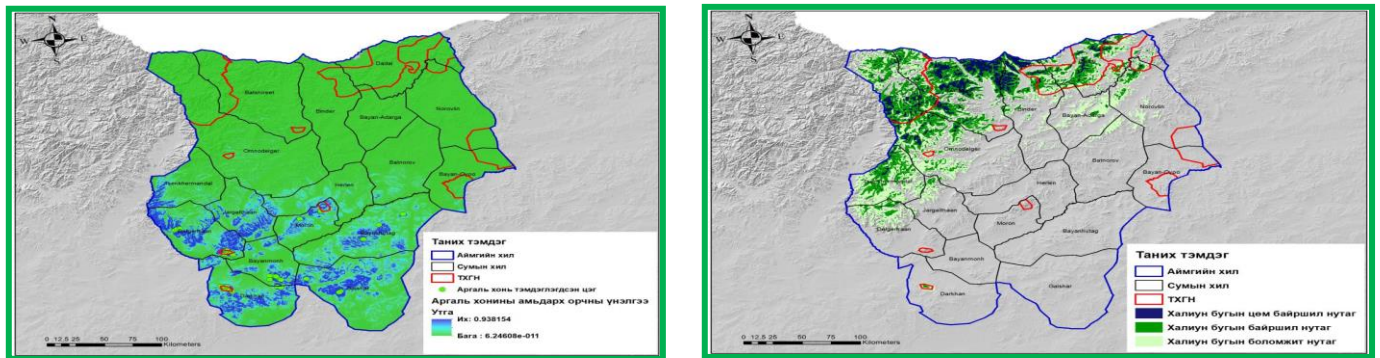
1.5 БОАЖСайдтай аймгийн Засаг даргын 2017 онд байгуулсан гэрээний хэрэгжилтийг ханган ажиллана. Хүснэгт-5

1.6 Улсын эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэлийн хэрэгжилт

1.Хэнтий аймгийн ерөнхий агнуур зохион байгуулалт, менежментийн төлөвлөгөөг батлуулна

Хэнтий аймгийн нутагт ерөнхий агнуур зохион байгуулалт хийх /орон нутгийн төсвийн хөрөнгө 20,0 сая төгрөг/ ажлыг тендерт шалгарсан мэргэжлийн байгууллага болох "Эко үйлчилгээ" ТББайгууллага гэрээний дагуу гүйцэтгэсэн. Хэнтий аймгийн хөхтөн, шувуу, Хэрлэн голын загасны агнуур зохион байгуулалт, менежментийн төлөвлөгөө боловсруулагдсан ба Аймгийн ИТХ-ын тэргүүлэгчдээр дэмжигдэж БОАЖЯаманд батлуулахаар уламжлаад байна.

Амьтдын тархац нутаг Зураг-5

2. Чингис хотын ногоон байгууламж, "Гоёлын мод" нэмэгдүүлэх ажлыг зохион байгуулна.

Орон нутгийн төсвийн хөрөнгийн Байгаль хамгаалах, нөхөн сэргээх зардлаар Чингис хотын ногоон байгууламжийн хэмжээг нэмэгдүүлэх, өнгө үзэмжийг сайжруулах зорилгоор 3 дугаар багт байрлах Хүүхэд залуучуудын цэцэрлэгт хүрээлэнгийн 1 га талбайд ногоон байгууламжийн ажлыг 5,8 сая төгрөгний төсөвт өртгөөр "Өндөрхаан хот тохижилт" ОНТҮГ гүйцэтгэлээ. Шинэс, хайлаас, нохойн хошуу, Өрөл, монос зэрэг нийт 1900 ш модыг гоёлын зориулалтаар тарьсан ба амьдралт 90,0 хувьтай ургаж байна. Дараа жилүүдийн арчилгаа, усалгааг "Өндөрхаан хот тохижилт" ОНТҮГ газар хариуцан ажиллана. Мөн дээрх цэцэрлэгт хүрээлэнд Чингис хотын ногоон байгууламжийн усалгаанд зориулж инженерийн хийцтэй гүн өрмийн худаг гаргав. Гүйцэтгэгчээр "Буян-Уул"ХХК ажилласан ба Байгаль хамгаалах, нөхөн сэргээх зардлаас 14,2 сая төгрөгөөр санхүүжүүлээ.

Ногоон байгуулмжын усалгаанд зориулан шинээр гаргасан худаг Зураг-6

3. Дадал, Биндэр сумдын нутагт хийгдсэн түймрээс хамгаалах 175 км урттай шороон зурвасыг арчлан сэргээнэ.

Хил дамнасан түймрээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор 2013-2016 онд хилийн бүс нутаг болох Дадал, Биндэр сумдад түймрээс хамгаалах 175 км урттай, 10 м өргөнтэй харлуулсан шороон зурвас байгуулагдсан билээ. Дээрх зурвасыг 2017 онд улсын болон орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр дараах байдлаар арчлан сэргээж, зурвасыг өргөнийг нэмэгдүүлэхээр Хилийн 0287 дугаар ангитай 2017 оны 5 дугаар сарын 15 ны өдөр гэрээ байгуулан хэрэгжилтийг ханган ажилласан.

2017 оны байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх 20.0 сая.төгрөгийн зардлаар хил дамнасан ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх зурвасын өргөнийг нэмэгдүүлэх зорилгоор 10 м-ийн өргөнтэй нийт 86 км зурвасыг шинээр байгуулсан. БОАЖЯамны санхүүжилтээр 45 км зурвас шинээр байгуулан, 175 км урт, 10 м-ийн өргөнтэй түймрээс хамгалах шороон зурвасыг шатаах аргаар арчлан сэргээсэн.

Тус ажлыг 11 дүгээр сарын 08-ны өдөр БОАЖЯ-ны дэд сайд Ц.Батбаяр, БОАЖЯ-ны ойн бодлого зохицуулалтын газрын ахлах мэргэжилтэн Ч.Чулуунбаатар, аймгийн БОАЖГ-ын дарга Б.Дархантөр мэргэжилтэн Б.Нямхатан, мэргэжилтэн Б.Санчир нарын бүрэлдэхүүнтэй ажлын хэсэг харлуулсан шороон зурвасын гүйцэтгэлийн ажилтэй танилцан гүйцэтгэлийг хүлээн авсан.

Түймрээс хамгаалсан харлуулсан шороон зурвас Зураг-7

4. Хэрлэн сумын ундны усны эх үүсвэрийг хашиж хамгаална.

Чингис хотын хүн амын ундны усны эх үүсвэрийн хашаа барих ажилд ИТХ-ын 02-р тогтоолоор батлуулан, тендер сонгон шалгаруулалт Хэнтий -Ус ХХК шалгарч бетонон блокоор 1,8м өндөр, 900м урт хашааг барих ажлыг гүйцэтгэсэн. Байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардлаас 23,5 сая төгрөг зарцуулаад байна.

Ундны усны эх үүсвэрийг хамгаалсан хашаа Зураг-8

5.Аймгийн хэмжээнд хөрсний бохирдлын судалгааг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэнэ

Аймгийн хэмжээний төв суурин газрын хөрсний бохирдлын судалгааг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгүүлэхээр ИТХ-ын 2017 оны 02-р тогтоолоор 5,0 сая төгрөг тусгуулснаас, ИТХ-ын 56 тогтоолоор чиглэл өөрчлөгдөн Хэрлэн сумын нутаг дэвсгэрт үерийн улмаас учирсан хохирлыг арилгуулахаар "Өндөрхаан хот тохижилт" ОНӨҮГ-тай гэрээ байгуулж ариутгал хийгдсэн. Тус газар нь үерийн усаар бохирдсон Баянмөнх багийн 120, Булаг багийн 81 өрхийн 840тн хог хаягдлыг 10 ачааны машинаар тээвэрлэн төвлөрсөн хогийн цэгт хаясан. Мөн үерийн усаар бохирдсон газар болон сургууль цэцэрлэгийн 2.1га талбайд НISOP4:8 ариутгалын уусмалаар ариутгаж, халдваргүйжүүлэлтийн ажлыг хийж гүйцэтгэсэн.

6.Байгаль хамгаалагчдыг шаардлагатай тоног төхөөрөмж, техник хэрэгслээр хангана.

Байгаль хамгаалагчдыг шаардлагатай тоног төхөөрөмж, техник хэрэгслээр хангах ажлыг Аймгийн Засаг даргын тамгийн газрын даргын 2017 оны 09 дугаар сарын 15-ны өдрийн А/33 дугаар тушаалаар ажлын хэсэг байгуулан тендер сонгог шалгаруулалтаар "Хай ресус" ХХК шалгарч 2017 оны 11 дугаар сарын 24-ны өдөр № (БО/2017/26) гэрээ байгуулж 2017 оны 12 дугаар сарын 05-ны өдөр Мотоцикл 12 ширхэг, Гар станц 5 ширхэг, Гар станцын уут 5 ширхэг, Машины станц 1 ширхэг, Цахилгаан бороохой 18 ширхэг, Мотоциклын бичиг баримт 12 ширхэг техник, тоног төхөөрөмж олгох нийлүүлэлтийг чанар болон тоо хэмжээг 100 хувийн үнэлгээтэйгээр хүлээн авлаа. Мөн орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр Байгаль хамгаалагчдад нийт 8 сая төгрөгний 5 мотоциклийг олгоод байна.

Байгаль хамгаалагч нарт олгох техник, тоног төхөөрөмж Зураг-9

7.Хэрлэн голын эрэг дагуух орчиныг сайжруулах ажил, Хэрлэн сумын "Хутагт уул" орон нутгийн тусгай хамгаалалттай газарт тэмдэгжүүлэлтийн ажлыг хийнэ

Аймгийн ИТХ-ын 56 тогтоолоор чиглэл өөрчлөгдөн Хэрлэн сумын нутаг дэвсгэрт үерийн улмаас учирсан хохирлыг арилгуулахаар "Өндөрхаан хот тохижилт" ОНӨҮГ-тай гэрээ байгуулж ариутгал хийгдсэн.

8.Мянганы суут хүн хэмээн өргөмжлөгдсөн Чингис хааныг дотоод болон гадаадад сурталчлан таниулах "Чингис брэнд" хөтөлбөрийг батлуулах, тус хөтөлбөрийн хүрээнд Чингис хотод "Жуулчдын гудамж"-ийг байгуулах санаачилгыг дэмжинэ.

Засаг даргын мөрийн хөтөлбөрт тусгагдсаны дагуу Чингис брэнд хөтөлбөрийг боловсруулах ажлын хэсгийг аймгийн Засаг даргын 2017 оны 03 дугаар сарын 09-ний А/99 дугаарын захирамжаар батлууллаа.

Чингис брэнд Дэд хөтөлбөрийг 2017 оны 2 дугаар сарын 19-ний өдрийн аймгийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын Тэргүүлэгчдийн 17 дугаар хуралдаанаар батлуулсан.

9. Мартагдаж буй өв соёлыг сэргээх, дотоод, гадаадын жуулчдыг татах, нутгийн иргэдийг эдийн засгаар дэмжих зорилгоор "Гал шарын хурдан адууны баяр", "Ёохорын наадам", "Талын түмэн адууны баяр" зэрэг эвент арга хэмжээг зохион байгуулна.

Мартагдаж буй өв соёлыг сэргээх, дотоод, гадаадын жуулчдыг татах, нутгийн иргэдийг эдийн засгаар дэмжих зорилгоор "Гал шарын хурдан адууны баяр", "Ёохорын наадам", "Талын түмэн адууны баяр" зэрэг эвент арга хэмжээг зохион байгуулна.

Ёохорын наадам: Буриад Монголчуудын уламжлалт ардын тойрон бүжиг Ёохорыг судалж сурталчлах, уламжлал өвлүүлэх, хөгжүүлэх ажлыг орон нутгийн соёл урлаг, боловсролын байгууллага, уран бүтээлч, ардын авьяастнуудын дунд өрнүүлэн дэлгэрүүлж улмаар улсынхаа болон олон улсын түвшинд Ёохор бүжгийн эзлэх байр суурийг бэхжүүлэх зорилготой "Ёохор 2017" Ардын урлагийн наадам энэ сарын 17-ны өдөр Батширээт суманд 3 дахь жилдээ амжилттай зохион байгуулагдлаа.

Тус наадмыг Батширээт сумын ИТХ, ЗДТГ, "Батширээт хөгжлийн сан" зохион байгуулж, Хэнтий аймгийн ЗДТГ ивээн тэтгэсэн бөгөөд аймгийн Засаг дарга Н.Ганбямба, ТЗУХ-ийн дарга Ж.Гантулга нар оролцлоо.

Ёохорын наадам Зураг-10

Тогорууны баяр: Хэнтий аймагт аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх гадаад дотоодын жуулчидад мэдээлэл олгох байгаль дэлхийгээ хайрлан хамгаалах зорилгоор "Тогорууны баяр-2017" аялал жуулчлалын эвент үйл ажиллагааг Олон улсын тогорууны сан, Зэрлэг амьтан хамгаалах төвөөс санаачлан БОАЖЯ, Биндэр сумын ЗДТГ, ИТХ, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар хамтран жил бүрийн 6 сард зохион байгуулдаг билээ. Энэхүү үйл ажиллагаа нь Монголд болон дэлхийн хэмжээнд ховордож байгаа Цэн тогоруу, мөн ус намгархаг газрын хамгааллын тухай нутгийн иргэдэд таниулах зорилготой юм. Дэлхий дээр 5 төрөлд хамаарах 15 зүйл тогоруу байдаг бөгөөд Монгол оронд нэг төрлийн 6 зүйл тогоруу байдаг билээ. Энэ жилийн Тогорууны баяр нь 2017 оны 06 дугаар сарын 13 ны өдөр Биндэр суманд зохион байгуулагдлаа.

Галшарын хурдан адууны баяр: Аймгийн Засаг даргын ивээл дор жил бүр уламжлал болгон зохион байгуулагддаг "ГАЛШАР АДУУНЫ БАЯР – 2017" аялал жуулчлалын эвент арга хэмжээ Галшар адууг

үндэслэгч Их шинжээч, төр нийгмийн зүтгэлтэн Хардэл жанжин бэйс М.Пүрэвжавын хурдан хүлэг морьдоо уяж сойдог байсан халхын суут Шөрмөсөн чулуут довонд 07 сарын 26-27-ны өдөр зохион байгуулагдлаа. Монгол улсад адууны анхны үүлдэрээр Галшар адуугаа баталгаажуулж Галшар сум “Хоёр түмэн адуу”-тай болсон, Хардэл бэйсийн унага уяачдын холбооны 20 жилийн ойн баяраа Галшарын ард түмэн, уяачид хамтатган тэмдэглэсэн.

Хурдан адууны баяр Зураг-11

Өвлийн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх зорилгоор Талын түмэн адууны баяр-2017 наадам: Мөнх Харилцаа ТББайгууллагын санаачилсан “Талын Түмэн Адуу” өвлийн адууны эвент арга хэмжээ 4 дэх удаагаа 2017 оны 11 сарын 3, 4, 5-ний өдрүүдэд Хүлэг Боорчийн нутаг Батноров сумын Хөхүүрийн талд амжилттай зохион байгуулагдлаа. Энэхүү арга хэмжээг Мөнх харилцаа төрийн бус байгууллага, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар, Батноров сумын Засаг даргын тамгын газар, Соёлын төв, Сэцэн ханы ордон музей хамтран зохион байгууллаа .

Талын түмэн адууны баяр Зураг-12

Зохион байгуулахдаа сумын төвийн 4-р багийн нутаг дэвсгэрт нутаглаж буй малчдын 2000 –аад адууг цуглуулж гадна дотноос мал болон адуучдыг оролцуулаагүй гаднаас ирж байгаа тээврийн хэрэгсэлд ариутгал хийж байснаараа өмнөх жилүүдээс онцлогтой байлаа. Талын түмэн адуу 2017 эвент арга хэмжээг гадаад дотоодын төлөөлөл үзэж сонирхосноос гадна Улсын их хурлын гишүүн Л.Оюун-Эрдэнэ ирж нээлтийн ажиллагаанд оролцсон юм.Тус арга хэмжээг зохион байгуулахад гадаад, дотоодын олон

байгууллага хувь хүмүүс дэмжиж ажилласан бөгөөд ерөнхий зохион байгуулагчаар Хэнтий аймгийн Батноров сумын ЗДТГ, Хөвсгөл нуурын баруун эргийн Арт88 ресорт нар ажилласан бөгөөд дэмжиж, хамтран ажилласан бусад байгууллагуудыг танилцуулахад Нийслэлийн Аялал Жуулчлалын Газар, Дэлхийн Зөн –Бор-Өндөр 2 ОУБ-ийн Хэнтий аймаг дахь салбар, Тэрхийн цагаан нуурын эрэгт байрлах Майхан Толгой жуулчны бааз, аялал жуулчлалын тур оператор Dream Mongolia болон Inspire Mongolia, Voajum Expeditions компаниуд болон Хэнтий аймгийн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар, Сэцэн ханы ордон музей, Монголын Залуучуудын Холбоо, Хэнтий аймгийн мэргэжлийн гэрэл зургийн S studio зэрэг 20 байгууллагын хамтын ажиллагааны үр дүнд энэхүү эвент санхүүгийн хувьд бат суурьтай, төлөвлөсөн хөтөлбөрийн дагуу зохион байгуулах боломж бүрдсэн болно. Харин арга хэмжээний зохион байгуулалтын ар талд Батноров сумын засаг даргын тушаалаар байгуулагдсан 11 ажлын хэсгийн 50 гаруй хүний бүрэлдэхүүнтэй баг ажиллаа.Тус эвентийг 2017 оны 8 сараас гадаад, дотоодын олон сувгаар эвентийн тухай мэдээллийг эрчимтэй цацаж, тасралтгүй ажилласан нь үр шимээ өгч зорин ирэх гадаад, дотоодын үзэгчдийн тоо 3 өдрийн хугацаанд 1000 гаруйд хүрсэн байна. Үүнээс 250 гаруй буюу нийт оролцогчдын 20 гаруй хувь нь зорьж очиж мөнгө төлж үзсэн гадаад, дотоодын жуулчид байсан бөгөөд Герман, АНУ, Их Британи, Австрали, Польш, Франц, Хятад, Япон зэрэг 10 орчим орны жуулчид байв.

10.ИТМ-2017 аялал жуулчлалын олон улсын үзэсгэлэнд орон нутгаа сурталчилан оролцоно.

Монголын аялал жуулчлалын холбооноос БОАЖЯ-тай хамтран жил бүрийн хавар уламжлал болгон зохион байгуулдаг “Ай Ти Эм-2017” үзэсгэлэн Улаанбаатар хотноо Мишээл Экспогийн шинэ үзэсгэлэнгийн танхимд зохион байгуулагдлаа. 2017 оны 3 дугаар сарын 31-ний өдрөөс 04 дүгээр сарын 02-ны өдрүүдэд нийт 3 өдөр үргэлжилсэн тус үзэсгэлэн нь Монголын хамгийн том аялал жуулчлалын үзэсгэлэн төдийгүй, 21 аймгийн төлөөлөл хүрэлцэн ирж аймаг орон нутгийнхаа бүтээгдэхүүн, эвент арга хэмжээгээ сурталчлан танилцуулдагаас гадна аялал жуулчлалын бизнес эрхлэгчид шинэ бүтээгдэхүүнээ сурталчлах, борлуулах, түншлэлийн гэрээ хэлэлцээр хийх, гадаад, дотоодын аялал жуулчлалын салбарын судлаачдын семинарт оролцох зэрэг боломжоор хангагддаг билээ.

Хэнтий аймгийн хувьд 2009 оноос хойш аймгийн Засаг даргын дэмжлэгтэйгээр 9 дэх жилдээ энэхүү үзэсгэлэнд оролцож байна. Үзэсгэлэнд оролцоноор өөрийн аймгийн аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүнүүдийг олон нийтэд сурталчилан танилцуулж, жилээс жилд туршлагжан талбай, зохион байгуулалт, тохижилт, үйл ажиллагаагаа өргөжүүлсээр ирсэн болно. Үзэсгэлэнд Хэнтий аймгийн нутгийн зөвлөлийн тэргүүн Улсын их хурлын гишүүн Л.Оюун-Эрдэнэ, Н.Учрал болон нутгийн зөвлөлийн гишүүд ирж өөрийн аймгийн үйл ажиллагаатай танилцан ирэх жиийн үзэсгэлэнд нутгийн зөвлөл дэмжин оролцохоо илэрхийллээ. Хэнтий аймгийн үзэсгэлэнг Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын аялал жуулчлал хариуцсан мэргэжилтэн Б.Баясгалан ахлан зохион байгуулсан. Энэ жил Батширээт-5, Биндэр-1, Дадал-1 нийт 3 сумын 7 жуулчны, Чингис хотод үйл ажиллагаа явуулдаг Эзэнт гүрэн зочид буудал оролцсон. Түүнчлэн аймгийн ХОХБ-ын хэлтэсийн дарга Э.Мөнх-Эрдэнэ, Биндэр, Дадал сумын удирдлагууд, Дадал сумын Байгаль орчны байцаагч, Онон Балжийн БЦГ-ын мэргэжилтэн, Баян-Адарга

сумын Хатадын өргөөний менежер нар ирж өөрийн аймгийн үзэсгэлэн болон бусад аймгийн туршлагатай танилцсан. 36м² талбайг түрээслэн авч Батширээт суманд зохион байгуулагддаг “Ёохор-2017” эвент, Биндэр суман зохион байгуулагддаг Тогорууны баярыг харуулж буриад ахуй, шувуудыг харуулж талбайг тохижуулсан үзэсгэлэнд оролцлоо.

ИТМ-2017 үзэсгэлэн Зураг-13

11. Байгальд ээлтэй үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгж, сум сууринг дэмжин шалгаруулна. Аймгийн Засаг даргын батлагдсан удирдамжийн дагуу Эко сум, төрийн болон аж ахуй нэгж байгуулагыг шалгаруулах уралдааныг аймгийн хэмжээнд зарлаад байна. Уг уралдаанаар эко 2 сум, эко 2 төрийн болон аж ахуй нэгж байгууллагыг шалгаруулна. Баян-Адарга сум, Баян-Овоо сум, Баянмөнх сум, Хэрлэн сумын 4-р цэцэрлэг шалгаруулалтанд оруулах тайлангаа ирүүлээд байна. 12-р сарын 22-нд шалгаруулалтыг хийнэ.

12. ЕБС-ийн багш, сурагчдын дунд "Тогтвортой хөгжлийн боловсрол"-ын олимпиадыг зохион байгуулна.

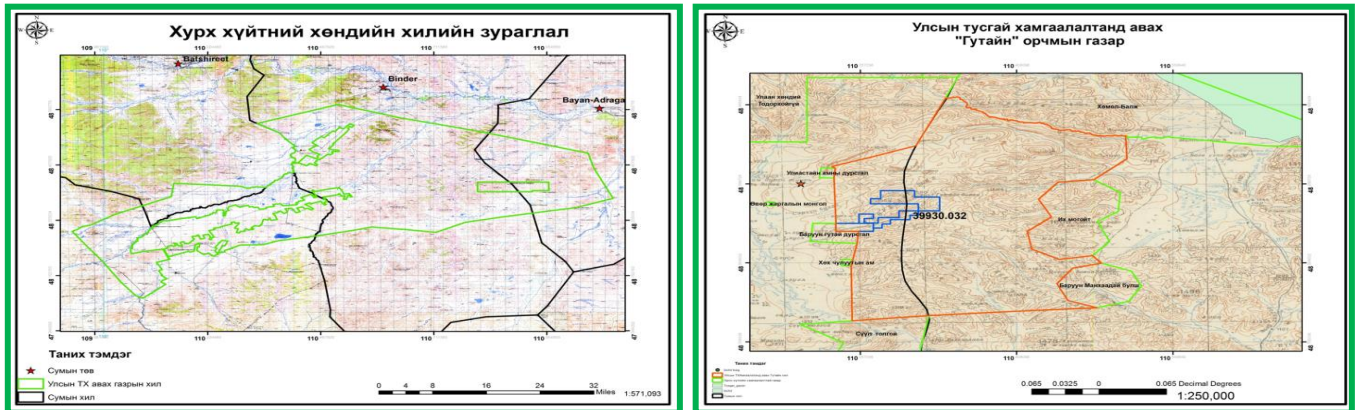
“Хэнтий аймгийн ногоон хөгжилд суурилсан тогтвортой хөгжлийн хэтийн зорилт-2026” бодлогын баримт бичгийг хэрэгжүүлэх зорилгоор энэ сарын 30-нд “Тогтвортой хөгжлийн боловсролын олимпиад”-ыг БСУГ, МСУТ, БОАЖГ хамтран зохион байгууллаа. Уг олимпиадад 13 сумын сургуулийн өмнөх боловсролын болон ерөнхий боловсролын сургууль, МСУТ-ийн нийт 32 сурагч, 20 багш оролцлоо. “Байгаль хамгаалах уламжлал” сэдэвт гар зураг, “Албан байгууллагын гадаад болон дотоод орчны үнэлгээ” сэдвээр бичил судалгааны ажлын илтгэлийг сурагчид, “Байгаль хамгаалах уламжлал” сэдвээр багш нар илтгэл тавилаа. Гар зургийн уралдаанд байгаль хамгаалах уламжлалт аргыг илэрхийлсэн агуулгатай, уриаг үгээр илэрхийлж, тайлбарлах ба багш нар байгаль хамгаалах уламжлал, тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлалыг тусгасан нэгж хичээлийн хөтөлбөр боловсруулан хэлэлцүүлсэн байна. Багш нарын “Байгаль хамгаалах уламжлал” сэдэвт илтгэлээр нэгдүгээр байрыг Хэрлэн 1-р сургуулийн биологийн багш Д.Жимсээ, 2-р байрыг Бор-Өндөр Энхжин цэцэрлэгийн багш М.Адъяа, 3-р байрыг Хан Хэнтий цогцолбор сургуулийн багш Г.Цэгмид нар тус тус шалгарчээ.

“Байгаль хамгаалах уламжлал” сэдэвт зураг, “Байгууллагын гадаад, дотоод орчны үнэлгээ” бичил судалгааны ажлын илтгэлийн төрөлд Мөрөн сумын ЕБС-ийн сурагч Г.Мөнххэрлэн тэргүүлж, Батширээт сумын ЕБС-ийн сурагч Б.Энхтуул, Норовлин сумын ЕБС-ийн сурагч О.Цэлмүүн нар удааллаа.

13. Экосистемийн тэнцвэрт байдлыг хангахад онцгой ач холбогдол бүхий 5-аас доошгүй газрыг орон нутгийн хамгаалалтанд авна.

Өмнөдэлгэр, Батширээт, Биндэр, Баян-Адрага сумдын хил дамнансан “Хурх хүйтний хөндий” орчмын газрын 190332.9 га талбайг Улсын тусгай хамгаалаттай газрын байгалын нөөц газрын ангиллаар авах саналыг Аймгийн ИТХУрын дөрөвдүгнээр хуралдааны 02 дугаар тогтоолоож дэмжүүлж, Батширээт, Биндэр сумдын хил дамнансан “Гутайн даваа” орчмын газрын 39930.03 га талбайг Улсын тусгай хамгаалаттай газрын байгалын нөөц газрын ангиллаар авах саналыг Аймгийн ИТХУрын Тавьдугаар хуралдааны 02 дугаар тогтоолоож дэмжүүлж “Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яаманд хүргүүлээд байна.

Улсын тусгай хамгаалалтанд авах газрууд Зураг-14

Мөрөн сумын “Зөөлөн” гэх газрын 7418.973 га талбайг Түүх, соёлын дурсгалт зүйлийг хадгалах, хамгаалах, доройтсон орчныг нөхөн сэргээх зорилгоор Мөрөн сумын ИТХ-ын 02 дугаар тогтоолоор, “Өлзийт” орчмын газрын 2834.28 га талбайг Түүх, соёлын дурсгалт зүйлийг хадгалах, хамгаалах, доройтсон орчныг нөхөн сэргээх зорилгоор Мөрөн сумын ИТХ ын 03 дугаар тогтоолоор, “Бүрээт” орчмын газрын 29301.233 га талбайг Байгалийн унаган төрх хадгалах зорилгоор Мөрөн сумын ИТХ-ын 04 дугаар тогтоолоор сумын хамгаалалтанд тус тус авч Ашигт малтмал, газрын тосны газрын кдастарын хэлтэст бүртгүүлэхээр хүргүүлээд байна.

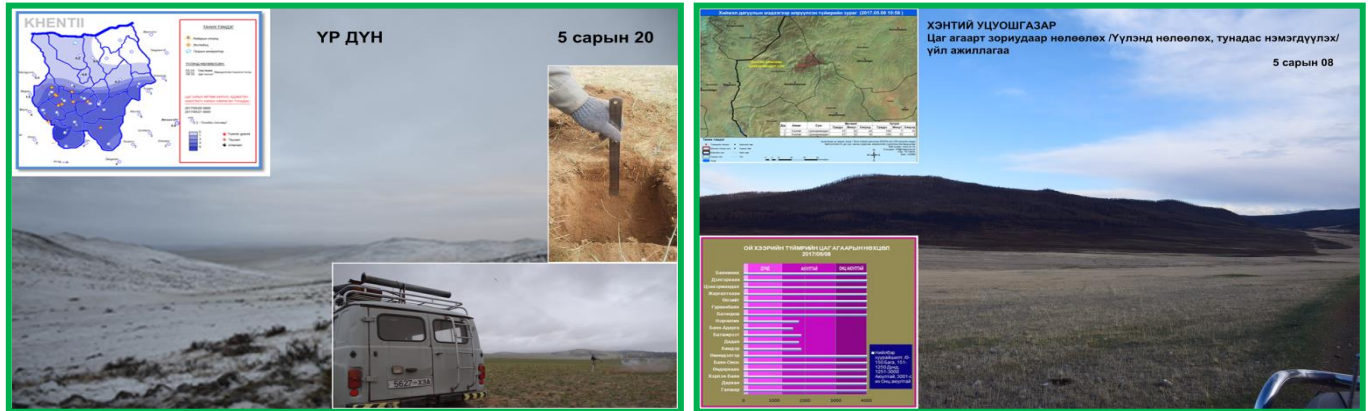
14. Байгаль орчны салбарын албан хаагчдын зөвлөгөөн зохион байгуулна.

2017 оны 12 дугаар сард 18-19 нд Онон балжын байгалын цогцолборт газрын хамгаалалтын захиргаа, Хэрлэн голын сав газрын захиргаа, сумдын байгаль хамгаалагч, Байгаль орчны хяналтын улсын байцаагчдийг оролцуулан “Байгаль орчны салбар”-ын ажилтнуудын зөвлөгөөнийг зохион байгуулна. Уг арга хэмжээнд 90албан хаагч оролцож 15,0 сая төгрөг зарцуулахаар төлөвлөөд байна.

15. Үүлдэнд нөлөөлөн, бороо оруулж хуурайшилт, цөлжилтөөс сэргийлэх арга хэмжээг зохион байгуулна.

Орон нутгийн төсвийн хөрөнгийн Байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардлын 7.0 сая төгрөг зарцуулан цаг агаарт зориудаар нөлөөлөх ажлыг гүйцэтгэлээ. Нийт 26 удаагийн экспедиз гарч, 81 удаа үүлэнд нөлөөлж, 3 удаа газрын генератор ажиллуулсан. Тус үйл ажиллагаанд ой хээрийн түймрийг унтраах зорилгоор 8 удаа, газар тариалангийн бүсэд 12 удаа, отрын болон бэлчээрийн бүсэд 6 удаа тус тус тундас нэмэгдүүлж ажиллав.

Үүлэнд нөлөөлөх ажил Зураг-15

1.7 Аймгийн Засаг даргын захирамж, албан даалгавар, ИТХ-ын хурлын тогтоол шийдвэрийн хэрэгжилтийг ханган ажиллах

АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГЫН 2017 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 03-НЫ ӨДРИЙН “ОЙ ХЭЭРИЙН ТҮЙМРЭЭС УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ, ТЭМЦЭХ ЗАРИМ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ” 01 ТООТ АЛБАН ДААЛГАВРЫН БИЕЛЭЛТ

1. Гамшгаас хамгаалах тухай, Галын аюулгүй байдлын тухай, Ойн тухай, Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулиудыг Монгол Улсын Засгийн газрын 2013 оны 03 дугаар сарын 22-ны өдрийн 106 дугаар тогтоолын хэрэгжилт, техник багаж хэрэгслийн нөөцийг бүрдүүлж бэлэн байдлыг хангуулан ажиллах.

Хэнтий аймгийн хэмжээнд 2017 оны байдлаар ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх, тэмцэхэд зайлшгүй шаардлагатай багаж хэрэгслүүд дараах үзүүлэлттэй байна.

Түймрээс хамгаалах багаж, хэрэгслийн жагсаалт Хүснэгт-7

№	Шаардагдах багаж хэрэгслийн нэр	Заагдсан хэмжээ	Бэлэн байгаа багаж хэрэгслийн тоо	Хувь
1	Холбооны хэрэгсэл	15	35	+20
2	Үлээгч аппарат	53	216	+163
3	Ус шүршигч	150	66	-84
4	Усны сав	23	34	+11
5	Цуравдагч	30	18	-12
6	Моторт хөрөө	30	30	0
7	Чиргүүл	8	23	+15
8	Галд тэсвэртэй хувцас	106	200	+94

Үүнээс гадна 1779 цохиур, 679 тросон шүүр, 320 хүрз, 127 сүх, 10-20 л цэвэр усны зөөврийн сав 40, мотопомп 12 байгаа ба нийт багаж хэрэгслийн нөөцийн бэлэн байдал болон хадгалалт хамгаалалтыг жил бүр аймгийн комисс газар дээр нь очиж шалган ажиллаж байна.

2. Хавар, намрын хуурайшилтын улирал 03 дугаар сарын 20-ноос 06 дугаар сарын 10, 09 дүгээр сарын 20-ноос 11 дүгээр сарын 10-ны хооронд Цаг уурын орчны шинжилгээний газраас цаг агаарын мэдээлэл, сансрын хиймэл дагуулын мэдээгээр авсан ой хээрийн гал түймрийн голомт, тархалтын зураг, хуурайшилтын мэдээг Ойн тухай хуульд заасны дагуу /баяр амралтын өдрүүдэд/ шуурхай боловсруулан Онцгой байдлын газарт хүргүүлэх

-ИСС.mn цахим сайтанд хиймэл дагуулын сансрын зургийн мэдээллийг цаг уурын үндэсний төвөөс боловсруулан өдөрт 3-аас доошгүй удаа шинэчлэн гаргадаг ба үүнийг аймгийн Цагдаагийн газар, Онцгой байдлын газар, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар болон нийт сумдууд үйл ажиллагаандаа тогтмол авч ашиглаж байна.

3. Ой хээрийн гал түймрийн эрсдэл өндөртэй хуурайшилтын “аюултай”, нэн аюултай” зэрэгт хүрсэн үед Цаг уур орчны шинжилгээний газрын цаг агаарт зориудаар нөлөөлөх үйл ажиллагаанд шаардлагатай техник тоног төхөөрөмж бүх төрлийн сумны нөөцийг бүрдүүлэх, тэдгээрийн аюулгүй ажиллагаа, хадгалалт, хамгаалалтад хяналт тавих

-Орон нутгийн төсвийн хөрөнгийн байгаль хамгаалах, нөхөн сэргээх зардлаас 2017 онд 5,0 сая төгрөгийг цаг агаарт зориудаар нөлөөлөх үйл ажиллагаанд зарцуулахаар төлөвлөсний дагуу аймгийн Ус цаг уур, орчны шинжилгээний газартай гэрээ байгуулж гэрээний хэрэгжилтийг хангуулан ажиллаж байна.

4. Ойн тухай хуульд заасны дагуу хавар, намрын хуурайшилтын улиралд ойн сангаас мод бэлтгэх, ойн дагалдах баялгийг ашиглах, аялал зугаалгаар явах, бусад үйл ажиллагааг тодорхой хугацаагаар хязгаарлах, холбогдох хууль хяналтын байгууллагуудтай хамтран хэрэгжилтэнд хяналт тавин ажиллах, хууль дүрэм, журмыг зөрчсөн аж ахуйн нэгж байгууллага ард иргэдэд авсан арга хэмжээний талаар олон нийтэд мэдээлэх

-Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын даргын 2017 оны 04 дүгээр сарын 10-ны өдрийн 134 тоот албан бичгээр сумдад чиглэл өгсний дагуу ой бүхий 8 сумаас 7 суманд сумын Засаг даргын захирамжаар ойг хааж шийдвэр гарч ойн сангаас мод бэлтгэх, ойн дагалдах баялгийг ашиглах, аялал зугаалгаар явах, бусад үйл ажиллагааг тодорхой хугацаагаар хязгаарласан.

Ойг хаасан шийдвэр Хүснэгт-8

Д/д	Сумдын нэр	Сумын Засаг даргын захирамж	
		Он сар өдөр	Дугаар
1	Биндэр	2017-04-13	А/43
2	Батширээг	2017-04-11	А/43
3	Жаргалтхаан	2017-04-09	А/29
4	Дадал	2017-03-31	А/39
5	Цэнхэрмандал	2017-04-01	А/47
6	Өмнөдэлгэр	2017-04-28	А/64
7	Норовлин	2017-05-01	А/43

Захирамжийн хэрэгжилтэнд сумын Байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, байгаль хамгаалагч нар хяналт тавьж ажиллаж байна.

5. Ой хээрийн гал түймрийн аюулаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх чиглэлээр бүх шатны Засаг дарга, төрийн болон төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, байгууллага, гамшгаас хамгаалах мэргэжлийн ангиудтай хамтран ойн анги, ойн нөхөрлөл, ойн мэргэжлийн байгууллагуудын үйл ажиллагааг төлөвлөн зохион байгуулах

-Сумын Засаг даргын аймгийн Засаг даргатай байгуулсан гэрээ, ойн ангийн ойн мэргэжлийн байгууллага болон ойн нөхөрлөлүүдтэй байгуулсан мод бэлтгэх гэрээнд ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг тусган ажиллаж байна. Мөн ойн нөхөрлөлүүд эзэмшлийн талбайд түймрийн морин эргүүл хийж мэдээг нөхөрлөлийн холбоо болон сумын Засаг даргын тамгын газарт тогтмол мэдээлж ажиллаж байна.

6. Ой хээрийн гал түймрээс хамгаалах хамгаалалтын шороон болон ойн зурвасыг сэргээх, шинээр бий болгох, ойд цэвэрлэгээ хийх ажлыг орон нутгийн засаг захиргааны байгууллагатай хамтран зохион байгуулах

-Хил дамнасан түймрээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор 2013-2016 онд хилийн бүс нутаг болох Дадал, Биндэр сумдад түймрээс хамгаалах 175 км урттай, 10 м өргөнтэй харлуулсан шороон зурвас байгуулагдсан билээ. Дээрх зурвасыг 2017 онд улсын болон орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр дараах байдлаар арчлан сэргээж, зурвасыг өргөнийг нэмэгдүүлэхээр Хилийн 0287 дугаар ангитай гэрээ байгуулан хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байна.

Түймрийн харлуулсан шороон зурвас Зураг-16

Хэнтий аймаг нь 2017 онд ойн цэвэрлэгээний ажлаар 3716 га талбайгаас 77480 м³ модыг цэвэрлэгээний ажлаар бэлтгэхээр хуваарилагдсан ба ойн мэргэжлийн байгууллага, ойн нөхөрлөлүүд болон сумын иргэд ойд цэвэрлэгээ хийж байна. Одоогийн байдлаар 9975 м.куб модыг цэвэрлэгээний ажлаар бэлтгэсэн байгаа бөгөөд гүйцэтгэл 13 хувь байна. 7. Иргэд түймэрт өртөж нас барах, түлэгдэж гэмтэх, эд материалын их хэмжээний хохирол учирч байгаа тул сумдын Засаг даргатай хамтран иргэдийн оролцоотой, гал түймрээс хамгаалах зурвас татах, иргэдийн амь нас, эд хөрөнгийг түймрээс хамгаалах, урьдчилан сэргийлэх, ой

хээрийн гал түймрийн үед ажиллах сургалт дадлагыг хавар намрын улиралд зохион байгуулж телевиз, радио, хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр сурталчлах

-Аймгийн Өндөрхаан телевизээр ой хээрийн түймрээс сэргийлэх шторк сэрэмжлүүлгийг 04-05 сард 2 сарын турш нэвтрүүлсэн. Мөн Хэнтий мэдээ сонинд ой хээрийн түймрээс түймрээс урьдчилан сэргийлэх мэдээллийг нийтлүүлсэн.

-Орон нутгийн төсвийн хөрөнгийн байгаль хамгаалах, нөхөн сэргээх зардлаас 2,0 сая, Дэлхийн байгаль хамгаалах сангийн Монгол дахь хөтөлбөрийн газраас 2,0 сая төгрөгийг тус тус зарцуулан Онцгой байдлын газартай гэрээ байгуулж түймрийн хуурайшилттай улиралд ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор 2 шуурхай бүлгийг ажиллуулсан.

-2017 оны Байгаль хамгаалах, нөхөн сэргээх зардлын ойгоос хэрэглээний мод, түлээ ашигласны төлбөрийн орлогын 40 хувь болох 50,2 сая төгрөгийг ойн нөөцийг хамгаалах, нөхөн сэргээх, ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх ажилд зарцуулахаар төлөвлөн аймгийн ИТХ-аар батлуулж сумдад олголоо.

-Дэлхийн байгаль хамгаалах сангийн Монгол дахь хөтөлбөрийн газартай хамтран “Мод дагаж ус, ус дагаж амьдрал” аяныг Онон голын сав газарт өрнүүлж байгаа ба үүний хүрээнд ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх зурагт хуудсыг хэвлэлтэнд өгөөд байна.

8. Аймгийн Засаг даргын нэрэмжит бэлэн байдлын үзлэг хийх ажлын удирдамжийн дагуу бүх сумдад үзлэг шалгалтыг явуулж ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг эрчимжүүлж дүнг танилцуулах

-Хаврын хуурайшилттай улирал эхэлсэнтэй холбогдуулан Орон нутгийн төсвийн хөрөнгийн Байгаль хамгаалах, нөхөн сэргээх зардлаар Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар, Онцгой байдлын газар хамтран “АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГА”-ын нэрэмжит гамшгаас хамгаалах бэлэн байдлын үзлэгийг Хэнтий аймгийн 18 сум, 5 тосгонд 4 дэхь удаагаа зохион байгуулж ажиллаа. Тус үзлэгээр сум, тосгодын гамшгаас хамгаалах төлөвлөгөө, ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх талаар хийсэн ажил болон сумын онцгой комисс, мэргэжлийн ангийн бүрэлдэхүүн, түймрийн 1,2,3-р ээлжийн бие бүрэлдэхүүн, машин техник болон түймэр унтраах багаж хэрэгсэлийн бэлэн байдлыг шалгаж дүгнэв. Дээрхи үйл ажиллагаанд Баянмөнх -90.15, Баянхутаг -92.15, Бор-Өндөр -92.3, Галшар -80.0, Дархан- 80.0, Дэлгэрхаан -92.1, Мөрөн- 85.65, Жаргалтхаан – 85.0, Өлзийт- 90.4, Хэрлэнбаян-Улаан- 82.5, Цэнхэрмандал- 90.4, Баян-Адрага -83.3, Баян-Овоо -96.8, Батноров -86.5, Батширээт -95.4, Биндэр- 95.8, Бэрх- 92.3, Гурванбаян- 87.0, Дадал- 97.9, Норовлин-95.4, Өмнөдэлгэр- 82.9 хувийн үнэлгээтэйгээр хангалттай дүгнэгдлээ.

1.8 Аймгийн Засаг даргын үйл ажиллагааны мөрийн хөтөлбөрт байгаль орчны чиглэлээр тусгагдсан арга хэмжээний биелэлт, үр дүн Хүснэгт-9

**2.”Газар, газрын хэвлий, тусгай хамгаалалттай газар нутаг, байгаль
орчны ерөнхий үнэлгээ” гэсэн байгууллагын стратегийн зорилтыг
хангахад чиглэсэн хөтөлбөр, арга хэмжээ**

2.1 Орон нутгийн экосистемийн тэнцвэрт байдлыг хангахад онцгой ач холбогдол бүхий газруудыг улс, аймаг, орон нутгийн тусгай хамгаалалтад авах асуудлыг хуулийн дагуу шийдвэрлүүлэх

Өмнөдэлгэр, Батширээт, Биндэр, Баян-Адрага сумдын хил дамансан “Хурх хүйтний хөндий” орчмын газрын 190332.9 га талбайг Улсын тусгай хамгаалалттай газрын байгалын нөөц газрын ангиллаар авах саналыг Аймгийн ИТХурын дөрөвдүгнээр хуралдааны 02 дугаар тогтоолоож дэмжүүлж, Батширээт, Биндэр сумдын хил дамансан “Гутайн даваа” орчмын газрын 39930.03 га талбайг Улсын тусгай хамгаалалттай газрын байгалын нөөц газрын ангиллаар авах саналыг Аймгийн ИТХурын Тавьдугаар хуралдааны 02 дугаар тогтоолоож дэмжүүлж “Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яаманд хүргүүлээд байна. *Зураг-14*

Мөрөн сумын “Зөөлөн” гэх газрын 7418.973 га талбайг Түүх, соёлын дурсгалт зүйлийг хадгалах, хамгаалах, доройтсон орчныг нөхөн сэргээх зорилгоор Мөрөн сумын ИТХ-ын 02 дугаар тогтоолоор, “Өлзийт” орчмын газрын 2834.28 га талбайг Түүх, соёлын дурсгалт зүйлийг хадгалах, хамгаалах, доройтсон орчныг нөхөн сэргээх зорилгоор Мөрөн сумын ИТХ ын 03 дугаар тогтоолоор, “Бүрээт” орчмын газрын 29301.233 га талбайг Байгалийн унаган төрх хадгалах зорилгоор Мөрөн сумын ИТХ-ын 04 дугаар тогтоолоор сумын хамгаалалтанд тус тус авч Ашигт малтмал, газрын тосны газрын кдастарын хэлтэст бүртгүүлэхээр хүргүүлээд байна.

2.2 “Хэрлэн тооно” Улсын тусгай хамгаалалттай газрын менежментийн төлөвлөгөөг эхлүүлэх.

Дэлгэрхаан сумын “Хэрлэн тооно” Улсын тусгай хамгаалалттай газрын менежментийн төлөвлөгөө хэрэгжилтийг хангах үйл ажиллагаа итвэхжүүлэх ажлыг ТНС олон улсын багуулагтай хамтран хэрэгжүүлж байна.

2.3 Аймгийн хамгаалалттай газар нутагт тэмдэгжүүлэлтийн ажил хийх

Хэрлэн сумын "Хутагт уул" орон нутгийн тусгай хамгаалалттай газарт тэмдэгжүүлэлтийн ажлыг хийхээр ИТХ-ын 2017 оны 02-р тогтоолоор 5,0 сая төгрөг тусгуулснаас, ИТХ-ын 56 тогтоолоор чиглэл өөрчлөгдөн Хэрлэн сумын нутаг дэвсгэрт үерийн улмаас учирсан хохирлыг арилгуулахаар" Өндөрхаан хот тохижилт" ОНӨҮГ-тай гэрээ байгуулж ариутгал хийгдсэн.

2.4 Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн хамгаалалтыг сайжруулах хамгаалалтын горим, дэглэмийг тогтоож, Орчны бүсийн менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулсан байна.

1.2017 оны 4 сарын 12-13-ны өдөр Чингис хотод Тосон Хулстайн байгалийн нөөц газрын хамтын менежментийн зөвлөлийн хурал зохион байгуулагдсан. Энэхүү хуралд Хэнтий, Дорнод аймгийн БОАЖГазар, УЦУОШГазар, Дорнод хамгаалалтын захиргаа, Хэрлэн голын сав газрын захиргааны дарга, мэргэжилтнүүд, Монголын байгаль орчны иргэнийн зөвлөлийн Дорнод аймгийн зохицуулагч, Норовлин, Баян-Овоо, Баянтүмэн, Хөлөнбуйр, Цагаан-Овоо сумдын ИТХ-н дарга, Засаг дарга, байгаль хамгаалагчид, нөхөрлөлийн гишүүд, ТНС хөтөлбөрийн газрын зохицуулагч, мэргэжилтнүүд буюу нийт 49 хүн оролцлоо.

Менежментийн төлөвлөгөө хэлэлцэх үеэр Зураг-17

2.2017 оны 4 сарын 14-ны өдөр Чингис хотод Түмэнхаан-Шалзын орон нутгийн тусгай хамгаалалттай газрын хамтын менежментийн зөвлөлийн хурал зохион байгуулагдлаа Энэхүү хуралд Байгалийн нөөцийн менежмент бүхий хамгаалалттай газар нутгийн сүлжээ MON/13/303 төслийн зохицуулагч, мэргэжилтнүүд, Биологийн хүрээлэнгийн эрдэмтэд, Хэнитй, Дорнод аймгийн БОАЖГазрын дарга, мэргэжилтнүүд, Дорнод УТХГазрын хамгаалалтын захиргааны төлөөлөл, Онон Балжийн УТХГазрын хамгаалалтын захиргааны төлөөлөл, Цагаан овоо, Баян-Уул, Норовлн сумын төлөөлөл буюу 32 оролцогч оролцсон.

3. 2017 оны 5 сарын 29-30-ны өдрүүдэд Хэнтий аймгийн Өмнөдэлгэр сумын Хурх тосгон, Биндэр суманд Хурх Хүйтний хөндийн орон нутгийн хамгаалалттай газрын менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах анхан шатны хэлэлцүүлгийг Дэлхийн байгаль хамгаалах сангийн Монгол дахь хөтөлбөрийн газар, Байгаль орчин аялал жуулчлалын газартай хамтран сумын ЗТДГазрын ажилчид болон нөхөрлөлийн гишүүд, иргэдийг хамруулан хийсэн. Уг хэлэлцүүлэгт нийт 100 орчим оролцогч оролцсон.

2.5 Ашигт малтмалын хайгуул, ашиглалтын үйл ажиллагаанд хяналт тавих

Аймгийн Засаг даргын 2017 оны 6 дугаар сарын 11-ний өдрийн удирдамжийн дагуу Батширээт сумын нутаг дэвсгэр Гутайн орд газарт үйл ажиллагаа явуулж буй “Ю-энд-Би” ХХК, “Айвуун тэс” ХХК, “Гутайн даваа” ХХК-иудад уурхайн үйл ажиллагаанд мэргэжил арга зүйн зөвлөлгөө өгч, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар зөвлөн туслах үйлчилгээ үзүүлж ажиллаа.

“Гутайн даваа” ХХК:

Гутайн даваа орд газарт ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлтэй “Гутайн даваа” ХХК-ий хувьд сүүлийн 3-5 жилийн хугацаанд үйл ажиллагаа явуулаагүй хамгаалалтын 3 ажилтан компаний төлөөлөл нэг иргэн талбай дээрээ байсан, босоо амыг бетондон тагласан байдалтай байлаа.

“Айвуун тэс” ХХК:

“Айвуун тэс” ХХК-ий хувьд 2010 онд

“Тол мөрний урсац бүрэлдэх эх,усан бүхий газрын хамгаалалтын бүс,ой сан бүхий газарт ашигт малтмал хайх,ашиглахыг хориглох тухай” хуулийн хүрээнд тусгай зөвшөөрөл нь цуцлагдаж энэ хуулийн дагаж

мөрдөх хуулийн журманд өөрчлөлт орсноор 2016 онд ашиглалтын тусгай зөвшөөрлөө сэргээн авсан. Өнөөгийн байдлаар тус компани нь 17 ажилтантай, эксватор 4, ковш 2, угаах төхөөрөмж 1, ачааны 6 Нордвенз машинтайгаар дотоод овоолгоо угааж цаашид уулын ажлын төлөвлөгөөний дагуу үндсэн шороон ордод уулын ажил болон олборлолтын ажил явуулахаар ажиллаж байлаа. Уул уурхайн холбогдолтой бичиг баримтын бүрдэл сайн. 2017 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө БОАЖЯ-амаан дээр батлагдахаар хүлээгдэж /гарын үсэг дутуу/ байгаа талаар тус уурхайн менежер Л.Алтангэрэл танилцуулсан болно. Энэ талаар тус сумын байгаль орчны хяналтын улсын байцаагчид хугацаатай улсын байцаагчийн зөвлөмж өгөх үүрэг даалгавар өгч ажиллаа.

“Ю-энд-Би” ХХК:

Ю-энд-Би ХХК-ий хувьд 2016 оны 09 дүгээр сард 2 удаа хяналт шалгалт хийгдэж байсан ба шалгалтаар уулын ажлын холбогдолтой бичиг баримтын бүрдэл дутуу байсан учир тус сумын Засаг дарга, холбогдох мэргэжилтнүүд, байгаль орчны чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг иргэний хөдөлгөөний төлөөлөлүүд, иргэдийн төлөөлөл, тус компаний удирдлагыг оролцуулсан үүсээд байгаа асуудлын талаархи ярилцлагыг аймгийн Цагдаагийн газрын эдийн засгийн ахлах төлөөлөгчтэй хамтран зохион байгуулж мэргэжил арга зүйн зөвлөгөө өгч улсын байцаагчийн зөвлөмж өгч ажиллаж байсан болно. Гэвч тус компани нь улсын байцаагчийн зөвлөмжийг хэрэгжүүлж ажиллаагүй учир зөрчил арилгах хүртэл түр хугацаагаар үйл ажиллагааг нь зогсоож экологид учруулсан хохирлыг тооцуулж эрүүгийн хэрэг үүсгүүлэхээр Цагдаагийн газарт шилжүүлж байсан. Тус компани нь газар дээрээ 48 ажилтантай үүнээс 12 ажилтанг орон нутгаас авч ажлуулж байгаа, ковш 2, эксватор 4, угаах төхөөрөмж 1, ачааны 5 машинтайгаар уулын ажил явуулж байлаа.

Ю-Энд-Би ХХК-н талбай Зураг-18

Батширээт сумын байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч 2017 оны 6 дугаар сарын 07-ны өдөр 22/04/328/01 тоот 7 заалт бүхий хугацаатай улсын байцаагчийн албан шаардлагыг өгч биелэлтийг 2017 оны 06 дугаар сарын 14 –ний өдөр гаргаж ирүүлэхээр хүргүүлсэн байна. Энэ талаар 2017 оны 6 дугаар сарын 12-ны өдөр ажлын хэсэг компаний захирал О.Батулгад танилцуулж улсын байцаагчийн албан шаардлагын хариу ирүүлээгүй, албан шаардлагад дурдагдсан зөрчлийг арилгаагүй тохиолдолд дараагийн

шатны арга хэмжээ авагдахыг танилцуулж хууль эрх зүй, мэргэжил арга зүйн зөвлөгөө, зөвлөн туслах үйлчилгээ үзүүлж ажилласан. Мөн аймгийн засаг даргын 2017 оны 09 дугаар сарын 25-ны өдрийн хяналт шалгалт хийх удардамжын дагуу мэргэжлийн байгууллагатай хамтран Хэнтий аймгийн хэмжээнд уул уурхайн үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуй нэгжид 2017 оны 09 дугаар сарын 25-ны өдрөөс 10 хоногийн хугацаанд хийж гүйцэтгэлээ. /Орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр 1,0 сая төгрөг/

Ю энд Би” ХХК-ийн хууль бус үйл ажиллагаа явуулж, байгалийн нөөц баялагт их хэмжээний хохирол учруулж буй талаарх аймгийн мэргэжлийн байгууллагуудын дүгнэлт, зөвлөмжийг үндэслэн аймгийн Засаг даргын 2017 оны 05 дугаар сарын 26-ны өдрийн 9/1134 тоот албан бичгээр ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийг цуцлуулах саналыг Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яаманд уламжлаад байна.

Ашиг олох зорилгоор үйл ажиллагаа явуулдаг иргэн, аж ахуй нэгжийн 14 төсөлд байгаль орчны ерөнхий үнэлгээ хийсэн. Байгаль орчин, Аялал жуулчлалын сайдын А-05 дугаар тушаалаар Уул уурхайн үйл ажиллагаа явуулж байгаа "Иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагын тухайн жилд хэрэгжүүлэх “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам"-ын 4.1. дэх заалтанд /Төсөл хэрэгжүүлэгч тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн тайланг 11 дүгээр сарын 01-ний дотор энэхүү журмын 2-р хавсралтын дагуу гаргаж, төсөл хэрэгжүүлж байгаа аймаг, нийслэлийн байгаль орчны газарт хүргүүлнэ/ байдаг ба Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө, нөхөн сэргээлийн ажлыг аймгийн Засаг даргын 2014 оны А/493 дугаар захирамжаар байгуулсан ажлийн хэсэг 5 аж ахуй нэгжийн ажилаад байна.

**3. “Ойн ашиглалт, хамгаалалт, ойн нөхөн сэргээлт, ногоон
байгууламжийг нэмэгдүүлэх” гэсэн байгууллагын стратегийн
зорилтыг хангахад чиглэсэн хөтөлбөр, арга хэмжээ**

3.1 2017 онд ойгоос бэлтгэх модны дээд хязгаарыг аймгийн ИТХ-аар хэлэлцүүлэн батлуулах, 2018 онд ойгоос бэлтгэх модны саналыг хүргүүлэх

Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2016 оны 12 дугаар сарын 02 ны өдрийн “2017 онд ойгоос бэлтгэх модны дээд хязгаар батлах тухай” А/111 тушаалаар Хэнтий аймаг 101131 м.куб модыг бэлтгэхээр хувиарлагдсан. Уг тушаалыг үндэслэн аймгийн ИТХ-ын 2016 оны 12 дугаар сарын 02-ны өдөр Хэнтий аймгийн “2017 ойд ойгоос бэлтгэх модны дээд хязгаар батлах тухай” 04 тоот тогтоолоор сум тус бүрээр хувиарлан баталсан.

Хэнтий аймгийн 2017 онд бэлтгэхээр батлагдсан модны хэмжээ, ойн орлогын хэмжээ Хүснэгт-9

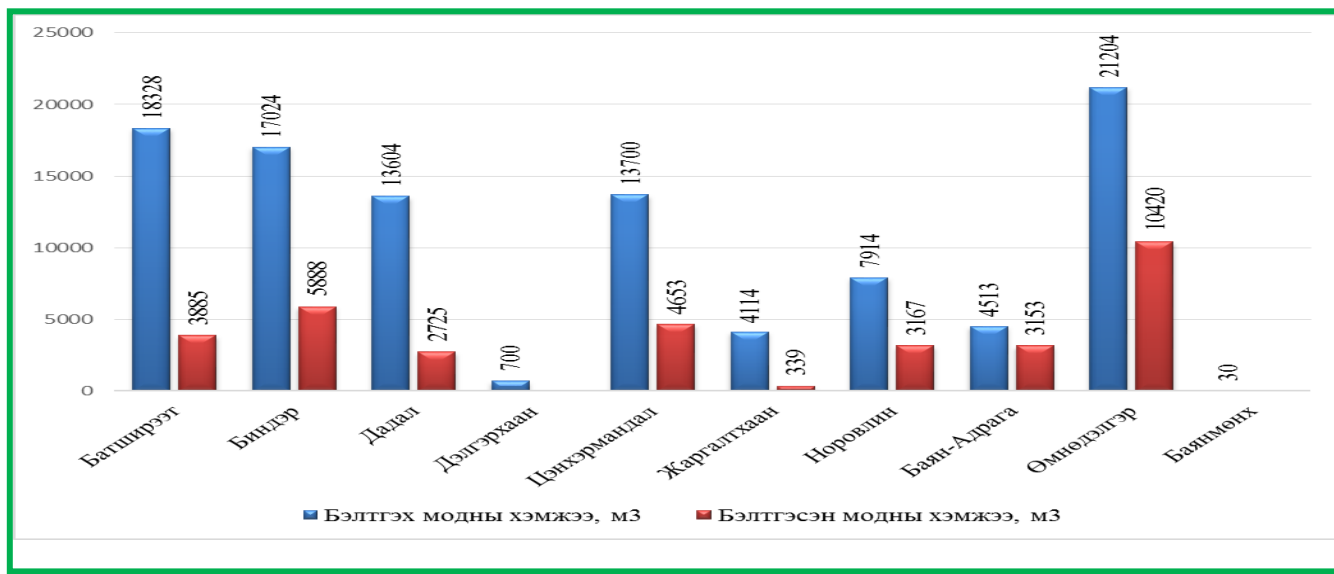
№	Сумын нэр	Хэрэглээ, м3	Түлээ, м3	Нийт дүн	Ойн нөөцөөс орох орлого /мян, төг/
1	Батширээт	7048	11280	18328	50762,8
2	Баян-Адрага	1133	3380	4513	8235,5
3	Биндэр	6986	10038	17024	40380
4	Дадал	2590	11014	13604	23925
5	Жаргалтхаан	700	3414	4114	3640,9
6	Норовлин	2550	5364	7914	11042,3
7	Өмнөдэлгэр	4295	16909	21204	39624,9
8	Цэнхэрмандал	3650	10050	13700	19006,7
9	Дэлгэрхаан		700	700	600
10	Баянмөнх	3	27	30	
	Бүгд	28955	72176	101131	197218,1

2017 оны мод бэлтгэл болон ойн орлогын гүйцэтгэл Хүснэгт-10

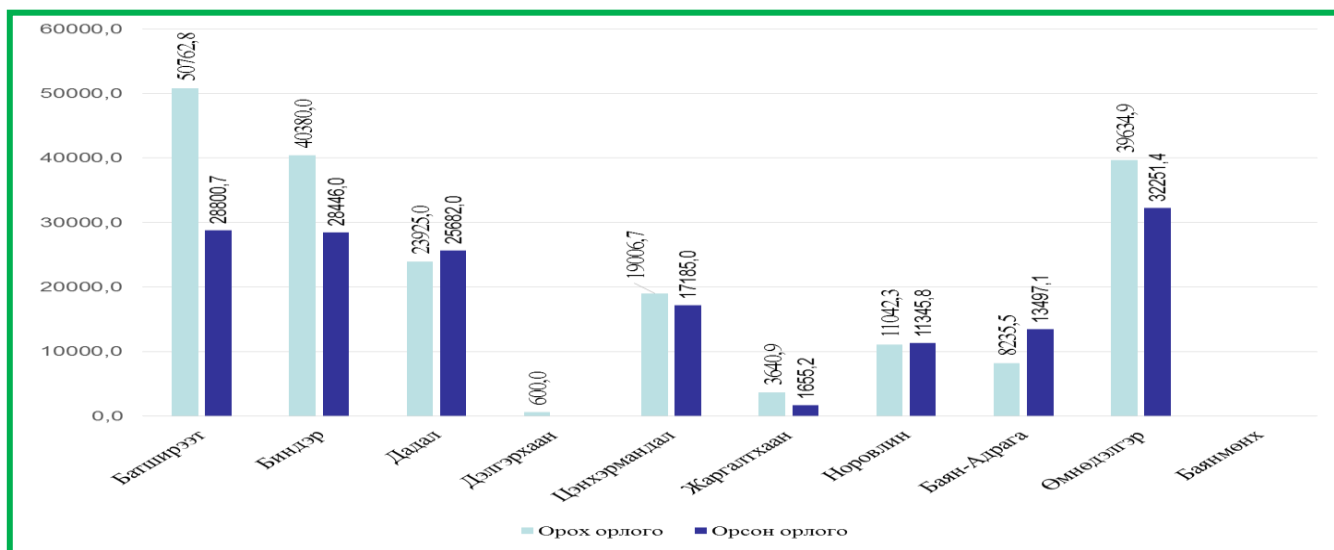
/ 2017 оны 11 дугаар сарын 24 ны байдлаар/

№	Сумын нэр	Бэлтгэх модны хэмжээ, м3	Бэлтгэсэн модны хэмжээ, м3	Хувь	Төвлөрүүлэх нийт ойн орлого /мян төг/	Төвлөрсөн нийт орлого /мян төг/	Хувь
1	Батширээт	18328	3885	21,20	50762,8	28800,7	56,7
2	Биндэр	17024	5888	34,59	40380,0	28446,0	70,4
3	Дадал	13604	2725	20,03	23925,0	25682,0	107,3
4	Дэлгэрхаан	700		0,00	600,0		0,0
5	Цэнхэрмандал	13700	4653	33,96	19006,7	17185,0	90,4
6	Жаргалтхаан	4114	339	8,24	3640,9	1655,2	45,5
7	Норовлин	7914	3167	40,02	11042,3	11345,8	102,7
8	Баян-Адрага	4513	3153	69,86	8235,5	13497,1	163,9
9	Өмнөдэлгэр	21204	10420	49,14	39634,9	32251,4	81,4
10	Баянмөнх	30		0,00			
	Нийт дүн	101131	34230	33,85	197228,1	158863,2	80,5

Мод бэлтгэлийн гүйцэтгэл График-1

Ойн орлогын гүйцэтгэл График-2

Хэнтий аймгийн 2018 оны мод бэлтгэх саналыг сумын менежментийн төлөвлөгөө, ойн нөөцийн болон сумын бодит хэрэгцээг үндэслэн ой бүхий сумдын Засаг дарга, ИТХ-ын даргаар баталгаажуулж ирүүлсэн санлыг Ойн тухай хууль, Ойгоос мод бэлтгэх журмын 2.3-т зааснаар БОАЖЯ-д албан бичгээр хүргүүлсэн.

3.2 Сум болон сум дундын ойн ангийн үйл ажиллагааг удирдан чиглүүлэх, мэргэжил аргазүйгээр тасралтгүй хангах

Монгол Улсын Ойн тухай хууль, түүнтэй холбогдон гарсан дүрэм журмын хэрэгжилтийг хангуулах зорилгоор сум дундын ойн ангийн дарга нартай үр дүнгийн гэрээ байгуулан ажилласан.

Сум болон сум дундын ойн инженер, ойн техникч нарын мэдлэгийг дээшлүүлэх зорилгоор орон нутаг болон төсөл хөтөлбөрөөс зохион байгуулсан ойн аж ахуйн арга хэмжээний 12 удаагийн сургалтанд хамруулсан.

3.3 Ойн нөхөрлөлийг чадавхжуулах үйл ажиллагааг зохион байгуулах

“Ой бүхий аймгуудын биологийн олон янз байдлын хамгаалал тогтвортой ойн менежмент, нүүрстөрөгчийн шингээлтийг нэмэгдүүлэх нь” GCP/MON/008/GFF төсөл нь Хэнтий аймгийн ой бүхий 8 сумын 26 ойн нөхөрлөлийн гишүүдийн чадавхижуулах сургалтыг зохион байгуулж байна. 2017 онд 26 ойн нөхөрлөлийн 250 гишүүдэд:

Ойн 1,2 дугаар насны ангийн ойд гэрэлжүүлэх, тохируулах хэлбэрийн ажлын сургалт

Ойн хөрөөчны сургалт 2 удаа

Компьютерийн анхан шатны сургалт 2 удаа

Санхүүгийн анхан шатны сургалт

Ойн хөнөөлт шавьж таних арга зүй, тэмцэх ажлын сургалт 2 удаа нийт 9 удаагийн сургалт хий нөхөрлөлийн гишүүдийг ойн аж ахуйн арга хэмжээ хэрэгжүүлэх мэдлэг боловсрол олгосон байна.

Нөхөрлөлийг чадавхжуулах сургалт Зураг-19

Байгалийн нөөцийн хамтын менежментийн нөхөрлөүүдийн 2 дугаар чуулган:

Монгол Улсын Ерөнхий сайдын ивээл дор Улаанбаатар хотноо 4 дүгээр сарын 20, 21 -ны өдрүүдэд зохион байгуулагдсан “Байгалийн нөөцийн хамтын менежментийн нөхөрлөүүдийн Үндэсний 2 дугаар чуулган”-нд аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын дарга Ж.Ганбаатар, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын дарга Б.Дархантөр, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын Ойн албаны мэргэжилтэн Э.Батсайхан, мэргэжилтэн Б.Гүрсүрэн, жолооч Б.Соронзонболд нарын бүрэлдэхүүнтэй оролцлоо.

“Байгалийн нөөцийн хамтын менежментийн нөхөрлөүүдийн Үндэсний 2 дугаар чуулган”-ны хүрээнд Сүхбаатарын талбай дээр зохион байгуулсан “Экологид ээлтэй бүтээгдэхүүн” үзэсгэлэн худалдаанд Хэнтий аймгийн 6 сумын 20 нөхөрлөлийн 23 гишүүдийн ойн цэвэрлэгээний модоор хийсэн гэрийн мод, модон аяга, таваг, тэвш, шанага, ширээ, сандал, бэлэг дурсгалын битүү мод, ваар сав, цэцгийн тавиур, үйсээр хийсэн сав, уран модон таваг, түлхүүрийн оосор зэрэг бэлэг дурсгал, ахуйн хэрэгцээний зүйлс мөн савалсан цөцгий, байгалийн жимс, жимсгэнэ, эмийн ургамал, эсгий урлал зэрэг 20-иод нэр төрлийн бүтээгдэхүүнээр үзэсгэлэн худалдаанд оролцож нийт 2.800.000 төгрөгийн борлуулалт хийсэн.

Улсын хэмжээнд зохион байгуулсан “Экологид ээлтэй бүтээгдэхүүн” үзэсгэлэн худалдаанд мод, модны үндэс ашиглан хийсэн шилдэг бүтээгдэхүүнийг шалгаруулахад 1 дүгээр байранд Дадал сумын Амирлангуй нөхөрлөлийн гишүүн Ц.Баярсайханы бүтээл шалгарч 1.500.000 төгрөг, цахилгаан үүсгүүр, 3 дугаар байранд Норовлин сумын Бэрх нөхөрлөлийн гишүүн С.Туулын бүтээл шалгарч 800.000 төгрөг, модны харуул зэрэг мөнгөн болон тоног төхөөрөмжөөр шагнагдсан бол аймгийн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар нөхөрлөл, нөхөрлөлийн гишүүдээ амжилтай зохион байгуулж оролцуулсан байгууллагын шагналаар шагнагдлаа.

Байгалийн нөөцийн хамтын менежментийн нөхөрлөүүдийн 2 дугаар чуулган Зураг-20

3.4 Хэнтий аймгийн ойн менежментийн төлөвлөгөөг БОАЖЯ-аар батлуулах, хэрэгжилтийг ханган ажиллах

Хэнтий аймгийн ойн санд 2013 онд ойн зохион байгуулалтын ажил хийгдсэнтэй холбогдуулан аймгийн ойн менежментийн төлөвлөгөөг 2016 оны байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардлаас тендерт шалгарсан Нью грийн форест ХХК нь 13,250,0 мян.төг –ийн төсөвт өртөгөөр гүйцэтгэсэн.

Хэнтий аймгийн 2017-2026 онд хэрэгжүүлэх ойн менежментийн төлөвлөгөө БОАЖЯ-ны дэргэдэх ойн нөөцийн мэргэжлийн зөвлөлийн 2017 оны 11 дүгээр сарын 10-ны өдрийн хурлаар хэлэлцэн баталсан.

Ойн менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан ойн аж ахуйн арга хэмжээ, түүнийг хэрэгжүүлэх төсөвийг аймгийн ИТХ-аар хэлэцүүлэн батлуулан ажилласан.

3.5 Шинээр батлагдсан ойгоос мод бэлтгэх журмыг ой бүхий сумдад сурталчлах зөвлөгөөн зохион байгуулах

Хэнтий аймгийн ой бүхий Өмнөдэлгэр, Батширээт, Биндэр, Баян-Адрага, Дадал, Норолин сумдын ИТХ, ЗДТГ, сум болон сум дундын ойн ангиас хамтран зохион байгуулсан “Ойн хуулийг таниулах, ойн менежментийг сайжруулахад талуудын оролцоо” сэдэвт сум бүрт зохион байгуулсан зөвлөгөөнд Ойн албаны дарга, ой, ургамлын ашиглалт хамгаалалт хариуцсан мэргэжилтэн нар 2017 оны 2 дугаар сарын 6 –ны өдрөөс 2 дугаар сарын 12 -ний өдрүүдэд оролцсон.

Уг зохион байгуулсан зөвлөгөөнд Ойн албанаас Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2016 оны 12 дугаар сарын 13 ны өдрийн А/133 тоот тушаалын 1 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Ойгоос мод бэлтгэх журам”, 2 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Бэлтгэх модны санал ирүүлэх хүснэгтийн загвар”, 3 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Мод бэлтгэх гэрээний загвар”, 4 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Мод тээвэрлэх хяналтын хуудасны загвар”, 5 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Ойгоос мод бэлтгэх эхлэл, төгсгөлийн актын загвар” 6 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Мод бэлтгэх технологийн картын загвар” хавсралтуудын танилцуулага, ОББЦГ-ын захиргаанаас 2016 оны үйл ажиллагааны тайлан, 2017 оны үйл ажиллагааны төлөвлөгөө, Дэлхийн байгаль хамгаалах сангийн Монгол дахь зүүн бүсийн салбар, аймгийн БОАЖГ-аас хамтран зохион байгуулж буй Мод дагаж ус-Ус дагаж амьдрал аяны танилцуулага, Ой бүхий аймгуудын биологийн олон янз байдлын хамгаалал, ойн тогтвортой ойн менежмент, нүүстөрөгчийн шингээлтийг нэмэгдүүлэх төсөл”-ийн Хэнтий аймаг дахь зохицуулагч З.Ууганбаяр Төслийн үйл ажиллагаа, 2017 оны төлөвлөгөө зэрэг илтгэл, мэдээ мэдээлэлийг зөвлөгөөнд оролцсон сумын удирдлагууд, иргэд, ойн нөхөрлөл, ойн мэргэжлийн байгууллагуудад дэлгэрэнгүй байдлаар танилцуулсан.

Шинээр гарсан “Ойгоос мод мод бэлтгэх журам”-ын танилцуулгатай холбоотой түгээмэл тавигдсан асуултууд:

Шинээр гарсан “Ойгоос мод мод бэлтгэх журам”-д уламжлалт бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгчид шаардлагатай модоо ямар хэлбэрээр авах вэ?

Багийн иргэд ахуйн хэрэгцээний байшингийн модоо авахдаа багийн Засаг даргад хэрхэн өргөдөл гаргах вэ?, Нөхөн сэргээлтийг ямар байдлаар хийх вэ?

Ахуйн хэрэгцээний байшингийн мод авахад талбай тусгаарлаж авах уу. Ойн мэргэжлийн байгууллагаар мод унгаалгах хөлс нь хэдэн төгрөг байх вэ?

Ой хээрийн хуурайшилтийн үед ойд зорчих, мод бэлтгэх хөдөлгөөнийг ямар тушаал шийдвэрээр түр хориглодог вэ?

“Биндэр-ой” СДОА нь талбай тусгаарлалт хийхдээ 1 га-ийн нөөцийг 25 м³ –ээр бодож талбай тусгаарлалтын материал дээр гаргаж байгаа нь зөв үү

Иргэдийн ахуйн хэрэгцээний түлээ, байшингийн модонд, гарал үүслийн гэрчилгээ олгогдох уу ?

Нөхөрлөлийн эзэмшилийн талбайгаас ойн дагалт баялаг ашиглаж байгаа иргэдээс хэрхэн хураамж авах боломжтой вэ.

“Ойгоос мод бэлтгэх журам”-д малын хашаа, өвөлжөөний шургаагийг ямар байдлаар авах вэ.

Биндэр сумын Зүүн манхаадай гэх газарт гарсан Бургасны хортонтой энэ жил тэмцэлийн ажил хийгдэх үү зэрэг холбоотой асуултанд Ойн тухай хуулийн 17 дугаар зүйл, “Ойгоос мод бэлтгэх журам”-ын 2,3 дугаар хэсгийг дэлгэрэнгүй тайлбарлан, асуусан асуултанд тухайн бүрт хариулт өгсөн.

Зөвлөгөөнд ОББЦГ, Дэлхийн байгаль хамгаалах сангийн Монгол дахь зүүн бүсийн салбар, “Ой бүхий аймгуудын биологийн олон янз байдлын хамгаалал, ойн тогтвортой ойн менежмент, нүүстөрөгчийн шингээлтийг нэмэгдүүлэх төсөл”-ийн Хэнтий аймаг дахь зохицуулагч зэрэг байгуулага, байгууллагын төлөөлөлтэй хамтран мэдээлэл солилцон, хамтран ажилласан.

“Ойн хуулийг таниулах, ойн менежментийг сайжруулахад талуудын оролцоо” сэдэвт зөвлөгөөнд ой сумдын иргэн, ойн нөхөрлөл, ойн мэргэжлийн байгууллагуудын 354 хүн оролцож ойн тухай хууль, бусад дүрэм журмын мэдээ мэдээлэлээр хангагдсан.

Ойн зөвлөгөөн Зураг-2

3.6 Хуш модны самрын ургалтын үед хяналтын постуудыг ажиллуулж, их ургацтай газруудад хяналтыг хүч нэмэгдүүлэн ажиллана.

Хуш модны самрын хяналтын цэгийг аймгийн ОБГ, Цагдаагийн газар, Хан Хэнтий ТХГ-н захиргаа, БОАЖГазар сумын ЗДТГ хамтран Өмнөдэлгэр сумын Их даваа”, Сайханы гол”, Батширээт сумын Шар өндөрийн байц, Эг нэртэй нийт 4 газарт 2017 оны 9-р сарын 17-с 10-р сарын 8 нд 21 хоногийн хугацаатайгаар ажлуулсан. Тус хугацаанд нийт 101 машин 534 хүн постоор өнгөрч, нийт 2865000 төгрөгний эрхийн бичиг бичсэн байна. Постонд гарч байхад хэрэг зөрчил гараагүй байна. 2017.12.5 –ны өдрөөс дээрх газарт хяналтын цэгүүдийг дахин ажиллуулж эхлээд байна.

Хяналт шалгалтын пост Зураг-22

Өмнөдэлгэр, Батширээт сумдууд тус бүр 600 тн самрын гэрээг үйлдвэрлэлийн зориулалтаар ашиглахаар байгуулж, орон нутгийн төсөвт нийт 281,5 сая төгрөг төвлөрүүлээд байна.

Самрын орлого Хүснэгт-11

№	Аж ахуй нэгж байгууллагын нэр	Гэрээ хийсэн			Гэрээний дагуу бэлтгэсэн самар		
		Он сар өдөр	Бэлтгэх хэмжээ тн	Төлөх мөнгөн дүн /мян,төг/	Бэлтгэсэн хэмжээ тн	Төлсөн мөнгө мян.төг	Төлсөн он сар өдөр
1	Буман боргоцой ХХК-ОМБ	2017.09.13	300 тн	240000,0	60	48000,0	2017.9.18
2	ЭН ЭЙЧ ТРЕЙД ХХК-ОМБ	2017.09.12	300 тн	240000,0	50	40000,0	2017.9.25
					50,5	40400,0	2017.10.27
3	Ахуйн хэрэглээ				2,25	1125,0	
			600	480000,0	150	129525,0	

Самрын орлого Хүснэгт-12

№	ААН-ын нэр	Гэрээ хийсэн тонн	Төлөх ёстой орлого	Төлсөн үнэ
1	“Альянс Минерал”ХХК	100	80000000	44000000
2	Баялагт хос эрдэнэ ХХК	100	80000000	16000000
3	Тайхарын цуурай ХХК	100	80000000	24000000
4	Эн эйч трейд ХХК	100	80000000	8000000
5	Буман борогцой ХХК	100	80000000	30000000
6	Мофко групп	100	80000000	30000000
7	Нийт дун	600	480000000	152000000

3.7 Ойн мэргэжлийн байгууллагын үйл ажиллагаанд үнэлгээ өгөх, техник технологийн түвшинд үзлэг хийж магадлан итгэмжлэлд хамрагдаж бэлтгэлийг хангуулах

2017 оны 10 дугаар сарын 06- ны өдөр “Монголын ойн тогтвортой менежментийн зөвлөл” ТББ-тай хамтран Биндэр суманд “Ойн магадлан итгэмжлэл” сэдэвт сургалт семинарыг зохион байгуулсан. Сургалтанд Хэнтий аймагт үйл ажиллагаа явуулж буй нийт 27 ойн мэргэжлийн байгууллагыг бүрэн хамруулж ойн магадлан итгэмжлэлийн тухай ойлголтыг түгээн дэлгэрүүлж “Ойн магадлан” итгэмжлэлд хамруулах бэлтгэл ажлыг хангасан.

Ойн мэргэжлийн байгууллагад үзлэг хийв. Зураг-23

3.8 Хортны тархалтын судалгааг мэргэжлийн байгууллагатай хамтран хийх

2017 оны ойн хөнөлт шавьжийн судалгаагаар голомттой талбайн хэмжээ 66,0 мянган га талбай байсан ба БОАЖЯ-наас улсын төсвийн хөрөнгийн 515.8 сая төгрөгийн санхүүжилтээр Хэнтий аймгийн Дадал сумын ойн сангийн 9570 га талбайд агаарын хөлгөөр бактерийн бэлдмэл ашиглан Сибирийн хүр эрвээхэйн голомттой газар тэмцэлийн ажлыг 76,1 хувийн үр дүнтэйгээр хийж гүйцэтгэлээ.

Ойн хортонтой тэмцэх ажил Зураг-24

Мөн БХНСЗ-ын 3.5 сая төгрөгөөр Биндэр сумын нутагт 387 га талбайд тэмцлийн ажлыг химийн хор ашиглан, үүргийн шүршигч ашиглан хийж гүйцэтгэв. Гүйцэтгэгчээр “Биндэр Ой” СДОАнги ажилласан ба 82.0 хувийн үр дүнтэй ажиллав.

3.9 Ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх олон талт арга хэмжээг зохион байгуулан ажиллана.

Шуурхай бүлэг:

Хаврын хуурайшилт ихсэж байгаатай холбогдуулан 2017 оны Байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардлаар ой, хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх шуурхай бүлгийг Байгаль орчин аялал жуулчлалын газартай байгуулсан гэрээг үндэслэн 2017 оны 04-р сарын 11-ны өдөр Онцгой байдлын газрын даргын 2017 оны А/29 дүгээр тушаалаар Биндэр суманд, Дэлхийн Байгаль хагаалах сангийн дэмжлэгтэйгээр Бэрх тосгон, Дадал, Норовлин, Баян-Овоо, Батноров сумдад байршин ажиллаж, төв болон хөдөөгийн малчин айл өрх, ард иргэдэд ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх, гамшиг ослоос урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх хор уршгийг арилгах талаар мэдлэг олгож, заавар зөвлөгөө өгөх 22 бүрэлдэхүүнтэй ажлын хэсэг ажилласан.

Ой хээрийн түймрийн ажлын хэсэг Зураг-25

Сумын төвийн аж ахуйн нэгж байгууллага, айл өрхөд гамшиг, ослын аюулаас урьдчилан сэргийлэх үзлэг шалгалт хийж, 332 иргэнд Монгол Улсын Гамшгаас хамгаалах тухай хууль 2017 онд шинэчлэн

найруулагдсантай холбогдуулан хууль таниулах, болзошгүй гамшгаас өөрийгөө болон бусдыг хамгаалах, “ Гал унтраах багаж хэрэгслийн ажиллах зарчим, техникийн үзүүлэлт”, “Гамшгийн үед холбоо зарлан мэдээллийг дамжуулах, хүлээн авах журам”, “Нэрвэгсдэд эмнэлгийн анхны тусламж үзүүлэх арга ажиллагаа”, “Ой, хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ” зэрэг сэдвүүдээр сургалт явуулж, гал унтраагуураар гал унтраах дадлага сургууль хийлгэсэн.

Гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагаа Зураг-26

Сумын багуудын малчин айл өрхүүдээр явж ой хээрийн түймэр, гамшиг ослын аюулаас урьдчилан сэргийлэх яриа таниулга хийж баталгаа гаруулан Биндэр сумын төвөөс гарах, орох төв замд ой, хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх 2 ш самбар байршуулсан.

Шуурхай бүлгийг ой хээрийн түймрийн эрсдэл бүхий сумдад ажиллуулаж төвийн болон хөдөгийн малчин айл өрхүүдэд 8571 ширхэг ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх санамж анхааруулга тарааж, гал түймэр гарч болзошгүй 92 зөрчлийг газар дээр нь арилгуулан ажилласан байна.

Аймгийн Засаг даргын нэрэмжит ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх бэлэн байдлын үзлэг: Хаврын хуурайшилттай улирал эхэлсэнтэй холбогдуулан Орон нутгийн төсвийн хөрөнгийн Байгаль хамгаалах, нөхөн сэргээх зардлаар Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар, Онцгой байдлын газар хамтран “АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГА”-ын нэрэмжит гамшгаас хамгаалах бэлэн байдлын үзлэгийг Хэнтий аймгийн 18 сум, 5 тосгонд 4 дэхь удаагаа зохион байгуулж ажиллаа. Тус үзлэгээр сум, тосгодын гамшгаас хамгаалах төлөвлөгөө, ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх талаар хийсэн ажил болон сумын онцгой комисс, мэргэжлийн ангийн бүрэлдэхүүн, түймрийн 1,2,3-р ээлжийн бие бүрэлдэхүүн, машин техник болон түймэр унтраах багаж хэрэгслийн бэлэн байдлыг шалгаж дүгнэв. Дээрхи үйл ажиллагаанд Баянмөнх -90.15, Баянхутаг -92.15, Бор-Өндөр -92.3, Галшар -80.0, Дархан- 80.0, Дэлгэрхаан -92.1, Мөрөн- 85.65, Жаргалтхаан – 85.0, Өлзийт- 90.4, Хэрлэнбаян-Улаан- 82.5, Цэнхэрмандал- 90.4, Баян-Адрага -83.3, Баян-Овоо -96.8, Батноров -86.5, Батширээт -95.4, Биндэр- 95.8, Бэрх- 92.3, Гурванбаян-87.0, Дадал- 97.9, Норовлин-95.4, Өмнөдэлгэр- 82.9 хувийн үнэлгээтэйгээр хангалттай дүгнэгдлээ.

3.10 2017 оны төлөвлөгөөт ойжуулалтыг бүрэн хийлгэх

Орон нутгийн төсвийн хөрөнгийн байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардлаар Норовлин сумын Баянгол нэртэй газрын 10 га талбайд навчит модоор ойжуулалтын ажлыг хийж гүйцэтгэлээ. Гүйцэтгэгчээр “Биндэр-Ой” СДОА ажилласан бөгөөд ажлыг нийт 6950,0 мян/төг -өөр хийж гүйцэтгэхээр гэрээ байгуулсан ба 2017 онд урьдчилгаа төлбөр 3500,0 мян/төг –өөр санхүүжүүлсэн ба 2018 онд гүйцэтгэлийн дүнгээр үлдэгдэл санхүүжилтийг олгоно. Мөн ААН, Ойн ангиудын өөрийн хөрөнгөөр нийт 58,6 га талбайд ойжуулалт хийгдсэн байна. Ойжуулалт хийгдсэн жагсаалтыг хүснэгтээр үзүүлэв.

3.11 Ногоон байгууламжийн талбайн хэмжээг нэмэгдүүлж, ногоон байгууламжийн тооллогыг зохион байгуулна.

Орон нутгийн төсвийн хөрөнгийн Байгаль хамгаалах, нөхөн сэргээх зардлаар Чингис хотын ногоон байгууламжийн хэмжээг нэмэгдүүлэх, өнгө үзэмжийг сайжруулах зорилгоор 3 дугаар багт байрлах Хүүхэд залуучуудын цэцэрлэгт хүрээлэнгийн 1 га талбайд ногоон байгууламжийн ажлыг 5,8 сая төгрөгний төсөвт өртгөөр “Өндөрхаан хот тохижилт” ОНТҮГ гүйцэтгэлээ. Шинэс, хайлаас, нохойн хошуу, Өрөл, монос зэрэг нийт 1900 ш модыг гоёлын зориулалтаар тарьсан ба амьдралт 90,0 хувьтай ургаж байна. Дараа жилүүдийн арчилгаа, усалгааг “Өндөрхаан хот тохижилт” ОНТҮГ газар хариуцан ажиллана.

3.14 Онон голын сав газарт ойн талбайг нэмэгдүүлэх компаниг ажил өрнүүлээ.

Онон голын сав газрын ойг хамгаалах, ойн доройтлыг бууруулах, байгальд ээлтэй ногоон бизнесийг дэмжих замаар нутгийн иргэдийн амжиргааны эх үүсвэрийг нэмэгдүүлж ногоон хөгжлийн загвар бүс нутаг болгох зорилгоор Дэлхийн байгаль хамгаалах сан (WWF)-гийн Монгол дахь хөтөлбөрийн газар, Даян дэлхийн байгаль хамгаалах сангийн Жижиг төслийн хөтөлбөр, Онон-Балжийн БЦГ-ын Хамгаалалтын захиргаа, Хэнтий аймгийн БОГ зэрэг байгууллагууд удирдан зохион байгуулахаас гадна сум дундын ойн ангиуд, Онон голын нөхөрлөлүүдийн нэгдсэн холбоо ТББ, нөхөрлөлүүд, Хэнтий аймгийн Өмнөдэлгэр, Батширээт, Биндэр, Баян-Адрага, Дадал, Баян-Овоо, Батноров, Норовлин сумдын ИТХ, Засаг дарга, ЗДТГ, Ойн мэргэжлийн байгууллагууд хамтран “МОД ДАГАЖ УС – УС ДАГАЖ АМЬДРАЛ” аяныг зохион байгуулж байна. Тус аян нь 2017-2020 хугацаанд явагдана.

Ойжуулалтын ажил

2017 оны 5 дугаар сарын 6-ны өдөр МОД ДАГАЖ УС-УС ДАГАЖ АМЬДРАЛ аяны хүрээнд Дадал сумын Устай Цээнэтэй хэмээх газарт 5 га талбайд ойжуулалтын ажлыг Хэнтий аймгийн БОГ, ОББЦГ-ын хамгаалалтын захиргаа, Дэлхийн байгаль хамгаалах сангийн Монгол дахь хөтөлбөрийн газар, Биндэр сум дундын ойн анги, тус сумын ИТХ, ЗДТГ-ууд хамтран зохион байгууллаа. Энэ үйл

ажиллагаанд ААН, албан байгууллага, нөхөрлөлийн гишүүд зохион байгуулагчид гээд нийт 150 гаруй хүн оролцож 22750ш суулгацыг тарисан. Уг үйл ажиллагаа нь сав газрын хэмжээнд хамгийн анхны бүх нийтээрээ ойжуулалт хийж байгаа мөн хамгийн анхны удаа ойжуулалтын ажилд хөрш зэргэлдээ сумынхаа үйл явдал болов. Ийнхүү хаврын тарилтаар нийт 11500 ширхэг тарьцыг 5 га талбайд байгууллага тус бүрт хувиарлан өгсөн бөгөөд байгууллагууд намрын тарилтаар нийт 5000 ш тарьц нэмж тарив. Мөн Баян-Адрага сумын Дуурлиг нарс нэртэй газарт намрын тарилтаар 2,5 га талбайд шан татаж нийт 6250 тарьцыг бүх нийтийн оролцоотойгоор тарьж ойжуулалтын ажлыг хийлээ. Дээрх ойжуулалтанд таригдсан тарьцнууд нь зохион байгуулагч байгууллагуудын хандиваар бүрдсэн болно.

Аяны нээлт, “Өрх бүр жимсний аж ахуйтан болцгооё”

Аяны нээлтийн арга хэмжээг 2017 оны 5-р сарын 06-ны өдөр Хэнтий аймгийн Дадал эхлэн Өмнөдэлгэр, Батширээт, баян-Адрага, Биндэр, Дадал, Норовлин, Баян-Овоо, Дорнод аймгийн Баян-Уул сумдад тус тус зохион байгууллаа. Нээлтийн арга хэмжээний хүрээнд сумдын удирдлагууд болон 2016 онд “Өрх бүр жимсний аж ахуйтан болцгооё” аянд хамрагдан жимсний мод авсан өрхүүдийн төлөөлөлтэй уулзаж өмнөх жилийн ажлаа дүгнэхээс гадна энэ жилийнхээ аяны зорилго зорилтыг танилцуулсан. Мөн өмнөх жилийн аянд хамрагдсан 305 өрхөөс хамгийн сайн жимсний модыг ургуулсан, мөн цаашид жимсний аж ахуйтан болох хүсэл эрмэлзэлтэй 78 өрхийг сонгон өрх тус бүрт үхрийн нүдний 10 сулгацыг зохион байгуулагчид өөрсдтэй нь хамтран эзэмшлийн хашаанд тариалж, тайралтыг нь хийж, арга зүйн зөвлөгөө өгч дадлага сургалтыг хослуулан ажиллахаас гадна тэдэнтэй хамтран ажиллах гэрээг байгууллаа.

“Мод дагаж ус- Ус дагаж амьдрал” аяны 2017 оны ажлын төлөвлөгөөнд иргэдээс санал авах.

“Ойн менежментийг сайжруулахад талуудын оролцоо” сэдэвт уулзалт 2017 оны 2 дугаар сарын 06-09-ний өдрүүдэд Хэнтий аймгийн Биндэр, Баян-Адрага, Норовлин, Дадал сумдад тус тус зохион байгуулагдсан. Сум болгоны уулзалтад оролцогчидод “Мод дагаж ус-Ус дагаж амьдрал” аяны уриа, зорилго, чиглэлийг танилцуулж, оролцогч талуудаас санал авч, тэдгээрээс уриалга гаргуулан ажиллалаа. Уулзалт зохион байгуулагдсан сумдын иргэдийн анхаарлыг татаж, санааг нь зовоож буй асуудлуудыг энэхүү аяныг хэрэгжих хугацаанд уриалга болгож бүх талууд хамтран гүйцэтгэж, баримтлахаар боллоо. Мөн 2016 онд зохион байгуулагдсан Дадал сумын ойн талуудын уулзалтнаас гарсан Харилцан ойлголцлын санамж бичгийн дагуу зохион байгуулсан үйл ажиллагааны тайланг иргэдэд танилцуулсан.

Мэдлэг хандлагын судалгаа

Онон голын сав газрын сумдын иргэдээс мэдлэг хандлага, дадал заншлын судалгааг 2017 оны 6 сарын 3-наас 6-ны өдрүүдэд нийт 552 иргэнээс авч судалгааг нэгтгэж танилцуулсан.

Ногоон хөгжлийн загвар сум болгох анхны хэлэлцүүлэг

Ногоон хөгжлийн загвар сум болгох анхны хэлэлцүүлгийг Хэнтий аймгийн Дадал сумын ИТХ, ЗДТГ-аас санаачилсны дагуу Хэнтий аймгийн ЗДТГ, БОАЖГ болон Дэлхийн байгаль хамгаалах сангийн Монгол дахь хөтөлбөрийн бусад талуудтай хамтран 2017 оны 4 дүгээр сарын 06-ны өдөр тус суманд зохион байгуулсан. Анхны хэлэлцүүлгийн зорилго нь “Хэнтий аймгийн ногоон хөгжилд суурилсан тогтвортой хөгжлийн хэтийн зорилт-2026” урт хугацааны бодлогын баримт бичгийн хүрээнд ногоон хөгжлийн талаарх ойлголтыг Дадал сумын холбогдох хүмүүст өгөх, тус сумыг ногоон хөгжлийн загвар сум болгоход чиглэсэн бодитоор хэрэгжүүлэхүйц үйл ажиллагааны чиглэлийг тодорхойлохоор төрийн болон төсөвт байгууллагууд, иргэдийн төлөөллийн нийт 44 хүн оролцсон.

Онон голын сав газарт ойн талбайг нэмэгдүүлэх компани-ажил Зураг-27

4.”Усны нөөцийн ашиглалт, хамгаалалт”гэсэн байгууллагын стратегийн зорилтыг хангахад чиглэсэн хөтөлбөр, арга хэмжээ

4.1. Ус ашиглалтын үйл ажиллагааг сайжруулах ажлын хүрээнд:

Аймгийн хэмжээнд ус ашиглагч томоохон уул уурхайн үйл ажиллагаанд хяналт шалгалтын ажлыг аймгийн Засаг даргын захирамжаар томилогдсон ажлын хэсэг ажиллаж, нийт 12 уул уурхайн аж ахуйн нэгжид зөвлөн туслах зорилгоор заавар зөвлөмж өгч ажилласан. Энэ жилд нийт 16 сумын 30 гаруй иргэн, ААН ус ашиглах үйл ажиллагаа явуулж, усны нөөц ашигласны төлбөрт 711,8 сая төгрөг төвлөрүүлсэн.

4.2. Усны нөөцийн хамгаалалтын ажлыг сайжуулах ажлын хүрээнд:

Байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардалд усны нөөцийг хамгаалах зорилгоор PUROFLO брэндийн ус цэвэршүүлэх, зөөлрүүлэх төхөөрөмжийг Бор-Өндөр сумын Нархан цэцэрлэгт суурилуулаад байна.

Аймгийн хэмжээнд нийт 8 сумдын 17 булгийн эхийг хашиж хамгаалах ажлыг гүйцэтгэсэн. Үүнд Жаргалтхаан сум Хааны булаг, Батноров сумын “Ардын хөв”-ийг тэтгэгч булаг, Хэрлэн сум Нарангийн булаг, Галшар сум Хөөврийн бүрдний эх, Бор-Өндөр сум Далантүрүүний рашаан, Норовлин сум Цагаан хошууны булаг, Батширээт сум Бэлийн булаг, Биндэр сум 10 булгийн эхийг тус тус хашиж, ундаргыг малын хөлд дарагдахаас сэргийлэн ажилласан.

5.”Амьтан ашиглалт, тоо толгойг тогтоох, агнуурын бүсүүдийн менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа” гэсэн байгууллагын стратегийн зорилтыг хангахад чиглэсэн арга хэмжээ

5.1 Амьтны нөөцийн ашиглалтын хүрээнд

2017 оны 2-р сарын 2-ний өдрийн аймгийн ИТХ-н дөрөвдүгээр хуралдааны 01-р тогтоолоор аймгийн хэмжээнд 110 толгой цагаан зээр, 60 толгой бор гөрөөс, 30 толгой зэрлэг гахай, 1000 толгой загас агнуулахаар батласан. 2017 оны 11-р сарын 27-ны өдрийн байдлаар 736 толгой загас, 28 толгой бор гөрөөс, 24 толгой зэрлэг гахай, 1 толгой цагаан зээрийг ахуйн зориулалтаар агнуулсан. *Хүснэгт-13*

Тусгай зориулалтаар 80 толгой тул, 800 толгой бусад загас бариулсан, 3 толгой угалз, 5 толгой цагаан зээр, 50 толгой агнуурын шувуу, 180 толгой хөхвөр тагтаа агнуулсан, 50 толгой идлэг шонхор амьдаар гадаад улсад гаргасан бөгөөд орон нутгийн төсөвт нийт 491228,32 мян.төгрөг төвлөрсөн. *Хүснэгт-14-18*

5.2 Амьтны нөөцийн хамгаалалтын хүрээнд

Биотехникийн арга хэмжээ:

Аймгийн Галшар, Баянхутаг, Баянмөнх, Дархан, Өмнөдэлгэр, Биндэр, Баян-Адарга, Дадал, Норовлин, Мөрөн, Бор-Өндөр сумдын нутагт нутагших ховор амьтдын байршил 29 газарт сумдад олгосон байгаль хамгаалах зардал болох 8390,0 мян.төгрөгөөр нийт 12 шуувай шүү, 6 шуудай хийвэг, 400кг улаан буудай, 500кг давс, 1320 боодол өвс, 18,1тн хужир тавьсан. Үүнд:

- Галшар сумын Галшар уул, Их Арт уул, Бага Арт уулд нутагшдаг ховор амьтан болох аргальд 2тн хужир, 60 боодол өвс сумын ЗДТГазар иргэдтэй хамтран тавьсан./335,0 иян.төгрөг/
- Баянхутаг сумын Тогоотын суврагатай ам, Завсар, Бага баян, Баян гэх газруудад 100 боодол өвс, 12 шуудай шүүг сумын ЗДТГазар иргэдтэй хамтран тавьсан./1233,0 мян.төг/
- Баянмөнх сумын Язаар ууланд нутагшдаг аргальд 50 боодол өвс, 1,4тн хужирыг Язаарын гурван овоот нөхөрлөл сумын ЗДТГазар хамтран татсан./400,0 мян.төг/
- Дархан сумын Дархан ууланд 6 цэгт 8тн хужир 8 иргэд тавьж гүйцэтгэсэн./602,0 мян.төг/
- Өмнөдэлгэр сумын Хар энгэр, Бөөн, Хавтгар, Өвөрцагаан, Нарийн гуя, Цагаан даваа гэх газруудад сумын байгаль хамгаалагчид 20 боодол өвс, 3 шуудай хивэг агнуурын амьтдад тавьсан./192,0 мян.төг/
- Биндэр сумын Ар, Өвөр тарвагатай гэх газар Амин нутаг нөхөрлөл 5тн өвс, 200 кг хужирыг агнуурын амьтдад тавьсан./1000,0 мян.төг/
- Баян-Адарга, Дадал,Норовлин сумдын нутагт Онон Балжийн БЦГазарт агнуурын амьтдад биотехникийн арга хэмжээг авч ажилласан. Үүнд 400кг улаан буудай, 5200кг давс, 500кг хужир, 8тн өвс тавьж өгсөн. /5000,0 мян. төг/
- Мөрөн сумын Өндөрхаан, Гамал, Салбар ууланд 6 тн хужир аргальд тавьсан./150,0 мян.төг/
- БОр-Өндөр сумын ЗДТГазар иргэдтэй хамтран Бор Өндөр хайрханд 20 аргальд 30 боодол өвс тавьсан. /80,0 мян.төг/

Биотехникийн арга хэмжээ Зураг-28

Шүлхий өвчинтэй тэмцэх ажлын талаар:

Хэнтий аймгийн Баян-Адарга, Норовлин сумдад цагаан зээр үхэж байна гэсэн мэдээллийн дагуу хийх БОАЖГ-н дарга Б.Дархантөрөөр ахлуулсан ажлын хэсэг / мэргэжилтэн Б.Санчир, Б.Нямхатан, аймгийн Мал эмнэлгийн албаны ариун цэврийн шинэжлэгч их эмч Ч.Зоригчулуун/ 2017 оны 11-р сарын 6-ны өдрөөс 9-ний өдөр хүртэл Баян-Адарга, Норовлин сумдын нутагт ажиллав. Ажлын хэсэг Баян-Адарга суманд шүлхий өвчинтэй тэмцэх арга хэмжээтэй танилцаад цагаан зээрийн тархац, тоо толгой, шилжилт хөдөлгөөнийг тодорхойлох, цагаан зээрээс шүлхий өвчний дээж авах, ариутгалын посттой танилцах ажлыг зохион байгууллаа. Үүнд:

Баян-Адарга сумын Сайхны хөндий гэх газарт 3000-4000 гаруй толгой цагаан зээр нутагшиж байсан бөгөөд уг сүргээс 3 дээж аван аймгийн Мал эмнэлгийн албанд хүргүүлсэн. Дээжийг аймгийн мал эмнэлгийн албаны их эмч Т.Сансарбаатар, Ч.Зоригчулуун, сумын малын эмч Оюунчимэг, аймгийн БОАЖГ-н мэргэжилтэн Б.Санчир нар авсан бөгөөд дээж авсан 3 зээрийн устгал ариутгалыг сумаас томилсон устгалын ажлын хэсэг устгаж ариутгав.

Сүргийн урд явсан шаргачингаас цус болон цуллаг эрхтний дээж авсан. Хэл болон хөлийн салааг үзэхэд цэврүү, яр шарх үүсээгүй байсан. /Дээж авсан цэг $111^{\circ}33'7.5'', 48^{\circ}33'31.4''$ /

Сүрэгт явсан ооноос цус болон цуллаг эрхтний дээж авсан. Хэл болон хөлийн салааг үзэхэд цэврүү% яр шарх үүсээгүй байсан/Дээж авсан цэг $111^{\circ}34'32,9'', 48^{\circ}36'12,4''$ /

Сүргээс хоцорсон хэвтээд босохгүй байсан ооноос цусны дээж авсан. Хэл болон хөлийн салааг үзэхэд цэврүү, яр шарх үүсээгүй байсан./ Дээж авсан цэг $111^{\circ}49'4,8'', 48^{\circ}45'7,0''$ /

Уг дээж авсан 3 зээрийг устгал ариутгал хийх төвлөрсөн цэгт авчран устгаж ариутгасан. /Устгалын цэг $111^{\circ}35'17,3'', 48^{\circ}31'15,8''$ /

Баян-Адарга сумын Сайхан гэх газарт байрлах устгал, ариутгал, хяналтын постын үйл ажиллагаатай танилцан ажиллав. /Постын байрлал 111°35'23,6", 48°31'11,2"/

Цагаан зээрээс шүлхий өвчний дээж авлаа Зураг-29

Хэнтий аймгийн ерөнхий агнуур зохион байгуулалт хийв

Аймгийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын 2016.12.02-ны өдрийн 3 дугаар хуралдааны 2 дугаар тогтоолын 7-р хавсралтаар Байгаль хамгаалах зардлаар Хэнтий аймгийн нутагт ерөнхий агнуур зохион байгуулалт хийх /20,0 сая төгрөг/-ээр батлагдсан. Энэхүү ажлын хүрээнд 2017 оны 5-р сарын 3-нд уг ажлыг худалдан авах ажлын хэсгийг аймгийн Засаг даргын тамгын газрын А/15 тоот тушаалаар батласан.

Хэнтий аймгийн нутагт ерөнхий агнуур зохион байгуулалт хийх /орон нутгийн төсвийн хөрөнгө 20,0 сая төгрөг/ ажлыг тендерт шалгарсан мэргэжлийн байгууллага болох "Эко үйлчилгээ" ТББайгууллага гэрээний дагуу гүйцэтгэсэн. Хэнтий аймгийн хөхтөн, шувуу, Хэрлэн голын загасны агнуур зохион байгуулалт, менежментийн төлөвлөгөө боловсруулагдсан ба Аймгийн ИТХ-ын тэргүүлэгчдээр дэмжигдэж БОАЖЯаманд батлуулахаар уламжлаад байна. /Зураг-5/

EZAGAS.MN цахим эрхийн бичиг олгож эхэллээ

2016 онд Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуулчлалын яам, Хэнтий аймгийн Байгаль орчны газар, Дэлхийн байгаль хамгаалах сан (WWF)-ийн Монгол дахь хөтөлбөрийн газартай хамтран ахуйн зориулалтаар агнуурын амьтныг агнах барих зөвшөөрөл олгох системийг оновчтой болгох, хялбаршуулсан шийдлийг олж нэвтрүүлэх зорилгоор "EZAGAS.MN" веб сайтыг Хэнтий аймгийн Онон голын агнуурын бүс нутагт туршилтын хэлбэрээр ажиллуулсан.

Энэхүү ажил нь Монгол орны хэмжээнд анхдагч ажил болж байгаа юм. Байгаль орчны аялал жуулчлалын газар, Дэлхийн байгаль хамгаалах сантай хамтран Ахуйн зориулалтаар загас барих

эрхийн бичгийн зөвшөөрлийг цахим хэлбэрээр /EZAGAS.MN вэб сайтаар/ олгох зааварчилсан сургалт, түүний эрх зүйн орчинд өөрчлөлт хийх дүн шинжилгээний хэлэлцүүлгийг 2017 оны 2-р сарын 1-ний өдөр Чингис хотод зохион байгуулсан. Хэнтий аймгийн Дадал, Батширээт, Биндэр, Баян-Адарга, Норовлин сумд болон Дорнод аймгийн Баян-Уул сумын ИТХ-н дарга, БОХУБайцаагч, байгаль хамгаалагч, Төрийн сангийн төлөөлөл, Татварын улсын байцаагчид, Онон, Хэрлэн голын загасчдыг клубын гишүүд болон аймгийн ИТХурлын дарга, Санхүү төрийн сангийн орлого хариуцсан мэргэжилтэн, Мэргэжлийн хяналтын газрын байгалийн нөөц хариуцсан БОХУБайцаагч, Татварын хэлтсийн Орлогын тасгийн дарга, Дэлхийн байгаль хамгаалах сангийн төлөөлөгчид, БОАЖГазар, Хэрлэн, Онон Улз голын сав газрын захиргааны дарга мэргэжилтнүүд нийт 60 гаруй албан тушаалтан, гишүүд хамрагдлаа.

Мөн 2017 оны 5-р сарын 25-26-ны өдөр Дадал суманд Ахуйн зориулалтаар загас барих цахим эрхийн бичиг олгох, зааварчилгаа өгөх сургалтыг Дэлхийн байгаль хамгаалах сангийн Монгол дахь хөтөлбөрийн газар, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газартай хамтран зохион байгуулсан. Энэхүү сургалтанд Хэнтий аймгийн Дадал, Биндэр, Батширээт, Биндэр, Норовлин сумдын болон Дорнод аймгийн Баян-Уул сумын байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, байгаль хамгаалагчид, Онон Балжийн Байгалийн цогцолборт газрын мэргэжилтнүүд, Онон голын загасчдын холбооны гишүүд хамрагдсан. 2017.06.16-ны өдөр Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яаманд EZAGAS.MN веб сайтын хэлэлцүүлгийг холбогдох талуудын оролцоотой хийлээ.

Ezagas.mn сургалт Зураг-30

Нэн ховор, ховор шувуудын өлгий нутаг болох Хурх хүйтний хөндийг улсын тусгай хамгаалалтанд авахаар уламжиллаа.

Нэн ховор, ховор шувуудын өлгий нутаг болох Хурх хүйтний хөндийг 2017 оны 2-р сарын 2-ны өдрийн аймгийн ИТХурлын 2-р тогтоолоор байгалийн нөөц газар ангилалаар улсын тусгай хамгаалалтанд авахаар

уламжлаад байна. Мөн 2017 оны 5 сарын 29-30-ны өдрүүдэд Хэнтий аймгийн Өмнөдэлгэр сумын Хурх тосгон, Биндэр суманд Хурх Хүйтний хөндийн орон нутгийн хамгаалалттай газрын менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах анхан шатны хэлэлцүүлгийг Дэлхийн байгаль хамгаалах сангийн Монгол дахь хөтөлбөрийн газар, Байгаль орчин аялал жуулчлалын газартай хамтран сумын ЗТД Газрын ажилчид болон нөхөрлөлийн гишүүд, иргэдийг хамруулан хийсэн. Уг хэлэлцүүлэгт нийт 100 орчим оролцогч оролцсон.

6.”Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх арга хэмжээ” гэсэн байгууллагын стратегийн зорилтыг хангахад чиглэсэн хөтөлбөр арга хэмжээ

6.1Хэнтий аймгийн аялал жуулчлалыг сурталчлах үйл ажиллагаа

Монголын аялал жуулчлалын холбооноос БОАЖЯ-тай хамтран жил бүрийн хавар уламжлал болгон зохион байгуулдаг “Ай Ти Эм-2017” үзэсгэлэн Улаанбаатар хотноо Мишээл Экспогийн шинэ үзэсгэлэнгийн танхимд зохион байгуулагдлаа. 2017 оны 3 дугаар сарын 31-ний өдрөөс 04 дүгээр сарын 02-ны өдрүүдэд нийт 3 өдөр үргэлжилсэн тус үзэсгэлэн нь Монголын хамгийн том аялал жуулчлалын үзэсгэлэн төдийгүй, 21 аймгийн төлөөлөл хүрэлцэн ирж аймаг орон нутгийнхаа бүтээгдэхүүн, эвент арга хэмжээгээ сурталчлан танилцуулдагаас гадна аялал жуулчлалын бизнес эрхлэгчид шинэ бүтээгдэхүүнээ сурталчлах, борлуулах, түншлэлийн гэрээ хэлэлцээр хийх, гадаад, дотоодын аялал жуулчлалын салбарын судлаачдын семинарт оролцох зэрэг боломжоор хангагддаг билээ.

Хэнтий аймгийн хувьд 2009 оноос хойш аймгийн Засаг даргын дэмжлэгтэйгээр 9 дэх жилдээ энэхүү үзэсгэлэнд оролцож байна. Үзэсгэлэнд оролцсоноор өөрийн аймгийн аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүнүүдийг олон нийтэд сурталчилан танилцуулж, жилээс жилд туршлагжан талбай, зохион байгуулалт, тохижилт, үйл ажиллагаагаа өргөжүүлсээр ирсэн болно. Үзэсгэлэнд Хэнтий аймгийн нутгийн зөвлөлийн тэргүүн Улсын их хурлын гишүүн Л.Оюун-Эрдэнэ, Н.Учрал болон нутгийн зөвлөлийн гишүүд ирж өөрийн аймгийн үйл ажиллагаатай танилцан ирэх жиийн үзэсгэлэнд нутгийн зөвлөл дэмжин оролцохоо илэрхийллээ.

Хэнтий аймгийн үзэсгэлэнг Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын аялал жуулчлал хариуцсан мэргэжилтэн Б.Баясгалан ахлан зохион байгуулсан. Энэ жил Батширээт-5, Биндэр-1, Дадал-1 нийт 3 сумын 7 жуулчны, Чингис хотод үйл ажиллагаа явуулдаг Эзэнт гүрэн зочид буудал оролцсон. Түүнчлэн аймгийн ХОХБ-ын хэлтэсийн дарга Э.Мөнх-Эрдэнэ, Биндэр, Дадал сумын удирдлагууд, Дадал сумын Байгаль орчны байцаагч, Онон Балжийн БЦГ-ын мэргэжилтэн, Баян-Адарга сумын Хатадын өргөөний менежер нар ирж өөрийн аймгийн үзэсгэлэн болон бусад аймгийн туршлагатай танилцсан.

36м2 талбайг түрээслэн авч Батширээт суманд зохион байгуулагддаг “Ёохор-2017” эвент, Биндэр суман зохион байгуулагддаг Тогорууны баярыг харуулж буриад ахуй, шувуудыг харуулж талбайг тохижуулсан үзэсгэлэнд оролцлоо.

6.2 Чингис брэнд

Засаг даргын мөрийн хөтөлбөрт тусгагдсаны дагуу Чингис брэнд хөтөлбөрийг боловсруулах ажлын хэсгийг аймгийн Засаг даргын 2017 оны 03 дугаар сарын 09-ний А/99 дугаарын захирамжаар батлууллаа. Чингис брэнд Дэд хөтөлбөрийг 2017 оны 2 дугаар сарын 19-ний өдрийн аймгийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын Тэргүүлэгчдийн 17 дугаар хуралдаанаар батлуулсан.

6.3 Евэнт арга хэмжээ

Мартагдаж буй өв соёлыг сэргээх, дотоод, гадаадын жуулчдыг татах, нутгийн иргэдийг эдийн засгаар дэмжих зорилгоор "Гал шарын хурдан адууны баяр", "Ёохорын наадам", "Талын түмэн адууны баяр" зэрэг эвэнт арга хэмжээг зохион байгуулна.

Ёохорын наадам: Буриад Монголчуудын уламжлалт ардын тойрон бүжиг Ёохорыг судалж сурталчлах, уламжлан өвлүүлэх, хөгжүүлэх ажлыг орон нутгийн соёл урлаг, боловсролын байгууллага, уран бүтээлч, ардын авьяастнуудын дунд өрнүүлэн дэлгэрүүлж улмаар улсынхаа болон олон улсын түвшинд Ёохор бүжгийн эзлэх байр суурийг бэхжүүлэх зорилготой "Ёохор 2017" Ардын урлагийн наадам энэ сарын 17-ны өдөр Батширээт суманд 3 дахь жилдээ амжилттай зохион байгуулагдлаа.

Тус наадмыг Батширээт сумын ИТХ, ЗДТГ, "Батширээт хөгжлийн сан" зохион байгуулж, Хэнтий аймгийн ЗДТГ ивээн тэтгэсэн бөгөөд аймгийн Засаг дарга Н.Ганбямба, ТЗУХ-ийн дарга Ж.Гантулга нар оролцлоо./Зураг-10/

Тогорууны баяр: Хэнтий аймагт аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх гадаад дотоодын жуулчидад мэдээлэл олгох байгаль дэлхийгээ хайрлан хамгаалах зорилгоор "Тогорууны баяр-2017" аялал жуулчлалын эвэнт үйл ажиллагааг Олон улсын тогорууны сан, Зэрлэг амьтан хамгаалах төвөөс санаачлан БОАЖЯ, Биндэр сумын ЗДТГ, ИТХ, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар хамтран жил бүрийн 6 сард зохион байгуулдаг билээ. Энэхүү үйл ажиллагаа нь Монголд болон дэлхийн хэмжээнд ховордож байгаа Цэн тогоруу, мөн ус намгархаг газрын хамгааллын тухай нутгийн иргэдэд таниулах зорилготой юм. Дэлхий дээр 5 төрөлд хамаарах 15 зүйл тогоруу байдаг бөгөөд Монгол оронд нэг төрлийн 6 зүйл тогоруу байдаг билээ. Энэ жилийн Тогорууны баяр нь 2017 оны 06 дугаар сарын 13 ны өдөр Биндэр суманд зохион байгуулагдлаа.

Галшарын хурдан адууны баяр: Аймгийн Засаг даргын ивээл дор жил бүр уламжлал болгон зохион байгуулагддаг "ГАЛШАР АДУУНЫ БАЯР – 2017" аялал жуулчлалын эвэнт арга хэмжээ Галшар адууг үндэслэгч Их шинжээч, төр нийгмийн зүтгэлтэн Хардэл жанжин бэйс М.Пүрэвжавын хурдан хүлэг морьдоо уяж сойдог байсан халхын суут Шөрмөсөн чулуут довонд 07 сарын 26-27-ны өдөр зохион байгуулагдлаа. Монгол улсад адууны анхны үүлдэрээр Галшар адуугаа баталгаажуулж Галшар сум "Хоёр түмэн адуу"-тай болсон, Хардэл бэйсийн унага уяачдын холбооны 20 жилийн ойн баяраа Галшарын ард түмэн, уяачид хамтатган тэмдэглэсэн. /Зураг-11/

Өвлийн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх зорилгоор Талын түмэн адууны баяр-2017 наадам: Мөнх Харилцаа ТББайгууллагын санаачилсан "Талын Түмэн Адуу" өвлийн адууны эвэнт арга хэмжээ 4 дэх удаагаа 2017 оны 11 сарын 3, 4, 5-ний өдрүүдэд Хүлэг Боорчийн нутаг Батноров сумын Хөхүүрийн талд амжилттай зохион байгуулагдлаа. Энэхүү арга хэмжээг Мөнх харилцаа төрийн бус байгууллага, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар, Батноров сумын Засаг даргын тамгын газар, Соёлын төв, Сэцэн ханы ордон музей хамтран зохион байгууллаа. /Зураг-12/

Зохион байгуулахдаа сумын төвийн 4-р багийн нутаг дэвсгэрт нутаглаж буй малчдын 2000 –аад адууг цуглуулж гадна дотноос мал болон адуучдыг оролцуулаагүй гаднаас ирж байгаа тээврийн хэрэгсэлд ариутгал хийж байснаараа өмнөх жилүүдээс онцлогтой байлаа. Талын түмэн адуу 2017 эвент арга хэмжээг гадаад дотоодын төлөөлөл үзэж сонирхосноос гадна Улсын их хурлын гишүүн Л.Оюун-Эрдэнэ ирж нээлтийн ажиллагаанд оролцсон юм.Тус арга хэмжээг зохион байгуулахад гадаад, дотоодын олон байгууллага хувь хүмүүс дэмжиж ажилласан бөгөөд ерөнхий зохион байгуулагчаар Хэнтий аймгийн Батноров сумын ЗДТГ, Хөвсгөл нуурын баруун эргийн Арт88 ресорт нар ажилласан бөгөөд дэмжиж, хамтран ажилласан бусад байгууллагуудыг танилцуулахад Нийслэлийн Аялал Жуулчлалын Газар, Дэлхийн Зөн –Бор-Өндөр 2 ОУБ-ийн Хэнтий аймаг дахь салбар, Тэрхийн цагаан нуурын эрэгт байрлах Майхан Толгой жуулчны бааз, аялал жуулчлалын тур оператор Dream Mongolia болон Inspire Mongolia, Boojum Expeditions компаниуд болон Хэнтий аймгийн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар, Сэцэн ханы ордон музей, Монголын Залуучуудын Холбоо, Хэнтий аймгийн мэргэжлийн гэрэл зургийн S studio зэрэг 20 байгууллагын хамтын ажиллагааны үр дүнд энэхүү эвент санхүүгийн хувьд бат суурьтай, төлөвлөсөн хөтөлбөрийн дагуу зохион байгуулах боломж бүрдсэн болно. Харин арга хэмжээний зохион байгуулалтын ар талд Батноров сумын засаг даргын тушаалаар байгуулагдсан 11 ажлын хэсгийн 50 гаруй хүний бүрэлдэхүүнтэй баг ажиллаа.Тус эвентийг 2017 оны 8 сараас гадаад, дотоодын олон сувгаар эвентийн тухай мэдээллийг эрчимтэй цацаж, тасралтгүй ажилласан нь үр шимээ өгч зорин ирэх гадаад, дотоодын үзэгчдийн тоо 3 өдрийн хугацаанд 1000 гаруйд хүрсэн байна. Үүнээс 250 гаруй буюу нийт оролцогчдын 20 гаруй хувь нь зорьж очиж мөнгө төлж үзсэн гадаад, дотоодын жуулчид байсан бөгөөд Герман, АНУ, Их Британи, Австрали, Польш, Франц, Хятад, Япон зэрэг 10 орчим орны жуулчид байв.

10.ИТМ-2017 аялал жуулчлалын олон улсын үзэсгэлэнд орон нутгаа сурталчилан оролцоно.

Монголын аялал жуулчлалын холбооноос БОАЖЯ-тай хамтран жил бүрийн хавар уламжлал болгон зохион байгуулдаг “Ай Ти Эм-2017” үзэсгэлэн Улаанбаатар хотноо Мишээл Экспогийн шинэ үзэсгэлэнгийн танхимд зохион байгуулагдлаа. 2017 оны 3 дугаар сарын 31-ний өдрөөс 04 дүгээр сарын 02-ны өдрүүдэд нийт 3 өдөр үргэлжилсэн тус үзэсгэлэн нь Монголын хамгийн том аялал жуулчлалын үзэсгэлэн төдийгүй, 21 аймгийн төлөөлөл хүрэлцэн ирж аймаг орон нутгийнхаа бүтээгдэхүүн, эвент арга хэмжээгээ сурталчлан танилцуулдагаас гадна аялал жуулчлалын бизнес эрхлэгчид шинэ бүтээгдэхүүнээ сурталчлах, борлуулах, түншлэлийн гэрээ хэлэлцээр хийх, гадаад, дотоодын аялал жуулчлалын салбарын судлаачдын семинарт оролцох зэрэг боломжоор хангагддаг билээ.

Хэнтий аймгийн хувьд 2009 оноос хойш аймгийн Засаг даргын дэмжлэгтэйгээр 9 дэх жилдээ энэхүү үзэсгэлэнд оролцож байна. Үзэсгэлэнд оролцсоноор өөрийн аймгийн аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүнүүдийг олон нийтэд сурталчилан танилцуулж, жилээс жилд туршлагжан талбай, зохион байгуулалт, тохижилт, үйл ажиллагаагаа өргөжүүлсээр ирсэн болно. Үзэсгэлэнд Хэнтий аймгийн нутгийн зөвлөлийн тэргүүн Улсын их хурлын гишүүн Л.Оюун-Эрдэнэ, Н.Учрал болон нутгийн зөвлөлийн гишүүд

ирж өөрийн аймгийн үйл ажиллагаатай танилцан ирэх жиийн үзэсгэлэнд нутгийн зөвлөл дэмжин оролцохоо илэрхийллээ. Хэнтий аймгийн үзэсгэлэнг Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын аялал жуулчлал хариуцсан мэргэжилтэн Б.Баясгалан ахлан зохион байгуулсан. Энэ жил Батширээт-5, Биндэр-1, Дадал-1 нийт 3 сумын 7 жуулчны, Чингис хотод үйл ажиллагаа явуулдаг Эзэнт гүрэн зочид буудал оролцсон. Түүнчлэн аймгийн ХОХБ-ын хэлтэсийн дарга Э.Мөнх-Эрдэнэ, Биндэр, Дадал сумын удирдлагууд, Дадал сумын Байгаль орчны байцаагч, Онон Балжийн БЦГ-ын мэргэжилтэн, Баян-Адарга сумын Хатадын өргөөний менежер нар ирж өөрийн аймгийн үзэсгэлэн болон бусад аймгийн туршлагатай танилцсан. 36м² талбайг түрээслэн авч Батширээт суманд зохион байгуулагддаг “Ёохор-2017” эвент, Биндэр суман зохион байгуулагддаг Тогорууны баярыг харуулж буриад ахуй, шувуудыг харуулж талбайг тохижуулсан үзэсгэлэнд оролцлоо./Зураг-13/

Аялал жуулчлалын сургалт:

ДЭЛХИЙН ЗӨН - БОР ӨНДӨР-2 ОУ-ын байгууллага, Хэнтий аймгийн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар, Аялал жуулчлалын ур чадварын мэргэжлийн сургуультай хамтран “Нутгийн иргэдэд түшиглэсэн аялал жуулчлалын боловсрол олгох” сургалтыг Хэнтий аймгийн Биндэр суманд 2017 оны 05 дугаар сарын 18-ны өдөр Сумын ЗДТГ-ын Иргэний танхимд ойролцоох сумдын орон нутгийн иргэдэд зохион байгууллаа.

Уг сургалтын зорилго: Аялал жуулчлалын салбарын хөгжлийн чиг хандлага, нутгийн иргэдэд түшиглэсэн аялал жуулчлал, тогтвортой аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх зарчим, байгалийн нөөц, түүх, соёлын өвийг экологийн аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн болгон ашиглах, аялагч жуулчдад үйлчлэх, тайлбар хийх хөтөчийг бэлтгэх, байгаль хамгаалах тухай шинэлэг арга туршлага, ур чадварыг эзэмшүүлэх, Орон нутгийн иргэдийн аялал жуулчлалаас хүртэх үр ашиг, иргэдийн амьжиргааны эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх, нутгийн аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний хөгжлийг дэмжих, салбарын сүүлийн үеийн мэдээ мэдээллийг тус орон нутгийн нөхөрлөлийн гишүүд, өрхийн аж ахуй эрхлэгчдэд хүргэх, харилцан санал солилцох, нэгдсэн ойлголт мэдээлэлтэй болгох зорилготой байсан.

Нутгийн иргэдэд түшиглэсэн аялал жуулчлал, гар урлалын үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх үнэ цэнэтэй бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг бий болгож урамшуулах сурталчлах ажлыг зохион байгуулах зорилгоор сумдаас судалгааг нэгтгэн авсан байна.

Нутгийн иргэдийг түшиглэн гар урлалын үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх үнэ цэнэтэй бүтээгдэхүүн үйлчилгээг бий болгох зорилгоор Баялаг бүтээгч Хэнтийчүүд дэд хөтөлбөрийг аймгийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын Тэргүүлэгчийн хуралдаанаар оруулан батлуулан ажиллаж байна. 2017 оны 4 сард ардын гар урчуудын судалгааг авч нэгтгэхэд 262 ардын гар урчууд байна.

**7.”Хот суурин газрын орчны бохирдлын хэмжээг бууруулах арга
хэмжээ” гэсэн байгууллагын стратегийн зорилтыг хангахад
чиглэсэн арга хэмжээ**

Аймгийн хэмжээнд жилдээ 3-4 удаа нийтийн цэвэрлэгээг зохион байгуулж ажилласан. 365 аж ахуйн нэгж, байгууллагын, 16184 өрхийн иргэдийг дээрх ажилд татан оролцуулсан бөгөөд 25190тн хог хаягдлыг цэвэрлэж, төвлөрсөн хог хаягдлын цэгт хаясан.

Мөн Чингис хотын хуучин хогийн цэгт төвлөсөн хогийг ковш, бульдозороор баруун хойд болон хойд талаас 2000 м² хогийг дотогш түрж, 2812.5 м² талбайд нүх ухаж 3000 тн хогийг булж, 1600 м² шороогоор дарж булсан.

Хэрлэн сумын хуучин хогийн цэгийн хогийг булж байгаа байдал Зураг-31

Чингис хотын шинэ хогийн цэг нь 2 га ашигтай талбайтай, 150 метрийн урттай 5 н ширхэг нүхнээс бүрдсэн гүн нь 3 метр, дээшээ 3 метрийн өндөр далан бүхий цэг байгуулаад байна.

Шинэ хогийн цэг байгуулж буй байдал Зураг-32

8.”Байгаль орчны чиглэлийн сургалт сурталчилгаа, хяналт шалгалт, мэдээллийн санг баяжуулах” гэсэн байгууллагын стратегийн зорилтыг хангахад чиглэсэн арга хэмжээ

8.1 Байгаль орчны чиглэлийн сургалт сурталчилгаа

Уул уурхайн чиглэлээр:

1.Аймгийн Засаг даргын Тамгын газар, Швейцарийн хөгжлийн агентлаг хамтран хэрэгжүүлж буй “Тогтвортой бичил уурхай” төсөл болон аймгийн Засаг даргын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн хүрээнд хэрэгжүүлж буй “Бүх нийтийн эрх зүйн боловсрол” дэд хөтөлбөрийн хүрээнд сургалт зохион байгуулахаар 2 ажлын хэсэг томилогдож 5 дугаар сарын 28-ны өдрөөс 5 хоногийн хугацаатай Галшар, Бор-Өндөр, Дархан, Цэнхэрмандал, Бэрх, Батноров, Баян-Адрага, Норовлин сумдад ажиллалаа.

2.Аймгийн ЗДТГ-аас “Бүх нийтийн эрх зүйн боловсрол”-ын хүрээнд хийгдэж буй ажлууд, БОАЖГ-аас “Бичил уурхайн хууль эрх зүйн орчин”, Татварын хэлтсээс “Бичил уурхайгаар ашигт малтмал олборлох журам, татвар төлөх, тайлагнах тухай”, ЦГ-аас Цагдаагийн албаны тухай хууль, ЭМНДХ-ээс “Нийгмийн даатгалд даатгуулахын ач холбогдол, эрүүл мэнд, сайн дурын даатгалын тухай”, ЭМГ-аас Эрүүл ахуйн тухай хууль, “Элэг бүтэн монгол” хөтөлбөрийн мэдээлэл, ГБХЗХГ-аас “Тэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга”, ХХҮГ-аас “Нийгмийн халамж, хөдөлмөр эрхлэлтийн тухай”, ГХБХБГ-аас Газрын тухай хууль, түүний хэрэгжилтийн талаар, “Хэрлэнгийн Цэнхэр алс” ТББ-аас “Архидалтгүй Хэнтийчүүд” зэрэг сэдвүүдээр тус тус сургалт зохион байгуулж, мэдээлэл өглөө. Сургалтад орон нутгийн бичил уурхай эрхлэгч нөхөрлөл, нөхөрлөл байгуулах сонирхол бүхий иргэд болон сумдын холбогдох зарим мэргэжилтнүүд зэрэг нийт 263 иргэн хамрагдсан байна.

3.Орон нутгийн Төр захиргааны байгууллагуудын удирдлага мэргэжилтнүүдэд зориулсан “Уул уурхайн үйл ажиллагаанд холбогдох талуудын оролцоог хангах боломж” сэдэвт сургалт зөвлөгөөнд 2017 оны 09 дугаар сарын 19-ны өдөр зохион байгууллаа. Сургалтын зорилго Төслийн хүрээнд боловсруулагдсан Хууль, эрх зүйн үнэлгээний тайлангийн үр дүнг талуудад түгээх ба Уул уурхайн шийдвэр гаргалтанд орон нутгийн талуудын тэгш оролцоог хангах хамтын ажиллагааны загвар тогтолцоог танилцуулан хэлэлцүүлэх чиглэлээр зохион байгууллаа. Сургалтанд аймаг, сумдын ИТХ-ын дарга, Засаг дарга, Байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, байгаль хамгаалагчид, Аймгийн цагдаагийн газар, Мэргэжлийн хяналтын газар, Аж ахуй нэгжийн төлөөллийн нийт 91 хүн сургалтанд хамрагдсан.

Тусгай хамгаалалттай газар нутаг:

1.2017 оны 4 сарын 12-13-ны өдөр Чингис хотод Тосон Хулстайн байгалийн нөөц газрын хамтын менежментийн зөвлөлийн хурал зохион байгуулагдсан. Энэхүү хуралд Хэнтий, Дорнод аймгийн БОАЖГазар, УЦУОШГазар, Дорнод хамгаалалтын захиргаа, Хэрлэн голын сав газрын захиргааны дарга, мэргэжилтнүүд, Монголын байгаль орчны иргэнийн зөвлөлийн Дорнод аймгийн зохицуулагч, Норовлин, Баян-Овоо, Баянтүмэн, Хөлөнбуйр, Цагаан-Овоо сумдын ИТХ-н дарга, Засаг дарга, байгаль хамгаалагчид, нөхөрлөлийн гишүүд, ТНС хөтөлбөрийн газрын зохицуулагч, мэргэжилтнүүд буюу нийт 49 хүн оролцлоо.

2.2017 оны 4 сарын 14-ны өдөр Чингис хотод Түмэнхаан-Шалзын орон нутгийн тусгай хамгаалалттай газрын хамтын менежментийн зөвлөлийн хурал зохион байгуулагдлаа Энэхүү хуралд Байгалийн нөөцийн менежмент бүхий хамгаалалттай газар нутгийн сүлжээ MON/13/303 төслийн зохицуулагч, мэргэжилтнүүд, Биологийн хүрээлэнгийн эрдэмтэд, Хэнитй, Дорнод аймгийн БОАЖГазрын дарга, мэргэжилтнүүд, Дорнод УТХГазрын хамгаалалтын захиргааны төлөөлөл, Онон Балжийн УТХГазрын хамгаалалтын захиргааны төлөөлөл, Цагаан овоо, Баян-Уул, Норовлн сумын төлөөлөл буюу 32 оролцогч оролцсон.

Усны асуудлаар:

1.2017.05.24-25-ны өдрүүдэд Дадал суманд болсон Зүүн бүсийн усны 3 сав газрын захиргаад, аймгуудын БОАЖГазрын хоорондын хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх, чадавхжуулах, уулзалт, хэлэлцүүлэгт оролцов. Тус хэлэлцүүлэгт уригдан ирсэн Байгаль орчны гавъяат ажилтан, БОАЖСайдын усны бодлогын зөвлөх, доктор Ц.Балдандорж, доктор Г.Долгорсүрэн нарын олон жилийн туршлага, зөвлөмжийг сонсож, тулгарч буй бэрхшээл, ээдрээтэй асуудлын талаар хэлэлцэж, санал бодлоо солилцсон. Хэлэлцүүлэгт усны сав газрын захиргаадын 30 албан хаагчид оролцлоо.

2.2017.05.26-ны өдөр Дадал суманд Ахуйн хэрэглээний загасны зөвшөөрлийг цахимаар олгох, цахим сайттай ажиллах дадлагажуулах, зааварчлах сургалтыг Онон голын Загасчдын холбооны гишүүд, Батширээт, Биндэр, Дадал, Баян-Адрага, Норовлин, Баян-Уул сумдын Байгаль хамгаалагч, Байгаль орчны хяналтын улсын байцаагчдыг оролцуулсан сургалтанд хамрагдлаа. Онон-Улз голын сав газрын захиргааны үйл ажиллагаатай Онон голын Загасчдын холбооны үйл ажиллагааг уялдуулан ezagas.mn сайтад мэдээлэл оруулж байх талаар саналаа солилцлоо. Сургалтад орон нутгийн удирдлага, албан хаагчид болон иргэд оролцсон 42хүн хамрагдсан.

3.2017.05.29-ны өдөр Умард Говийн Гүвээт – Халхын Дундад Талын сав газрын зөвлөлийн гуравдугаар хуралдаанд оролцлоо. Зөвлөлийн гишүүдийн бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт оруулах болон усны нөөцийн нэгдсэн менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулахад санал солилцож, УННМТөлөвлөгөө боловсруулах багт саналыг хүргүүлэхээр зөвшилцөв. Нийт 8 аймаг, 1 дүүргийн 50 хүн оролцлоо.

Ойн чиглэлээр хийсэн сургалт:

1. Хэнтий аймгийн ой бүхий Өмнөдэлгэр, Батширээт, Биндэр, Баян-Адрага, Дадал, Норолин сумдын ИТХ, ЗДТГ, сум болон сум дундын ойн ангиас хамтран зохион байгуулсан “Ойн хуулийг таниулах, ойн менежментийг сайжруулахад талуудын оролцоо” сэдэвт сум бүрт зохион байгуулсан зөвлөгөөнд Ойн албаны дарга, ой, ургамлын ашиглалт хамгаалалт хариуцсан мэргэжилтэн нар 2017 оны 2 дугаар сарын 6 –ны өдрөөс 2 дугаар сарын 12 -ний өдрүүдэд оролцсон.

Уг зохион байгуулсан зөвлөгөөнд Ойн албанаас Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2016 оны 12 дугаар сарын 13 ны өдрийн А/133 тоот тушаалын 1 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Ойгоос мод бэлтгэх журам”, 2 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Бэлтгэх модны санал ирүүлэх хүснэгтийн загвар”, 3 дугаар хавсралтаар батлагдсан” Мод бэлтгэх гэрээний загвар”, 4 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Мод тээвэрлэх

хяналтын хуудасны загвар”, 5 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Ойгоос мод бэлтгэх эхлэл, төгсгөлийн актын загвар” 6 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Мод бэлтгэх технологийн картын загвар” хавсралтуудын танилцуулага, ОББЦГ-ын захиргаанаас 2016 оны үйл ажиллагааны тайлан, 2017 оны үйл ажиллагааны төлөвлөгөө, Дэлхийн байгаль хамгаалах сангийн Монгол дахь зүүн бүсийн салбар, аймгийн БОАЖГ-аас хамтран зохион байгуулж буй Мод дагаж ус-Ус дагаж амьдрал аяны танилцуулага, Ой бүхий аймгуудын биологийн олон янз байдлын хамгаалал, ойн тогтвортой ойн менежмент, нүүстөрөгчийн шингээлтийг нэмэгдүүлэх төсөл”-ийн Хэнтий аймаг дахь зохицуулагч З.Ууганбаяр Төслийн үйл ажиллагаа, 2017 оны төлөвлөгөө зэрэг илтгэл, мэдээ мэдээлэлийг зөвлөгөөнд оролцсон сумын удирдлагууд, иргэд, ойн нөхөрлөл, ойн мэргэжлийн байгууллагуудад дэлгэрэнгүй байдлаар танилцуулсан.

Зөвлөгөөнд ОББЦГ, Дэлхийн байгаль хамгаалах сангийн Монгол дахь зүүн бүсийн салбар, “Ой бүхий аймгуудын биологийн олон янз байдлын хамгаалал, ойн тогтвортой ойн менежмент, нүүстөрөгчийн шингээлтийг нэмэгдүүлэх төсөл”-ийн Хэнтий аймаг дахь зохицуулагч зэрэг байгуулага, байгууллагын төлөөлөлтэй хамтран мэдээлэл солилцон, хамтран ажилласан.

“Ойн хуулийг таниулах, ойн менежментийг сайжруулахад талуудын оролцоо” сэдэвт зөвлөгөөнд ой сумдын иргэн, ойн нөхөрлөл, ойн мэргэжлийн байгууллагуудын 354 хүн оролцож ойн тухай хууль, бусад дүрэм журмын мэдээ мэдээлэлээр хангагдсан.

Амьтны чиглэлээр хийсэн сургалт:

1.2016 онд Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуулчлалын яам, Хэнтий аймгийн Байгаль орчны газар, Дэлхийн байгаль хамгаалах сан (WWF)-ийн Монгол дахь хөтөлбөрийн газартай хамтран ахуйн зориулалтаар агнуурын амьтныг агнах барих зөвшөөрөл олгох системийг оновчтой болгох, хялбаршуулсан шийдлийг олж нэвтрүүлэх зорилгоор “EZAGAS.MN” веб сайтыг Хэнтий аймгийн Онон голын агнуурын бүс нутагт туршилтын хэлбэрээр ажиллуулсан.

Энэхүү ажил нь Монгол орны хэмжээнд анхдагч ажил болж байгаа юм.

Байгаль орчны аялал жуулчлалын газар, Дэлхийн байгаль хамгаалах сантай хамтран Ахуйн зориулалтаар загас барих эрхийн бичгийн зөвшөөрлийг цахим хэлбэрээр /EZAGAS.MN вэб сайтаар/ олгох зааварчилсан сургалт, түүний эрх зүйн орчинд өөрчлөлт хийх дүн шинжилгээний хэлэлцүүлгийг 2017 оны 2-р сарын 1-ний өдөр Чингис хотод зохион байгуулсан.

Хэнтий аймгийн Дадал, Батширээт, Биндэр, Баян-Адарга, Норовлин сумд болон Дорнод аймгийн Баян-Уул сумын ИТХ-н дарга, БОХУБайцаагч, байгаль хамгаалагч, Төрийн сангийн төлөөлөл, Татварын улсын байцаагчид, Онон, Хэрлэн голын загасчдыг клубын гишүүд болон аймгийн ИТХурлын дарга, Санхүү төрийн сангийн орлого хариуцсан мэргэжилтэн, Мэргэжлийн хяналтын газрын байгалийн нөөц хариуцсан БОХУБайцаагч, Татварын хэлтсийн Орлогын тасгийн дарга, Дэлхийн байгаль хамгаалах сангийн төлөөлөгчид, БОАЖГазар, Хэрлэн, Онон Улз голын сав газрын захиргааны дарга мэргэжилтнүүд нийт 60 гаруй албан тушаалтан, гишүүд хамрагдлаа.

2. 2017 оны 5-р сарын 25-26-ны өдөр Дадал суманд Ахуйн зориулалтаар загас барих цахим эрхийн бичиг олгох, зааварчилгаа өгөх сургалтыг Дэлхийн байгаль хамгаалах сангийн Монгол дахь хөтөлбөрийн газар, Байгаль орчин ,аялал жуулчлалын газартай хамтран зохион байгуулсан.Энэхүү сургалтанд Хэнтий аймгийн Дадал, Биндэр,Батширээт, Биндэр, Норовлин сумдын болон Дорнод аймгийн Баян-Уул сумын байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, байгаль хамгаалагчид,Онон Балжийн Байгалийн цогцолборт газрын мэргэжилтнүүд, Онон голын загасчдын холбооны гишүүд хамрагдсан.

3.2017 оны 5-р сарын 24-нд Хэрлэн суманд “Ой бүхий аймгуудын биологийн олон янз байдлын хамгаалал, тогтвортой ойн менежмент, нүүрстөрөгчийн шингээлтийг нэмэгдүүлэх” төслөөс Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын мэргэжилтнүүд, Хэрлэн сумын ерөнхий боловсролын сургуулийн биологийн багш нарт Биологийн олон янз байдлын талаарх мэдээлэл өглөө.

4.2017 оны 5 сарын 29-30-ны өдрүүдэд Хэнтий аймгийн Өмнөдэлгэр сумын Хурх тосгон, Биндэр суманд Хурх Хүйтний хөндийн орон нутгийн хамгаалалттай газрын менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах анхан шатны хэлэлцүүлгийг Дэлхийн байгаль хамгаалах сангийн Монгол дахь хөтөлбөрийн газар, Байгаль орчин аялал жуулчлалын газартай хамтран сумын ЗТДГазрын ажилчид болон нөхөрлөлийн гишүүд, иргэдийг хамруулан хийсэн. Уг хэлэлцүүлэгт нийт 100 орчим оролцогч оролцсон.

Уул уурхайн чиглэлээр сургалт Зураг-33

Бусад сургалт:

1.2017.04.27-28-ны өдрүүдэд Тогтвортой хөгжлийн боловсрол төслөөс Эко сургууль сургалтыг Чингис хотод зохион байгуулж байна. Боловсрол, соёл, урлагий газар, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар мэдээлэл хийн Хэрлэн сумын ерөнхий боловсролын 1,2,3,4-р сургуулиуд болон Баян-Адарга, Дадал, Бор-Өндөр сумдын төлөөлөл оролцсон.

2.2017.04.26-ны өдөр Чингис хотод зохион байгуулагдсан сумдын багийн Засаг дарга нарын сургалтанд БОАЖГазрын дарга мэдээлэл хийлээ.

3.Монголын аялал жуулчлалын холбооноос БОНХАЖЯ-тай хамтран жил бүрийн хавар уламжлал болгон зохион байгуулдаг “Ай Ти Эм-2017” үзэсгэлэн Улаанбаатар хотноо Мишээл Экспогийн шинэ үзэсгэлэнгийн танхимд 2017 оны 3 дугаар сарын 31-ний өдрөөс 04 дүгээр сарын 02-ны өдрүүдэд нийт 3 өдөр зохион байгуулагдлаа. Хэнтий аймгийн үзэсгэлэнг аймгийн Байгаль орчин, газрын аялал жуулчлалын газрын аялал жуулчлал хариуцсан мэргэжилтэн Б.Баясгалан ахлан зохион байгуулсан. Энэ жил Батширээт-5, Биндэр-1, Дадал-1 нийт 3 сумын 7 жуулчны бааз, Чингис хотод үйл ажиллагаа явуулдаг Эзэнт гүрэн зочид буудал оролцсон болно. Үзэсгэлэнд оролцсоноороо давхардсан тоогоор нийт 82 тур операторуудтай гэрээ хийн ажиллалаа. Хэнтий аймагт урьдчилсан байдлаар 5000 орчим жуулчид ирэх боломж нээгдсэн. Жилээс жилд өргөн хүрээтэй оролцож илүү туршлагажан ажиллаж байна. Тогорууны баяр, Ёохор, Адууны баяр, Бүтээлийн хурал, Хатдын наадам, Мөсний баяр гэх мэт үйл ажиллагаа сурталчилагдсан.

4.Ногоон хөгжлийн жишиг сум хэлэлцүүлэг Дадал суманд 2017.04.06-ны өдөр зохион байгуулагдсан. Энэхүү хэлэлцүүлэгт БОАЖГазрын дарга Б.Дархантөр, Ойн албаны дарга Д.Мөнгөнцэцэг нар оролцсон.

5.2017.04.10-12-ны өдөр БОАЖЯ-с зохион байгуулсан Төсөл, хөтөлбөрт хамрагдах, төсөл хөтөлбөр боловсруулах арга зүйн сургалтанд Ойн албаны дарга Д.Мөнгөнцэцэг хамрагдсан.

8.2 Олон нийтийн оролцоог хангах арга хэмжээнүүд

1. Улаан ном хэн сайн мэдэх вэ уралдаан

Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны харьяа Цэнгэг усны нөөц, байгаль хамгаалах төв нь Хэнтий аймгийн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар, Боловсрол, соёл, урлагийн газартай хамтран Монгол орны нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд тархац нутаг нь хумигдаж, тоо толгой нь цөөрч устах аюулд орсон биологийн төрөл, зүйлүүдийн талаар мэдлэг, мэдээлэл олгох, байгаль хамгаалах үйлсэд сурагчдын оролцоог нэмэгдүүлэх, байгаль эх дэлхийгээ хайрлан хамгаалах төлөвшил олгох зорилго бүхий “Улаан номыг хэн сайн мэдэх вэ?” танин мэдэхүйн уралдаант тэмцээнийг ерөнхий боловсролын сургуулийн ахлах ангийн сурагчдын дунд 2017 оны 05-р сарын 11-ний өдөр Хан Хэнтий цогцолбор сургууль дээр зохион байгууллаа. Тэмцээнд Хэрлэн, Биндэр, Өмнөдэлгэр, Батноров сумдын ерөнхий боловсролын 7 сургуулийн 8 багийн 40 ахлах ангийн сурагч оролцсон.1-р байр Хан хэнтий цогцолбор сургуулийн Хотон шувуу баг эзэлж БОАЖСайдын өргөмжлөл, 400000 төгрөгний мөнгөн шагнал, 2-р байр Хэрлэн 1-р сургууль Хувьсал баг эзэлж БОАЖСайдын өргөмжлөл ,300000 төгрөгний шагнал,

3-р байр Өмнөдэлгэр сумын Изал баг эзэлж БОАЖСайдын өргөмжлөл 200000 төгрөгний мөнгөн шагнал, Тусгай байрыг Тэмүүжин цогцолбор сургууль Тэмжүүжин-1 баг эзэлж БОАЖСайдын өргөмжлөл ,100000 төгрөгний мөнгөн шагнал тус тус авсан.Тэмцээнийг анх 2016 онд Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуулчлалын сайдын ивээл дор Улаанбаатар хотын 9 дүүргийн ерөнхий боловсролын сургуулийн ахлах ангийн сурагчдын дунд амжилттай явуулж, оролцсон сурагчид, багш нар тус Улаан номд бүртгэгдсэн

амьтан, ургамлын талаар сонирхолтой асуулт хариулт, жүжигчилсэн тоглолт хэлбэрээр явагддаг тэмцээн нь танин мэдэхүйн болон бүтээлч сэтгэхүйг хөгжүүлэхэд өндөр ач холбогдолтой хэмээн үнэлж байв. Улаан номыг хэн сайн мэдэх вэ? тэмцээн нь 2 дахь жилдээ зохион байгуулагдаж байгаа бөгөөд энэ жилийн тэмцээн нь орон нутагт хийж байгаагаараа онцлог юм. /Зураг-3/

2. Эх дэлхийн цаг арга хэмжээ

Дэлхийн дулаарал, уур амьсгалын өөрчлөлтийн талаарх бодит мэдээллийг иргэд, олон нийтэд таниулах эх дэлхийгээ хайрлан хамгаалахад иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилгоор “Эх дэлхийн цаг”-ийг 2017.03.25-ны өдөр олон нийтийн хүрээнд зохион байгуулах арга хэмжээний удирдамжийг боловсруулан батлуулж, удирдамжийн дагуу байгууллагуудын дунд зарласан “Эрчим хүчээ хэмнэхэд бидний оролцоо” сэдэвт илтгэлийн уралдаанд 1-р байрт Хэнтий Цахилгаан түгээх сүлжээ салбарын Хангах үйл ажиллагаа хариуцсан Ч.Ариунаагийн тавьсан илтгэл тэргүүлж, Мэдээлэл Холбоо сүлжээ ТӨК-ны инженер Х.Мөнхжаргал(2-р байрт), Хан Хэнтий цогцолбор сургуулийн багш Б.Заяа (3-р байр) нар удааллаа.

Мөн “Уур амьсгалын өөрчлөлтийн нөлөөлөл” сэдэвт богино хэмжээний видеог орон нутгийн Өндөрхаан телевизээр олон нийтэд болон уг арга хэмжээнд оролцогчдод үзүүлж мэдээлэл түгээлээ. Уур амьсгалын өөрчлөлтийг нэг оройн 60 хором ч болов бууруулах зорилгоор Чингисийн талбайд индэрийн өмнө Хэнтийчүүд нэгдэн “Хэнтий, Ногоон хөгжил, 60+” үгийг бичиж, лаагаар гэрэлтүүлэх арга хэмжээг 3 дугаар сарын 25-ны өдөр Чингисийн талбайд 19 цагаас 21 цагийн хооронд амжилттай зохион байгуулж ажиллаа. Уг арга хэмжээнд цугларан ирсэн 27 байгууллагын 724 ажилтан, албан хаагч, 200 гаруй иргэдэд “Эх дэлхийн цаг”-ийн ач холбогдлын талаар мэдээлэл өгч албан ёсоор аймгийн ЗДТГ-ын Хөгжлийн бодлогын хэлтсийн дарга Э.Мөнх-Эрдэнийн хэлсэн үгээр нээж, тэргүүлсэн илтгэлийг Цахилгаан түгээх сүлжээ салбарын Хангах үйл ажиллагаа хариуцсан Ч.Ариунаа иргэдэд уншиж танилцуулав.

Уг үйл ажиллагааны нэг чухал үйл явц болох байгууллагуудын дунд уриа, ирц, хувцас жигдрэлтийг харж дүгнэх уралдааныг явуулж, шүүгчээр Ус, цаг уур орчны шинжилгээний газрын дарга Л.Чулуун, Хэрлэн голын сав газрын захиргааны дарга Д.Жамбаа, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын Ойн албаны дарга Д.Мөнгөнцэцэг нар ажиллаа. Уралдаанд: “Бензин ялгаруулахгүй, Биенээсээ өөх ялгаруулж, Утаагүй орчинд Унадаг дугуйгаа унацгаая” уриатай 2 дугаар цэцэрлэгийн хамт олон 1-р байрт, “Өөрийн хийх ажлыг хүнд бүү үлдээ Өнөөдөр хийх ажлыг маргааш гэж бүү орхи Өөрчлөлтийг Өөрөсөө” уриатай Хэнтий ЦТССалбарын хамт олон 2-р байрт “Гарын минь халуун алга шиг Ганцхан миний эх орон” уриатай 1 дүгээр цэцэрлэгийн хамт олон 3-р байрт тус тус шалгарлаа. Энэхүү үйл ажиллагааг Дэлхий ээж дууг нийтээр дуулж, албан ёсоор хааж, түрүүлсэн байгууллагын “Бензин ялгаруулахгүй, Биенээсээ өөх ялгаруулж, Утаагүй орчинд Унадаг дугуйгаа унацгаая” хэмээх уриаг хамтдаа хэлж өндөрлүүлэ

Эх дэлхийн цаг Зураг-34

3.Нөхөрлөлийн үндэсний чуулганд оролцлоо

Байгаль хамгаалах нөхөрлөлүүдийн үндэсний 2 дугаар чуулган Улаанбаатар хотноо 2017 оны 04 дүгээр сарын 20-ноос 21-ний өдрүүдэд зохион байгуулагдаж байна. Уг чуулганд Хэнтий аймгийн ЗДТГ, БОАЖГ, Хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудын төлөөллөөс гадна ой бүхий сумдын Засаг дарга, Байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, байгаль хамгаалагч болон байгаль хамгаалах нөхөрлөлүүдийн нийт 60 төлөөлөгч оролцож байна.

8.3 Шинэлэг арга хэмжээнүүд

1.Нөхөрлөл хөгжил наадам зохион байгуулагдлаа

Байгаль хамгаалах иргэдийн нөхөрлөлүүдийн хариуцан хамгаалж буй газар нутгийн байгалийн нөөцийн менежментийг сайжруулах, нөөц баялагаа зүй зохистой ашиглах замаар амжиргаагаа дээшлүүлэх, нөхөрлөлийн гишүүд, нөхөрлөл, нөхөрлөлийн холбоодын туршлага солилцох, нутгийн захиргаа, иргэд, нөхөрлөл, ААН-үүдийн хамтын ажиллагааг сайжруулах, Хэнтий аймгийн 2017 оны шилдэг нөхөрлөлийн холбоо, шилдэг нөхөрлөл, нөхөрлөлийн шилдэг бүтээгдхүүнүүдийг шалгаруулан нөхөрлөлүүдийн үйл ажиллагааг олон нийтэд сурталчлан, ногоон хөгжлийн төлөө дэмжигч талуудтай хамтдаа дэвшин дээшлэх зорилгын хүрээнд **Аймгийн засаг даргын ивээл дор "НОГООН ХӨГЖЛИЙН ТӨЛӨӨ ХАМТДАА" НӨХӨРЛӨЛ ХӨГЖИЛ-2017** наадам Чингис хотод 2017.09.19-21-ны өдрүүдэд амжилттай зохион байгуулагдлаа.

Энэ удаагийн “Нөхөрлөл хөгжил” наадам нь:

- Байгаль орчны салбарын яам байгуулагдсаны 30 жилийн ойн хүрээнд
- Байгаль хамгаалах иргэдийн санаачлага өрнөж нөхөрлөл байгуулагдсаны 10 жилийн ойн хүрээнд,
- Хэнтий Аймгийн засаг даргын ивээл дор тус тус зохиогдон байгуулагдаж байгаагаараа
-
-

- Нутгийн иргэдийн хамгаалалттай газруудаас олон төлөөлөгчид зочлон ирж оролцсоноороо туйлын онцлог ач холбогдолтой наадам болж өнгөрлөө гэдгийг мөн дурдах нь зүйтэй юм.

Нөхөрлөл хөгжил наадам Зураг 35

Наадамд 8 аймгийн 23 сумдын 80-аад байгаль хамгаалах иргэдийн нөхөрлөлүүд, нөхөрлөлийн холбоод оролцож туршлага солилцох, хамтын ажиллагааг сайжруулах, олон нийтэд сурталчлах зорилготой оролцов.

“НОГООН ХӨГЖЛИЙН ТӨЛӨӨ ХАМТДАА” уриатай “НӨХӨРЛӨЛ ХӨГЖИЛ-2017” наадмын нээлтэнд:

- Хэнтий аймгийн Засаг дарга Н. Ганбямба
- НҮБ-ын ХХААБ-ын Монгол дахь суурин төлөөлөгч Аднан Кюеринш
- БОАЖЯ-ны Ойн бодлого зохицуулалтын газрын ахлах мэргэжилтэн Н.Энхтайван
- НҮБ-ын ХХ-ийн Жижиг төслийн үндэсний зохицуулагч Б. Ганбаатар
- ДБХС-гийн /WWF/ МХГ-ын Амар мөрний хөтөлбөрийн мэргэжилтэн Б. Мөнхчулуун
- Хэнтий аймгийн БОАЖГ-ын дарга Б. Дархантөр
- БХНҮХолбооны тэргүүн Д. Гансэлэм
- ОМННХолбооны тэргүүн Ч. Чинбат

- ТНС-ий төслийн байгууллага, МХГ-ын мэргэжилтэн Б. Ганхуяг
- НҮБХХ, “Экосистемд түшиглэсэн дасан зохицох арга хэмжээг уур амьсгалын өөрчлөлтөд өндөр эрсдэлтэй голуудын сав газарт хэрэгжүүлэх нь” төслийн ажилтан н. Нарантуяа
- Өмнөдэлгэр сумын 2-р багийн “Лаглуу” нөхөрлөлийн гишүүн И. Түмэндэмбэрэл
- Хэнтий аймгийн худалдаа аж үйлдвэрийн танхимын дарга Д. Батболд нар хүндэт индэрээс оролцогчидод амжилт хүсьч, баяр хүргэж мэндчилгээ дэвшүүллээ.

Наадмын үйл ажиллагааг үзэж сонирхох, туршлага судлахаар ирсэн зочид болох Булган аймгийн 4 сум, Ховд аймгийн 2 сум, Хөвсгөл аймгийн 2 сум, Дорнод аймгийн 1 сум, Сүхбаатар аймгийн 1 сум, Хэнтий аймгий 4 сум, Дархан-Уул, Сэлэнгэ аймгийн нөхөрлөлийн холбоодтой ОГСГ-ын сумдын Нөхөрлөлийн Холбоод ажил хэргийн уулзалт хийж цаашид хамтарч ажиллах талаар ярилцлаа. Аймгийн Худалдаа аж үйлдвэрийн танхимтай нөхөрлөлийн бүтээгдэхүүнийг нийлүүлэх зах зээлийг бий болгох талаар ОМННХолбоо хамтын ажиллагааны гэрээ, санамж бичигт гарын үсэг зурлаа. Энэхүү санамж бичиг нь 2 жилийн хугацаатай байгуулав.

“НОГООН ХӨГЖЛИЙН ТӨЛӨӨ ХАМТДАА” уриатай “ДЭВЖЭЭ” тэмцээн зохион байгуулсан. Энэхүү дэвжээ тэмцээнд 6 сумдын нөхөрлөлийн холбоо, нөхөрлөлүүдийн гишүүд оролцсон Өмнөдэлгэр, Батширээт, Хурх тосгон, Биндэр, Баян-Адарга, Дадал, Норовлин сумдын 7 баг авъяас чадвар, авхаалж самбаагаа сорьж оролцсон.

2.Хэнтий аймагт байгаль орчин болон хөдөө аж ахуйн чиглэлээр хэрэгжиж буй олон улсын төсөл хөтөлбөрүүдийн нэгдсэн уулзалтыг зохион байгууллаа.

“Хэнтий аймгийн ногоон хөгжилд суурилсан тогтвортой хөгжлийн хэтийн зорилт-2026” бодлогын баримт бичиг, аймгийн Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөрт тусгагдсан байгаль орчин, хөдөө аж ахуйн тогтвортой хөгжлийг хангах зарим зорилтуудыг хэрэгжүүлэхэд хамтран ажиллах, уялдаа холбоог сайжруулах зорилгоор 2017.05.23-ны өдөр Чингис хотод уулзалт зөвлөгөөнийг зохион байгууллаа.

Зөвлөгөөнийг аймгийн Засаг дарга Н.Ганбямба үг хэлж нээв. Зөвлөгөөнийг аймгийн ЗДТГ газрын дарга Ж.Ганбаатар удирдан явууллаа.

Хэнтий аймагт Байгаль орчин болон хөдөө аж ахуйн чиглэлээр хэрэгжиж буй олон улсын төсөл хөтөлбөрүүдийн нэгдсэн уулзалтанд: Аймгийн Засаг дарга Н.Ганбямба, ЗДТГ-ын дарга Ж.Ганбаатар, ЗДТГ-ын ХОХБТ-ийн хэлтсийн дарга Э.Мөнх-Эрдэнэ, мөн хэлтсийн мэргэжилтнүүд, Хүнс, хөдөө аж ахуйн газрын дарга Ж.Энх-Амгалан, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын дарга Б.Дархантөр, БОАЖГ-ын мэргэжилтнүүд, Дэлхийн байгаль хамгаалах сангийн Монгол дахь хөтөлбөрийн газрын Захирал Д.Батболд, ДБХСМХГ-н Амар мөрний хөтөлбөрийн менежер Д.Мөнхчулуун, Зүүн бүсийн салбарын Захирал Б.Баясгалан, Болортуяа ТНС төслийн Захирал О.Энхтуяа, төслийн ажилтан Б.Ганхуяг, Ой бүхий аймгуудын биологийн олон янз бүхий хамгаалал, тогтвортой ойн менежмент, нүүрстөрөгчийн хийн хуримтлал нэмэгдүүлэгч GCP/MON/008/GFF төсөл хөтөлбөр хариуцсан мэргэжилтэн Ц.Солонго,

төслийн зөвлөх Д.Энхбилэг, Хэнтий аймаг дахь орон нутгийн зохицуулагч З.Ууганбаяр, Мерси Кор Монгол Олон улсын байгууллагын суурин төлөөлөгч Рамеш Сингх, хөтөлбөр хариуцсан мэргэжилтэн Г.Энхцэцэг, төслийн менежер Б.Энхтуяа, хөтөлбөр хариуцсан зохицуулагч Н.Баярцэцэг, Зах зээл ба бэлчээрийн удирдлагын төслийн удирдах нэгжийн Захирал Д.Далантайням, бүрэлдэхүүн хэсгийн зохицуулагч Б.Цэцэнбаатар, Ц.Алтанцэцэг, Д.Уранчимэг, Каритас Чех Репаблик ОУБ-ын Хэнтий аймаг дахь газар тариалангийн салбарын иргэний нийгэм, орон нутгийн хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх төслийн менежер Ч.Даваадамдин, Экосистемд түшиглэсэн дасан зохицох арга хэмжээг уур амьсгалын өөрчлөлтөд өндөр эрсдэлтэй голуудын сав газарт хэрэгжүүлэх нь МОН/12/301 төслийн ажилтан Д.Цогнамсрай, Хэрлэн голын сав газрын захиргааны дарга Д.Жамбаа, ХХААГ-ын албаны дарга Ц.Мөнхзул, УЦУОШГ-ын дарга Л.Чулуун гээд нийт 30-аад оролцогч оролцсон.Зөвлөгөөнд оролцогч дээрх төсөл хөтөлбөрүүд Ногоон хөгжлийн төлөөх “Хэнтийнхэн” тунхаг бичигт нэгдэн хамтран ажиллахаар гэрээг аймгийн Засаг дарга Н.Ганбямбатай байгуулав.

НОГООН ХӨГЖЛИЙН ТӨЛӨӨХ “ХЭНТИЙН” ТУНХАГ БИЧИГ

2017.05.23

Хэнтий аймагт байгаль орчин болон хөдөө аж ахуйн чиглэлээр хэрэгжиж буй олон улсын төсөл хөтөлбөрүүдийн нэгдсэн уулзалтанд оролцогсад бид “Хэнтий аймгийн Ногоон хөгжилд суурилсан тогтвортой хөгжлийн хэтийн зорилт-2026” баримт бичгийн хүрээнд байгаль орчин, аялал жуулчлал, хөдөө аж ахуйн чиглэлээр ногоон хөгжлийг дэмжиж хамтран хэрэгжүүлэхээр санал нэгтгэйгээр нэгдэж байна. Үүнд:

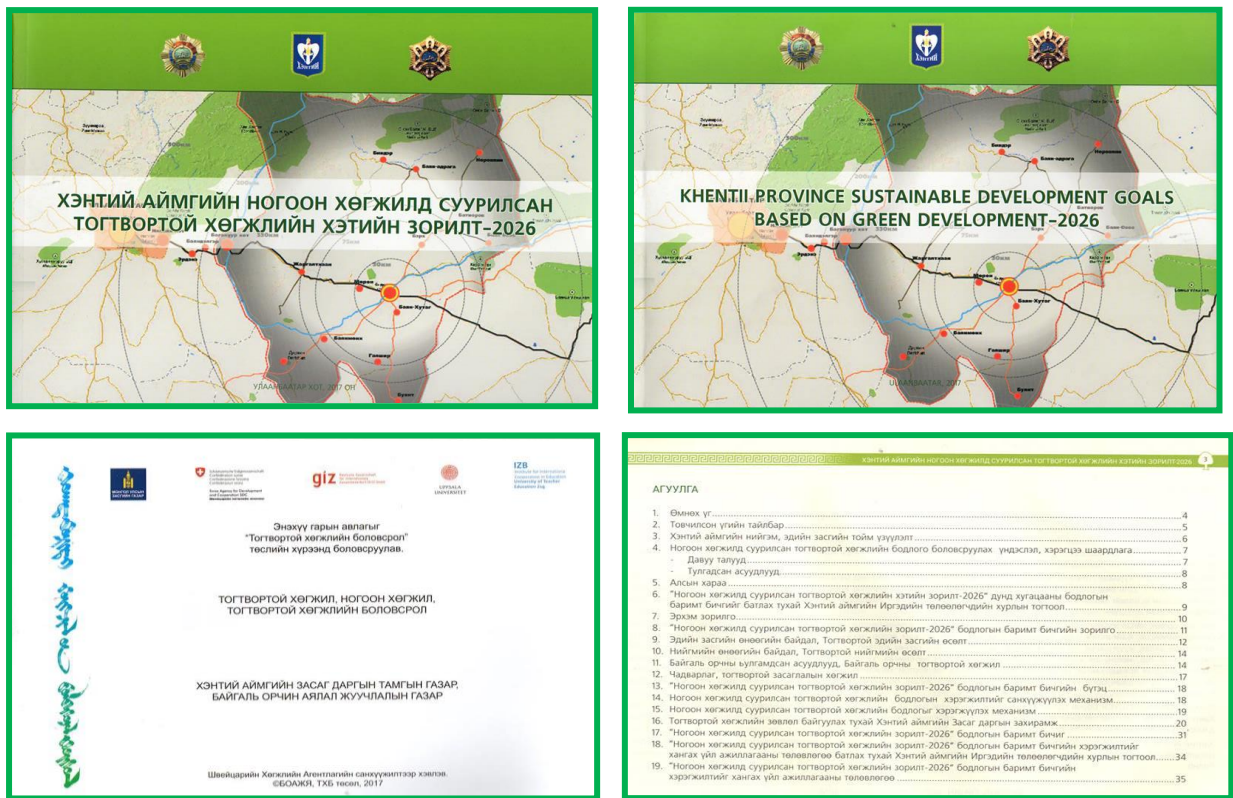
1. “Хэнтий аймгийн Ногоон хөгжилд суурилсан тогтвортой хөгжлийн хэтийн зорилт-2026” баримттай уялдуулан үйл ажиллагаагаа төлөвлөж, хэрэгжилтийг хангахад боломжтой дэмжлэг үзүүлнэ.
2. Тулгамдаж буй асуудлуудыг шийдвэрлэх оновчтой бодлогод суурилж, эрүүл аюулгүй, ногоон орчинд хөдөлмөрлөж амьдрах боломжийг бүрдүүлэхийн төлөө ажиллана.
3. Санхүүгийн шийдвэр гаргахдаа хүрээлэн буй орчинд ээлтэй, нийгмийн хариуцлагатай, төрийн болон төрийн бус байгууллага, олон нийтийн оролцоог хангасан хүртээмжтэй хөгжлийн зарчмыг баримтлана.
4. Байгалийн унаган төрхийг хадгалан хамгаалж, нөөцийг нөхөн сэргээх, тогтвортой ашиглалтыг дэмжиж, хууль бус ашиглалтыг бууруулж, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицсон, нутгийн иргэдэд түшиглэсэн байгалийн нөөцийн хамтын менежментийг бэлчээрийн менежменттэй нэгдмэл байдлаар хэрэгжүүлнэ.
5. Аймгийн хэмжээнд байгаль орчны салбарын тэргүүн туршлагыг түгээн дэлгэрүүлж, сайн туршлага бүхий орон нутаг, байгууллагын үйл ажиллагаатай танилцах, туршлага солилцоно.
6. Байгаль орчинд ээлтэй хөдөө аж ахуйд суурилсан, нэмүү өртөг шингэж инновацид түшиглэсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг дэмжиж ажиллана.
7. Бүх талуудтай хариуцлагатай, нээлттэй, ил тод, тэгш эрхийн зарчим баримтална.

ТУНХАГ БИЧИГТ НЭГДСЭН :

3. “Хэнтий аймгийн ногоон хөгжилд суурилсан тогтвортой хөгжлийн хэтийн зорилт-2026” бодлогын баримт бичгээ батлуулан тохимол болгон хэвлүүллээ.

Хэнтий аймаг нь 2013 онд Монгол улсын ногоон хөгжлийн жишиг 5 аймгийн нэгээр сонгогдсон бөгөөд 2016 оны 9 дүгээр сарын 21-ний өдрийн аймгийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хоёрдугаар хуралдаанаар "Хэнтий аймгийн ногоон хөгжилд суурилсан тогтвортой хөгжлийн хэтийн зорилт-2026" бодлогын баримт бичгийг хэлэлцэж, баталсан. Энэхүү баримт бичиг нь нийт 17 зорилт, 103 дэд зорилттой бөгөөд уг зорилтуудыг хэрэгжүүлэх “Хэнтий аймгийн ногоон хөгжлийн хэтийн зорилтын үйл ажиллагааны төлөвлөгөө 2016-2030” боловсрогдон Монгол, Англи хэл дээр хэвлэгдэн гарсан.

8.3 Байгаль орчны хяналт шалгалт арга хэмжээний хүрээнд

Уул уурхай:

Аймгийн засаг даргын 2017 оны 09 дугаар сарын 25-ны өдрийн хяналт шалгалт хийх удардамжын дагуу мэргэжлийн байгууллагатай хамтран Хэнтий аймгийн хэмжээнд уул уурхайн үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуй нэгжид 2017 оны 09 дугаар сарын 25-ны өдрөөс 10 хоногийн хугацаанд 10 сумын 13 аж ахуй нэгжид хяналт шалгаалтын ажлыг хийж гүйцэтгэлээ. Мөн Батширээт сумын Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын дарга Д.Гансүрэнгийн аймгийн Засаг даргад 2017 оны 07-р сарын 31-ний өдрийн 53 тоот албан бичгээр ирүүлсэн хүсэлтийн дагуу аймгийн Засаг дарга 2017 оны 08 –р сарын 04-ний өдөр А/298 тоот

захирамж гарган аймгийн Засаг даргын орлогч Г.Хэрлэнчулуунаар ахлуулсан ажлын хэсгийг байгуулсан, тус захирамжийн дагуу аймгийн Мэргэжлийн хяналтын газрын даргын 2017 оны 08-р сарын 16-ны өдрийн 231 тоот удирдамж батлагдан ажлын хэсэг Батширээт сумын “Гутайн даваа” орд газарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа “Айвуун тэс” ХХК, “Ю энд Би” ХХК, “Гутайн даваа” ХХК зэрэг аж ахуйн нэгжүүдийн төлөөлөл, сумын Засаг даргын орлогч Б.Алтангэрэл нарыг байлцуулан хяналт шалгалтын ажлыг хийж гүйцэтгэлээ.

Шалгалтаар: MV-002247 ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн дугаартай “Айвуун тэс” ХХК нь:

1. Уурхайн хилийн булангийн шав тэмдэгийн акт байхгүй;
2. Байгаль орчны менежментийн батлагдсан төлөвлөгөө байхгүй;
3. ТЭЗҮ-нд заагдсаны дагуу үйл ажиллагаа явуулаагүй;
4. Сумын Байгаль орчны хяналтын улсын байцаагчийн 2017.06.13-ны өдрийн Зөвлөмжөөр өгсөн үүрэг даалгаврын хариуг ирүүлээгүй;
5. Газар ашиглалтын гэрээ хийгдээгүй, төлбөр төлөөгүй;
6. БОНБНҮ-ний хэрэгжилт хангалтгүй;
7. Усны гэрээний дагуу төлбөр төлөгдөөгүй;
8. Байгаль орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн хэрэгжилт хангалтгүй;
9. Хаягдал баяжмал /эпил/-ын агуулгыг тодорхойлуулаагүй;
10. Баяжуулах тоног төхөөрөмжийн металл авалтыг тодорхойлох сорьцлолт хийлгээгүй;
11. Бохир усны шинжилгээ хийлгэсэн баримт байхгүй;
12. 2013 онд нөхөн сэргээлт хийж хүлээлгэн өгсөн талбайд олборлолтын үйл ажиллагаа явуулсан; /6 с1 блокод 2.052 га-д техникийн нөхөн сэргээлт хийсэн талбайд/

Авсан арга хэмжээ:

1. Зөрчлийн тухай хуулийн 7.1 дүгээр зүйлийн 7.1.2, 7.1.3, 7.11 дүгээр зүйлийн 7.11.2 дахь заалтуудыг тус тус зөрчсөн байна.

MV-002810 ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн дугаартай “Ю энд Би” ХХК нь:

“Ю энд Би” ХХК нь 2017 оны 06 дугаар сарын 05-наас 2017 оны 07 дугаар сарын 25-ныг хүртэлх хугацаанд 5.9 га талбайд олборлолтын үйл ажиллагааг явуулсан байна. 2017 оны 07 дугаар сарын 27-ны өдрөөс одоог хүртэл техникийн нөхөн сэргээлтийг 13 ажилтан, 2 экскаватор, 2 автосамасволтойгоор явуулж байгаа ба нийт эвдрэлд орсон газрын 25 орчим хувьд дүүргэлтийн ажлыг хийж гүйцэтгээд байна.

Шалгалтаар илэрсэн зөрчил:

1. 2017 оны 05 дугаар сарын 29-ны өдрийн Сумын Засаг даргын баталсан удирдамжийн дагуу томилогдсон ажлын хэсэг хяналт шалгалт явуулж, улсын байцаагчийн 2017 оны 06 дугаар сарын 07-ны өдрийн 7 заалт бүхий 22/04/328/01 дугаартай албан шаардлагыг тус компанид өгсөн ба биелэлт 50%-тай гаргаж, албан шаардлагын биелэлтийг сумын улсын байцаагчид өгсөн

2.2017 оны 06 дугаар сарын 20-ны өдрийн Сумын Засаг даргын баталсан удирдамжаар хяналт шалгалт хийж, тухайн өдрийн 22/04/328/02 дугаартай улсын байцаагчийн 4 заалт бүхий актаар үйл ажиллагааг бичиг баримтын бүрдэл дутуу үндэслэлээр зогсоож, Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.1.2 дахь заалтаар 720.0 мянган төгрөгийн торгууль ногдуулж, арга хэмжээ авсан, “Ю энд Би” ХХК нь улсын байцаагчийн үйл ажиллагаа зогсоосон актыг хэрэгжүүлээгүй ба үйл ажиллагаа нь хэвийн үргэлжилсэн байна

3.БОНБНУ болон БОМТөлөвлөгөө байхгүй;

4.2017 оны Уулын ажлын төлөвлөгөө байхгүй;

5.Усны дүгнэлт гаргуулахаар Онон, улз голын сав газрын захиргаанд хүсэлт гаргаж хүргүүлсэн, хариу ирээгүй, дүгнэлт гараагүй, ус ашигласан;

6.Газар ашиглах гэрээ хийгдээгүй /төлбөр төлсөн/;

7.Баяжуулах үйлдвэрийн тоног төхөөрөмжийн металл авалтыг тодорхойлуулаагүй;

8.Хаягдал металл дахь агуулгыг шинжилгээнд хамруулаагүй, тодорхойлуулаагүй;

9.Усны шинжилгээ болон бохир усны шинжилгээ хийлгээгүй;

Шалгалт хийсэн талбай Зураг-36

Авсан арга хэмжээ:

Сумын улсын байцаагчийн 2017.06.20-ны өдрийн 22/04/328/02 дугаартай бичиг баримтын бүрдэл дутуу үндэслэлээр зогсоосон актыг хэрэгжүүлээгүй, олборлолтын үйл ажиллагаа явуулсан тул эвдэрсэн газрын экологи эдийн засгийн үнэлгээг мэргэжлийн байгууллагаар тооцуулах шаардлагатай.

“Ю энд Би” ХХК –ий 2016-2017 оны олборлолтын улмаас эвдрэлд орсон 6.5 га талбайд нөхөн сэргээлтийн болон хамгаалалтын асуудлыг Шүүхэд маргаан эцэслэн шийдвэрлэтэл тус компани хариуцна.

“Ю энд Би” ХХК-ий зүгээс нөхөн сэргээлтийн ажлыг хийж гүйцэтгэх баталгааг аймгийн Засаг даргын захирамжаар томилогдсон ажлын хэсэгт ирүүлэх талаар тохиролцлоо.

MV-019023 ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн дугаартай “Гутайн даваа” ХХК:

Тус компаний геологийн туслах ажилтан Г.Манлай, гэрээт хамгаалалтын асуудал хариуцсан “Алдар тосон” ХХК-ий OBS хамгаалалтын албаны ажилтан Л.Мөнхбаяр, Г.Оргилбат, Э.Сандагдорж, Б.Баатар нар харуул хамгаалалтын үйл ажиллагаа явуулж байв.

Аймгийн Засаг даргын 2017 оны 6 дугаар сарын 11-ний өдрийн удирдамжийн дагуу Батширээт сумын нутаг дэвсгэр Гутайн орд газарт үйл ажиллагаа явуулж буй “Ю-энд-Би” ХХК, “Айвуун тэс” ХХК, “Гутайн даваа” ХХК-иудад уурхайн үйл ажиллагаанд мэргэжил арга зүйн зөвлөлгөө өгч, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар зөвлөн туслах үйлчилгээ үзүүлж ажиллаа.

“Гутайн даваа” ХХК:

Гутайн даваа орд газарт ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлтэй “Гутайн даваа” ХХК-ий хувьд сүүлийн 3-5 жилийн хугацаанд үйл ажиллагаа явуулаагүй хамгаалалтын 3 ажилтан компаний төлөөлөл нэг иргэн талбай дээрээ байсан, босоо амыг бетондон тагласан байдалтай байлаа.

“Айвуун тэс” ХХК:

“Айвуун тэс” ХХК-ий хувьд 2010 онд “Гол мөрний урсац бүрэлдэх эх,усан бүхий газрын хамгаалалтын бүс,ой сан бүхий газарт ашигт малтмал хайх,ашиглахыг хориглох тухай” хуулийн хүрээнд тусгай зөвшөөрөл нь цуцлагдаж энэ хуулийн дагаж мөрдөх хуулийн журманд өөрчлөлт орсноор 2016 онд ашиглалтын тусгай зөвшөөрлөө сэргээн авсан. Өнөөгийн байдлаар тус компани нь 17 ажилтантай,эксватор 4,ковш 2,угаах төхөөрөмж 1, ачааны 6 Нордвенз машинтайгаар дотоод овоолгоо угааж цаашид уулын ажлын төлөвлөгөөний дагуу үндсэн шороон ордод уулын ажил болон олборлолтын ажил явуулахаар ажиллаж байлаа. Уул уурхайн холбогдолтой бичиг баримтын бүрдэл сайн. 2017 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө БОАЖЯаман дээр батлагдахаар хүлээгдэж /гарын үсэг дутуу/ байгаа талаар тус уурхайн менежер Л.Алтангэрэл танилцуулсан болно. Энэ талаар тус сумын байгаль орчны хяналтын улсын байцаагчид хугацаатай улсын байцаагчийн зөвлөмж өгөх үүрэг даалгавар өгч ажиллаа.

Зөрчил: 2017 оны БОМТөлөвлөгөө байхгүй.

“Байгаль орчны нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай” хууль /9.4.Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах болон нөхөн сэргээлт хийх журам, аргачлалыг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, нөхөн сэргээлтийн стандартыг холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу эрх бүхий байгууллага тус тус батална./

Хариуцлага:

“Байгаль орчны нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай” хууль /19.1.3.байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөгүй ажилласан, эсхүл уг төлөвлөгөөг хэрэгжүүлээгүй, биелэлтийг тогтоосон хугацаанд

гаргаж, холбогдох газарт тайлагнаагүй аж ахуйн нэгж, байгууллагын тусгай зөвшөөрлийг хүчингүй болгож, нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 25-30 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох/

2. Ус ашиглах дүгэлт байхгүй.

“Усны тухай хууль” 28.4. /Хоногт 100 шоо метрээс их ус ашиглах, эрчим хүч, усан тээврийн зориулалтаар ашиглуулах дүгнэлтийг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, 50-100 шоо метр ус болон усан орчин ашиглуулах дүгнэлтийг сав газрын захиргаа, 50 шоо метр хүртэлх ус ашиглуулах, хурын ус хуримтлуулж, хөв, цөөрөм байгуулах, суваг, шуудуу татах дүгнэлтийг аймаг, нийслэлийн байгаль орчны алба тус тус гаргана./

“Усны тухай хууль” 28.5 /Энэ хуулийн 28.4-т заасан этгээд ус ашиглах тухай хүсэлтийг хүлээн авснаас хойш ажлын 15 өдрийн дотор дүгнэлт гаргана/

3. Усны гэрээ хийгдээгүй.

“Усны тухай хууль” 29.1 /Энэ хуулийн 28.6, 28.7-д заасан зөвшөөрлийг үндэслэн хүн амын төвлөрсөн ус хангамжийн эх үүсвэрээс хангагдаж байгаа ус ашиглагчтай тухайн ус хангагч байгууллага, төвлөрсөн бус ус хангамжийн эх үүсвэрээс хангагдаж байгаа ус ашиглагчтай сав газрын захиргаа, аймаг, нийслэлийн байгаль орчны алба, сум, дүүргийн Засаг дарга гэрээ байгуулна./

“Ю-энд-Би” ХХК:

Ю-энд-Би ХХК-ий хувьд 2016 оны 09 дүгээр сард 2 удаа хяналт шалгалт хийгдэж байсан ба шалгалтаар уулын ажлын холбогдолтой бичиг баримтын бүрдэл дутуу байсан учир тус сумын Засаг дарга, холбогдох мэргжилтнүүд, байгаль орчны чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг иргэний хөдөлгөөний төлөөлөлүүд, иргэдийн төлөөлөл, тус компаний удирдлагыг оролцуулсан үүсээд байгаа асуудлын талаархи ярилцлагыг аймгийн Цагдаагийн газрын эдийн засгийн ахлах төлөөлөгчтэй хамтран зохион байгуулж мэргэжил арга зүйн зөвлөгөө өгч улсын байцаагчийн зөвлөмж өгч ажиллаж байсан болно. Гэвч тус компани нь улсын байцаагчийн зөвлөмжийг хэрэгжүүлж ажиллаагүй учир зөрчил арилгах хүртэл түр хугацаагаар үйл ажиллагааг нь зогсоож экологид учруулсан хохирлыг тооцуулж эрүүгийн хэрэг үүсгүүлэхээр Цагдаагийн газарт шилжүүлж байсан.

Тус компани нь газар дээрээ 48 ажилтантай үүнээс 12 ажилтанг орон нутгаас авч ажлуулж байгаа, ковш 2, эксватор 4, угаах төхөөрмж 1, ачааны 5 машинтайгаар уулын ажил явуулж байлаа.

Батширээт сумын байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч 2017 оны 6 дугаар сарын 07-ны өдөр 22/04/328/01 тоот 7 заалт бүхий хугацаатай улсын байцаагчийн албан шаардлагыг өгч биелэлтийг 2017 оны 06 дугаар сарын 14 –ний өдөр гаргаж ирүүлэхээр хүргүүлсэн байна. Энэ талаар 2017 оны 6 дугаар сарын 12-ны өдөр ажлын хэсэг компаний захирал О.Батулгад танилцуулж улсын байцаагчийн албан шаардлагын хариу ирүүлээгүй, албан шаардлагад дурдагдсан зөрчлийг арилгаагүй тохиолдолд дараагийн

шатны арга хэмжээ авагдахыг танилцуулж хууль эрх зүй, мэргэжил арга зүйн зөвлөгөө, зөвлөн туслах үйлчилгээ үзүүлж ажилласан болно.

Тус компаний захирал О.Баттулгын 2017 оны 4 дүгээр сарын 24-ний өдрийн 10/17-16 тоот БОАЖЯ-нд Байгаль орчны ерөнхий үнэлгээ хийлгүүлэх хүсэлт гаргасан боловч ерөнхий үнэлгээ болон яман нэгэн хариу ирүүлээгүй. 2017 оны 4 дүгээр сарын 24-ний өдрийн 10/17-16 тоот БОАЖЯ-нд хандсан албан бичиг, Батширээт сумын байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч 2017 оны 6 дугаар сарын 07-ны өдрийн 22/04/328/01 дугаартай 7 заалт бүхий хугацаатай улсын байцаагчийн албан шаардлага болон улсын байцаачийн албан шаардлагын хариуг хавсаргав.

Ю-энд-Би ХХК-ий 2017 онд олборлолтон өртсөн талбай:

Нийт 0.7 га талбай дундаж гүн 3-4.5 м

Зөрчил:

БОНБЕрөнхий үнэлгээ байхгүй.

“Байгаль орчны нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай” хууль /14.1.1.бодлого, хөтөлбөр, төлөвлөгөөнд хийх стратегийн болон төслийн нөлөөллийн үнэлгээтэй холбогдол бүхий баримт бичгийг эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд гаргаж өгөх/

/18.4.Төслийн нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ хийж байгаа хуулийн этгээд тайлан боловсруулах явцадаа төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн захиргаа, төслийн нөлөөлөлд өртөх нутгийн иргэд, оршин суугчдаас албан ёсоор санал авч, хэлэлцүүлэг зохион байгуулна./

Хариуцлага: “Байгаль орчны нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай” хууль /20.1.Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ хийлгэлгүйгээр төслийг хэрэгжүүлснээс буюу үнэлгээгээр тавигдсан шаардлагыг зөрчсөний улмаас байгаль орчинд учруулсан хохирлыг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас гаргасан аргачлалын дагуу тооцож, гэм буруутай этгээдээр нөхөн төлүүлнэ. /

2017 оны БОМТөлөвлөгөө байхгүй.

“Байгаль орчны нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай” хууль /9.4.Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах болон нөхөн сэргээлт хийх журам, аргачлалыг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, нөхөн сэргээлтийн стандартыг холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу эрх бүхий байгууллага тус тус батална./

Хариуцлага:

“Байгаль орчны нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай” хууль /19.1.3.байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөгүй ажилласан, эсхүл уг төлөвлөгөөг хэрэгжүүлээгүй, биелэлтийг тогтоосон хугацаанд гаргаж, холбогдох газарт тайлагнаагүй аж ахуйн нэгж, байгууллагын тусгай зөвшөөрлийг хүчингүй болгож, нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 25-30 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох/

2017 уулын ажлын төлөвлөгөө хийгдээгүй.

“Ашигт малтмалын тухай” хууль /35.3.Ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч дараахь баримт бичгийг уурхай дээр байлгана:/

Ус ашиглах дүгэлт байхгүй.

“Усны тухай хууль” 28.4. /Хоногт 100 шоо метрээс их ус ашиглах, эрчим хүч, усан тээврийн зориулалтаар ашиглуулах дүгнэлтийг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, 50-100 шоо метр ус болон усан орчин ашиглуулах дүгнэлтийг сав газрын захиргаа, 50 шоо метр хүртэлх ус ашиглуулах, хурын ус хуримтлуулж, хөв, цөөрөм байгуулах, суваг, шуудуу татах дүгнэлтийг аймаг, нийслэлийн байгаль орчны алба тус тус гаргана./

“Усны тухай хууль” 28.5 /Энэ хуулийн 28.4-т заасан этгээд ус ашиглах тухай хүсэлтийг хүлээн авснаас хойш ажлын 15 өдрийн дотор дүгнэлт гаргана/

Усны гэрээ хийгдээгүй.

“Усны тухай хууль” 29.1 /Энэ хуулийн 28.6, 28.7-д заасан зөвшөөрлийг үндэслэн хүн амын төвлөрсөн ус хангамжийн эх үүсвэрээс хангагдаж байгаа ус ашиглагчтай тухайн ус хангагч байгууллага, төвлөрсөн бус ус хангамжийн эх үүсвэрээс хангагдаж байгаа ус ашиглагчтай сав газрын захиргаа, аймаг, нийслэлийн байгаль орчны алба, сум, дүүргийн Засаг дарга гэрээ байгуулна./

Хариуцлага:“Усны тухай хууль” 33.2.Энэ хуулийг зөрчсөн хүн, хуулийн этгээдэд Эрүүгийн хууль, эсхүл Зөрчлийн тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

Амьтны чиглэлээр:

1.2017 оны 4-р сарын 11-ний өдрийн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын даргын удирдамжийн дагуу Хэрлэн голын сав газрын захиргаа, Онон Балжийн байгалийн цогцолборт газрын захиргаа болон Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын мэргэжилтэн, сумдын байгаль хамгаалагч, байгаль орчны хяналтын улсын байцаагчид хамтран Хэрлэн, Онон гол дагуу болон Өмнөдэлгэр, Батширээт, Биндэр, Дадал, Баян-Адарга сумдын нутаг дэвсгэрт хяналт шалгалтын ажлыг зохион байгуулж ажилласан.

Нэгдсэн шалгалтыг нийт 25 удаа явуулж 10 зөрчил илрүүлэн хууль бусаар 25 толгой зэвэг барьсан 3 иргэнд 1200000 төгрөгний торгууль, 850000 төгрөгний нөхөн төлбөр ногдуулсан. Ховор амьтан болох 1 толгой тул барьсан 1 иргэний хэргийг аймгийн Цагдаагийн газарт шилжүүлээд байна.

Эргүүл шалгалтын явцад амьтны тухай хууль, Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль болон бусад холбогдох хууль тогтоомжийг 120 иргэнд сурталчлан таниулсан.

Эргүүл шалгалтын үед Зураг-37

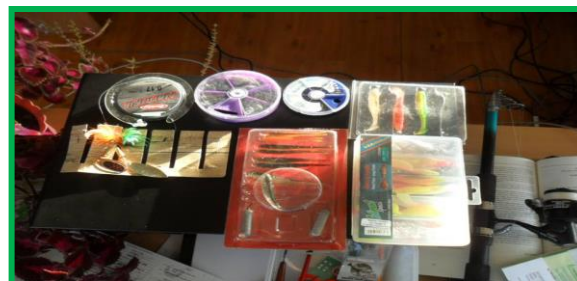

2.2017 оны 10-р сарын 17-ний өдрийн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын даргын удирдамжийн дагуу Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын мэргэжилтэн, сумдын байгаль хамгаалагч, байгаль орчны хяналтын улсын байцаагчид, Онон голын загасчдын холбоо хамтран Онон гол дагуу болон Батширээт,

Биндэр, Дадал, Баян-Адарга, Норовлин, Батширээт сумдын нутаг дэвсгэрт хяналт шалгалтын ажлыг зохион байгуулж ажилласан.

Нэгдсэн шалгалтыг нийт 20 удаа явуулж 4 зөрчил илрүүлэн хууль бусаар 7 толгой зэвэг барьсан 1 иргэнд 300000 төгрөгний торгууль, 68000 төгрөгний нөхөн төлбөр ногдуулсан. 15ш зэвэг, 2ш амарын цурхай, ховор амьтан болох 3 толгой тул барьсан ОХУ-н 1 иргэний хэргийг аймгийн Цагдаагийн газарт шилжүүлээд байна. Эргүүл шалгалтын явцад Амьтны тухай хууль, Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль, Зөрчлийн тухай хууль болон бусад холбогдох хууль тогтоомжийг 554 иргэнд сурталчлан таниулсан

Эргүүл шалгалтын үед Зураг-38

3. Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамнаас 245 толгой идлэг шонхор соёлын зориулалтаар бариулах зөвшөөрөл гарсантай холбогдуулан 2017 оны 9-р сарын 8-ний өдрийн аймгийн Засаг даргын А/336 тоот захирамжаар” Идлэг шонхор амьдаар барих, тээвэрлэх, арчлах үйл ажиллагаанд болон гэрээний хэрэгжилтэд хяналт тавих” ажлын хэсгийг байгуулсан. Энэхүү ажлын /Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын мэргэжилтэн Б.Санчир, Мэргэжлийн хяналтын газрын байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч С.Амгаланбаатар, Тагнуулын хэлтсийн ажилтан н.Дөлгөөн, Хэрлэн сумын байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч Д.Буянбат, Өлзийт тосгоны байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч н.Батбилэг / хэсэг нь Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын даргын 2017.10.12-ний өдрийн 1 тоот удирдамжийн дагуу 2017.10.13-ны өдөр Хэрлэн сумын Өлзийт тосгоны Жимбэгэрийн ам /110°04'11"23,3¹, 47°28'11"33¹/ гэх газарт байрлах 2017010 гэрээтэй Бахрены Вант улсын отог, Мөрөн сумын Овоот /110°27'11"51,7¹, 47°18'11"45,8¹/ гэх газарт байрлах 2017001 гэрээтэй Кувейт улсын отог, 2017008 гэрээтэй Бахрены Вант улсын отгуудад хяналт шалгалтыг хийн зөрчилтэй отгуудын зөрчлийг арилгуулсан.

Отогт шалгалт хийж байгаа байдал Зураг-39

1.Хэрлэн сумын Өлзийт тосгонд байрлах 2017010 гэрээтэй Бахрены Вант улсын отогт ажлын хэсэг очиход 1 гадаад анчин/Hasan Al Mohamed Aldanash/ 2 туслах Монгол ажилтан нийт 3 иргэн 1 гэрт байрлаж байсан . УНР-1951 дугаартай машинтай .Өгөөшинд хэрэглэх 20 тагтаануудыг 2 майханд байрлуулсан.

Дараах зөрчлүүд илэрсэн. Үүнд:Хэрлэн сумын Засаг даргатай идлэг шонхор барих гэрээ байгуулаагүй.Гэрээгүйгээр 2 толгой идлэг шонхор барьсан байсан. 20 толгой тагтаа зөвшөөрөлгүй өгөөшинд хэрэглэхээр барьсан . Машин дээрээ өөр отгийн/2017005/ наалт наасан.

Иймд ажлын хэсэг зөвшөөрөлгүй барьсан 2 толгой идлэг шонхорыг тавьсан тэмдэглэл үйлдэн байгальд нь буцаан тавьж 1 500 000 төгрөгний торгууль ногдуулсан. Хэрлэн сумын Засаг даргатай гэрээ байгуулж, 20 толгой тагтаанд зөвшөөрөл авахыг албан ёсоор мэдэгдсэн.

2.Мөрөн сумын Овоотод байрлах 2017001 гэрээтэй Кувейт улсын , 2017008 гэрээтэй Бахрены Вант улсын отгууд нь нийт 3 гэртэй нэг дор байрлаж байсан. Өгөөшинд хэрэглэг тагтаануудыг 3 майханд байршуулсан байсан.Кувейтын отог нь Ibrahim Alelewi Owaijan,Ahmad Abo Hossin Kassoum,Ahmad Almathan Awayjan гэх гадаад 3 анчинтай, 4604-УБЗ, 5995-УБА машинуудтай, Бахрейны Вант улсын отог нь Rached Alahmad гэх гадаад 1 анчинтай, 30-30УБА,3901-УНБ машинуудтай. 7 идлэг шонхор суултанд байсан бөгөөд 1 идлэг шонхорыг нисгэсэн. Эдгээр идлэг шонхорын 2 нь Бахрейны Вант улсын, 5 нь Кувейт улсын нэр дээр бичигдсэн бөгөөд Мөрөн сумын Засаг даргатай гэрээ байгуулсан байв. Дараах зөрчлүүд илэрсэн. Үүнд:Зөвшөөрөлгүй 40 толгой тагтаа өгөөшинд хэрэглэхээр барьсан. Шонхор барих машинууд наалтгүй.Барьсан идлэг шонхорыг зориулалтын суултанд суулгаагүй.

Ажлын хэсгийг үл хүндэтгэн хяналт, шалгалт хийлгэхээс татгалзсан, хяналт шалгалтын явцад саад хийсэн. Иймд ажлын хэсэг дээрх хууль бус үйлдэлд 1 000 000 төгрөгний торгууль ногдуулсан. 40 толгой тагтаанд зөвшөөрөл авахыг албан ёсоор мэдэн зөвшөөрлийг олгосон.

Ойн чиглэлээр хийсэн хяналт:

Хэнтий аймгийн МХГ, аймгийн БОАЖГ-ын хамтарсан бүрэлдэхүүнтэй сум болон сум дундын ойн ангийн мод бэлтгэлийн талбай тусгаарлалт, ой бүхий Өмнөдэлгэр, Батширээт, Дадал, Биндэр, Баян-Адрага сумдын ойн мэргэжлийн байгууллагуудын үйл ажиллагаа, мод бэлтгэлийн ажилд хяналт тавих, мэргэжил арга зүйн зөвлөгөө өгөх, зөвлөн туслах зорилгоор хяналт шалгалтын ажлыг 2017 оны 3 дугаар сард зохион байгуулсан.

Шалгалтанд хамрагдсан ойн мэргэжлийн байгууллагын жагсаалт Хүснэгт-19

Д/д	Сумын нэр	Ойн мэргэжлийн байгууллагын нэр	Үйл ажиллагааны чиглэл
1	Өмнөдэлгэр	Модон цаг ХХК	Үйлдвэрлэлийн ашиглалт, Ойд арчилгаа, цэвэрлэгээ хийх
		Зоос булаг ХХК	Ойд арчилгаа, цэвэрлэгээ хийх
		Сайн Ундрах ХХК	Ойд арчилгаа, цэвэрлэгээ хийх
2	Батширээт	Оргил буман од ХХК	Ойд арчилгаа, цэвэрлэгээ хийх
		Үвгэн баавай ХХК	Ойд арчилгаа, цэвэрлэгээ хийх
		Хөвчийн нарс ХХК	Ойд арчилгаа, цэвэрлэгээ хийх
3	Биндэр	Хутагт өндөр шүтээн ХХК	Үйлдвэрлэлийн ашиглалт, Ойд арчилгаа, цэвэрлэгээ хийх,
		Досанар ХХК	Үйлдвэрлэлийн ашиглалт, Ойд арчилгаа, цэвэрлэгээ хийх,
		ХБ түнш ХХК	Ойд арчилгаа, цэвэрлэгээ хийх
		Дарьтбадрах ХХК	Ойд арчилгаа, цэвэрлэгээ хийх
4	Дадал	Балжхаан ХХК	Ойд арчилгаа, цэвэрлэгээ хийх
		Цагаан булаг андууд ХХК	Ойд арчилгаа, цэвэрлэгээ хийх
		Нарсан ой ХХК	Ойд арчилгаа, цэвэрлэгээ хийх

Шалгалтанд ойн мэргэжлийн 13 байгууллага хамрагдаж, үүнээс мод бэлтгэлийн ажил гүйцэтгэж байсан 8 ойн мэргэжлийн байгууллагын мод бэлтгэлийн талбайг газар дээр, мод бэлтгэлийн ажил нь эхлээгүй 5 ойн мэргэжлийн байгууллагын бичиг баримтыг тус тус шалгасан байна.

Хяналт шалгалтаар мод бэлтгэлийн талбайг шалгахад ойн мэргэжлийн байгууллагад дараах нийтлэг зөрчлүүд гарсан байна. Үүнд:

1. Ойд арчилгаа, цэвэрлэгээний огтлолтын төрлөөр мод бэлтгэлийн ажлыг явуулахдаа технологийн карт боловсруулдаггүй
2. Ойн мэргэжлийн байгууллагад ойн инженер, ойн техникч нь тогтмол ажилладаггүй

3. Мод бэлтгэлийн ажилчид нь хөдөлмөр хамгаалалын хувцасгүй, хөдөлмөр хамгаалал, аюулгүй ажиллагааны зааварчилгаа өгч гарын үсэг зуруулдаггүй, бүртгэлийн дэвтэр хөтөлдөггүй
4. Ойн ангийн талбай тусгаарлалтаар тэмдэглэж өгсөн модыг авдаггүй
5. Цагааллагын зам гаргахдаа зулзган модыг гэмтээсэн
6. Талбай тусгаарласан газраас мод бэлтгэлийн ажлыг явуулахдаа зөвхөн хэрэгцээт модыг сонгон түүвэрлэн авч үзүүр, ёзоорыг мод бэлтгэсэн талбайд эмх замбраагүй тарааж үлдээсэн.
7. Мод бэлтгэлийн бригадын байрлаж байсан газрын ойр орчим хог хаясан.
8. Талбай тусгаарласан газраас дур мэдэн хэтрүүлэн мод бэлтгэсэн.
9. Мод бэлтгэсэн талбайг цэвэрлээгүй, үзүүр, ёзоорыг гишүү мөчиртэй нийлүүлэн ой дотор овоолж хаясан

Мод бэлтгэлийн талбай Зураг-40

Ойн ангийн талбай тусгаарлалт хийхэд гарсан зөрчлүүд:

Талбай тусгаарлалтын булангийн цэг, хил хязгаарын тэмдэг тэмдэглэгээг, дутуу хийсэн.

Талбай тусгаарлахдаа үйлдвэрлэлийн ашиглалт, арчилгааны огтлолтонд орох модыг тэмдэглэж өгөөгүй

Байгаль хамгаалагчтай холбоотой гарсан зөрчлүүд:

Ойн мэргэжлийн байгууллагын мод бэлтгэсэн талбайг цэвэрлэгээгүй байхад төсгөлийн актаар хүлээн авсан

Ойн мэргэжлийн байгууллагын мод бэлтгэлийн ажлын явцын хяналтыг тогтмол хийдэггүй

Сумын ИТХ-аар багын ахуйн хэрэгцээнд хувиарлагдан бэлтгэгдсэн түлээ болон хэрэглээний модонд хяналтын хуудас олгогдоггүй, гүйцэтгэлд байнгын хяналт тавьдаггүй

Дүгнэлт: Мод бэлтгэлийн үйл ажиллагаатай шууд холбоотой сум дундын ойн ангидад Ойн газрын даргын 2009 оны 7 дугаар сарын 30-ны өдрийн 88 тоот тушаалын 4-р хавсралтаар батлагдсан “Ойгоос мод бэлтгэх талбайг тусгаарлах заавар”, ойн мэргэжлийн байгууллагуудад Ойн тухай хууль, Байгаль орчин ногоон хөгжлийн сайдын 2013 оны 08 дугаар сарын 07 ны Журам батлах тухай А-223 тушаалын хавсралтаар батлагдсан Ойн мэргэжлийн байгууллагад тавигдах шаардлага ажиллах журам, 2013 оны Ойд арчилгаа, цэвэрлэгээ А-244 журмыг танилцуулан мэргэжил зөвлөгөө өгөн арга зүйгээр туслах ажлыг гүйцэтгэлээ.

БҮЛЭГ 2.

Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын албан даалгаварын хэрэгжилт

1.Байгаль орчин ,аялал жуулчлалын сайдын 2017 оны А/70 албан даалгавар

2.Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2017.06.06-ны өдрийн 01/3395 албан тоот

3.Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2017 оны 3-р сарын 19-ны өдрийн 2 дугаар албан даалгавар

1.Байгаль орчин ,аялал жуулчлалын сайдын 2017 оны А/70 албан даалгавар

1.1 Орон нутагт байгалийн нөөц ашигласны төлбөрт төвлөрүүлсэн орлогоос байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх үйл ажиллагаанд зарцуулах асуудлыг зохицуулсан хууль, журмын хэрэгжилт хангалтгүй байна. Иймд Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрууд 2017 онд Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн тухай хуулийг бүрэн хэрэгжүүлэх талаар онцгойлон анхаарч ажиллах, гүйцэтгэлийн тайланг тухайн оны 12 дугаар сарын 10-ны дотор ирүүлж хэвших

2017 онд байгалийн нөөц ашигласны төлбөрөөс 1207862,0 мян.төгрөгний орлого орно гэж төлөвлөсөн

Хүснэгт-20

№	Орлогын төрөл	Мян.төг
1	Ойн нөөц ашигласны төлбөр	217160,3
2	Ан амьтны нөөц ашигласны төлбөр	158701,7
3	Газрын төлбөр	132000,0
4	Ус, рашааны нөөц ашигласны төлбөр	700000,0
	Нийт	1207862,0

Энэхүү орлогоос байгаль хамгаалах зардалд 297000,8 мян.төгрөгийг зарцуулна гэж батлагдсан.

Хүснэгт-21

№	Хаана хувиарлагдсан	Зардал/мян.төг
1	Аймгийн хэмжээнд хувиарлагдсан /60%/	177644,0
2	Сумдад хувиарлагдсан /40%/	119356,8
	Нийт /100%/	297000,8

Аймаг болон сумын хэмжээнд олгогдсон байгаль хамгаалах зардал, гүйцэтгэл. Хүснэгт -22-26

1.2 Зарим аймгийн нутгаар өвөлжилт хүндэрч, цас ихтэй, цаашид хавар уртсах төлөвтэй байгааг анхаарч нэн ховор, ховор амьтныг хамгаалах био техникийн арга хэмжээг цаг тухайд нь авах талаар орон нутгийн удирдлагатай хамтран ажиллах;

Аймгийн Галшар, Баянхутаг, Баянмөнх, Дархан, Өмнөдэлгэр, Биндэр, Баян-Адарга, Дадал, Норовлин, Мөрөн, Бор-Өндөр сумдын нутагт нутагших ховор амьтдын байршил 29 газарт сумдад олгосон байгаль хамгаалах зардал болох 8390,0 мян.төгрөгөөр нийт 12 шуувай шүү, 6 шуудай хийвэг, 400кг улаан буудай, 500кг давс, 1320 боодол өвс, 18,1тн хужир тавьсан.Үүнд:

- Галшар сумын Галшар уул, Их Арт уул, Бага Арт уулд нутагшдаг ховор амьтан болох аргальд 2тн хужир, 60 боодол өвс сумын ЗДТГазар иргэдтэй хамтран тавьсан./335,0 иян.төгрөг/
- Баянхутаг сумын Тогоотын суврагатай ам, Завсар, Бага баян, Баян гэх газруудад 100 боодол өвс, 12 шуудай шүүг сумын ЗДТГазар иргэдтэй хамтран тавьсан./1233,0 мян.төг/
- Баянмөнх сумын Язаар ууланд нутагшдаг аргальд 50 боодол өвс,1,4тн хужирыг Язаарын гурван овоот нөхөрлөл сумын ЗДТГазар хамтран татсан./400,0 мян.төг/
- Дархан сумын Дархан ууланд 6 цэгт 8тн хужир 8 иргэд тавьж гүйцэтгэсэн./602,0 мян.төг/
- Өмнөдэлгэр сумын Хар энгэр, Бөөн, Хавтгар, Өвөрцагаан, Нарийн гуя, Цагаан даваа гэх газруудад сумын байгаль хамгаалагчид 20 боодол өвс, 3 шуудай хивэг агнуурын амьтдад тавьсан./192,0 мян.төг/
- Биндэр сумын Ар, Өвөр тарвагатай гэх газар Амин нутаг нөхөрлөл 5тн өвс, 200 кг хужирыг агнуурын амьтдад тавьсан./1000,0 мян.төг/
- Баян-Адарга, Дадал,Норовлин сумдын нутагт Онон Балжийн БЦГазарт агнуурын амьтдад биотехникийн арга хэмжээг авч ажилласан.Үүнд 400кг улаан буудай,5200кг давс, 500кг хужир,8тн өвс тавьж өгсөн. /5000,0 мян. төг/
- Мөрөн сумын Өндөрхаан, Гамал, Салбар ууланд 6 тн хужир аргальд тавьсан./150,0 мян.төг/

Бор-Өндөр сумын ЗДТГазар иргэдтэй хамтран Бор Өндөр хайрханд 20 аргальд 30 боодол өвс тавьсан. /80,0 мян.төг/

Биотехникийн арга хэмжээ Зураг-41

1.3 Бэлчээрийн талхлагдалд орсон нэн ховор, ховор амьтны тархац, байршил нутгийг хамгаалах, бэлчээрийг чөлөөлөх, биотехникийн арга хэмжээ авах талаар орон нутгийн удирдлагад мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөөг өгч, хамтран ажиллах;

Өмнөдэлгэр, Батширээт, Биндэр, Баян-Адрага сумдын хил дамансан “Хурх хүйтний хөндий” орчмын газрын 190332.9 га талбайг Улсын тусгай хамгаалаттай газрын байгалын нөөц газрын ангиллаар авах саналыг Аймгийн ИТХурын дөрөвдүгнээр хуралдааны 02 дугаар тогтоолоож дэмжүүлж, Батширээт, Биндэр сумдын хил дамансан “Гутайн даваа” орчмын газрын 39930.03 га талбайг Улсын тусгай хамгаалаттай газрын байгалын нөөц газрын ангиллаар авах саналыг Аймгийн ИТХурын Тавьдугаар хуралдааны 02 дугаар тогтоолоож дэмжүүлж “Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яаманд хүргүүлээд

1.4 Тал хээр, говийн бүсүүдэд уур амьсгалын өөрчлөлтийн улмаас усан гадаргаас уурших ууршилтын хэмжээ нэмэгдэж байгаа тул усны ундаргыг малын хөлөөр талхлагдаж дарагдахаас хамгаалах, байгалиараа нөхөн сэргээгдэх боломжийг олгох зорилгоор гол, горхи, булаг, шанд, жижиг нуур тойрмыг хашиж хамгаалах ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх

Усны нөөц ашигласны төлбөрийн орлогоос шалтгаалан сумдад тодорхой хэмжээний төсөв хуваарилагдсаны дагуу Жаргалтхаан сум Хааны булаг, Батноров сумын “Ардын хөв”-ийг тэтгэгч булаг, Хэрлэн сум Нарангийн булаг, Галшар сум Хөөврийн бүрдний эх, Бор-Өндөр сум Далантүрүүний рашаан, Норовлин сум Цагаан хошууны булаг, Батширээт сум Бэлийн булаг, Биндэр сум 10 булгийн эхийг тус тус хашаажуулснаар ундаргыг малын хөлд дарагдах, нөхөн сэргэх нөхцлийг бүрдүүлэн ажилласан. Нийт 8 сумын 17 булгийн эх хашигдсан

1.5 Ус ашиглагчдыг тоолууржуулах, хөв цөөрөм байгуулах, усны тоо бүртгэлийн ажлыг чанартай явуулах, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүсийг тэмдэгжүүлэх, дэглэмийг мөрдүүлэх болон хог хаягдлыг цэвэрлэх ажлыг хэрэгжүүлэхэд онцгойлон анхаарал хандуулж ажиллах;

Аймгийн ИТХ-ын 13 дугаар тогтоолоор Усны сан бүхий газар болох 129 гол, 943 булаг, 413 нуур, 83 худагт онцгой болон энгийн, эрүүл ахуйн бүсийг тогтоосон. Хэрлэн гол дагуу хамгаалалтын бүсээр тэмдэгжүүлэлт хийх ажлыг Баянмөнх, Дархан, Баян-Овоо сумдад эхлүүлээд байна.

Чингис хотын хүн амын ундны усны ашиглагдаж байгаа 3 эх үүсвэрийг онцгой хамгаалалтын бүсээр хашиж тэмдэгжүүлэлээд байна. Мөн Онон-Улз голын сав газрын захиргаа энэ онд усны тооллогыг зохион байгуулан ажиллалаа.

1.6 Усны сав газрын, усны нөөцийн менежментийн төлөвлөгөөг оновчтой төлөвлөж, хэрэгжүүлэх, иргэдэд хуулиа сурталчилж таниулах;

Хэнтий аймгийн нутаг дэвсгэр дэх Хэрлэн гол, Онон-улз голуудын усны нөөцийн нэгдсэн менежментийн төлөвлөгөө батлагдаж хэрэгжиж эхлээд байна. Умард голын гүвээт-Халхын дундад талын сав газрын усны нөөцийн нэгдсэн менежментийн төлөвлөгөө боловсруулагдсан. Аймгийн ИТХ-ын 13 дугаар тогтоолоор Усны сан бүхий газар болох 129 гол, 943 булаг, 413 нуур, 83 худагт онцгой болон энгийн, эрүүл ахуйн бүсийг тогтоосон. Хэрлэн гол дагуу хамгаалалтын бүсээр тэмдэгжүүлэлт хийх ажлыг Баянмөнх, Дархан, Баян-Овоо сумдад эхлүүлээд байна

1.7 2010 оны байдлаар уул уурхайн үйл ажиллагааны улмаас эвдрэлд орсон газрын тооллогын дүнгээр тогтоогдсон улсын хэмжээнд 20 аймгийн нутаг дэвсгэрийг хамарсан 703 нэгж талбар бүхий 4320,5 га талбай эвдэрч нөхөн сэргээгдэлгүй орхигдсон байна. Иймээс Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуульд заасны дагуу нөхөн сэргээлтийн ажлыг эрх бүхий мэргэжлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлэх, аж ахуйн нэгж байгууллага тухайн жилийн нөхөн сэргээлтийн ажлыг бүрэн хийгээгүй тохиолдолд аймаг, сум, дүүргийн Засаг дарга болон мэргэжлийн хяналтын байгууллагатай хамтран дараагийн жилийн олборлолтын ажлыг эхлүүлэхгүй байх

Аймгийн Засаг даргын захирамжаар ажлын хэсэг байгуулан сумын Засаг дарга болон байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч байгаль хамгаалагч нарт чиглэл өгч уул уурхайн нөлөөгөөр эвдэрсэн орхигдсон талбайн урьдчилан судалгааг гаргуулах ажлыг эхлүүлээд байна. 2018 оны байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардал төсвийг суулган эвдэрсэн газрын тооллого судалгааг хийхээр төлөвлөж байна.

2017 оны 12 дугаар сарын байдлаар Норовлин суманд үйл ажиллагаа явуулдаг "Дацан трейд" ХХК нь техникийн нөхөн сэргээлт 5.6 га, биологийн нөхөн сэргээлт 4.5 га, Батширээт суманд үйл ажиллагаа явуулдаг "Айвунтэс" ХХК нь техникийн эехөн сэргээлт 2,1 га, "Нутгийн мана" ХХК нь техникийн нөхөн сэргээлт 1,85 га, Цэнхэрмандал суманд үйл ажиллагаа явуулдаг "Шандын нуруу" ХХК нь техникийн нөхөн сэргээлт 4,2 га, "Шудрага андууд" ХХК нь техникийн нөхөн сэргээлт 0,3 га талбайд тус тус хөнхөн сэргээлтийн ажлыг хийж Аймгийн засаг даргын 2014 оны А/493 дугаар захирамжаар томилогдсон ажлын хэсэгт хүлээлгэн өгөөд байна. Нийт 5 аж ахуй нэгж техникийн нөхөн сэргээлт 14,05 га талбайд, Биологийн нөхөн сэргээлт 4,5 га талбайд хийж гүйцэтгэсэн байна.

1.8 Бичил уурхайн зориулалтаар ашигт малтмал олборлож буй газар нутагт нөхөн сэргээлтийг мэргэжлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлэх ажлыг аймаг сумын засаг дарга болон мэргэжлийн хяналтын байгууллагатай хамтран зохион байгуулах;

Аймгийн Засаг даргын Тамгын газар, Швейцарийн хөгжлийн агентлаг хамтран хэрэгжүүлж буй "Тогтвортой бичил уурхай" төсөл болон аймгийн Засаг даргын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн хүрээнд хэрэгжүүлж буй "Бүх нийтийн эрх зүйн боловсрол" дэд хөтөлбөрийн хүрээнд сургалт зохион байгуулахаар 2 ажлын хэсэг томилогдож 5 дугаар сарын 28-ны өдрөөс 5 хоногийн хугацаатай Галшар, Бор-Өндөр, Дархан, Цэнхэрмандал, Бэрх, Батноров, Баян-Адрага, Норовлин сумдад ажиллалаа.

Уул уурхайн чиглэлээр:

Аймгийн ЗДТГ-аас "Бүх нийтийн эрх зүйн боловсрол"-ын хүрээнд хийгдэж буй ажлууд, БОАЖГ-аас "Бичил уурхайн хууль эрх зүйн орчин", Татварын хэлтсээс "Бичил уурхайгаар ашигт малтмал олборлох журам, татвар төлөх, тайлагнах тухай", ЦГ-аас Цагдаагийн албаны тухай хууль, ЭМНДХ-ээс "Нийгмийн даатгалд даатгуулахын ач холбогдол, эрүүл мэнд, сайн дурын даатгалын тухай", ЭМГ-аас Эрүүл ахуйн тухай хууль, "Элэг бүтэн монгол" хөтөлбөрийн мэдээлэл, ГБХЗХГ-аас "Тэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга", ХХҮГ-аас "Нийгмийн халамж, хөдөлмөр эрхлэлтийн тухай", ГХБХБГ-аас Газрын тухай хууль, түүний хэрэгжилтийн талаар, "Хэрлэнгийн Цэнхэр алс" ТББ-аас "Архидалтгүй Хэнтийчүүд" зэрэг сэдвүүдээр тус тус сургалт зохион байгуулж, мэдээлэл өглөө.

Сургалтад орон нутгийн бичил уурхай эрхлэгч нөхөрлөл, нөхөрлөл байгуулах сонирхол бүхий иргэд болон сумдын холбогдох зарим мэргэжилтнүүд зэрэг нийт 263 иргэн хамрагдсан байна.

1.9 Ойн нөөц бүхий Сзлэнгэ, Хөвсгөл, Хэнтий, Завхан, Төв, Булган, Дорнод зэрэг аймгууд ойн түймрээс байгаль орчинд учирсан хохирлыг тооцож, эзэн холбогдогчийг тогтоон, хохирлын төлбөрийг нэхэмжилж барагдуулсан байдал, уг төлбөрийг ойг нөхөн сэргээх, ойн бүтээмж, чанарыг сайжруулахад хэрхэн зарцуулсан талаарх мэдээ, тайланг хагас, бүтэн жилээр нэгтгэн ирүүлэх

Аймгийн хэмжээнд 2017 оны 12 дугаар сарын 10 –ны өдрийн байдлаар нийт 8 суманд 14 удаагийн ой, хээрийн түймэр гарч түймэрт урьдчилсан байдлаар 57985 га ой, 10094,5 га хээр, нийт 67964,1 га ой, хээрийн бүс шатсан байна. Түймрийн улмаас ард иргэдийн 4 өвөлжөө, хашаа түймэрт өртөж, /урьдчилсан байдлаар/ түймрийг унтраахад 45.3 сая төгрөгийн зардал гарч, 173.4 сая төгрөгийн эд материалын хохирол, байгаль, экологид 12.3 тэрбум төгрөгийн хохирол, нийт 46 тэрбум төгрөгийн хохирол учирсан байна.

1.10 Орон нутгийн удирдлагууд ойн хөнөөлт шавж, өвчинтэй тэмцэх нь зөвхөн улсын төсвийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх ажил мэтээр асуудалд ханддаг хандлагыгөөрчилж, Ойн тухай хуулийн 27 дугаар зүйлийн 27.1-д заасан "Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга ойг хөнөөлт шавж, өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, тэдгээртэй тэмцэх хөтөлбөр боловсруулж, түүнийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлыг жил бүр орон нутгийн төсөвт тусгуулах арга хэмжээ авна" гэсэн заалтыг бодитойгоор хэрэгжүүлж ажиллах;

Байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардлыг жил бүрийн орон нутгийн төсөвт суулгадаг ба ойн нөөц ашигласны төлбөрийн орлогын 85 хувийг ойг хамгаалах нөхөн сэргээх арга хэмжээний тудгамдсан асуудлуудыг шийдвэрлэх ажилд зарцуулдаг. 2017 онд нийт 3,5 сая төгрөгийг Биндэр сумын ойд хортон устгах ажилд зарцуулж 400 га талбайд устгал хийсэн. Гүйцэтгэгчээр Биндэр –Ой СДОА ажилласан.

1.11 Тухайн жилд ойгоос бэлтгэх модны хэмжээг сум, дүүргээр тогтоохдоо Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчдийн тогтоолоор баталж байгаа нь ашиг, сонирхлын зөрчил үүсэх нөхцөл бүрдэж байгааг хууль хяналтын байгууллагаас удаа дараа анхааруулж байгаа тул Ойн тухай хуульд заасны дагуу Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын тогтоолоор батлуулж ажиллах

Хэнтий аймгийн ИТХ-ын 2016 оны 12 дугаар сарын 02-ны өдөр Хэнтий аймгийн “2017 ойд ойгоос бэлтгэх модны дээд хязгаар батлах тухай” 04 тоот тогтоолоор сум тус бүрээр хувиарлан баталсан. Уг тогтоолын дагуу ой бүхий 9 сумдын ИТХ-аас Ойн тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 1.2 дэх заалтын дагуу ойн нөхөрлөл, ойн мэргэжлийн байгууллага, баг тус бүрээр хувиарлан баталсан.

1.12 Улсын тусгай хамгаалалтад авах газрын жагсаалтад орсон газруудад орон нутгийн тусгай хамгаалалттай газар нутгийг хамруулах шинээр авах асуудлаар аймаг, сумын удирдлагуудад мэргэжил, арга зүйн дэмжлэг үзүүлж, хамтран ажиллах;

Өмнөдэлгэр, Батширээт, Биндэр, Баян-Адрага сумдын хил дамансан “Хурх хүйтний хөндий” орчмын газрын 190332.9 га талбайг Улсын тусгай хамгаалалттай газрын байгалын нөөц газрын ангиллаар авах саналыг Аймгийн ИТХурын дөрөвдүгнээр хуралдааны 02 дугаар тогтоолоож дэмжүүлж, Батширээт, Биндэр сумдын хил дамансан “Гутайн даваа” орчмын газрын 39930.03 га талбайг Улсын тусгай хамгаалалттай газрын байгалын нөөц газрын ангиллаар авах саналыг Аймгийн ИТХурын Тавьдугаар хуралдааны 02 дугаар тогтоолоож дэмжүүлж “Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яаманд хүргүүлээд

байна. Мөн Мөрөн сумын “Зөөлөн” гэх газрын 7418.973 га талбайг Түүх, соёлын дурсгалт зүйлийг хадгалах, хамгаалах, доройтсон орчныг нөхөн сэргээх зорилгоор Мөрөн сумын ИТХ-ын 02 дугаар тогтоолоор, “Өлзийт” орчмын газрын 2834.28 га талбайг Түүх, соёлын дурсгалт зүйлийг хадгалах, хамгаалах, доройтсон орчныг нөхөн сэргээх зорилгоор Мөрөн сумын ИТХ ын 03 дугаар тогтоолоор, “Бүрээт” орчмын газрын 29301.233 га талбайг Байгалийн унаган төрх хадгалах зорилгоор Мөрөн сумын ИТХ-ын 04 дугаар тогтоолоор сумын хамгаалалтанд тус тус авч Ашигт малтмал, газрын тосны газрын кдастарын хэлтэст бүртгүүлэхээр хүргүүлээд байна.

1.13 Тусгай хамгаалалттай газар нутагт өмнө олгогдсон хайгуулын болон ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийг хууль тогтоомжийн хүрээнд цуцлуулах, зөвшөөрөл/йгээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа иргэн, аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааг таслан зогсоож, цаашид зөрчил гаргуулахгүй байхад анхаарч ажиллах;

Ю энд Би” ХХК-ийн хууль бус үйл ажиллагаа явуулж, байгалийн нөөц баялагт их хэмжээний хохирол учруулж буй талаарх аймгийн мэргэжлийн байгууллагуудын дүгнэлт, зөвлөмжийг үндэслэн аймгийн Засаг даргын 2017 оны 05 дугаар сарын 26-ны өдрийн 9/1134 тоот албан бичгээр ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийг цуцлуулах саналыг Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яаманд уламжлаад байна

1.14 Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрууд аялал жуулчлалын оргил үед зохион байгуулагддаг аймаг, сумдын наадмын хуваарийг оны эхэнд гаргуулж, олон нийтэд мэдээлэх. аялал жуулчлалын чиглэлээр тогтмол зохион байгуулагддаг бусад арга хэмжээний хуваарийг өөрчлөхгүй байх талаар орон нутгийн удирдлага, холбогдох байгууллагатай нягт хамтарч ажиллах

Эзэн Чингис хааны өлгий нутгаар -2017 насанд хүрэгчдийн явган аялал :

Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны 30 жилийн ойн хүрээнд Монгол улсын Засгийн газрын 05 дугаар тогтоол Эрүүл мэнд-Хөдөлгөөн хөгжил хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангуулах байгууллага хамт олны бие бялдрыг чийрэгжүүлэх, явган аялалын ач холбогдол, хүрээлэн буй байгалийн үзэсгэлэнт газар нутагтай танилцуулах, чөлөөт цагийг зөв боловсон өнгөрүүлэх, орон нутаг байгаль орчноо хамгаалах зорилгоор Биеийн тамир, спортын газар, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар хамтран “ Эзэн Чингис хааны Өлгий нутгаар- 2017” насанд хүрэгчдийн аймгийн аварга шалгаруулах Явган аялалын тэмцээн 09 дүгээр сарын 07-09-ний өдрүүдэд Дадал суманд амжилттай зохион байгууллаа. Тэмцээнд 7 сумын / Биндэр, Дадал, Баян-Овоо, Бор-Өндөр, Жаргалтхаан, Цэнхэрмандал, / сумдын 50 гаруй тамирчид хурд хүч авхаалж самбаагаа дайчлан өрсөлдлөө.

Уралдаан тэмцээнийг 5 төрлөөр зохион байгууллаа.

- Цувааны дэг журам, сахилга бат
- Түүх соёлын дурсгалт газрын асуулт хариулт
- Бартаа саад туулах багийн буухиа тэмцээн
- Газрын зураг дээр зүг чиг тодорхойлох
- Багийн бэлтгэл техник хэрэгслийн үзлэг гэсэн төрлүүдээс гадна гэрийн даалгаврт өгсөн даалгаврыг

шалгаж цаг оноогоор байр эзлүүлэхэд Биндэр сум багийн дүнгээр 1- байр Аварга багаар шалгарч, Дэд байранд Баяновоо сумын баг, Гутгаар байранд Дадал сумын баг, Тусгай байранд Бор-Өндөр сумын багууд тус тус шалгарлаа.

Явган аялал Зураг-42

Хотын аялал :

Аймийн төв болон Чингис хотын ойролцоох аялал жуулчлалын анхаарал татсан түүх соёлын дурсгалт газруудад явганаар, унадаг дугуйгаар, автомашинаар аялах маршрутуудыг төрөл бүрийн аялах онцлогт нийцүүлж шинээр хийгээд байна.

Жил бүрийн билгийн тооллын өвлийн тэргүүн сарын шинийн нэгний өдрийг "Монгол бахархлын өдөр" болгон орон даяар тэмдэглэн өнгөрүүлдэг уламжлалтай. Дээрх өдрийг угтан Хэрлэн сумын ЗДТГ, Аймгийн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газартай хамтран “Соёлын өв-Бидний бахархал” танин мэдэхүйн тайлбарт аялалыг "Эрдэм-Баян" 4 дүгээр сургуулийн н.Энхбаяр багштай 10а ангийн сурагчдын дунд зохион байгууллаа.

Их эзэн Чингис хааны өлгий Хан Хэнтий нутгийн онцлог, түүхэн дурсгалт газрууд, Түүх, соёлын өвийг сурагчдад танин мэдүүлж, цаашид хайрлан хамгаалах, бахархах, олон нийтэд сурталчлах нь аялалын гол зорилго юм. Тайлбарт аялалын хүрээнд танилцуулсан мэдээллүүдээр Багийн тэмцээн, ганцаарчилсан “Асуулт, хариулт”-ын тэмцээнийг сурагчдын дунд зохион явуулж, манлайлсан сурагчдыг шагнаж, урамшууллаа.

“Соёлын өв-Бидний бахархал” аялалыг хамтран зохион байгуулсан Хэрлэн сумын Засаг даргын Тамгын газар, Аймгийн Байгаль орчин, Аялал жуулчлалын газар, "Хэнтий" телевиз, Хэрлэн 4 дүгээр сургууль, Гүндүгаварлин хийдийн хамт байгуулсан.

2. Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2017.06.06-ны өдрийн 01/3395 албан тоот

Монгол Улсын Их Хурлын 2017 оны 5 дугаар сарын 12-ны өдрийн чуулганы хуралдаанаар “Хог хаягдлын тухай” хуулийн шинэчлэгдсэн найруулга батлагдсантай холбогдуулан Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны сайдын 2017.06.06-ны өдрийн 01/3395 албан тоотоор “Цэвэр сайхан орчин” сарын аянг зарласан.

/Хүснэгт-27/

3. Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2017 оны 3-р сарын 19- ны өдрийн 2 дугаар албан даалгавар

Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2017.03.19-ны өдрийн 2 дугаар албан даалгаврын биелэлтээр:

1. Гамшгаас хамгаалах тухай, Галын аюулгүй байдлын тухай, Ойн тухай, Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулиудыг Монгол Улсын Засгийн газрын 2013 оны 03 дугаар сарын 22-ны өдрийн 106 дугаар тогтоолын хэрэгжилт, техник багаж хэрэгслийн нөөцийг бүрдүүлж бэлэн байдлыг хангуулан ажиллах

- Хэнтий аймгийн хэмжээнд 2017 оны байдлаар ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх, тэмцэхэд зайлшгүй шаардлагатай багаж хэрэгслүүд дараах үзүүлэлттэй байна.

2. ИСС.mn цахим сайтанд хиймэл дагуулын сансрын зургийн мэдээллийг цаг уурын үндэсний төвөөс боловсруулан өдөрт 3-аас доошгүй удаа шинэчлэн гаргадаг ба үүнийг аймгийн Цагдаагийн газар, Онцгой байдлын газар, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар болон нийт сумдууд үйл ажиллагаандаа тогтмол авч ашиглаж байна.

Хэнтий аймгийн хэмжээнд гарсан ой хээрийн түймрийн цагийн байдлын тухай мэдээ мэдээлэлийг БОАЖЯ-ны шуурхай утас 93028004 дугаарт 21 удаа өгч ажилласан байна.

3. Орон нутгийн төсвийн хөрөнгийн байгаль хамгаалах, нөхөн сэргээх зардлаас 2017 онд 5,0 сая төгрөгийг цаг агаарт зориудаар нөлөөлөх үйл ажиллагаанд зарцуулахаар төлөвлөсний дагуу аймгийн Ус цаг уур, орчны шинжилгээний газартай гэрээ байгуулж гэрээний хэрэгжилтийг хангуулан ажиллаж байна. Хагас жилийн байдлаар үүлэнд зориудаар нөлөөлөх 11 удаагийн экспедиц гарч 34 удаагийн үүлэнд зориудаар нөлөөлөх харвалт хийж 3 удаа генеротар ажиллуулсан байна.

4. “Ойд арчилгаа цэвэрлэгээ хийх” чиглэлээр ойн мэргэжлийн байгууллагын эрх авахаар материалаа ирүүлсэн “Дуурлигийн овооХХК”-ны материалыг нягтлан шалгаж ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх багаж тоног төхөөрөмжтэй гэсэн дүгнэлтийг гарган БОАЖЯ-ны Ойн бодлого зохицуулалтын газарт хүргүүлсэн.

-Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын даргын 2017 оны 04 дүгээр сарын 10-ны өдрийн 134 тоот албан бичгээр сумдад чиглэл өгсний дагуу ой бүхий 8 сумаас 7 суманд сумын Засаг даргын захирамжаар ойг хааж шийдвэр гарч ойн сангаас мод бэлтгэх, ойн дагалдах баялгийг ашиглах, аялал зугаалгаар явах, бусад үйл ажиллагааг тодорхой болгосон. Захирамжийн хэрэгжилтэнд сумын Байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, байгаль хамгаалагч нар хяналт тавьж ажиллаж байна.

5 Хаврын хуурайшилт ихсэж байгаатай холбогдуулан 2017 оны Байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардлаар ой, хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх шуурхай бүлгийг Байгаль орчин аялал жуулчлалын газартай байгуулсан гэрээг үндэслэн 2017 оны 04-р сарын 11-ны өдөр Онцгой байдлын газрын даргын 2017 оны А/29 дүгээр тушаалаар Биндэр суманд, Дэлхийн Байгаль хагаалах сангийн дэмжлэгтэйгээр Бэрх тосгон, Дадал, Норовлин, Баян-Овоо, Батноров сумдад байршин ажиллаж, төв болон хөдөөгийн малчин айл өрх, ард иргэдэд ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх, гамшиг ослоос урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх хор уршгийг арилгах талаар мэдлэг олгож, заавар зөвлөгөө өгөх 22 бүрэлдэхүүнтэй ажлын хэсэг ажилласан.

Тус сумдын Онцгой комиссын гишүүд, мэргэжлийн ангийн удирдах бүрэлдэхүүнд Монгол Улсын Гамшгаас хамгаалах тухай хууль 2017 онд шинэчлэн найруулагдсантай холбогдуулан хууль таниулах арга хэмжээ, болзошгүй гамшиг ослоос урьдчилан сэргийлэх талаар сургалт явуулж ой, хээрийн түймрээр цагийн байдал өгч дадлага сургууль хийлгэсэн байна.

Сумын төвийн аж ахуйн нэгж байгууллага, айл өрхөд гамшиг, ослын аюулаас урьдчилан сэргийлэх үзлэг шалгалт хийж, 332 иргэнд Монгол Улсын Гамшгаас хамгаалах тухай хууль 2017 онд шинэчлэн найруулагдсантай холбогдуулан хууль таниулах, болзошгүй гамшгаас өөрийгөө болон бусдыг хамгаалах, “Гал унтраах багаж хэрэгслийн ажиллах зарчим, техникийн үзүүлэлт”, “Гамшгийн үед холбоо зарлан мэдээллийг дамжуулах, хүлээн авах журам”, “Нэрвэгсдэд эмнэлгийн анхны тусламж үзүүлэх арга ажиллагаа”, “Ой, хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ” зэрэг сэдвүүдээр сургалт явуулж, гал унтраагуураар гал унтраах дадлага сургууль хийлгэсэн.

Сумын багуудын малчин айл өрхүүдээр явж ой хээрийн түймэр, гамшиг ослын аюулаас урьдчилан сэргийлэх яриа таниулга хийж баталгаа гаруулан Биндэр сумын төвөөс гарах, орох төв замд ой, хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх 2 ш самбар байршуулсан.

Шуурхай бүлгийг ой хээрийн түймрийн эрсдэл бүхий сумдад ажиллуулаж төвийн болон хөдөгийн малчин айл өрхүүдэд 8571 ширхэг ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх санамж анхааруулга тарааж, гал түймэр гарч болзошгүй 92 зөрчлийг газар дээр нь арилгуулан ажилласан байна.

6 .Хил дамнасан түймрээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор 2013-2016 онд хилийн бүс нутаг болох Дадал, Биндэр сумдад түймрээс хамгаалах 175 км урттай, 10 м өргөнтэй харлуулсан шороон зурвас байгуулагдсан билээ. Дээрх зурвасыг 2017 онд улсын болон орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр дараах байдлаар арчлан сэргээж, зурвасыг өргөнийг нэмэгдүүлэхээр Хилийн 0287 дугаар ангитай гэрээ байгуулан хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байна. Үүнд:

1. 2013-2016 онд гаргасан дээрх 175 км урт, 10 м өргөнтэй харлуулсан шороон зурвасыг дээрх уртад 30 м-ийн өргөнтэй болгож шатаах аргаар арчлан сэргээсэн.
2. Дээрх түймрээс хамгаалах зурвастэй зэрэгцүүлэн 175 км газрыг 10 м-ийн өргөнтэйгөөр шинээр хагалж нийт зурвасны өргөнийг 40-60 м-ийн өргөнтэй болгохоор холбогдох газруудтай хамтран ажиллаж 86км газрыг шинээр хагалсан. Хэнтий аймаг нь 2017 онд ойн цэвэрлэгээний ажлаар 3716 га талбайгаас 77480 м³ модыг цэвэрлэгээний ажлаар бэлтгэхээр хуваарилагдсан ба ойн мэргэжлийн байгууллага, ойн нөхөрлөлүүд болон сумын иргэд ойд цэвэрлэгээ хийж байна. Одоогийн байдлаар 20000 м.куб модыг цэвэрлэгээний ажлаар бэлтгэсэн.

Монгол улсын Засгийн газрын байгаль орчинтой холбоотой гарсан тогтоол шийдвэрийн хэрэгжилтийг хангах

Шийдвэр ийн дэс дугаар	Зүйл, заалтын дэс дугаар	Шийдвэрийн нэр, огноо, дугаар, агуулга	Хэрэгжилтийн явц	Үнэлгээ, /хүчингүй болсон, хяналтаас хасуулах тухай санал/
1	2	3	4	5
2017_36. 2017 оны 8 дугаар сарын 17-ны өдөр 36 дүгээр тэмдэглэл - ЗГ-ын хуралдааны тэмдэглэл				
16	ХҮҮ.3. 2.	Засгийн газрын 2017 оны 151 дүгээр тогтоолоор баталсан “Бичил уурхайгаар ашигт малтмал олборлох журам”-ын хэрэгжилтийг бүрэн хангуулах, эвдэрсэн газрын тооллого хийх талаар холбогдох арга хэмжээ авч ажиллахыг Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд Д.Оюунхорол, Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн сайд Ц.Дашдорж, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нарт үүрэг болгов.	Аймгийн ЗДТГ-аас “Бүх нийтийн эрх зүйн боловсрол”-ын хүрээнд хийгдэж буй ажлууд, БОАЖГ-аас “Бичил уурхайн хууль эрх зүйн орчин”, Татварын хэлтсээс “Бичил уурхайгаар ашигт малтмал олборлох ЗГ-ын 151 журам, татвар төлөх, тайлагнах тухай”, ЦГ-аас Цагдаагийн албаны тухай хууль, ЭМНДХ-ээс “Нийгмийн даатгалд даатгуулахын ач холбогдол, эрүүл мэнд, сайн дурын даатгалын тухай”, ЭМГ-аас Эрүүл ахуйн тухай хууль, “Элэг бүтэн монгол” хөтөлбөрийн мэдээлэл, ГБХЗХГ-аас “Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга”, ХХҮГ-аас “Нийгмийн халамж, хөдөлмөр эрхлэлтийн тухай”, ГХБХБГ-аас Газрын тухай хууль, түүний хэрэгжилтийн талаар, “Хэрлэнгийн Цэнхэр алс” ТББ-аас “Архидалтгүй Хэнтийчүүд” зэрэг сэдвүүдээр тус тус сургалт зохион байгуулж, мэдээлэл өглөө. Сургалтад орон нутгийн бичил уурхай эрхлэгч нөхөрлөл, нөхөрлөл байгуулах сонирхол бүхий иргэд болон сумдын холбогдох зарим мэргэжилтнүүд зэрэг нийт 263 иргэн хамрагдсан байна. Тус аймгийн хэмжээнд нийт 37 нөхөрлөлийн 170 иргэн үйл ажиллагаа эрхэлж байна.	100
17	ХҮҮ.3. 5.	Ашигт малтмалын ашиглалт дуусаж, нөхөн сэргээлтийг бүрэн хийж орон нутагт хүлээлгэн өгсөн талбайд нөхөн сэргээлт хийх нэрээр болон хууль бусаар алт олборлогчдод зөвшөөрөл олгож байгааг таслан зогсоох, байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тайлан, тухайн жилийн уулын ажлын төлөвлөгөө, байгаль орчныг хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнд батлагдсан хэмжээнээс хэтэрсэн хүчин чадлаар олборлолт явуулахыг хориглох, үйл ажиллагаанд хяналт тавих арга хэмжээ авч ажиллахыг Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газрын дарга Н.Цагаанхүү, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нарт үүрэг болгов.	Аймгийн Засаг даргын 2017 оны 09 дугаар сарын 25-ны өдрийн хяналт шалгалт хийх удардамжын дагуу мэргэжлийн байгууллагатай хамтран Хэнтий аймгийн хэмжээнд уул уурхайн үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуй нэгжид 2017 оны 09 дугаар сарын 25-ны өдрөөс 10 хоногийн хугацаанд хийж гүйцэтгэлээ.Тус аймгийн хэмжээнд нөхөн сэргээлтийг бүрэн хийж орон нутагт хүлээлгэн өгсөн талбайд нөхөн сэргээлт хийх нэрээр болон хууль бусаар алт олборлогчдод зөвшөөрөл олгож байгааг таслан зогсоох, байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тайлан, тухайн жилийн уулын ажлын төлөвлөгөө, байгаль орчныг хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнд батлагдсан хэмжээнээс хэтэрсэн хүчин чадлаар олборлолт явуулсан аж ахуй нэгж байхгүй.	100

2017_23. 2017 оны 5 дугаар сарын 24-ний өдөр 23 дугаар тэмдэглэл - ЗГ-ын хуралдааны тэмдэглэл				
31	IX.2.	Харьяа нутаг дэвсгэрийнхээ хэмжээнд бичил уурхайгаар ашигт малтмал олборлож байгаа бүртгэгдээгүй нөхөрлөл болон нөхөрлөл, хоршоодын гишүүдийг бүртгэн зохион байгуулалтад оруулж, үйл ажиллагаанд нь хяналт тавьж ажиллахыг аймаг, нийслэл, сумын Засаг дарга нарт үүрэг болгов.	Тус аймгийн хэмжээнд нийт 37 нөхөрлөлийн 170 иргэн үйл ажиллагаа явуулж байгаа ба бичил уурхайгаар ашигт малтмал олборлож байгаа бүртгэгдээгүй нөхөрлөл болон нөхөрлөл, хоршоодын гишүүдийг бүртгэн зохион байгуулалтад оруулж, үйл ажиллагаанд нь хяналт тавьж ажиллаж байна.	100
32	X.3.	Ашигт малтмалын тухай хуулийн 9.1.11-д заасны дагуу ашигт малтмалын хайгуулын тусгай зөвшөөрөл олгох талбайн солбицлыг тогтоох талаар гарсан шийдвэрийг хэрэгжүүлж ажиллахыг аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нарт үүрэг болгов.	Тус аймгийн хэмжээнд хайгуулын тусгай зөвшөөрөл хүссэн өргөдлийг Хөгжлийн бодлого хөрөнгө оруулалтын хэлтэс хариуцан ажилласан.	100
2017_151. Журам батлах тухай - ЗГ-ын тогтоол				
33	4.	Бичил уурхайгаар ашигт малтмал олборлох үйл ажиллагаатай холбоотой хууль тогтоомжийг сурталчилан хэрэгжилтийг нэгдсэн удирдлагаар хангаж ажиллахыг Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн сайд Ц.Дашдорж, Ашигт малтмал, газрын тосны газрын Б.Баатарцогт нарт, журмын хэрэгжилтэд тогтмол хяналт тавьж ажиллахыг Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газрын дарга Н.Цагаанхүүд, журмыг хэрэгжүүлэх ажлыг харьяа нутаг дэвсгэрийнхээ хэмжээнд зохион байгуулж ажиллахыг бүх шатны Засаг дарга нарт тус тус үүрэг болгосугай.	Аймгийн ЗДТГ-аас “Бүх нийтийн эрх зүйн боловсрол”-ын хүрээнд хийгдэж буй ажлууд, БОАЖГ-аас “Бичил уурхайн хууль эрх зүйн орчин”, Татварын хэлтсээс “Бичил уурхайгаар ашигт малтмал олборлох ЗГ-ын 151 журам, татвар төлөх, тайлагнах тухай”, ЦГ-аас Цагдаагийн албаны тухай хууль, ЭМНДХ-ээс “Нийгмийн даатгалд даатгуулахын ач холбогдол, эрүүл мэнд, сайн дурын даатгалын тухай”, ЭМГ-аас Эрүүл ахуйн тухай хууль, “Элэг бүтэн монгол” хөтөлбөрийн мэдээлэл, ГБХЗХГ-аас “Тэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга”, ХХҮГ-аас “Нийгмийн халамж, хөдөлмөр эрхлэлтийн тухай”, ГХБХБГ-аас Газрын тухай хууль, түүний хэрэгжилтийн талаар, “Хэрлэнгийн Цэнхэр алс” ТББ-аас “Архидалтгүй Хэнтийчүүд” зэрэг сэдвүүдээр тус тус сургалт зохион байгуулж, мэдээлэл өглөө. Сургалтад орон нутгийн бичил уурхай эрхлэгч нөхөрлөл, нөхөрлөл байгуулах сонирхол бүхий иргэд болон сумдын холбогдох зарим мэргэжилтнүүд зэрэг нийт 263 иргэн хамрагдсан байна.	100
2017_98. Хөтөлбөр батлах тухай - ЗГ-ын тогтоол				
38	3	Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг улсын хэмжээнд удирдан зохион байгуулж, уялдуулан зохицуулж, хэрэгжилтэд нь хяналт тавьж ажиллахыг “Орчны бохирдлыг бууруулах үндэсний хороо”-нд, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж ажиллахыг Засгийн газрын гишүүд, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нарт тус тус үүрэг болгосугай.	Аймгийн хэмжээнд жилдээ 3-4 удаа нийтийн цэвэрлэгээг зохион байгуулж ажилласан. 365 аж ахуйн нэгж, байгууллагын, 16184 өрхийн иргэдийг дээрх ажилд татан оролцуулсан бөгөөд 25190тн хог хаягдлыг цэвэрлэж, төвлөрсөн хог хаягдлын цэгт хаясан. Чингис хотын хуучин хогийн цэгт төвлөрсөн хогийг ковш, бульдозороор баруун хойд болон хойд талаас 2000 м2 хогийг дотогш түрж, 2812.5 м2 талбайд нүх ухаж 3000 тн хогийг булж, 1600 м2 шороогоор дарж булсан. Мөн шинэ хогийн цэг нь 2 га ашигтай талбайтай, 150 метрийн урттай 5 н ширхэг нүхнээс бүрдсэн гүн нь 3 метр, дээшээ 3 метрийн өндөр далан бүхий цэг байгуулаад байна.	100

2017_03/03. Нийслэлийн агаар, орчны бохирдлын тухай - ҮАБЗ-ийн зөвлөмж				
51	01.III	Аймаг, нийслэлийн ИТХ-ын хуралдаанаар орон нутгийн орчны бохирдлын асуудлыг хэлэлцэн холбогдох арга хэмжээг тусгай төлөвлөгөө гарган хэрэгжүүлэх	аймгийн хэмжээний тодорхой сум сууринд хөрсний бохирдлын судалгааг хийлгэснээр Агаарын чанарын бүсийг тогтоох ажил хийгдэнэ	10
52	02.III	Орчны бохирдлыг бууруулахад идэвхтэй оролцож хамтран ажиллах талаар нийт аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэдэд хандан уриалга гаргах	Аймгийн хэмжээнд Цэвэр орчин аяны хүрээнд нийт сумдад орчны бохирдлыг бууруулах чиглэлээр 3762 иргэдэд сурталчилсан.	100
2015_263. Журам батлах тухай - ЗГ-ын тогтоол				
68	2	Журмын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуулчлалын сайд Д.Оюунхорол, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нарт үүрэг болгосугай.	Сумдад хог хаягдлыг тээвэрлэх иргэн, ААН-тэй гэрээ байгуулан ажиллаж байна. Аймгийн хэмжээнд хог хаягдлыг тээвэрлэх зориулалт бүхий 20 автомашин байна.	90
2015_120. Журам, гэрээний загвар батлах тухай - ЗГ-ын тогтоол				
71	2	Гол мөрний урсац бүрэлдэх эхийн бүсэд олгосон тусгай зөвшөөрлийг цуцлах, усны сан бүхий газрын энгийн хамгаалалтын бүсэд олборлолт явуулж эхэлсэн, тусгай зөвшөөрөл бүхий талбайд холбогдох арга хэмжээ авах, нөхөн сэргээлт хийлгэх журмын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Уул уурхайн сайд Р.Жигжид, Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуулчлалын сайд Д.Оюунхорол, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нар, Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газарт тус тус даалгасугай.	Батширээт суманд үйл ажиллагаа явуулдаг Ю энд Би ХХК-ний ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийг Ашигт малтмалын газрын даргын тушаалаар цуцлуулаад байна. Мөн тус ААН-ын хууль бус үйл ажиллагаа явуулсан талбайд экологи, эдийн засгийн үнэлгээг тооцуулан эрүү үүсгэн аймгийн Цагдаагийн байгууллагаар шалгуулж байна.	100
2014_307. Ойгоос хэрэглээний мод, түлээ бэлтгэж ашигласны төлбөрийн хэмжээг шинэчлэн тогтоох тухай - ЗГ-ын тогтоол				
74	2	Тогтоолыг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой зохион байгуулалтын арга хэмжээ авч ажиллахыг Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн сайд С.Оюун, Сангийн сайд Ч.Улаан, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга нарт даалгасугай.	БОАЖСайдын 2016 оны А/111 тоот "2017 онд ойгоос мод бэлтгэх хязгаар батлах тухай" тушаалыг үндэслэн аймгийн ИТХурлын 2016 оны 04 тоот тогтоолоор 2017 онд бэлтгэх модны дээд хязгаар нийт 101131м3 модыг 888 га талбайгаас бэлтгэхээр батлагдсан. Ой бүхий 8 сумдын хэмжээнд нийт 34123,1 м3 мод бэлтгэгдэж Ойгоос хэрэглээний мод түлээ бэлтгэж ашигласны төлбөрийн дагуу 158863,8 мянган төгрөгийг төсөвт төвлөрүүлсэн байна.	100
2014_222. Журам батлах тухай (түгээмэл тархацтай ашигт малтмалыг хайх, ашиглах тусгай журам) - ЗГ-ын тогтоол				
76	2	Журмын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Зам, тээврийн сайд А.Гансүх, Уул уурхайн сайд Д.Ганхуяг, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нарт тус тус даалгасугай.	Нийт аймгийн хэмжээнд 10 тусгай зөвшөөрөл олгосон ба ашигт малтмалын кадастрын хэлтэст бүртгүүлээд байна. Одоогийн байдлаар ашиглалтын болон хайгуулын үйл ажиллагаа явуулж буй ААНБ байхгүй	100

2014_43. Журам шинэчлэн батлах тухай - ЗГ-ын тогтоол				
78	2.	Энэхүү журмын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн сайд С.Оюун, Сангийн сайд Ч.Улаан, бүх шатны Засаг дарга нарт үүрэг болгосугай.	Хэнтий аймгийн ИТХ-ын 2016 оны 12 дугаар сарын 02 ны өдрийн 3 дугаар хуралдааны 2 дугаар тогтоолын 7 дугаар хавсралтаар Байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардлаар 2017 онд хийгдэх ажлын төлөвлөгөө, зардал баталсан. Нийт 177644,0 төгрөгийн 25 ажил хийгдсэн байна.	100
2013_389. Төлөвлөгөө батлах тухай /улсын усны нөөцийн менежментийн/ - ЗГ-ын тогтоол				
79	3	Улсын усны нөөцийн нэгдсэн менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан зорилт, үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгийг жил бүрийн төсөвт тусгаж, гадаадын зээл, тусламж, төсөл хөтөлбөртэй уялдуулан санхүүжүүлэх арга хэмжээ авч ажиллахыг Сангийн сайд Ч.Улаан, Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн сайд С.Оюун, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нарт үүрэг болгосугай.	Хэнтий аймгийн нутаг дэвсгэр дэх Хэрлэн гол, Онон-улз голуудын усны нөөцийн нэгдсэн менежментийн төлөвлөгөө батлагдаж хэрэгжиж эхлээд байна. Умард голын гүвээт-Халхын дундад талын сав газрын усны нөөцийн нэгдсэн менежментийн төлөвлөгөө боловсруулагдсан. Хэрлэн голын усны нөөцийн нэгдсэн менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх зорилгоор аймгийн хэмжээнд байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардлын 35,1 сая төгрөгийг 4 ажилд зарцуулж, сумдад 39,5 сая төгрөг хуваарилснаас 40,3 сая төгрөг зарцуулсан.	100
2013_178. Засгийн газарт чиглэл өгөх тухай - Ерөнхийлөгчийн зарлиг				
81	01.1	Нийслэл Улаанбаатар хотод Үндэсний цэцэрлэгт хүрээлэнг, хот, тосгон, аймаг, сумдын төвд цэцэрлэгт хүрээлэн байгуулах, тэдгээрийг сэргээн засварлаж тохижуулахыг,	Орон нутгийн төсвийн хөрөнгийн Байгаль хамгаалах, нөхөн сэргээх зардлаар Чингис хотын 3 дугаар багт байрлах Хүүхэд залуучуудын цэцэрлэгт хүрээлэнгийн 1 га талбайд ногоон байгууламжийн ажлыг 5,8 сая төгрөгний төсөвт өртгөөр гүйцэтгэлээ. Шинэс, хайлаас, нохойн хошуу, өрөл, монос зэрэг нийт 1900 ш модыг гоёлын зориулалтаар тарьсан ба амьдралт 90,0 хувьтай ургаж байна. Мөн хүүхдийн тоглоомын талбайн 1 га талбайд ургамлан хашлага хийж 400 хайлаас тарьсан.	100
2012_07. Жагсаалт, журам батлах тухай - ЗГ-ын тогтоол				
88	2	Ховор амьтан агнах, барих зөвшөөрөл олгох журмыг мөрдүүлэх ажлыг харьяа нутаг дэвсгэртээ зохион байгуулж ажиллахыг аймаг, сумдын Засаг дарга нарт үүрэг болгосугай.	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар нь 2017.03.27-ны өдөр Батширээт, Биндэр, Дадал, Норовлин, Баян-Адарга сумдын Онон голын загас агнуурын бүсээс нийт 80 толгой тул, 800 толгой бусад загас тусгай зориулалтаар спорт агнуурын чиглэлээр бариулах гэрээг "Номадик Жөнис"ХХК, Онон голын загасчдын холбоо ТББайгууллагуудтай байгуулсан. Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам нь 2017.05.25-ны өдөр Баянмөнх сумын "Язаар" агнуурын бүсээс спорт болон олзворын чиглэлээр 1 толгой говийн угалз агнуулах гэрээг менежмент хариуцагч, жуулчлагч болох Монгол сафари ХХК-тай байгуулсан. Мөн Баянхутаг сумын Баян-уул агнуурын бүсээс спорт болон олзворын чиглэлээр 1 толгой говийн угалз агнуулах гэрээг менежмент хариуцагч, жуулчлагч Ханомаро тур ХХК-тай байгуулсан. Дэлгэрхаан сумын Баян-уул агнуурын бүсээс спорт болон	100

			олзворын чиглэлээр 1 толгой говийн угалз агнуулах гэрээг менежмент хариуцагч, жуулчлагч болох Монгол тур ХХК-тай байгуулсан. 2017 онд тусгай зориулалтаар 80 толгой тул, 800 толгой бусад загас бариулсан, 3 толгой угалз, 5 толгой цагаан зээр, 50 толгой агнуурын шувуу, 180 толгой хөхвөр тагтаа агнуулсан, 50 толгой идлэг шонхор амьдаар гадаад улсад гаргасан бөгөөд орон нутгийн төсөвт нийт 491228,32 мян.төгрөг төвлөрсөн.	
2011_302. Усны экологи, эдийн засгийн үнэлгээг шинэчлэн батлах тухай - ЗГ-ын тогтоол				
90	2	Усны нөөцийн хэмжээ, чанар, хэрэглээний ач холбогдол, усны нөөцөд учирсан хохирлыг үнэлэхэд энэхүү тогтоолын 1 дүгээр хавсралтаар баталсан “Усны экологи, эдийн засгийн үнэлгээ”-г мөрдөж байхыг Сангийн сайд С.Баярцогт, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд Л.Гансүх, Эрүүл мэндийн сайд С.Ламбаа, Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газрын дарга Р.Содхүү, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нарт даалгасугай.	2011 оны 302 дугаар тогтоолыг үндэслэн 2017 онд 6 ААН-д ус ашиглуулах дүгнэлтийг гаргалаа.	100
05_2011_174. Хилийн заагийг хэсэгчлэн тогтоох тухай - ЗГ-ын тогтоол				
91	1	Алтны шороон ордын тусгай зөвшөөрлөөр олгогдсон талбайн хэсэгт "Ашигт малтмал хайх, ашиглахыг хориглосон гол, мөрний урсац бүрэлдэх эх, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ойн сан бүхий газрын хэсэгчлэн тогтоосон хилийн зааг"-ийг хавсралт ёсоор баталсугай.	Аймгийн ИТХ-ын 2016оны өдрийн 13 дугаар тогтоолоор Усан сан бүхий газар болох гол 129, 943 булаг, 413 нуур, 83 худагт онцгой болон энгийн, эрүүл ахуйн бүсийг тогтоон баталсан.	100
2008_190. Журам батлах тухай (Ургамлын хорио цээр...) - ЗГ-ын тогтоол				
93	2	Журмын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Монгол Улсын Шадар сайд М.Энхболд, Хүнс, хөдөө аж ахуйн сайд Ц.Ганхуяг, бүх шатны Засаг дарга нарт үүрэг болгосугай.	Ургамлын хорио цээр тогтоогоогүй	100
2008_28. Хувиараа ашигт малтмал олборлож байгаа иргэдийн үйл ажиллагааг зохицуулах тухай - ЗГ-ын тогтоол				
94	3	Хувиараа ашигт малтмал олборлож байгаа иргэдийг нийгмийн даатгал, эмнэлгийн үйлчилгээнд хамруулах, хүүхдийг нь сургах талаар санал боловсруулж хэрэгжүүлэх, нийгмийн хэв журмыг хангах чиглэлээр тодорхой арга хэмжээ авч ажиллахыг Нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн сайд Д.Дэмбэрэл, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд Ц.Мөнх-Оргил, аймгийн Засаг дарга нарт үүрэг болгосугай.	Аймгийн ЗДТГ-аас “Бүх нийтийн эрх зүйн боловсрол”-ын хүрээнд хийгдэж буй ажлууд, БОАЖГ-аас “Бичил уурхайн хууль эрх зүйн орчин”, Татварын хэлтсээс “Бичил уурхайгаар ашигт малтмал олборлох ЗГ-ын 151 журам, татвар төлөх, тайлагнах тухай”, ЦГ-аас Цагдаагийн албаны тухай хууль, ЭМНДХ-ээс “Нийгмийн даатгалд даатгуулахын ач холбогдол, эрүүл мэнд, сайн дурын даатгалын тухай”, ЭМГ-аас Эрүүл ахуйн тухай хууль, “Элэг бүтэн монгол” хөтөлбөрийн мэдээлэл, ГБХЗХГ-аас “Тэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга”, ХХҮГ-аас “Нийгмийн халамж, хөдөлмөр эрхлэлтийн тухай”, ГХБХБГ-аас Газрын тухай хууль, түүний	100

			хэрэгжилтийн талаар, “Хэрлэнгийн Цэнхэр алс” ТББ-аас “Архидалтгүй Хэнтийчүүд” зэрэг сэдвүүдээр тус тус сургалт зохион байгуулж, мэдээлэл өглөө.	
2001_256. Хог хаягдлын менежментийг боловсронгуй болгох талаар авах зарим арга хэмжээний тухай - 3Г-ын тогтоол				
96	6.6	хог хаягдлыг цуглуулах, тээвэрлэх, устгах үйл ажиллагааны техник, технологийг 3-4 жилд багтаан шинэчлэх, дэвшилтэт менежментийг буй болгох арга хэмжээ авсугай;	Аймгийн хэмжээнд хог хаягдлыг тээвэрлэх зориулалт бүхий 20 автомашин ажиллаж байна. 2017 онд Жаргалтхаан сум хог хаягдал тээвэрлэх зориулалт бүхий 1 тээврийн хэрэгсэл сонгон шалгаруулалтаар худалдан авсан.	100
		дүн		90,4

Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд Хэнтий аймгийн Засаг даргын хооронд байгуулсан Байгаль орчин, аялал жуулчлалын
бодлогыг орон нутагт хэрэгжүүлэх гэрээний биелэлт
Орон нутгийн төсвөөс санхүүжүүлэх арга хэмжээ

№	Хэрэгжүүлэх ажил	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Зардал /мян.төг/	Хэрэгжилт	Хувь
1	"Хэнтий аймгийн ногоон хөгжилд суурилсан тогтвортой хөгжлийн хэтийн зорилт-2026" бодлогын баримт бичгийн 2017 онд хэрэгжүүлэхээр тусгагдсан арга хэмжээний хэрэгжилтийг хангах	ажил	29		"Хэнтий аймгийн ногоон хөгжилд суурилсан тогтвортой хөгжлийн хэтийн зорилт-2026" хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөний 2017 онд БОАЖ -н чиглэлээр хэрэгжих нийт 11 заалт тусгагдсанаас 11 заалт 100% хэрэгжсэн.	100
2	Хэнтий аймгийн ерөнхий агнуур зохион байгуулалт, менежментийн төлөвлөгөөг батлуулах	удаа	1	20 000,0	Хэнтий аймгийн нутагт ерөнхий агнуур зохион байгуулалт хийх /орон нутгийн төсвийн хөрөнгө 20,0 сая төгрөг/ ажлыг тендерт шалгарсан "Эко үйлчилгээ" ТББайгууллага гэрээний дагуу гүйцэтгэсэн. Хэнтий аймгийн хөхтөн, шувуу, Хэрлэн голын загасны агнуур зохион байгуулалт, менежментийн төлөвлөгөө боловсруулагдсан ба Аймгийн ИТХ-ын Тэргүүлэгчдээр дэмжигдэж БОАЖЯаманд батлуулахаар уламжлаад байна.	100
3	Хэрлэн сумын ундны усны эх үүсвэрийг хашиж хамгаалах	га	5	24 000,0	2017 онд ундны усны эх үүсвэрийн хашаа барих ажлыг БХНСЗ-с 23,5 сая төгрөгөөр 900м урт, 1,8м өндөр бетонон блокоор хана өрж хашаажуулсан.	100
4	Цаг уурын автомат станц суурилуулах	ширхэг	1	8 500,0	Батширээт суманд 8,5 сая төгрөгийн автомат станцыг байршуулж УЦУОШАлбанд хүлээлгэн өгөөд байна.	100
5	Ойн чиглэлээр ОХУ-тай хил залгаа Дадал, Биндэр сумдын нутагт хил дамнасан ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор 2013-2016 онуудад хийгдсэн түймрээс хамгаалах шороон зурвасыг арчлан сэргээнэ.	км	131	21 000,0	2017 оны байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх 20.0 сая.төгрөгийн зардлаар хил дамнасан ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх зурвасын өргөнийг нэмэгдүүлэх зорилгоор хилийн бүсэд Хилийн цэргийн 0287 дугаар анги 10 м-ийн өргөнтэй нийт 86 км зурвасыг шинээр байгуулсан. БОАЖЯамны санхүүжилтээр 45 км зурвас шинээр байгуулсан. Нийт 131 км шороон зурвасыг шинээр байгуулав.	100
6	Түймрээс хамгаалах бэлэн байдлын үзлэг	удаа	1	2 000,0	Сум орон нутагт түймрээс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээ, түймэртэй тэмцэх бүрэлдэхүүний бэлтгэл, хөдөлмөр хамгаалал, багаж хэрэгсэл, машин техникийн бэлэн байдлыг хангуулахаар аймгийн Засаг даргын нэрэмжит ой хээрийн түймрээс хамгаалах Бэлэн	100

						байдлын үзлэгийг аймгийн БОАЖГ, ОБГ хамтран аймгийн 18 сум 5 тосгонд зохион байгуулж сум тосгоны мэргэжлийн анги, түймрийн 1,2,3 -ээлжийг шалгаж бэлтгэл бэлэн байдлыг хангуулан ажилласнаар түймрийн гаралт өмнөх жилээс 50 %-аар буурсан.	
7	Ой хээрийн түймрийн шуурхай бүлэг	удаа	1	2 000,0	2017 оны Байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардлаар ой, хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх шуурхай бүлгийг Биндэр суманд, Дэлхийн Байгаль хамгаалах сангийн дэмжлэгтэйгээр Бэрх тосгон, Дадал, Норовлин, Баян-Овоо, Батноров тус тус шуурхай бүлэг ажиллуулав. Шуурхай бүлэг ой хээрийн түймрийн эрсдэл бүхий сумдын төвийн болон хөдөөгийн малчин айл өрхүүдэд 8571 ширхэг ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх санамж анхааруулга тарааж, гал түймэр гарч болзошгүй 92 зөрчлийг газар дээр нь арилгуулан ажилласан байна.	100	
8	Цаг агаарт зориудаар нөлөөлөх ажиллагаа	удаа	30-аас дээш	7 000,0	Байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардлаас 7.0 сая төгрөг зарцуулан цаг агаарт зориудаар нөлөөлөх ажлыг гүйцэтгэлээ. Нийт 26 удаагийн экспедиз гарч, 81 удаа үүлэнд нөлөөлж, 3 удаа газрын генератор ажиллуулсан. Тус үйл ажиллагаанд ой хээрийн түймрийг унтраах зорилгоор 8 удаа, газар тариалангийн бүсэд 12 удаа, отрын болон бэлчээрийн бүсэд 6 удаа тус тус тундас нэмэгдүүлж ажиллав.	100	
9	Ногоон байгууламж шинээр бий болгох	га	1	20 000,0	Хэрлэн сумын 3-р багт байрлах Хүүхэд залуучуудын цэцэрлэгт хүрээлэнгийн 1 га талбайд ногоон байгууламж байгуулж нийт 1650 ширхэг мод тарьж ургуулсан. 1-р багт байрлах Хүүхдийн тоглоомын талбайн 1 га талбайд хайлаас мод 400 ширхэгийг тариад байна. Чингис хотод нийт 6.0 мянган мод суулган арчлан ургуулж байна. Нийт Чингис хотын ногоон байгууламжийн хэмжээ 25 га болсон.	100	
10	Хэрлэн сумын "Хутагт уул" орон нутгийн тусгай хамгаалалттай газарт тэмдэгжүүлэлтийн ажил хийх	багц	1	5 000,0	Хэрлэн сумын "Хутагт уул" орон нутгийн тусгай хамгаалалттай газарт тэмдэгжүүлэлтийн ажлыг хийхээр төлөвлөсөн. Гэвч Чингис хотод 8 сард их хэмжээний бороо орсоны улмаас 1,2,3 баг бүхэлдээ үерт автаж 230,0 мянган м2 талбай ахуйн жорлонгын бохирдлоор бохирдож хөрсний бохирдол үүссэн. Аймгийн онцгой комисс болон аймгийн ИТХ-ын Тэргүүлэгчдийн хуралдаанаар хэлэлцэж уг хөрөнгийн зориулалтыг өөрчлөлж хөрсний бохирдлыг арилгахад зарцуулав.		

11	Байгаль орчны нэгдсэн хяналт шалгалт	удаа	5	4 294,0	Ойн тухай хуулийн хэрэгжилтэнд хяналт тавих ойгоос мод бэлтгэх журмын танилцуулгыг ой бүхий 8 суманд 3 удаа - 1600,0 мянган төгрөгөөр, Амьтны тухай хууль, холбогдох журмын хэрэгжилтийг хангуулах хяналт шалгалтын ажлыг 11 суманд 4 удаа-700,0 мянган төгрөгөөр, Усны тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангуулах хяналт шалгалтын ажлыг аймгийн хэмжээнд 2 удаа-700,0 мянган төгрөгөөр, Уул уурхайн чиглэлээр үйл ажиллага явуулдаг аж ахуйн нэгжүүдэд аймгийн хэмжээнд 2 удаа 1294,0 мянган төгрөгөөр хяналт шалгалтын ажлыг тус тус явуулсан.	100
12	Байгаль хамгаалагчдыг бие хамгаалах хэрэгсэл болон мотоциклоор хангах	ширхэг	Бие хамгаалах хэрэгсэл- 12 Мотоцикл- 5	35 000,0	2017 онд байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардал болох 35,0 сая төгрөгөөр 17 байгаль хамгаалагчдыг мотоциклоор, 18 байгаль хамгаалагчийг цахилгаан бороохой, богино долгионы станцаар хангасан.	100
13	Байгаль орчны салбарын албан хаагчдын зөвлөгөөн	удаа	1	3 000,0	2017 оны 12 дугаар сард 18-19 нд Онон балжын байгалын цогцолборт газрын хамгаалалтын захиргаа, Хэрлэн голын сав газрын захиргаа, сумдын байгаль хамгаалагч, Байгаль орчны хяналтын улсын байцаагчдийг оролцуулан “Байгаль орчны салбар”-ын ажилтнуудын зөвлөгөөнийг зохион байгуулна. Уг арга хэмжээнд 90албан хаагч оролцож 15,0 сая төгрөг зарцуулахаар төлөвлөөд байна.	100
14	Байгальд ээлтэй үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгж, сум сууринг дэмжин урамшуулал олгох	ширхэг	3 сум суурин, 3 аж ахуйн нэгж	4 800,0	Аймгийн Засаг даргын 2017 оны 4 сард батлагдсан удирдамжийн дагуу Эко сум шалгаруулах уралдааныг аймгийн хэмжээнд зарлаад байна. Удирдамжийн дагуу 12 дугаар сарын 20-нд шалгаруулж урамшуулна.	100
15	Аялал жуулчлалын өрсөлдөх чадварыг 17 дээшлүүлж Хэнтий аймагт "Чингис брэнд" хөтөлбөр боловсруулж батлуулах				Засаг даргын мөрийн хөтөлбөрт тусгагдсаны дагуу Чингис брэнд хөтөлбөрийг боловсруулах ажлын хэсгийг аймгийн Засаг даргын 2017 оны 03 дугаар сарын 09-ний А/99 дугаарын захирамжаар батлууллаа. Чингис брэнд Дэд хөтөлбөрийг 2017 оны 2 дугаар сарын 19-ний өдрийн аймгийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын Тэргүүлэгчдийн 17 дугаар хуралдаанаар батлуулсан. 2017 онд хэрэгжүүлэх ажлын төлөвлөгөө гарган хэрэгжилт 90 хувьтай байна.	90
16	Аялал жуулчлалын үзэсгэлэнд оролцох	удаа	1	5 000,0	Монголын аялал жуулчлалын холбооноос БОАЖЯ-тай хамтран жил бүрийн хавар уламжлал болгон зохион байгуулдаг “Ай Ти Эм-2017” үзэсгэлэн Улаанбаатар хотноо Мишээл Экспогийн шинэ үзэсгэлэнгийн танхимд зохион	100

					байгуулагдлаа. Хэнтий аймгийн хувьд 2009 оноос хойш аймгийн Засаг даргын дэмжлэгтэйгээр 9 дэх жилдээ ИТМ-олон улсын үзэсгэлэнд амжилттай оролцож 39 аж ахуйн нэгж жуулчдыг хүлээн авч хамтран ажиллах гэрээ байгууллаа. ОНТХ-өөс 1.89 сая зарцуулагдсан	
17	Орон нутгийн иргэдэд түшиглэсэн бичил аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх, нутаг орноо сурталчлан таниулах ажлыг дэмжин, дэлгэрүүлж нутгийн иргэдийн амьжиргааг дээшүүлэх чиглэлийн сургалт зохион байгуулах	удаа	2	2 500,0	Дэлхийн Зөн Бор-Өндөр -2 төслийн санхүүжилтээр Аялал жуулчлалын мэргэжлийн ур чадварын сургуультай хамтран БОАЖГазар нь Биндэр суманд Хөтөч тайлбарлагчийн сургалтыг 2017 оны 5 сарын 18 нд зохион байгуулсан. НИТАЖ-ын үйлчилгээг хөгжүүлэх зорилгоор ”Аялагчдад үйлчлэх үйлчилгээ зуучлах” мэдээллийн түр төвийг “Дэлүүн Болдог”-ийн нэвтрэх цэгийг түшиглэн тохижуулж ажиллуулж байна.	100
18	Жуулчдын тоог нэмэгдүүлэх болон аялал жуулчлалын улирлыг уртасгах зорилгоор орон нутгийн түүх, ахуй амьдрал, ёс заншил, онцлог шинжийг тусгасан жуулчдад зориулсан тусгай баяр, арга хэмжээ (TOURIST EVENT-Аялалын арга хэмжээ)-г уламжлал болгон зохион байгуулна. /Талын Түмэн адууны баяр, Ёохорын наадам, Тогорууны баяр, Галшарын хурдан адууны баяр/	удаа	3		Гадаад дотоодын жуулчлалд өв соёл, ёс заншил, түүх, байгаль орон нутгаа сурталчлах зорилгоор Тогорууны баяр, Ёохрын наадам, Галшарын хурдан адууны баяр, Талын түмэн адууны зэрэг эвент арга хэмжээнүүдийг зохион байгууллаа. Эвент арга хэмжээнүүдэд зориулж ОНТХ-өөс 5.2 сая төгрөгийг зарцуулаад байна. “Талын Түмэн Адуу” өвлийн адууны эвент арга хэмжээ 4 дэх удаагаа 2017 оны 11 сарын 3, 4, 5-ний өдрүүдэд Хүлэг Боорчийн нутаг Батноров сумын Хөхүүрийн талд амжилттай зохион байгуулагдлаа.	100
19	Сумдад хуваарилагдсан байгаль хамгаалах, нөхөн сэргээх зардлыг Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн тухай хууль болон байгаль хамгаалах, нөхөн сэргээх зардлыг зарцуулах журмын дагуу зарцуулах чиглэл өгч биелэлтэнд хяналт тавьж ажиллах			119357,1	Сумдад хувиарласан байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардалд хяналт тавьж гүйцэтгэлийг хүлээн авч ажиллаа. Ойн чиглэлээр 50,290,600 төгрөг ой бүхий 8н сумдад хувиарлаж 33,159,300 төгрөгийг зарцуулж гүйцэтгэл 65,9 хувьтай Амьтны чиглэлээр 23,625,400 хувиарлаж 13,781,800 төгрөг зарцуулж гүйцэтгэл 60 хувьтай Усны чиглэлээр 39,480,100 төгрөг хувиарлаж 40,385,500 төгрөг зарцуулж гүйцэтгэл 100 хувьтай Газрын чиглэлээр 5,960,200 төгрөг хувиарлаж 4,722,400 төгрөг зарцуулж гүйцэтгэл 79 хувь Бусад зориулалтаар 11,361,100 төгрөг зарцуулсан байна. Нийт 119,357,100 төгрөг хувиарлаж 108,667,200 зарцуулж гүйцэтгэл 91 хувьтай байна.	100
Нийт:						99,4

Монгол улсын Засгийн газрын 2016-2020 оны мөрийн хөтөлбөрийн хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний дагуу
Байгаль орчин, аялал жуулчлалын салбарын чиглэлээр гүйцэтгэх ажлууд

№	Гүйцэтгэх ажлууд	Гүйцэтгэл	Хувь
1. <u>Хуулийн хэрэгжэлтийг хангах чиглэлээр:</u>			
1	Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18,1 дэх хэсэгт заасан орлогоос Хэнтий аймагт 2017 онд Байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээний зардалд хувиарлагдсан мөнгөн хөрөнгө болон орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээний гүйцэтгэл	2017 онд байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн орлого 1,2 тэрбум төгрөг орно гэж төлөвлөсөн бөгөөд энэхүү орлогоос байгаль хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээнд 297000,8 мян.төгрөг хувиарлагдсан. Үүнээс нийт хувиарлагдсан мөнгөний 60 хувь болох 177644,0 мян.төгрөгний 25 ажлыг аймгийн хэмжээнд хийхээр батласан бөгөөд сумдад нийт хувиарлагдсан зардлын 40 хувь буюу 119356,8 мян.төгрөгний ажил хийхээр батласан.	100
2	Байгаль орчны багц хуулийн хэрэгжилтийг хангахад салбарын ажилчдын нийгмийн асуудлыг сайжруулах, ажлын байр, бие хамгаалах хэрэгсэл бусад шаардлагтай тоног төхөөрөмжөөр хангах.	2017 онд байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардал болох 35,0 сая төгрөгөөр 17 байгаль хамгаалагчдыг мотоциклоор, 18 байгаль хамгаалагчийг цахилгаан бороохой, богино долгионы станцаар хангасан.	100
3	Мэргэжилтэн, байгаль хамгаалагчдыг байгаль хамгаалах чиглэлээр сургалтанд хамруулах, үйл ажиллагааг, тухайн жилийн үр дүнгийн гэрээний биелэлтэнд үнлэлт дүгнэлт өгөх.	Ойн хомсдол, доройтлоос үүдэлтэй хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулахад чиглэсэн ойн тогтвортой менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах ажлыг улсын хэмжээнд нийт 3 аймгийг сонгон UN –REDD үндэсний хөтөлбөрөөс санхүүжүүлэн хэрэгжүүлэхээр Зөвлөх баг ажиллаж байна. Дээрх ажилд Хэнтий, Хөвсгөл, Сэлэнгэ аймгууд сонгогдож Хэнтий аймгийн эхний хэлэлцүүлгийг 2017 оны 11 сарын 20-21 нд Чингис хотод зохион байгууллаа. Тус хэлэлцүүлэгт Ой бүхий сумдын Засаг дарга, байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, 6 байгаль хамгаалагч, Ойн ангиуд нийт 50 хүний бүрэлдэхүүн оролцож хэлэлцүүлэг амжилттай хийгдлээ	100
4	Аймгийн Засаг даргын зөвлөлийн бүрэлдхүүнд аймгийн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын төлөөллийг оруулах	Аймгийн Засаг даргын зөвлөлийн бүрэлдэхүүнд Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын дарга Б.Дархантөр орж ажиллаж байна.	100
5	Аймагт үйл ажиллагаа явуулж буй хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудтай хамтран Байгаль орчин , аялал жуулчлалын салбарын хууль тогтоомжийг улирлын онцлогтой уялдуулан сурталчилах, олон нийтийн байгаль орчноо хамгаалах уламжлалт дадлыг сэргээх	Хэнтий аймгийн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар нь Хэнтий мэдээ сонинтой хамтран ажиллах гэрээнд заасны дагуу 2017 онд нийт 30 удаа хэвлүүлэн нийтлүүлж ард иргэдэд мэдээлэл хүргүүлэн ажиллаа. Мөн Хэнтий телевизтэй хамтран ажиллах гэрээ байгуулсаны дагуу 7 удаагийн 2 цагийн нэвтрүүлгийг 4 удаагийн давтамжтай аймаг орон нутгийн ард иргэдэд цаг алдалгүй шуурхай хүргэж хамтран ажилласан.	100

6	Байгаль орчныг хамгаалах, орчны бохирдлыг бууруулах зан үйлийг хэвшүүлж, байгальд ээлтэй сургуулиудыг бий болгох болзолт уралдаан зарлах.	Хэнтий аймгийн ногоон хөгжилд суурилсан тогтвортой хөгжлийн хэтийн зорилт-2026” бодлогын баримт бичгийг хэрэгжүүлэх зорилгоор “Тогтвортой хөгжлийн боловсролын олимпиад”-ыг аймгийн хэмжээнд зохион байгууллаа. Улаан номын хэн сайн мэдэх вэ уралдааныг аймгийн ахлах ангиудын дунд зохион байгуулсан. Ногоон хөгжлийн жишиг сум хэлэлцүүлэг Дадал суманд 2017.04.06-ны өдөр зохион байгуулагдсан. Аймгийн Засаг даргын 2017 оны 4 сард батлагдсан удирдамжийн дагуу Эко сум шалгаруулах уралдааныг аймгийн хэмжээнд зарлаад байна. Удирдамжийн дагуу 12 дугаар сарын 20-нд шалгаруулж урамшуулна.	100
7	Хэнтий аймгийн ногоон хөгжилд суурилсан тогтвортой хөгжлийн хэтийн зорилт-2026 бодолгын баримт бичгийн 2017 онд хэрэгжүүлэхээр тусгагдсан арга хэмжээний хэрэгжилтийг хангах	Хэнтий аймгийн ногоон хөгжилд суурилсан тогтвортой хөгжлийн хэтийн зорилт-2026” хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөний 2017 онд БОАЖ -н чиглэлээр хэрэгжих нийт 11 заалт тусгагдсанаас хэрэгжилтийг хангаж ажиллаж байна. Мөн Тогтвортой хөгжлийн боловсрол төсөлтэй хамтран 1 сарын аян өрнүүлж тогтвортой хөгжил ногоон хөгжлийн талаар иргэдэд сурталчилан ажлыг зохион байгуулж байна.	100
2. Хүрээлэн буй орчин байгалийн нөөцийг хамгаалах чиглэлээр			
8	Нэн ховор, ховор амьтны байршил нутаг биотехникийн арга хэмжээ авах.	2017 онд Онон Балжийн БЦГазар нь Дадал, Биндэр, Баян-Адарга, Норовлин, Баянхутаг,Баянмөнх сумдад орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр /6275800 төгрөг/ 400 кг улаан буудай, 5200 кг давс, 9тн өвс, 1,4 тн хужир бэлтгэн тавьсан.	100
9	Тарваганы тооллого явуулж тайлан, мэдээ ирүүлэх	Хэнтий аймгийн ерөнхий агнуур зохион байгуулалт, менежментийн төлөвлөгөөг батлуулах ажлыг байгаль хамгаалах зардал болох 20 сая төгрөгөөр Эко үйлчилгээ ТББайгууллага хийсэн. Энэхүү менежментийн төлөвлөгөө нь 2017.11.29-ний өдөр иргэдийн Тэргүүлэгчдийн хурлаар дэмжигдсэн бөгөөд ажлын хэсэг актаар хүлээн авсан. Мөн энэхүү агнуур зохион байгуулалтын ажлыг БОАЖГазрын 2017.12.05-ны өдрийн 345тоот албан бичгээр БОАЖЯ-д хүргүүлээд байна. /Хэнтий аймгийн нутаг дэвсгэрт 6362,44 км2 талбайд 7204±1393 толгой монгол тарвага 100 га буюу 1 км2 талбайд дунджаар 11.3 бодгаль ноогдох нягтшилтай байна	100
10	Тухайн аймгийн хэмжээнд тусгай зориулалтаар агнасан амьтны тоо толгойн гүйцэтгэл, орон нутагт орсон орлого зэргийн тайланг Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны Хүрээлэн буй орчин, байгалийн нөөцийн удирдлагын газарт ирүүлэх	2017 онд тусгай зориулалтаар 80 толгой тул, 800 толгой бусад загас бариулсан,3 толгой угалз, 5 толгой цагаан зээр, 50 толгой агнуурын шувуу ,180 толгой хөхвөр тагтаа агнуулсан, 50 толгой идлэг шонхор амьдаар гадаад улсад гаргасан бөгөөд орон нутгийн төсөвт нийт 491228,32 мян.төгрөг төвлөрсөн. Энэхүү тайланг Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны Хүрээлэн буй орчин, байгалийн нөөцийн удирдлагын газарт хүргүүлсэн.	100
11	Байгалийн ургамал ашиглах хэлбэрүүдийг тогтоох суурь судалгаа	2012 онд нэн ховор, ховор , ашиглалтанд өртөмтгий ургамлыг суурь судалгааг хийлгэж үйл ажиллагаанд ашиглан ажиллаж байна.	100
12	Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн орлого болон ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийн орлогоос эвдэрч эзэнгүй орхигдсон газрыг нөхөн сэргээх	2017 онд эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээх ажил тусгагдаагүй ба 2018 онд 10 га талбайд хийхээр төсөвт тусгаад байна.	50

13	Нөхөн сэргээлт хийх нэртэй ашиглалт хийх зөвшөөрөл авсан аж ахуйн нэгжүүдийг илрүүлж зогсоох арга хэмжээг авах	Аймгийн засаг даргын 2017 оны 09 дугаар сарын 25-ны өдрийн хяналт шалгалт хийх удардамжын дагуу мэргэжлийн байгууллагатай хамтран Хэнтий аймгийн хэмжээнд уул уурхайн үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуй нэгжид 2017 оны 09 дугаар сарын 25-ны өдрөөс 10 хоногийн хугацаанд хийж гүйцэтгэлээ.	100
14	Ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч аж ахуйн нэгжтэй хамтын ажиллагааны гэрээ байгуулахдаа булаг шандыг хамгаалах, мод тарих, ногоон байгууламж бий болгох, байгаль орчныг хамгаалах ажлуудыг тусгах	Орон нутгийн төр захиргааны байгууллагуудын удирдлага мэргэжилтнүүдэд зориулсан Уул уурхайн үйл ажиллагаанд холбогдох талуудын оролцоо сэдэвт сургалтын хүрээнд уул уурхайн хамтын ажиллагааны гэрээ байгуулах сургалтыг 18 сумын удирдлагууд, аж ахуйн нэгжүүдэд зохион байгууллаа.	80
3.Усны нөөцийн ашиглалт, хамгаалалтын чиглэлээр			
15	Ус,рашааны нөөц ашигласны төлбөрөөс 2016 онд 824,8 сая төгрөгийн орлого орсон.Үүний 35 хувь нь 288 сая төгрөг болно.Усны чанарын хяналтын тогтолцоог бий болгож, сумдын төвийн хүн амын ундны усны эх үүсвэрт ус цэнэгжүүлэх, зөөлрүүлэх төхөөрөмж шинээр суурилуулах	Ус ашиглагч 6 ААН-д ус ашиглуулах дүгнэлтийг, ус ашиглах гэрээг 6 ААН-тэй байгуулан ажиллалаа. Эхний хагас жилийн байдлаар орон нутгийн төсөвт үйлдвэрлэл, үйлчилгээний зориулалтаар ашигласан усны орлого 700,0 сая төгрөг төлөвлөснөөс 711811,8 мянган төгрөг төвлөрсөн байна. 2017 онд Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн орлогыг аймаг60%, суманд40% хуваарилсан бөгөөд Бор-Өндөр сумын Нархан цэцэрлэгт PUROFLO брэндийн ус цэвэршүүлэх, зөөлрүүлэх төхөөрөмжийг суурилуулаад байна.	100
16	Чингис хотын ундны усны эх үүсвэрийн хамгаалалтын болон ариун цэврийн бүсийг шинэчлэн тогтоож, хашаажуулан харуул хамгаалалтыг сайжруулах	Хэрлэн сумын Хэрлэн голын орчимд байх ашиглагдаж байгаа ундны усны эх үүсвэрийн 6 худгийг хашиж, онцгой хамгаалалтын бүсийн тэмдэгжүүлэлт хийж, дэглэм мөрдүүлж ажиллаж байна. 2017 онд ундны усны эх үүсвэрийн хашаа барих ажлыг БХНС3-с 23,5 сая төгрөгөөр 900м урт, 1,8м өндөр бетонон блокоор хана өрж хашаажуулсан.	100
17	Хэрлэн голын нөөц горимыг тогтоох зорилгоор Дэлгэрхаан сумын Хөмөлтийн гүүр, Баян-Овоо сумын Хэрлэн голын гүүрний орчим гадаргын усны түвшин хэмжигч автомат багаж суурилуулах		=
18	Төв суурин газрын агаар ус хөрсний бохирдлын судалгааг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэж орчны бохирдлыг бууруулах менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах хэрэгжүүлнэ	Аймгийн хэмжээний төв суурин газрын хөрсний бохирдлын судалгааг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгүүлэхээр ИТХ-ын 2017 оны 02-р тогтоолоор 5,0 сая төгрөг тусгуулсан боловч цаг үеийн байдлаас /Байгалийн гамшигт үзэгдэл болох үерийн улмаас бохирдсон Чингис хотын хөрсний бохирдол арилгах ажилд зарцуулсан. / шалтгаалан уг ажил хойшлогдон 2018 онд 5,0 сая төгрөгөөр хийхээр тусгагдсан.	100
19	Чингис хотын ундны усны эх үүсвэрийн төвлөрсөн шугамд холбогдоогүй усан сангуудыг төвлөрсөн шугамд холбож алслагдсан гэр хороололд шинээр усан сан байгуулах	Чингис хотын ундны усны эх үүсвэрийн төвлөрсөн шугамд 11 худаг холбогдсон ба алслагдсан 2 худаг одоогоор төвлөрсөн шугамд холбогдоогүй байна. Хот төлөвлөлтөөр уг 2 худаг 2019 онд төвлөрсөн шугамд холбохоор төлөвлөгдсөн бөгөөд 2018 онд ус зөөврийн 1 авто машин худалдан авахаар орон нутгийн төсөвт тусгаад байна.	100
20	Усан сан бүхий газрын хамгаалалтын бүсийг тэмдэгжүүлэх, хог хаягдлыг цэвэрлэх онцгой/50м/, болон энгийн/200м/ хамгаалалтын бүсэд анхааруулах самбар байрлуулах	Дархан, Баянмөнх, Баян-Овоо сумдад Хэрлэн голын онцгой болон энгийн хамгаалалтын бүсэд тэмдэг тэмдэглэгээ суурилуулах ажлыг гүйцэтгэсэн. 2018 онд Хэрлэн гол дагуух бусад сумдад хийхээр төлөвлөсөн болно.	80
21	Усны тоо бүртгэл болон ус бохирдуулагчийн тооллогыг захиргаатай хамтран явуулж, улсын усны мэдээллийн санд оруулах	2017 онд Онон,Улз, Хэрлэн голын сав газрын захиргаатай хамтарсан усны тоо бүртгэлийн ажил явагдсан.	100

22	Хөв цөөрөм байгуулах ажлыг гүйцэтгэх	Батноров суманд Экосистемд түшиглэсэн дасан зохицох үйл ажиллагааг уур амьсгалын өндөр эрсдэлтэй голуудын сав газарт хэрэгжүүлэх нь төслийн хүрээнд Ардын хөвийг усаар тэжээдэг Дунд бүрдийн эхийг хашиж хамгаалсан.	100
23	Булаг шандын эхийг хашиж хамгаалах	Усны нөөц ашигласны төлбөрийн орлогоос шалтгаалан сумдад тодорхой хэмжээний төсөв хуваарилагдсаны дагуу Жаргалтхаан сум Хааны булаг, Хэрлэн сум Нарангийн булаг, Галшар сум Хөөврийн бүрдний эх, Батноров сум “ардын хөв”-ын тэтгэгч булгийн эх, Бор-Өндөр сум Далантүрүүний рашаан, Норовлин сум Цагаан хошууны булаг, Батширээт сум Бэлийн булаг, Батноровсумын Дунд бүрдний эх, Биндэр сум 10 булгийн эхийг тус тус хашаажуулсан. Нийт 17 булгийн эхийг хашсан.	100
24	Уурхайлалтын үйл ажиллагаанаас усны сан бүхий газарт үүссэн хохиролыг сав газрын захиргаатай хамтарч тооцох. /Батширээт сум/	Батширээт суманд үйл ажиллагаа явуулдаг Ю Энд Би ХХК-ны ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийг Ашигт малтмалын газрын даргын тушаалаар цуцлуулаад байна. Мөн тус компаний хууль бус үйл ажиллагаа явуулсан талбайд экологи эдийн засгийн үнэлгээг тооцуулан эрүү үүсгэн Цагдаагийн байгууллагаар шалгуулж байна.	80
4.Газар зохион байгуулалтын чиглэлээр			
25	Усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүсэд газар эзэмшиж, ашиглаж байгаа иргэн, ААНБ-д онцгой албан татвар ногдуулах замаар голд ойрхон газар эзэмшиж, ашиглах сонирхлыг хязгаарлах дүрэм журам гаргах, хэрэгжүүлэх	Усны сан бүхий онцгой болон энгийн, эрүүл ахуйн бүсийн дэглэмийг мөрдүүлэх зорилгоор Хэрлэн гол дагуу тэмдэгжүүлэлтийн ажлыг эхлүүлээд байна.	30
26	Түгээмэл тархацтай ашигт малтмал олборлож буй аж ахуйн нэгж байгууллагуудтай Газрын тухай хуулийн дагуу газар эзэмшүүлэх гэрээ байгуулах газрын кадастрын мэдээллийн санд бүртгэх, газрын төлбөр ногдуулах, төсөвт төвлөрүүлэх ажлыг зохион байгуулах.	Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын тухай хуулийн дагуу 12 аж ахуй нэгжид 1189.912 га талбайд Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын хайгуулын тусгай зөвшөөрөл олгосноор хууль бус олборлолт буураад байна.	100
27	Өөрийн нутаг дэвсгэр дэх эзэнгүй орхигдсон бохирдож, доройтсон, эвдэрч ухагдсан газрын тооллого, судалгаа хийн газар хамгаалах нөхөн сэргээх арга хэмжээ авах Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн тухай хуулийн 18.1-д заасны дагуу газрын төлбөрийн орлогын 15 хувийг газар хамгаалах нөхөн сэргээх арга хэмжээнд зарцуулах.	Аймгийн Засаг даргын захирамжаар ажлын хэсэг байгуулан сумын Засаг дарга болон байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч байгаль хамгаалагч нарт чиглэл өгч уул уурхайн нөлөөгөөр эвдэрсэн орхигдсон талбайн урьдчилан судалгааг гаргаад байна. 2017 онд 5,9 сая төгрөгийг Газрын нөөцийг хамгаалах, нөхөн сэргээх ажилд зарцуулсан. 2018 оны байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардал төсвийг суулган эвдэрсэн газрын тооллого судалгааг хийхээр төлөвлөж байна.	100
28	Хэнтий аймгийн аялал жуулчлалын үйлчилгээний байгууллагууд болон “Дадал” сумын иргэдэд аялал жуулчлал ба зочлох үйлчилгээний чиглэлээр сургалт зохион байгуулж, туршлага судлах	Онон-Балжийн БЦГ-ын Хэнтий аймгийн Дадал сумын Орчны бүсийн зөвлөлтэй хамтран орчны бүсийн сангийн дэмжлэгтэйгээр аялал жуулчлалын үйлчилгээ эрхэлдэг аж ахуйн нэгж, амралтын газар, жуулчны бааз, гэр буудал болон хөтөч тайлбарлагчдын хамтын ажиллагаа, аялагчдад үйлчлэх үйлчилгээг сайжруулах зорилгоор талуудын 41 төлөөлөл оролцсон уулзалт хэлэлцүүлгийг 2017 оны 05 дугаар сарын 27-ны өдөр зохион байгууллаа. НИТАЖ-ын үйлчилгээг хөгжүүлэх зорилгоор “Аялагчдад үйлчлэх үйлчилгээ зуучлах” мэдээллийн түр төвийг “Дэлүүн Болдог”-ийн нэвтрэх цэгийг түшиглэн тохижуулж ажиллуулж байна.	100

29	Хэнтий аймаг дахь монголын их, бага хаадын төрсөн газруудыг түүх, соёлын аялал жуулчлалын брэнд бүтээгдэхүүн болгон хөгжүүлэх, гадаадын улс орнуудад сурталчлан таниулах замаар аялал жуулчлалаас орон нутгийн эдийн засагт орох эерэг нөлөөллийг нэмэгдүүлэх	БОАЖ-ын яамнаас Хэнтий аймгийн нутагт “Мянганы суут хүн-Их эзэн Чингис хаан” сэдэвт түүх, соёлын аялал жуулчлалын цогцолборыг байгуулах шилдэг санаа, зураг төсөл шалгаруулах уралдааныг 2017 оны 05 дугаар сарын 1-ний өдөр зарласан. Уралдаанд нийт 10 баг оролцсон бөгөөд нийт уралдаанд оролцсон багийн гишүүдийг цогцолбор байгуулагдах Хэнтий аймгийн Дадал сумын нутагтай танилцуулж, түүхэн ач холбогдлыг ойлгуулах, цогцолбор байгуулах газрын төлөв байдлыг үзүүлэх зорилго бүхий техник аяллыг 2017 оны 05 дугаар сарын 18-22-ний өдрүүдэд зохион байгуулсан. Шилдэг санаа, зураг төслийг шалгаруулах уралдааныг 2017 оны 06 дугаар сарын 15-ны өдөр дүгнэж, ШУТИС-ын баг шалгарсан бөгөөд уралдаанд ирсэн нийт бүтээлүүдээр 2017 оны 07 дугаар сарын 1-3-ны өдрүүдэд Блю Мон үзэсгэлэнгийн танхимд зохион байгуулсан. Уралдаанд шалгарсан бүтээлийг үндэслэн төслийн ГЭЗҮболовсруулах ажлыг 2018 оны Монгол Улсын нийгэм, эдийн засгийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэлд тусгаад байна. Мөн Азийн хөгжлийн банкны Монгол Улсад хэрэгжүүлэх “Тогтвортой аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх” зээлийн хэлэлцээрийн хүрээнд тус төслийг байгуулах ажлыг санхүүжүүлэх тухай саналыг боловсруулан 2017 оны 12 дугаар сарын 1-ний өдрийн 01/7426 дугаар албан тоогоор Сангийн яаманд хүргүүлээд байна.	100
30	Аймгийн аялал жуулчлалын мэдээллийн санг үүсгэх	Хэнтий аймагт үйл ажиллагаа явуулдаг жуулчны баазуудын судалгаа татвар төлөлтийн байдлын судалгааг нэгтгэн авсан. 2017 оны байдлаар Хэнтий аймгийн хэмжээнд бүртгэлтэй 26 жуулчны бааз байгаагаас 18 жуулчны бааз үйл ажиллагаа явуулж байна. Мөн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын WWW.Nature.Khe.gov.mn веб сайтад түүх соёлын дурсгалт газар болон аялал жуулчлалтай холбоотой мэдээллийг оруулан ажиллаж байна.	100
31	Хэнтий аймагт аялал жуулчлал хөгжүүлэх мастер төлөвлөгөө боловсруулах	Хэнтий аймагт аялал жуулчлал хөгжүүлэх мастер төлөвлөгөө боловсруулах ажлыг 2018 онд хийлгэхээр 40,0 сая төгрөгийг төсөвт тусгаад байна. Мөн Чингис брэнд дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд 20,0 сая төгрөгийг орон нутгийн төсөвт суулгаад байна.	80
32	Зүүн бүсийг хамарсан үйлчилгээний сургалтыг хамтран зохион байгуулахад дэмжлэг үзүүлж туршлага судлах	Онон-Балжийн БЦГ-ын Хэнтий аймгийн Дадал сумын Орчны бүсийн зөвлөлтэй хамтран орчны бүсийн сангийн дэмжлэгтэйгээр аялал жуулчлалын үйлчилгээ эрхэлдэг аж ахуйн нэгж, амралтын газар, жуулчны бааз, гэр буудал болон хөтөч тайлбарлагчдын хамтын ажиллагаа, аялагчдад үйлчлэх үйлчилгээг сайжруулах зорилгоор талуудын 41 төлөөлөл оролцсон уулзалт хэлэлцүүлгийг 2017 оны 05 дугаар сарын 27-ны өдөр зохион байгууллаа.	80
6. Тусгай хамгаалалттай газар нутгийг хамгаалах чиглэлээр			
33	Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасны дагуу Дархан уул байгалын нөөц газар Тосон хулстай байгалийн нөөц газар, Хар ямаат байгалийн нөөц газар, Хэрлэн тооно уул байгалийн нөөц газар, Биндэрьяа хан уул байгалийн дурсгалт газар, Хангал нуур байгалийн дурсгалт газруудын	Хар ямаатын БНГ-ын хамгаалалтын менежментийн Дэлхийн байгаль хамгаалах сангийн Монгол дахь хөтөлбөрийн газар, Хэрлэн тооно уул БНГ-ын хамгаалалтын менежментийн TNC олон улсын байгууллага гэрээгээр хариуцан ажиллаж байна.	100

	хамгаалалтын горим, дэглэмийг тогтоож хамгаалалыг хэрэгжүүлэхээр заасан байдаг тул аймгийн төсөвт зардал төлөвлөж, хуулийн хэрэгжилтийг хангаж ажиллах.		
34	Монгол улсын засгийн газрын 2014 оны 43 дугаар тогтоолын хавсралтын 2,1-д байгалийн нөөц ашигласан төлбөрийн тухай хуулийн 18.1-д заасан хувь хэмжээний доод хязгаар тус хавсралтын 3.5-д заасны дагуу тусгай хамгаалалттай газар нутгийн хамгаалалтын захиргаадад шилжүүлж байх.	Онон Балжийн БЦГазарт орших Норовлин, Баян-Адарга, Дадал, Биндэр сумдын нутагт агнуурын амьтдад биотехникийн арга хэмжээг орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр /10,0 сая/ хамгаалалтын захиргаагаар тухайн сумдын ЗДТГазар хамтран авсан.	100
35	Мөрөн сумын нутагт орших Өндөрхаан уулын байгалийн цогцолборт газрын тохижилтийг хамгаалалтын захиргаагаар хийх.	2014 онд хийгдсэн. 2014 онд тэмдэгжүүлэх ажлыг орон нутгийн төсвөөс санхүүжүүлэн хийсэн.	100
36	Орчны бүсийн менежментийн төлөвлөгөөг хамгаалалтын захиргаагаар менежментийн төлөвлөгөөтэй уялдуулж боловсруулах.	2017 оны 4 сарын 14-ны өдөр Чингис хотод Түмэнхаан-Шалзын орон нутгийн тусгай хамгаалалттай газрын хамтын менежментийн зөвлөлийн хурал зохион байгуулагдаж тус орон нутгийг Байгалийн нөөцийн менежмент бүхий хамгаалалттай газар нутгийн сүлжээ MON/13/303 төслийн судалгаанд, 2017 оны 5 сарын 29-30-ны өдрүүдэд Хэнтий аймгийн Өмнөдэлгэр сумын Хурх тосгон, Биндэр суманд Хурх Хүйтний хөндийн орон нутгийн хамгаалалттай газрын менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах анхан шатны хэлэлцүүлгийг зохион байгуулсан ба тус орон нутгийг Олон Улсын Зэрлэг амьтан судлалын төвийн судалгаанд хамрууллаа.	70
7. ойн бодлогыг хэрэгжүүлэх чиглэлээр			
37	Ой, хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах талаар: Аймгийн Засаг дарга нарын захирамжаар байгуулагдсан ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах ажлыг зохицуулах орон нутгийн зөвлөлийн үйл ажиллагааг тогтмолжуулах	2013 оны 5 дугаар сарын 28-ны өдрийн Хэнтий аймгийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчдийн 62 дугаартай тогтоолоор “Ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах зөвлөл” байгуулагдсан. Ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах зөвлөл нь ой хээрийн урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг зохион байгуулахаас гадна зарцуулагдах төсөв шийдвэрлэхэд чухал ач холбогдол өгч ажиллаж байна. Хэнтий аймаг 2017 онд Дадал, Биндэр сумын ОХУ –тай хиллэх хилийн дагуу ой, хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх хамгаалах харлуулсан шороон зурвас 86 км-г байгуулж уг ажил нь нийт 20 сая төгрөгний төсөвт өртөгөөр хийгдсэн.	100
38	Аймаг, сумын иргэдийн хурал, Засаг дарга нар жил бүрийн төсөвт түймрээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах ажил гэж тусгайлсан заалтаар төсөв, төлөвлөгөө боловсруулах, батлах, хэрэгжилтэд хяналт тавих.	Орон нутгийн төсвийн Байгаль хамгаалах зардлаас 2017 онд нийт 31,0 сая төгрөг зарцуулан аймгийн хэмжээнд ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх 4 төрлийн ажлыг зохион байгуулан ажиллаа. Үүнд. Харлуулсан шороон зурвас 86 км, шуурхай бүлэг, бэлэн байдлын үзлэг, цаг агаарт зориудаар нөлөөлөх ажлуудыг хийж гүйцэтгэлээ.	100

39	Ой, хээрийн түймрээс байгаль орчинд учирсан хохиролыг тооцож, эзэн холбогдогчийг тогтоон хохирлын төлбөрийг нэхэмжилсэн, төлбөр нь эргээд байгаль орчныг сайжруулах, нөхөн сэргээхэд хэрхэн зарцуулсан талаар хяналт тавьж ажиллах.	Аймгийн хэмжээнд 2017 оны 11 дүгээр сарын байдлаар нийт 8 суманд 14 удаагийн ой, хээрийн түймэр гарч түймэрт урьдчилсан байдлаар 57985 га ой, 10094,5 га хээр, нийт 67964,1 га ой, хээрийн бүс өртсөн байна. Түймрийн улмаас ард иргэдийн 4 өвөлжөө, хашаа түймэрт өртөж, /урьдчилсан байдлаар/ түймрийг унтраахад 45.3 сая төгрөгийн зардал гарч, 173.4 сая төгрөгийн эд материалын хохирол, байгаль, экологид 12.3 тэрбум төгрөгийн хохирол, нийт 46 тэрбум төгрөгийн хохирол учирсан байна. Аймгийн Цагдаагийн газартай түймрийн эзэн холбогдогчийг тогтоох ажлын гүйцэтгэлийг эргэн мэдээллэх хамтарсан гэрээ байгуулсан. 2017 онд нийт 14 түймрийн 3 түймрийн эзэн холбогдогчийг тогтоогоод арга хэмжээ авч ажилласан.	60
40	Ойн анги, Ойн нөхөрлөл, Ойн мэргэжлийн байгууллагын талаар: Сум дундын ойн ангийг чадавхжуулах, бэжүүлэхэд анхаарч даргыг нь ойн чиглэлийн мэргэжилтэй боловсон хүчнээр томилох, мэргэжилтнүүдийг тогтвор суурьшилтай ажиллах нөхцөл бололцоогоор хангах талаар тодорхой арга хэмжээ авах.	“Ой бүхий аймгуудийн биологийн олон янз байдлын хамгаалал, тогтвортой ойн менежмент, нүүрс төрөгчийн хийн шингээлтийг нэмэгдүүлэх нь төсөл” нь Хэнтий аймгийн Өмнөдэлгэр, Биндэр, Батширээтийн СДО ангиудыг тоног төхөөрөмжөөр хангах болон инженер техникийн ажилтнуудыг мэргэшүүлэх сургалтуудыг зохион байгуулан чадваржуулж байна.	100
41	Нутаг дэвсгэртээ нөхөрлөлийн менежмент төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлыг байгалийн нөөцийг ашигласны төлбөрийн орлогын хэсгээс тухайн орон нутгийн төсөвт тусган батлаж зарцуулалтанд хяналт тавих.	2017 онд нутаг дэвсгэртээ нөхөрлөлийн менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд ойг хамгаалах үйл ажиллагаанд 45 сая төгрөг, амьтан хамгаалах үйл ажиллагаанд 9 сая төгрөг, ус хамгаалах үйл ажиллагаанд 7 сая 625 мянган төгрөгийг төлөвлөн 57 нөхөрлөлөөр гүйцэтгүүдсэн.	100
42	Ойн мэргэжлийн байгууллагуудын үйл ажиллагаанд үнэлгээ өгөх, техник технологийн түвшинд үзлэг хийн магадлан итгэмжлэлд хамруулах бэлтгэл хангах шалгалтын үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлж ажиллах	БХНСЗардлын 1 сая төгрөгөөр ойн мэргэжлийн байгууллагуудын үйл ажиллагаанд үнэлгээ өгөх, техник технологийн түвшинд үзлэг хийх, үйл ажиллагаанд хяналт тавих нэгдсэн шалгалтын ажлыг ой бүхий сумдад 2017 оны 05 сард зохион байгуулсан. Мөн 2017 оны 10 дугаар сарын 06- ны өдөр “Монголын ойн тогтвортой менежментийн зөвлөл” ТББ-тай хамтран Биндэр суманд “Ойн магадлан итгэмжлэл” сэдэвт сургалт семинарыг зохион байгуулсан. Сургалтанд Хэнтий аймагт үйл ажиллагаа явуулж буй нийт 27 ойн мэргэжлийн байгууллагыг бүрэн хамруулж ойн магадлан итгэмжлэлийн тухай ойлголтыг түгээн дэлгэрүүлж “Ойн магадлан” итгэмжлэлд хамруулах бэлтгэл ажлыг хангасан.	100
43	Хууль бус мод бэлтгэлийн талаар: 2017 онд ойгоос бэлтгэх модны дээд хязгаар батлах тухай БОАЖСайдын 2016 оны 11 сарын 23-ны өдрийн А/111 дүгээр тушаалыг хэрэгжүүлж модны эрэлт, нийлүүлэлтийг ханган, ойн тогтвортой менежментийг бүрдүүлж ажиллах.	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2016 оны 11 дугаар сарын 23 ны өдрийн “2017 онд ойгоос бэлтгэх модны дээд хязгаар батлах тухай” А/111 тушаалаар Хэнтий аймаг 101131 м.куб модыг бэлтгэхээр хувиарлагдсан. Уг тушаалыг үндэслэн аймгийн ИТХ-ын 2016 оны 12 дугаар сарын 02-ны өдөр Хэнтий аймгийн “2017 онд ойгоос бэлтгэх модны дээд хязгаар батлах тухай” 04 тоот тогтоолоор сум тус бүрээр хувиарлан батласан. Сум ИТХ нь ойн нөхөрлөл, ойн мэргэжлийн байгууллагад ойн менежментийн төлөвлөгөөг үндэслэн, сумын айл өрхийн бодит хэрэгцээг тооцоолон баг тус бүрээр хувиарлан модны дээд хязгаарыг батлан	100

		хэрэгжүүлж байна.	
44	2017 онд ойгоос бэлтгэх модны дээд хязгаар батлах тухай БОАЖСайдын 2016 оны 11 сарын 23-ны өдрийн А/111 дүгээр тушаалыг хэрэгжүүлж, модны эрэлт нийлүүлэлтийг ханган ойн тогтвортой менежментийг бүрдүүлж ажиллах.	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2016 оны 11 дугаар сарын 23 ны өдрийн “2017 онд ойгоос бэлтгэх модны дээд хязгаар батлах тухай” А/111 тушаалын дагуу аймгийн ИТХ-ын 2016 оны 12 дугаар сарын 02-ны өдөр Хэнтий аймгийн “2017 ойд ойгоос бэлтгэх модны дээд хязгаар батлах тухай” 04 тоот тогтоолоор сум тус бүрээр хувиарлан батласан. 2017 онд нийт 34231,2 м3 мод бэлтгэн ойгоос хэрэглээний мод, түлээ бэлтгэж ашигласны төлбөрт 158868,8 сая.төг-ийг төвлөрүүлээд байна.	100
45	Хууль бус мод бэлтгэлээс урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх чиглэлээр аймгийн байгаль орчин болон хууль хяналтын байгууллагуудын хамтарсан хяналт шалгалтын ажлыг тогтмол зохион байгуулах, хяналтын пост ажиллуулах.	Хэнтий аймгийн БОАЖГ, аймгийн МХГ-ын хамтарсан шалгалт сум болон сум дундын ойн ангийн мод бэлтгэлийн талбай тусгаарлалт, ой бүхий Өмнөдэлгэр, Батширээт, Дадал, Биндэр, Баян-Адрага сумдын ойн мэргэжлийн байгууллагуудын үйл ажиллагаа, мод бэлтгэлийн ажилд хяналт тавих, мэргэжил арга зүйн зөвлөгөө өгөх, зөвлөн туслах зорилгоор хяналт шалгалтын ажлыг 3 дугаар сард зохион байгуулсан. Мод бэлтгэлийн үйл ажиллагаатай шууд холбоотой сум дундын ойн ангиудад Ойн газрын даргын 2009 оны 7 дугаар сарын 30-ны өдрийн 88 тоот тушаалын 4-р хавсралтаар батлагдсан “Ойгоос мод бэлтгэх талбайг тусгаарлах заавар”, ойн мэргэжлийн байгууллагуудад Ойн тухай хууль, Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн сайдын 2013 оны 08 дугаар сарын 07 ны Журам батлах тухай А-223 тушаалын хавсралтаар батлагдсан Ойн мэргэжлийн байгууллагад тавигдах шаардлага ажиллах журам, 2013 оны Ойд арчилгаа, цэвэрлэгээ А-244 журмыг танилцуулан мэргэжил зөвлөгөө өгөн арга зүйгээр туслах ажлыг гүйцэтгэлээ.	100
46	Ойд арчилгаа, цэвэрлэгээний арга хэмжээний талаар Засгийн газрын 2014 оны 43 дугаар тогтоолоор баталсан журамд заасны дагуу ойн нөөц ашигласны орлогын бүрдүүлэлтээс ойн арчилгаа, цэвэрлэгээний арга хэмжээнд зарцуулах, зохион байгуулах.	БОАЖСайдын 2016 оны А/111 тоот "2017 онд ойгоос мод бэлтгэх хязгаар батлах тухай" тушаалын хүрээнд аймгийн ИТХурлын 2016 оны 04 тоот тогтоолоор 2017 онд бэлтгэх модны дээд хязгаар нийт 101131м3 модыг 888 га талбайгаас бэлтгэхээр батлагдсан бөгөөд үүний 26640 м.куб модыг “Ойн цэвэрлэгээ” хөтөлбөрийн хүрээнд баталсан. 11 дүгээр сарын байдлаар 9878 м3 модыг цэвэрлэгээний аргаар бэлтгээд байна.	100
47	Засгийн газрын 2014 оны 30 дугаар тогтоолоор баталсан Ойн цэвэрлэгээ хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангуулж, ойн цэвэрлэгээний ажлыг эрчимжүүлэн, сүүлийн үеийн дэвшилтэд техник, тоног төхөөрөмжөөр аж ахуйн нэгж байгууллага, ойн нөхөрлөлийг чадавхжуулах.	Хэнтий аймаг нь нийт 45 ойн нөхөрлөлийн үйл ажиллагааг дэмжиж 94 га талбайд ойн цэвэрлэгээний ажил хийлгэсэн. Ойн цэвэрлэгээний ажлаар 368,5 м3 түлээний модыг бэлтгэсэн. Түлээний модыг Нийгмийн халамжаар өндөр настан, нэн ядуу, бүтэн өнчин хүүхэд, өрх толгойлсон эмэгтэй, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд зэрэг нийгмийн эмзэг давхаргын иргэдэд тусламжаар олгон ажиллаж байна.	100
48	Ойжуулалт ойн нөхөн сэргээлтийн чиглэлээр: Тухайн бүс нутгийн байгаль, цаг уурын нөхцөлд тохирсон мод үржүүлгийн газрууд шинээр байгуулагдахад дэмжиж ажиллах.	Ойн ангиуд нийт 20000 бортогонд тарилт хийж "мод тарих үндэсний өдөр"-ийн үзэсгэлэн худалдаанд бортоготой шилмүүст модны суулгацаа худалдаалж зах зээлд нэвтрүүлсэн. Энэ ажил цаашид жил бүр үргэлжлэн хийгдэнэ.	100

49	Орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр гүйцэтгэх ойжуулалт, ногоон хэрмийн ажлыг зураг, төслийн дагуу, тухайн орон нутагт ургасан тарьц суулгацаар нийлүүлэх, хашаа хамгаалалтын асуудлыг шийдвэрлэх	2017 онд үйлдвэрлэлийн зориулалтаар 2050 м3 мод бэлтгэгдэх бөгөөд үүнд БОАЖСайдын 2016 оны А/133 дугаар тушаалаар батлагдсан "Ойгоос мод бэлтгэх журам"-д заасны дагуу 41 га-д ойжуулалт хийхээс мэргэжлийн байгууллага болон нөхөрлөл, ойн ангиуд өөрийн хөрөнгөөр 54 гад, БХНС зардлын 6.9 төгрөгний зардлаар Норовлин сумд 10 гад хийж нийт 64 гад ойжуулалт хийсэн.	100
50	Ойн хөнөөлт шавьжтай тэмцэх арга хэмжээний чиглэлээр: Зарим аймгийн орон нутгийн удирдлагууд ойн хөнөөлт шавьж, өвчинтэй тэмцэх ажил нь зөвхөн улсын төсвийн хөрөнгөөр хийх ажил мэт асуудалд ханддаг хандлагыг өөрчилж ойн тухай хуулийн 27 дугаар зүйлийн 27,1 д заасан аймаг нийслэл, сум дүүргийн Засаг дарга ойг хөнөөлт шавьж өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, тэдгээртэй тэмцэх хөтөлбөр боловсруулж түүнийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлыг жил бүр орон нутгийн төсөвт тусгуулах арга хэмжээ авна. Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн тухай хуулийн 18,1 “Ойн нөөц” ашигласны төлбөрийн орлогоос 85 хувийг ойг хамгаалах нөхөн сэргээх арга хэмжээнд зарцуулах гэсэн заалтыг хэрэгжүүлж ажиллах	Аймгийн хэмжээнд улсын төсвийн 515,0 сая төгрөгийн хөрөнгөөр нийт 9570 га талбайд хортон устгалын ажлыг онгоцоор хийж гүйцэтгэсэн. Орон нутгийн хөрөнгөөр 400 га талбайд тэмцлийн ажил хийлээ. Мөн нөхөрлөлүүд өөрийн талбайд өрөөсгөл хүр эрвээхийн өндгийг механик аргаар устгал хийх ажлыг зохион байгууллаа.	100
51	Орон нутгийн сумын болон сум дундын ойн ангиуд байгаль хамгаалагч нар ойд байнгын хяналт, мониторинг хийж шавьж олшрох идэвжиж эхлэх үед дээжийг ойн судалгаа хөгжлийн төвд ирүүлэн нарийвчилсан судалгааг хийлгүүлж тэмцэл хийх шаардлагатай бол орон нутгийн удирдлагуудад мэдэгдэж шаардагдах зардлыг орон нутгийн төсөвт тусгаж ажиллаж 24 га	Сум дундын ойн ангиуд өөрийн харьяа сумын ойд 05-07 сард тотмол хяналт хийж 20000 га талбайг тодорхойлж аймгийн удирдлагуудад мэдэгдэж ажилласан.	100
52	Улсын хэмжээнд тархсан нийт талбайг яамнаас бүрэн тэмцлийн ажлыг улсын төсвөөр хийх боломжгүй байгаа тул орон нутгийн Засаг дарга нар өөрийн аймгийн хэмжээнд дархсан хөнөөлт шавьжтай тэмцэх ажлын зардлыг заагдсан хэмжээгээр тусгах	БХНСЗ-ын 3.5 сая төгрөгөөр Биндэр сумын нутагт 387 га талбайд тэмцлийн ажлыг хийж гүйцэтгэв. Гүйцэтгэл 82.0 хувийн үр дүнтэй ажиллав. Мөн өрөөсгөл хүр эрвээхийн өндөгтэй механик аргаар тэмцэх тэмцлийн ажлыг нөхөрлөлүүд хийж гүйцэтгэлээ.	100
	Нийт		94,3

Аймгийн Засаг даргын үйл ажиллагааны мөрийн хөтөлбөрт байгаль орчны чиглэлээр тусгагдсан арга хэмжээний биелэлт, үр дүн

Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөрт тусгагдах зорилт	№	Зорилтыг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний санал	Хэрэгжих хугацаа	Нийт хөрөнгийн эх үүсвэр /сая.төг/	Хүрэх түвшин, үр дүн /хөрөнгийн хэмжээ, эх үүсвэр.сая төгрөгөөр/			Хувь
					2017 он		Хэрэгжилт	
					Хүрэх түвшин үр дүнгийн үзүүлэлт	Төсөв		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
3.1. БАЙГАЛЬД ЭЭЛТЭЙ ХЭНТИЙЧҮҮД								
<p>3.1.1 Тогтвортой хөгжлийн боловсрол хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, Бүх шатны боловсролын байгууллага, байгаль орчны чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг төрийн болон төрийн бус байгууллага, хэвлэл мэдээллийн байгууллагын оролцоотойгоор хүүхэд, залуучууд, олон нийтэд байгаль орчиндоо ээлтэй хандах хандлага, зөв дадлыг төлөвшүүлэх арга хэмжээг үе шаттайгаар зохион байгуулж, Чингис хот, сум суурин газрыг экологийн хувьд тогтвортой, байгаль орчинд ээлтэй ногоон эко хот болгон хөгжүүлэх эхлэлийг тавина.</p>	217	3.1.1.1.Хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудтай хамтран тогтвортой хөгжлийн боловсрол, тогтвортой хөгжил, ногоон хөгжлийн тухай мэдээллийг олон нийтэд тасралтгүй хүргэнэ.	2017-2020 он	БХНС 3-4,0	Сард 1 удаа хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр мэдээлэл хүргэж ажилласан байна.	1	Хэнтий аймгийн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар нь Хэнтий мэдээ сонинтой хамтран ажиллах гэрээнд заасны дагуу 2017 оны 1 дүгээр сарын 16 наас 2017 оны 11 дүгээр сарын 20-ний хооронд нийт 30 удаа мэдээ мэдээлэл материал бэлдэж оруулсанаас 13 нь мэдээ мэдээлэл, 17 нь бусад төрлийн заавар, зөвлөмж сурвалжлагаар сонины 30 нүүрэнд хэвлүүлэн нийтлүүлж ард иргэдэд мэдээлэл хүргүүлэн ажиллаа. Мөн Хэнтий телевизтэй хамтран ажиллах гэрээ байгуулсаны дагуу Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар нь 2017 оны 6 сараас 11 сарын хооронд Хэнтий телевизэд 7 удаагийн нэвтрүүлгийг FM болон телевизээр 1 нэвтрүүлэг нь 4 удаагийн давтамжтай цацагдаж нийт 1 цаг 35 минутын нэвтрүүлэг мэдээллийг аймаг орон нутгийн ард иргэдэд цаг алдалгүй шуурхай хүргэж хамтран ажилласан.	100

	218	3.1.1.2.Тогтвортой хөгжил, ногоон хөгжлийн талаарх сургалтыг шийдвэр гаргах түвшний албан тушаалтнууд болон албан хаагчдад хийнэ	2017-2018 он	ТХБ төсөл-20,0	Төрийн байгууллагын албан хаагчдад 1 удаа сургалт хамрагдсан байна. /Засаг дарга, ЗДТГазрын дарга нар тэнхимийн сургалт/	10	“БАЙГАЛИЙН НӨӨЦИЙН МЕНЕЖМЕНТ БҮХИЙ ХАМГААЛАЛТТАЙ ГАЗАР НУТГИЙН СҮЛЖЭЭ” ТӨСӨЛ MON/13/303 төслөөс Хэнтий, Дорнод аймаг болон ой бүхий сумдын засаг дарга, хурлын дарга төслийн зохицуулагч нарыг хамруулан “орон нутгийн байгаль орчны төлөвлөлт ба санхүүжилт” сэдэвт сургалтыг 11 дүгээр сарын 16-17-ний өдрүүдэд зохион байгууллаа. Энэхүү сургалтанд 50 орчим хүн хамрагдлаа. Ойн хомсдол, доройтлоос үүдэлтэй хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулахад чиглэсэн ойн тогтвортой менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах ажлыг улсын хэмжээнд нийт 3 аймгийг сонгон UN –REDD үндэсний хөтөлбөрөөс санхүүжүүлэн хэрэгжүүлэхээр Зөвлөх баг ажиллаж байна. Дээрх ажилд Хэнтий, Хөвсгөл, Сэлэнгэ аймгууд сонгогдож Хэнтий аймгийн эхний хэлэлцүүлгийг 2017 оны 11 сарын 20-21 нд Чингис хотод зохион байгууллаа. Тус хэлэлцүүлэгт Ой бүхий сумдын Засаг дарга, байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, 6 байгаль хамгаалагч, Ойн ангиуд нийт 50 хүний бүрэлдэхүүн оролцож хэлэлцүүлэг амжилттай хийгдлээ.	100
	219	3.1.1.3.ЕБСургуулийн багш, сурагчдын дунд "Тогтвортой хөгжлийн боловсролын олимпиад"-ыг зохион байгуулна.	2017-2020 он	БХНС 3- 8,0	"ТХБ, ногоон хөгжлийг дэлгэрүүлэх нь" сэдэвт олимпиад зохион байгуулагдсан байна.	2	Тогтвортой хөгжлийн боловсрол олимпиадыг ерөнхий боловсролын сургуулийн багш, сурагчдын дунд зохион байгуулж 2,4 сая төгрөг зарцуулсан.	100
	220	3.1.1.4.Аймгийн хэмжээнд 2-оос доошгүй дунд сургуулийг сонгож эко болгон цогцоор нь тохижуулж, багш	2017-2020 он	Төсөл хөтөл бөр-50,0	Эко сургууль болгон хөгжүүлэх сургуулиуд сонгогдож төсөл	25	Тогтвортой хөгжлийн боловсрол төслөөс Дадал сумын ЕБС-ийг эко сургуулиар сонгосон ба эко сургуулийн болзлуудыг ханган ажиллаж байна.	100

		сурагчдыг чадваржуулна.			хөтөлбөрт хамрагдсан байна.			
	221	3.1.1.5.Эко сум, суурины шалгуур үзүүлэлтүүдийг гарган байгальд ээлтэй сумдыг шалгаруулна.	2017-2020 он	БХНС 3-20,0	Жил бүр Эко шаардлага хангасан 3-аас доошгүй сумд, сууринг шалгаруулна.	5	Аймгийн Засаг даргын 2017 оны 4 сард батлагдсан удирдамжийн дагуу Эко сум шалгаруулах уралдааныг аймгийн хэмжээнд зарлаад байна. Удирдамжийн дагуу 2 сум суурин шалгаруулах ба 12 дугаар сарын 1-ны дотор шалгаруулж урамшуулна.	70
3.1.2 Байгаль орчны салбарын ажилтнуудын ажиллах боломж нөхцөлийг сайжруулж, мэргэжилтэй боловсон хүчнээр хангах асуудлыг үе шаттай шийдвэрлэнэ. Байгаль орчны багц хуулийн хэрэгжилтийг хангаж, байгалийн нөөц баялгийн хууль бус ашиглалтад тавих хяналтыг сайжруулна.	222	3.1.2.1.Сумдын нийт 35 байгаль хамгаалагчдыг мотоциклоор болон бие хамгаалах хэрэгслээр бүрэн хангана. /Сумын Засаг дарга нарын гэрээний үүрэг зарим хэсгийг давхар оруулж өгнө/	2017-2020 он	БХНС 3 - 62,0	7 байгаль хамгаалагчийг мотоциклоор хангасан байна	14,6	2017 онд байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардал болох 27000000 төгрөгөөр 17 байгаль хамгаалагчдыг мотоциклоор, 18 байгаль хамгаалагчийг цахилгаан бороохойгоор хангасан.	100
	223	3.1.2.2.Байгаль хамгаалах салбарын албан хаагчдыг мэргэжил дээшлүүлэн суралцахад дэмжлэг үзүүлэн ажиллана.	2017-2020 он	*	Жилд 2-оос доошгүй байгаль хамгаалагчийг мэргэжил дээшлүүлэх сургалтад хамруулсан байна.		Ойн хомсдол, доройтлоос үүдэлтэй хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулахад чиглэсэн ойн тогтвортой менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах ажлыг улсын хэмжээнд нийт 3 аймгийг сонгон UN –REDD үндэсний хөтөлбөрөөс санхүүжүүлэн хэрэгжүүлэхээр Зөвлөх баг ажиллаж байна. Дээрх ажилд Хэнтий, Хөвсгөл, Сэлэнгэ аймгууд сонгогдож Хэнтий аймгийн эхний хэлэлцүүлгийг 2017 оны 11 сарын 20-21 нд Чингис хотод зохион байгууллаа. Тус хэлэлцүүлэгт Ой бүхий сумдын Засаг дарга, байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, 6 байгаль хамгаалагч, Ойн ангиуд нийт 50 хүний бүрэлдэхүүн оролцож хэлэлцүүлэг амжилттай хийгдлээ	100
	224	3.1.2.3.Байгаль орчны хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангуулах талаар сумдын засаг дарга	2017-2020 он	*	Тухайн жилд байгаль орчны журмын эсрэг гэмт хэрэг, зөрчил			Хэлэлцүүлгийг 2017 оны 12 сард зохион байгуулна.

		нарыг Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх зөвлөлд илтгэл мэдээлэл бэлтгүүлж, танилцуулж мэдээлэл солилцож хэвших.			хамгийн ихээр гарсан 2-оос доошгүй сумын Засаг даргын мэдээллийг хэлэлцэж байгаль хамгаалах ажлын үр дүнг сайжруулсан байна.			
3.1.3 Байгаль хамгаалах үйл ажиллагааг дэмжин байгальд ээлтэй үйл ажиллагаа явуулж, үйлдвэрлэл эрхэлж буй иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллага, төрийн бус байгууллагуудыг урамшуулна. Байгалийн нөөцийн хамтын менежменттэй нөхөрлөлүүдийн үйл ажиллагааг дэмжинэ.	225	3.1.3.1.Байгальд ээлтэй үйл ажиллагаа, үйлдвэрлэл, хэрэглээг нэвтрүүлж буй иргэн, ААН-ийг жил бүр шалгаруулж, урамшуулах, сурталчлах ажлыг зохион байгуулна.	2017-2020 он	БХНС 3-12,0	Жилд 2-оос доошгүй аж ахуйн нэгж байгууллагыг шалгаруулж урамшуулсан.	3	Хэнтий аймгийн Ногоон хөгжилд суурилсан тогтвортой хөгжлийн хэтийн зорилт 2026 бодлогын баримт бичиг болон аймгийн Засаг даргын 2017 оны 4 сард батлагдсан удирдамжийн дагуу байгальд ээлтэй үйл ажиллагаа, үйлдвэрлэл, хэрэглээг нэвтрүүлж буй төрийн болон аж ахуй нэгж байгууллагыг шалгаруулах уралдааныг аймгийн хэмжээнд зарлаад байна. Уг уралдааныг 12 дугаар сарын 1 ны дотор шалгаруулж урамшуулна.	100
	226	3.1.3.2.Байгалийн нөөцийн хамтын менежменттэй нөхөрлөлүүдийг чадваржуулах сургалт зөвлөгөөнийг зохион байгуулж, төсөл хөтөлбөрт хамруулна.	2016-2020 он	Төсөл хөтөл бөр-20,0	Жилд 5-аас доошгүй байгалийн нөөцийн нөхөрлөлийг төсөлд хамруулан дэмжиж, нийт нөхөрлөлүүдэд 1 удаа сургалт зохион байгуулсан байна.	5	НҮБ-ын ХХААБ-ын “Ой бүхий аймгуудын биологийн олон янз байдлын хамгаалал, тогтвортой ойн менежмент, нүүрстөрөгчийн хийн хуримтлалыг нэмэгдүүлэх” төслөөс 26 нөхөрлөлд 5 удаа чадавхжуулах сургалтыг хийгээд байна.	100

3.1.4 Сум суурин газрын ногоон байгууламжийн талбайн хэмжээг нэмэгдүүлнэ. Чингис хотод ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх, арчлан тордох, хамгаалалтыг хариуцсан нэгж байгуулна.	227	3.1.4.1 Аймгийн хэмжээнд ногоон байгууламжийн талбайн хэмжээг 2 дахин нэмэгдүүлэн нийт 45 га болгоно.	2017-2020 он	БХНС 3-139,5	Чингис хотод 2 га талбайд ногоон байгууламжийг шинээр бий болгож нийт 24 га ногоон байгууламжтай болсон байна.	25	Хэрлэн сумын 3-р багт байрлах Хүүхэд залуучуудын цэцэрлэгт хүрээлэнгийн 1 га талбайд ногоон байгууламж байгуулж нийт 1650 ширхэг мод тарьж ургуулсан. 1-р багт байрлах Хүүхдийн тоглоомын талбайн 1 га талбайд хайлаас мод 400 ширхгийг тариад байна. Чингис хотод нийт 6.0 мянган мод суулган арчлан ургуулж байна. Нийт Чингис хотын ногоон байгууламжийн хэмжээ 25 га болсон.	100
	228	3.1.4.2.Чингис хотод ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх, арчлан тордох, хамгаалалтыг хариуцсан нэгжийг Хот тохижилт ОНТҮГ-ыг түшиглэн байгуулна.	2017 он	Төсөл хөтөл бөр - 12.5, ОНТ Х - 37.5	Ногоон байгууламжийг хариуцсан нэгж байгуулагдсан байна.	12,5	Өндөрхаан хот тохижилт ОНТҮГ-ыг түшиглэн хотын ногоон байгууламжийг хариуцсан нэгжийг байгуулах саналаа Хэрлэн суманд хүргүүлсэн. Үүний хүрээнд ногоон байгууламжийн усалгаанд зориулж байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардлын 14.0 сая төгрөгөөр гүн өрмийн худаг шинээр гаргаж, 1 усалгааны автомашиныг Өндөрхаан хот тохижилт ОНТҮГ -т хүлээлгэн өгч техник хэрэгслээр хангасан боловч орон тооны санхүүжилт шийдэгдээгүй. Цаашид 2018 оны төсөвт тусган оруулахаар ажиллаж байна.	=
3.1.5 Сум дундын болон сумын ойн ангиудыг гадаадын ижил төрлийн үйл ажиллагаа явуулдаг байгууллагуудтай хамтран ажиллахад дэмжлэг үзүүлж, шаардлагатай тоног төхөөрөмж, багаж хэрэгслээр хангана.	229	3.1.5.1.Ойн ангиудыг шаардлагатай багаж хэрэгслээр хангана.	2017-2018 он	Төсөл хөтөл бөр- 30,0 БХНС 3-30,0	1 ойн ангийг шаардлагатай багаж хэрэгслээр хангагдсан байна	15	НҮБ-ын ХХААБ-ын “Ой бүхий аймгуудын биологийн олон янз байдлын хамгаалал, тогтвортой ойн менежмент, нүүрстөрөгчийн хийн хуримтлалыг нэмэгдүүлэх” төслөөс "Биндэр-ой" сум дундын ойн ангид мэдээллийн төв байгуулах зорилгоор 2 ширхэг компьютер, зөөврийн дэлгэц, прожектор тус тус олгосон.	100
	230	3.1.5.2.Сумын болон сум дундын ойн ангиудад мэдээллийн төвийг байгуулна.	2017-2018 он	Төсөл хөтөл бөр	Ойн ангиудад мэдээллийн төв бий болсон байна.			100
3.1.6 Ойн нөөцийг хамгаалах, үр өгөөжтэй ашиглах, нөхөн сэргээх, тогтвортой ашиглалтын менежментийг сайжруулна.	231	3.1.6.1.Байгалийн аясаар болон зориудаар ойжуулж нөхөн сэргээх талбайн хэмжээ болон өөрийн хөрөнгөөр хийх ойжуулалтын хэмжээг нэмэгдүүлнэ	2017-2020 он	УТХ О- 139,0 БХНС 3-83,2 ААН- н өөрий	Жилд 250-аас доошгүй га талбайд ойжуулалт хийсэн байна.	173	2017 онд үйлдвэрлэлийн зориулалтаар 2050 м3 мод бэлтгэгдэх бөгөөд үүнд БОАЖСайдын 2016 оны А/133 дугаар тушаалаар батлагдсан "Ойгоос мод бэлтгэх журам"-д заасны дагуу 41 га-д ойжуулалт хийхээс мэргэжлийн байгууллага болон нөхөрлөл, ойн ангиуд өөрийн хөрөнгөөр 54 гад, БХНС зардлын 6.9 төгрөгний зардлаар	100

				н хөрөн гө- 514,8			Норовлин сумд 10 гад хийж нийт 64 гад ойжуулалт хийсэн.	
232	3.1.6.2.Ойн хөнөөлт шавжийн тархалт, өсөлт бууралтыг хяналтад авч, зарцуулах хөрөнгийн хэмжээг нэмэгдүүлнэ.	2017-2020 он	УТХ О- 100,0 БХНС 3-42,4	2000 га-аас доошгүй талбайд хортонтой тэмцэх ажлыг зохион байгуулсан байна.	17,8		Аймгийн хэмжээнд улсын төсвийн 84.5 сая төгрөгийн хөрөнгөөр нийт 9500 га талбайд хортон устгалын ажлыг онгоцоор хийж гүйцэтгэсэн. Орон нутгийн хөрөнгөөр 400 га талбайд тэмцлийн ажил хийлээ. Мөн нөхөрлөлүүд өөрийн талбайд өрөөсгөл хүр эрвээхийн өндгийг механик аргаар устгал хийх ажлыг зохион байгууллаа.	100
233	3.1.6.3.Тухайн жилд ойн менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт нь 80 хувиас дээш дүгнэгдсэн ойн нөхөрлөлүүдэд өөрийн эзэмшлийн ойд менежментийн дагуу бие даасан үйл ажиллагаа явуулахад техник технологийн дэмжлэг үзүүлнэ.	2017-2020	Төсөл хөтөл бөр- 72,0	Ойн менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт нь 80 хувиас дээш дүгнэгдсэн 3-аас доошгүй ойн нөхөрлөлд дэмжлэг үзүүлсэн байна.	18		2017 онд аймгийн Засаг даргын ивээл дор "НӨХӨРЛӨЛ ХӨГЖИЛ" -2017 наадмыг нийт 124 ойн нөхөрлөлүүдийг оролцуулан зохион байгуулсан. Нөхөрлөлийг сумын хэмээнд, сумаас аймгийн хэмжээнд 2 үе шаттай шалгаруулалт хийж Ойн менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт нь хамгийн өндөр дүгнэгдсэн нөхөрлөлийг нийт 2 сая төгрөгийн мөнгөн шагнал, 2 ш үлээгч аппарат болон 1 ш цахилгаан харуулаар тус тус шагнаж урамшуулсан.	100
234	3.1.6.4.Тарьц суулгац ургуулах дэвшилтэт технологийг нэвтрүүлж жил бүр мод үржүүлгийн газрыг 2-оос доошгүйг шинээр нэмж бий болгох	2017-2020	БХНС 3-63,0	20000 бортогонд тарьц суулгацыг ургуулж зах зээлд нэвтрүүлж, 1 суманд МҮГ-ыг байгуулсан байна.	9		Ойн ангиуд нийт 20000 бортогонд тарилт хийж "мод тарих үндэсний өдөр"-ийн үзэсгэлэн худалдаанд бортоготой шилмүүст модны суулгацаа худалдаалж зах зээлд нэвтрүүлсэн. Энэ ажил цаашид жил бүр үргэлжлэн хийгдэнэ. Мод үржүүлгийн газар байгуулах төсөв батлагдаагүй.	70
235	3.1.6.5.Ойн эрүүл орчин бүрдүүлж, хэвийн өсөлтийг ханган, ойн бүтээмжийг дээшлүүлэх зорилгоор	2017-2020	Өөрийн хөрөн гө	Жилд 600-аас доошгүй га талбайг цэвэрлэсэн байна. 15000м3-аас			БОАЖСайдын 2016 оны А/111 тоот "2017 онд ойгоос мод бэлтгэх хязгаар батлах тухай" тушаалын хүрээнд аймгийн ИТХурлын 2016 оны 04 тоот тогтоолоор 2017 онд бэлтгэх модны дээд хязгаар нийт 101131м3 модыг 888 га талбайгаас бэлтгэхээр батлагдсан	70

		цэвэрлэгээний аргаар мод бэлтгэн ойг эдийн засгийн эргэлтэд оруулна.			доошгүй модыг цэвэрлэгээний аргаар бэлтгэсэн байна.		бөгөөд үүний 26640 м.куб модыг “Ойн цэвэрлэгээ” хөтөлбөрийн хүрээнд баталсан. 11 дүгээр сарын байдлаар 9878 м3 модыг цэвэрлэгээний аргаар бэлтгээд байна.	
3.1.7 Ойн зурвас байгуулах замаар цөлжилтийн эрчмийг сааруулна	236	3.1.7.1.Цөлжилтөд хамгийн ихээр өртсөн Бор-Өндөр, Дархан, Галшар, Дэлгэрхаан сумын тус бүрд 5-аас доошгүй га талбайд ойн зурвас байгуулж хөрсний элэгдлээс хамгаална.	2017-2020	УТХ О-60,0	Бор-Өндөр суманд 5-аас доошгүй га талбайд шинээр ойн зурвас байгуулсан байна.	15	Улсын төсвийн хөрөнгөөр зардал тавигдаагүй	=
3.1.8 Ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх ажлыг эрчимжүүлэх, түймрийн тоо хохирлыг бууруулах зорилгоор сумдын дунд болзолт уралдаан зарлах, түймэр унтраах шуурхай бүлэг ажиллуулах, бэлэн байдлын үзлэгийг жил бүр тогтмол зохион байгуулна.	237	3.1.8.1.Түймрийн аюулаас урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг зохион байгуулна	2017-2020	ОНТ-10,0 БХНС 3-32,0	Өмнөх жилд гарсан түймрийн эрсдэлийн хэмжээ 10-аас доошгүй хувиар буурсан байна.	10	2017 оны ой, хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх шуурхай бүлгийг Байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардлаар Биндэр суманд, Дэлхийн Байгаль хамгаалах сангийн дэмжлэгтэйгээр Бэрх тосгон, Дадал, Норовлин, Баян-Овоо, Батноров сумдад байршуулан ажиллуулж, БОАЖГ, ОБГ хамтран ойн хээрийн түймрээс хамгаалах бэлэн байдлын үзлэгийг 18 сум 5 тосгонд зохион байгуулж сум тосгоны мэргэжлийн анги, түймрийн 1,2,3 -ээлжийг шалгаж бэлтгэл бэлэн байдлыг хангуулан ажилласнаар түймрийн гаралт өмнөх жилээс 50 %-аар буурсан.	100
3.1.9 Хил дамнасан ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор байгуулсан харлуулсан шороон зурвасыг жил бүр арчлан сэргээж, зурвасын өргөнийг 2 дахин нэмэгдүүлж түймрийн эрсдэлийг бууруулна.	238	3.1.9.1. Түймрийн эрсдэлийг бууруулна	2017-2020	УТХ О-59,1 БХНС 3-100,0	175 км урт, 10 м-ийн өргөнтэй гаргасан түймрээс хамгаалах харлуулсан шороон зурвасыг арчлан сэргээсэн	29,7	2017 оны байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх 20.0 сая.төгрөгийн зардлаар хил дамнасан ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх зурвасын өргөнийг нэмэгдүүлэх зорилгоор хилийн бүсэд Хилийн цэргийн 0287 дугаар анги 10 м-ийн өргөнтэй нийт 86 км зурвасыг шинээр байгуулсан. БОАЖЯамны санхүүжилтээр 45 км зурвас шинээр байгуулсан. Нийт 131 км шороон зурвасыг шинээр байгуулав. Мөн 175 км урт, 10 м-ийн өргөнтэй түймрээс хамгалах шороон	100

					байна. Биндэр, Дадал сум		зурвасыг БОАЖЯ-ны санхүүжилтээр шатаах аргаар арчлан сэргээсэн.	
3.1.10 Байгаль орчны судалгаа шинжилгээг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэж, орчны бохирдлыг бууруулах менежментийн төлөвлөгөө боловсруулан хэрэгжүүлнэ.	239	3.1.10.3.Орчны бохирдлыг бууруулах менежментийн төлөвлөгөө боловсруулж батлуулна.	2017	БХНС 3-15,0	Аймгийн хэмжээнд хөрсний бохирдол болон цөлжилтийн судалгааг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэсэн байна.	15	Аймгийн хэмжээний төв суурин газрын хөрсний бохирдлын судалгааг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгүүлэхээр ИТХ-ын 2017 оны 02-р тогтоолоор 5,0 сая төгрөг тусгуулсан боловч цаг үеийн байдлаас /Байгалийн гамшигт үзэгдэл болох үерийн улмаас бохирдогдсон Чингис хотын хөрсний бохирдол арилгах ажилд зарцуулсан. / шалтгаалан уг ажил хойшлогдон 2018 онд 5,0 сая төгрөгөөр хийхээр тусгагдсан.	=
3.1.11 Хог хаягдлын хэмжээг бууруулах, дахин ашиглах, байгальд ээлтэй байдлаар цэвэрлэх, зайлуулах хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулан хэрэгжүүлж, Чингис хотод хог ангилан дахин боловсруулах шинэ техник технологи нэвтрүүлэх ажиллагааг дэмжиж ажиллана.	240	3.1.11.1.Хог хаягдлын төвлөрсөн цэгт хог хаягдах хэмжээг бууруулах менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулан батлуулна.	2017- 2020 он	ОНТ	Хог хаягдлын цэгийн судалгааг хийж, зөв оновчтой байрлалд байгуулах судалгаа хийгдсэн байна.		Чингис хотын хог хаягдлыг зөв, оновчтой байрлалд байгуулах судалгааг хийгдсэн. Судалгааны үндсэн /100*200/ нийт 2 га ашигтай талбайтай, 150 метрийн урттай, 3 метрийн гүнтэй, дээшээ 3 метрийн өндөр далан бүхий хогийн цэгийг байгуулж ажиллаа.	100
	241	3.1.11.2 .Хог хаягдлыг ангилах, дахин боловсруулах, ашиглах үйлдвэрийг байгуулах санаачилгыг дэмжиж, гадаад, дотоодын сайн туршлагыг Чингис хотод нэвтрүүлж, аюултай хог хаягдлын цэг байгуулна. Мөн Хэрлэн гол дагуу хогийн сав	2017- 2020 он	ОУБ, ОНХ С- 10.0			Аймгийн ИТХ-ын 2017 оны 02-р тогтоолоор БХНС3-ын 1650,0 мянган төгрөгийг батлуулан Хэрлэн гол дагуу хог хаягдлыг түр байршуулах 1м-ийн диаметр бүхий бетонон цагариган сав 8 ширхгийг байрлуулсан. Чингис хотын хог хаягдлын төвлөрсөн цэгийг шинээр байгуулахаар "Өндөрхаан хот тохижилт" ОНТҮГ нь "Бат гурван эрдэнэ" ХХК-тай ВGE/2017 гэрээтэйгээр ажиллаж байна.	40

		байршуулж хоггүй орчин бүрдүүлнэ.						
	242	3.1.11.3 Хог хаягдлын менежментийг сайжруулахад гадаад, дотоодын сайн туршлагыг нэвтрүүлэх, ОУ-ын төсөл хөтөлбөртэй хамтран ажиллана.	2018-2020 он	ОУБ	Сайн туршлага нэвтрүүлсэн дотоод, гадаадын байгууллага, орон нутгийг судална		Шинээр төвлөрсөн хогийн цэг байгуулах ажлын хүрээнд туршлага судлах зорилгоор Арвайхээр хот болон Багануур дүүргийн шинээр байгуулсан цэгийг судлаж ажилласан	100
3.1.12 Чингис хотын ундны усны эх үүсвэрийн хамгаалалтын болон ариун цэврийн бүсийн дэглэмийг мөрдүүлнэ. Усны эх үүсвэрийг хашаажуулж, харуул хамгаалалтыг сайжруулна.	243	3.1.12.1.Ундны усны эх үүсвэрийн худгуудын харуул хамгаалалтыг сайжруулж, бүрэн хашаажуулна.	2017-2020	БХНС 3-20,0 Аж ахуйн нэгж 37,0	Ундны усны худгийн эх үүсвэрийг хашиж хамгаалсан байна. /Хэрлэн сумын төвийн 6 худаг, камержуулах/	20	2017 онд ундны усны эх үүсвэрийн хашаа барих ажлыг БХНС3-с 23,5 сая төгрөгөөр 900м урт, 1,8м өндөр бетонон блокоор хана өрж хашаажуулсан. Хэрлэн сумын төвийн 3, 5, 9-р худгийг орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр камержуулсан байна.	70
	244	3.1.12.2. Хамгаалалтын бүсийн дэглэмийг мөрдүүлж тэмдэгжүүлэлтийг нэмэгдүүлнэ.	2017-2020	БХНС 3-10,0	Хамгаалалтын бүсийн дэглэмийг мөрдүүлнэ. /Хэрлэн сумын төвийн 6 худаг/		Хэрлэн сумын Хэрлэн голын орчимд байх ашиглагдаж байгаа ундны усны эх үүсвэрийн 6 худгийг хашиж, онцгой хамгаалалтын бүсийн тэмдэгжүүлэлт хийж, дэглэм мөрдүүлж ажиллаж байна. Мөн Хэрлэн сумын төвийн 3, 5, 9-р худгийг орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр камержуулсан байна. 2018 онд дахин 3 худгийг нэмж камержуулах ажил хийгдэнэ.	70
3.1.13 Усны чанарын хяналтын тогтолцоог бий болгож, сумын төвүүдийн хүн амын ундны усны эх үүсвэрт ус цэнгэгжүүлэх, зөөлрүүлэх төхөөрөмж шинээр суурилуулах ажлыг үе шаттай шийдвэрлэнэ.	245	3.1.13.1 Усны чанарын хяналтын тогтолцоог бий болгож, сумын төвүүдийн нэн шаардлагатай хүн амын ундны усны эх үүсвэрт шинээр ус цэнгэгжүүлэх, зөөлрүүлэх	2017-2020 он	ОНТө сөв,О НХС-84.0	2 сумдын худагт ус цэвэршүүлэх төхөөрөмж суурилуулагдсанаар эрүүл ахуйн чанарын стандартад нийцсэн байна.	12	Бор-Өндөр сумын Нархан цэцэрлэгт PUROFLO брэндийн ус цэвэршүүлэх, зөөлрүүлэх төхөөрөмжийг суурилуулаад байна.	40

		төхөөрөмж суурилуулахад тусална.						
3.1.14 Гол горхи, булаг шанд, рашааны ундаргын эхийг хамгаалах ажлыг эрчимжүүлж, гол мөрний болон хур бороо, цас мөсний усыг хуримтлуулах, усан сан, хөв цөөрөм байгуулж усан хангамжийг сайжруулна. Гадаргын усыг ашиглах санаачилгыг дэмжинэ.	246	3.1.14.1.Нэн шаардлагатай булгийн эхийн хамгаалалтыг сайжруулан хашиж хамгаалан, хөв цөөрмийг байгуулна	2017-2020 он	БХНС 3-120,0	5 булгийн эхийг хашиж хамгаалсан байна	10	Биндэр суманд 3 сая төгрөгөөр 10 булаг хашиж хамгаалсан. Бор-Өндөр сум Далан түүрүүний рашааныг хашсан. Галшар сум Бүрдний булагт хамгаалалтын хашаа барьсан.	100
	247	3.1.14.2.Баян-Овоо сумын Гүрмийн нуурыг ширгэх, бохирдохоос хамгаалан хашаажуулна	2017-2018 он	БХНС 3-60,0	Баян-Овоо сумын Гүрмийн нуурыг хашиж хамгаална.	30	Төсөв шийдэгдээгүй. 2018 оны ОНХСангийн төсөвт тусгуулахаар ажиллаж байна.	=
3.1.15 Хэрлэн голын нөөц горим тогтоох зорилгоор Дэлгэрхаан сумын Хөмөлтэйн гүүр, Баян-Овоо сумын гүүрний орчим гадаргын усны төвшин хэмжигч автомат багаж хэрэгсэл суурилуулна.Сумдын цаг уурын өртөө харуулуудыг бүрэн автоматжуулна.	248	3.1.15.1.Хэрлэн голын нөөц горим тогтоох зорилгоор Дэлгэрхаан сумын Хөмөлтэйн гүүр, Баян-Овоо сумын гүүрний орчим гадаргын усны төвшин хэмжигч автомат багаж хэрэгсэл суурилуулна.	2018-2019	БХНС 3-14,0			Хэрэгжих хугацаа болоогүй	=
	249	3.1.15.2.Батширээт, Хэрлэн сумын Өлзийт тосгонд цаг уурын өртөө харуулуудыг бүрэн автоматжуулна.	2017-2018 он	ОНХ С-13,0			Батширээт суманд 8,5 сая төгрөгийн автомат станцыг байршуулж УЦУОШГазарт бүртгэлжүүлэхээр актад тусгаж, ажиллуулаад байна.	100
3.1.16 Улсын болон орон нутгийн тусгай хамгаалалттай газрын сүлжээг өргөжүүлэн, хамгаалалтын менежментийг сайжруулна.	250	3.1.16.1.Экосистемийн тэнцвэрт байдлыг хангахад онцгой ач холбогдол бүхий газруудыг улс болон орон нутгийн хамгаалалттай газар нутгийн сүлжээг өргөжүүлж аймгийн	2017-2020 он		Хамгаалалттай газар нутгийн хэмжээг 30 хувьд хүргэнэ.		Мөрөн сумын ИТХ-ын 2017 оны 02-04 дугаар тогтоолоор “Зөөлөн” гэх газрын 7418.9 га талбайг Түүх, соёлын дурсгалт зүйлийг хадгалах, хамгаалах, доройтсон орчныг нөхөн сэргээх зорилгоор, “Өлзийт” орчмын газрын 2834.2 га талбайг Түүх, соёлын дурсгалт зүйлийг хадгалах, хамгаалах, доройтсон орчныг нөхөн сэргээх зорилгоор, “Бүрээт” орчмын газрын 29301.2 га талбайг	100

		нийт нутаг дэвсгэрийн 35 хувьд хүргэнэ.					Байгалийн унаган төрх хадгалах зорилгоор сумын хамгаалалтад тус тус авснаар аймгийн нийт нутаг дэвсгэрийн 40,2 хувь нь улсын болон орон нутгийн хамгаалалтад ороод байна.	
	251	3.1.16.2.Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн экосистемийн хөгжлийн горим, зүй тогтлыг танин мэдэх, байгалийн нөөц, баялгийг үнэлж тодорхойлох, зохистой ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээх чиглэлийн судалгааг өргөжүүлж, мэдээллийн санг бүрдүүлэх	2017-2020	Төсөл хөтөл бөр-80,0	2 орон нутгийн тусгай хамгаалалттай газрыг судалгаанд хамруулсан байна.	20	2017 оны 4 сарын 14-ны өдөр Чингис хотод Түмэнхаан-Шалзын орон нутгийн тусгай хамгаалалттай газрын хамтын менежментийн зөвлөлийн хурал зохион байгуулагдаж тус орон нутгийг Байгалийн нөөцийн менежмент бүхий хамгаалалттай газар нутгийн сүлжээ MON/13/303 төслийн судалгаанд, 2017 оны 5 сарын 29-30-ны өдрүүдэд Хэнтий аймгийн Өмнөдэлгэр сумын Хурх тосгон, Биндэр суманд Хурх Хүйтний хөндийн орон нутгийн хамгаалалттай газрын менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах анхан шатны хэлэлцүүлгийг зохион байгуулсан ба тус орон нутгийг Олон Улсын Зэрлэг амьтан судлалын төвийн судалгаанд хамрууллаа.	100
3.1.17 Амьтны нөөцийг хамгаалах, үр өгөөжтэй ашиглах, өсгөн үржүүлэх зорилгоор агнуурын менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулж хэрэгжүүлнэ. Ховор, нэн ховор амьтан, ургамлыг зориудаар өсгөн үржүүлэх, сэргээн нутагшуулах, тарималжуулах ажлыг дэмжин ажиллана.	252	3.1.17.1.Агнуур зохион байгуулалт хийн агнуурын менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулан батлуулж, хэрэгжүүлнэ.	2017-2020	БХНС 3-110,0	Хэнтий аймгийн ерөнхий агнуур зохион байгуулалт ,менежментийн н төлөвлөгөөг боловсруулан батлуулсан байна. /2017-2021/	30	Хэнтий аймгийн нутагт ерөнхий агнуур зохион байгуулалт хийх /орон нутгийн төсвийн хөрөнгө 20,0 сая төгрөг/ ажлыг тендэрт шалгарсан "Эко үйлчилгээ" ТББайгууллага гэрээний дагуу гүйцэтгэсэн. Хэнтий аймгийн хөхтөн, шувуу, Хэрлэн голын загасны агнуур зохион байгуулалт, менежментийн төлөвлөгөө боловсруулагдсан ба Аймгийн ИТХ-ын тэргүүлэгчдээр дэмжигдэж БОАЖЯаманд батлуулахаар уламжлаад байна.	70
	253	3.1.17.2.Ховордож буй амьтадыг хамгаалах, байгалийн жамаар өсөх нөхцөлийг бүрдүүлэх	2017-2020	БХНС 3-40,0	Ховор амьтдад биотехникийн арга хэмжээ авагдсан байна.	10	2017 онд Онон Балжийн БЦГазар нь Дадал, Биндэр, Баян-Адарга, Норовлин, Баянхутаг,Баянмөнх сумдад орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр /6275800 төгрөг/ 400 кг улаан буудай, 5200 кг давс, 9тн өвс, 1,4 тн хужир бэлтгэн тавьсан.	100
	254	3.1.17.3 Ховор, нэн ховор ургамлыг зориудаар өсгөн	2017-2020	ААН Б	Ховор, нэн ховор ургамлыг			Дэлгэрхаан сумын Хэрлэнбаян-Улаан тосгонд нэг ААН 100 га-д дэргэвэр жиргэрүү, 152 га-д Хунчир зэргийг тус тус ургуулж

		үржүүлэх, сэргээн нутагшуулах, тарималжуулах			зориудаар өсгөн үржүүлэх, тарималжуулсан аж ахуйн нэгжүүдийг дэмжин ажиллана.		тарималжуулж байна.	
3.1.18 Уул уурхайн нөлөөгөөр эвдрэлд орсон газар, орхигдсон талбайг нөхөн сэргээх ажлыг сайжруулж, гар аргаар ашигт малтмал олборлогчдын үйл ажиллагааг нөхөрлөлийн хэлбэрт бүрэн шилжүүлнэ.	255	3.1.18.1. Газрын доройтолд орсон, эвдэрсэн газар нутгийг эрэмбэлэн газрыг нөхөн сэргээх ажлыг зохион байгуулна.	2017-2020	БХНС 3-40,0, Төсөл хөтөл бөр-40,0	Уул уурхайн нөлөөгөөр эвдэрсэн орхигдсон 10 га-д техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлт хийгдсэн байна	20	2017 онд Уул уурхайн нөлөөгөөр эвдэрсэн, орхигдсон газрын нөхөн сэргээлт хийх ажлын төсөв зардал батлагдаагүй боловч ашиглалтын үйл ажиллагаа явуулж буй 6 аж ахуйн нэгж Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний дагуу өөрсдийн хөрөнгөөр нийт 14.4 га-д техникийн нөхөн сэргээлт, 4.5 га-д биологийн нөхөн сэргээлт хийж хүлээлгэж өгөөд байна.	100
	256	3.1.18.2. Ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчдээр “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө”, “Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө” гаргуулан нөхөн сэргээлтийг нэмэгдүүлнэ.	2017-2020		Төлөвлөгөөний хэрэгжилт хангагдана.		2017 оны 11 дүгээр сарын байдлаар Норовлин суманд үйл ажиллагаа явуулдаг "Дацан трейд" ХХК нь 2017 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний дагуу техникийн нөхөн сэргээлт 5.6 га, биологийн нөхөн сэргээлт 4.5 га талбайд хийж гүйцэтгэн Аймгийн засаг даргын 2014 оны А/493 дугаар захирамжаар томилогдсон ажлын хэсэгт хүлээлгэн өгөөд байна. Мөн Батширээт суманд үйл ажиллагаа явуулдаг "Айвунтэс" ХХК, Өмнөдэлгэр суманд үйл ажиллагаа явуулдаг "Алтан хангайн бүрд" ХХК, "Нутгийн мана" ХХК, Цэнхэрмандал суманд үйл ажиллагаа явуулдаг "Шандын нуруу" ХХК, Бор-Өндөр суманд үйл ажиллагаа явуулдаг "Бор-Өндөр"-ын УБҮ, "Лут чулуу" ХХК, "Зө Юу" ХХК-нууд тус тус 2017 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний гүйцэтгэл, нөхөн сэргээлтийн ажлыг хүлээлгэж өгөх хүсэлтээ гаргаад байна. Нийт 12 аж ахуйн нэгжийн гүйцэтгэл, нөхөн сэргээлтийг хүлээн авна.	100

257	3.1.18.3 Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалыг тусгай зөвшөөрөлтэй аж ахуйн нэгжээр бэлтгүүлж хууль бус олборлолтыг зогсооно.	2017-2020		Хууль бус олборлолт 20 хувиар буурна.	Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын тухай хуулийн дагуу 12 аж ахуй нэгжид 1189.912 га талбайд Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын хайгуулын тусгай зөвшөөрөл олгосноор хууль бус олборлолт буураад байна.	70
258	3.1.18.4 Хууль бус гар аргаар ашиг малтмал олборлогчдын үйл ажиллагааг нөхөрлөлийн хэлбэрт хүрэн оруулна.	2017-2020		Хууль бус гар аргаар ашиг малтмал олборлогчдын үйл ажиллагаа зогссон байна.	ЗГ-ийн 2017 оны 151 дүгээр тогтоолоор "Бичил уурхайгаар ашигт малтмал олборлох журам" батлагдсантай холбогдуулан хууль бус гар аргаар ашигт малтмал олборлогч иргэд, нөхөрлөлийг албажуулах, байгаль орчны болон нийгмийн хариуцлагыг нэмэгдүүлэх, хууль эрх зүйн мэдлэг мэдээлэл олгох зорилгоор бичил уурхай бүхий 8 сум, Бэрх тосгонд сургалт, сурталчилгаа, өдөрлөгийн үйл ажиллагааг 2 удаа зохион байгуулж давхардсан тоогоор 400 гаруй иргэдийг хамруулаад байна. Мөн хариуцлагатай, тогтвортой бичил уурхайг хөгжүүлэх зорилгоор аймгийн хэмжээнд "Бичил уурхайчдын анхдугаар зөвлөгөөн"-ийг зохион байгууллаа. Ингэснээр гар аргаар буюу хууль бусаар ашигт малтмал олборлогч иргэдийн үйл ажиллагааг бүрэн зогсоож иргэд, нөхөрлөлүүдийг зохион байгуулалтад оруулж, улсын бүртгэлд бүртгүүлж албажуулах ажил хийгдэж байна.	100
Дундаж үнэлгээ						91,1

Хүснэгт:13

Хэнтий аймгийн хэмжээнд 2017 онд ахуйн зориулалтаар агнуулсан амьтад, тэдгээрийн төлбөрийн орлогын хэмжээ

/мянган.төгрөгөөр/

№	Сумын нэр	2017 оны орлогын төлөвлөгөө /мян.төг	Ахуйн зориулалтаар								
			Загас		Бор гөрөөс		Зэрлэг гахай		Цагаан зээр		Нийт орлого
			тоо	орлого	тоо	орлого	тоо	орлого	тоо	орлого	
1	Галшар	14378,8									0,0
2	Баянхутаг	20552,8									0,0
3	Баянмөнх	3287,8	110	110,0							110,0
4	Дэлгэрхаан	20051,4									0,0
5	Дархан	2532,8									0,0
6	Жаргалтхаан	550									0,0
7	Цэнхэрмандал	1160,6	50	339,0	6	435,6	4	616,0			1390,6
8	Өмнөдэлгэр	2550,9			2	145,2	2	308,0			453,2
9	Батширээт	30070,9	170	424,0	7	508,2	8	1232,0			2164,2
10	Биндэр	16143,9	160	479,0	9	653,4	6	1297,2			2429,6
11	Баян-Адарга	14026	130	564,64							564,64
12	Дадал	15423,9	116	1028,36	4	290,4	4	616,0			1934,76
13	Норовлин	14326,6									0,0
14	Батноров	1320									0,0
15	Хэрлэн	442									0,0
16	Баян-Овоо	1333,3							1	100	100,0
17	Бор-Өндөр	550									0,0
18	Мөрөн										0,0
	Нийт	158701,7	736	2945,0	28	2032,8	24	4069,2	1	100	9147,0

Хэнтий аймгийн хэмжээнд тусгай зориулалтаар идлэг шонхор бариулсан судалгаа

Сумын нэр	Импортлогч улс	Анчны нэр	Тусгай зөвшөөрлийн огноо, дугаар	БОНХАЖЯ-ны гэрээний огноо дугаар, талууд/нэр албан тушаал/	Орон нутгийн гэрээний огноо, талууд/нэр, албан тушаал/	Барих шувууны тоо	Барьсан				Төвлөрүүлсэн нийт орлого мөнгөн дүн/төгрөг /
							идлэг шонхор		тагтаа/өгөөш/		
							тоо	мөнгөн дүн/төгрөг/	тоо	мөнгөн дүн/төгрөг/	
Жаргалантхан	Катар	Катар улсын эмирийн зөвлөх, эрхэмсэг шейх Мохаммед Бин Халифа Бин Хамад Аль Тханидын бие төлөөлөгч Мохаммед Хамад Ж Ш Аль Маррид	2017.08.11 өдөр 6/4799 тоот албан бичгээр	2017005	2017.08.15 өдөр 2017-01 гэрээг сумын Засаг дарга Б.Цогт-Орших, Монгол улсын иргэн Иврай Бауржан	20	20	128000000	0	0	128000000
	Катар	Катар улсын эрхэмсэг шейх Жоаан Бин Хамад Бин Халифа Аль Тханийн бие төлөөлөгч Мохаммед Товайм М С Аль Маррид	2017.08.11 өдөр 6/4476 тоот албан бичиг	2017006	2017.08.05 өдөр 2017-02 гэрээг сумын Засаг дарга Б.Цогт-Орших Мохаммед Товайм МС Аль Маррид	1	1	6400000	0	0	6400000
	Кувейт	Кувейт улсын эрхэмсэг шейх Сабах аоь ахмад аль жабео аль сабахын бие төлөөлөгч Эбайд алазимид	2017.08.10 өдөр 6/4753	2017001	2017.09.28 өдөр 03 гэрээг сумын Засаг дарга Б.Цогт-Орших Рачад Алахамад	2	2	12800000	0	0	12800000
	Бахрен	Бахрены ван улсын эрхэмсэг шейх халид бин халифа ал халифадын бие төлөөлөгч мохаммад МБМ алдайханид	2017.08.11 өдөр 6/4775	2017008	2017.09.28 өдөр 2017-04 гэрээг сумын Засаг дарга Б.Цогт-Орших Рачад Алахамад	1	1	6400000	0	0	6400000
Баянмөнх	Бахрен	Бахрены ван улсын эрхэмсэг шейх халид бин халифа ал халифадын бие төлөөлөгч мохаммад МБМ алдайханид	2017.08.11 өдөр 6/4775	2017008	2017.10.06 өдөр 2017-2017008 гэрээг сумын Засаг дарга М.Цэнгэл байгуулсан	1	1	6400000	0	0	6400000
Өмнөдэлгэр	Саудын Араб	Саудын арабын хаант улсын эрхэмсэг ханхүү халед бин абдулазиз бин фахад ал саудадын бие төлөөлөгч алажми ганем мохаммеде	2017.08.11 өдөр 6/4774	2017007	2017.09.27 өдөр 2017-07 гэрээг сумын Засаг дарга, Болдбаатар нар байгуулсан	2	2	12800000	20	592800	13392800

**Хэнтий аймгийн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын жилийн үйл
ажиллагааны тайлан**

2017 он

Дэлгэрхэан	Катар	Катар улсын эмирийн зөвлөх, эрхэмсэг шейх Мохаммед Бин Халифа Бин Хамад Аль Тханидын бие төлөөлөгч Мохаммед Хамад Ж Ш Аль Маррид	2017.08.11 өдөр 6/4799 тоот албан бичгээр	2017005	2017.09.25 өдөр 01 гэрээг сумын Засаг дарга Анхбаяртай байгуулсан	2	2	12800000	0	0	12800000
Мөрөн	Кувейт	Кувейт улсын эрхэмсэг шейх Сабах аоь ахмад аль жабео аль сабахын бие төлөөлөгч Эбайд алазимид	2017.08.10 өдөр 6/4753	2017001	2017.08.15 өдөр 01, 2017.10.04 өдөр 06, 2017.09.28 өдөр 05 гэрээг сумын Засаг дарга Ц.Батцоож байгуулсан	7	7	44800000	20	585000	45385000
	Бахрен	Бахрены ван улсын эрхэмсэг шейх халид бин халифа ал халифадын бие төлөөлөгч мохаммад МБМ алдайханид	2017.08.11 өдөр 6/4775	2017008	2017.09.28 өдөр 2017-2017008 гэрээг сумын Засаг дарга Ц.Батцоож байгуулсан	2	2	12800000	20	585000	13385000
	Катар	Катар улсын эмирийн зөвлөх, эрхэмсэг шейх Мохаммед Бин Халифа Бин Хамад Аль Тханидын бие төлөөлөгч Мохаммед Хамад Ж Ш Аль Маррид	2017.08.11 өдөр 6/4799 тоот албан бичгээр	2017005	2017.08.11 өдөр 2017-2017005 гэрээг сумын Засаг дарга Ц.Батцоож байгуулсан	5	5	32000000	0	0	32000000
	Саудын Араб	Саудын арабын хаант улсын эрхэмсэг ханхүү Файзал Бин Турки А М Бин Сауд Ал Кабир Ал Саудадын бие төлөөлөгч Алажми Салман Мохаммедэд	2017.08.14 өдөр 6/4801	2017004	2017.08.28 өдөр 2017-2017004 гэрээг сумын Засаг дарга Ц.Батцоож байгуулсан	1	1	6400000	0	0	6400000
Өлзийт тосгон	Бахрен	Бахрены ван улсын эрхэмсэг шейх халид бин халифа ал халифадын бие төлөөлөгч мохаммад МБМ алдайханид	2017.08.11 өдөр 6/4775	2017008	2017.09.28 өдөр тосгоны захирагч Алтаннараатай гэрээ байгуулсан	3	3	19200000	0	0	19200000
	Бахрен	Бахрены ван улсын эрхэмсэг шейх Абдулла Бин Рашид Иса Ал Халифын Бие төлөөлөгч ахмед майооф абдулла буманахи ал ромайхид	2017.08.11 өдөр 6/4803	20170010	2017.10.02 өдөр тосгоны захирагч Алтаннараатай гэрээ байгуулсан	1	0	0	0	0	0
Хэрлэн	Кувейт	Кувейт улсын Элчин сайдын яам	2016.08.15 өдөр 6/136 тоот албан бичиг	2017001	2017.08.17 өдөр гэрээг сумын Засаг дарга Идэрбаттай байгуулсан	3	3	19200000	120	3504640	22704640
Нийт						51	50	320000000	180	5267440	325267440

Хүснэгт-15

Тусгай зориулалтаар говийн угалз агнуулсан судалгаа /мян.төгрөг/

№	Сумын нэр	Агнуурын бүсийн нэр	Агнуурын зүйл	Агнуулсан толгой	Агнуурын бүс хариуцагч	Жуулчлагч компани	Тусгай зөвшөөрөл олгосон огноо	Тусгай зөвшөөрлийн дугаар	Орон нутагт төвлөрсөн төлбөр, хураамжийн орлого
1	Дэлгэрхаан	Баян улаан	Говийн угалз	1	Монгол тур ХХК	Монгол тур ХХК	2017.08.04	0170453	28627,2
2	Баянхутаг	Баян уул	Говийн угалз	1	Ханомаро ХХК	Ханомаро ХХК	2017.07.20	2481.84	29782,0
3	Баянмөнх	Язаар	Говийн угалз	1	Монгол Сафари ХХК	Монгол Сафари ХХК	2017.07.20	0170437	34042,4
				3					92451,68

Хүснэгт-16

Тусгай зориулалтаар цагаан зээр агнуулсан судалгаа /мян.төгрөг/

№	Сумын нэр	Агнуурын бүсийн нэр	Агнуурын зүйл	Агнуулсан толгой	Агнуурын бүс хариуцагч	Жуулчлагч компани	Тусгай зөвшөөрөл олгосон огноо	Тусгай зөвшөөрлийн дугаар	Орон нутагт төвлөрсөн төлбөр, хураамжийн орлого
1	Баянмөнх	Язаар	Говийн угалз	5	Монгол Сафари ХХК	Монгол Сафари ХХК	2017.08.17	0170489-0170493	2665,1
				5					2665,1

Хүснэгт:17

Тусгай зориулалтаар агнуурын шувуу агнуулсан судалгаа

/мян.төгрөг/

№	Сумын нэр	Агнуурын бүсийн нэр	Агнуурын зүйл	Агнуулсан толгой	Жуулчлагч компани	Орон нутагт төвлөрсөн төлбөр, хураамжийн орлого
1	Батширээт	Эг,Номгон	Агнуурын шувуу	50	"Виа Монголиа" ХХК	3388560
				50		3388560

Хүснэгт:18

Тусгай зориулалтаар тул болон бусад загас бариулсан судалгаа

/ мян.төгрөг/

№	Сумын нэр	Агнуурын бүсийн нэр	Бариулсан толгой		Агнуурын бүс хариуцагч	Жуулчлагч компани	Орон нутагт төвлөрсөн төлбөр, хураамжийн орлого
			Бусад загас	Тул			
1	Батширээт	Онон загас агнуурын бүс	160	16	Онон голы загасчдын холбоо ТББ	Номадин Жонас ХХК	12672,0
2	Биндэр		160	16			12672,0
3	Баян-Адарга		160	16			12672,0
4	Дадал		160	16			12672,0
5	Норовлин		160	16			12771,44
	Нийт		800	80			63459,44

Хүснэгт:22

Аймгийн хэмжээнд хувиарлагдсан байгаль хамгаалах зардал

д/д	Хэрэгжүүлэх ажил	Хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэг бүрийн үнэ /мян төг/	Тухайн онд санхүүжих сая төг	
Амьтны чиглэлээр							
1	Хэнтий аймгийн хэмжээнд ерөнхий агнуур зохион байгуулалт хийх	Аймгийн хэмжээнд/17 сум 5 тосгон/	удаа	1	20 000,0	20000,0	
Ойн нөөцийг нөхөн сэргээх, хамгаалах чиглэлээр							
2	Ойжуулалтын үлдэгдэл санхүүжилт олгох /50%/	Мөрөн сум	га	10,0	690,0	3 450,0	
3		Норовлин сум	га	10,0	690,0	3 450,0	
4		Ногоон байгууламж байгуулах /100%/	Хэрлэн сум	га	1	20 000,0	20000,0
5		Ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаа	175 км урт, 10 м-ийн өргөнтэй гаргасан түймрээс хамгаалах харлуулсан шороон зурвасыг арчлан сэргээнэ.	Биндэр, Дадал сумын ОХУ-ын хилийн дагуу	км	125	160,0
6	Бэлчээрийн төлөв байдлын үнэлгээ хийх, бэлчээрийн даац багтаамж тодорхойлох	Шуурхай бүлэг	Хуурайшилттай сумдад	удаа	1	2 000,0	2000,0
7		Бэлэн байдлын үзлэг	Аймгийн хэмжээнд	удаа	1	2 000,0	2000,0
8		Цаг агаарт зориудаар нөлөөлөх ажиллагаа	Аймгийн хэмжээнд	удаа	30	233,0	7000,0
9		Өвлийн бэлчээрийн судалгаа хийх	Аймгийн хэмжээнд	удаа	1	1 750,0	1750,0
10	Өвлийн бэлчээрийн судалгаа хийх	Аймгийн хэмжээнд	удаа	1	1 750,0	1750,0	
Усны нөөцийг хамгаалах, нөхөн сэргээх болон хог хаягдлын чиглэлээр							
11	Хэрлэн сумын ундны усны эх үүсвэрт хашаа барих	Хэрлэн сум	га	4,5	5 333,0	24000,0	
12	Цаг уурын автомат станц суурилуулах	Баян-Адрага сум	ком	1	8 500,0	8500,0	
13	Хэрлэн голын эрэг дагуу хогийн сав байрлуулах	Хэрлэн сум	ш	2,0:1,6 м харьцаатай 6 ш	275,0	1650,0	
14	Хөрсний цөлжилтийн ажиглалт хийж, агро химийн шинжилгээ авах	Аймгийн хэмжээнд	удаа	1	1 000,0	1000,0	
Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн чиглэлээр							
15	Хэрлэн сумын "Хутагт уул" орон нутгийн тусгай хамгаалалттай газарт тэмдэгжүүлэлтийн ажил хийх	Хэрлэн сум	багц	1	5 000,0	5000,0	
Нийт дүн							
Нэгдсэн ажил							
16	Аймгийн хэмжээнд хөрсний бохирдлын судалгааг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэнэ.	Аймгийн хэмжээнд	багц	1	5 000,0	5000,0	
17	Нэгдсэн хяналт шалгалт	Бүх сумд	удаа	5	858,8	4294,0	
18	Мотоциклоор хангах	Байгаль хамгаалагчдад	ш	5	1 600,0	8000,0	
19	Байгаль хамгаалагчдад бие хамгаалах хэрэгсэл /600,0 мян төг/3000 төг=200ш сум	2016 онд хангагдаагүй бүх хүнд	ш	12	2 200,0	27000,0	
20	Байгальд ээлтэй үйл ажиллагаа, үйлдвэрлэл, хэрэглээг нэвтрүүлж буй ААН-ийг жил бүр шалгаруулж, урамшуулах, сурталчилах ажлыг зохион байгуулна.	Аймгийн хэмжээнд	удаа	3	800,0	2400,0	
21	Эко сум, суурингийн шалгуур үзүүлэлтүүдийг гарган байгальд ээлтэй сумдыг шалгаруулна.	Аймгийн хэмжээнд	ш	3	800,0	2400,0	
22	ЕБСургуулийн багш, сурагчдын дунд "Тогтвортой хөгжлийн боловсролын олимпиад"-ыг зохион байгуулна.	Аймгийн хэмжээнд	удаа	1	2 000,0	2000,0	
23	Сургалт сурталчилгаа	Сонин, хэвлэлийн байгууллагуудтай хамтарч ажиллах	Аймгийн хэмжээнд байгаль хамгаалах, нөхөн сэргээх ажлыг сурталчлах	жилдээ	гурш	1000,0	1000,0
24		Телевизийн байгууллагуудтай хамтарч ажиллах	Аймгийн хэмжээнд байгаль хамгаалах, нөхөн сэргээх ажлыг сурталчлах	жилдээ	гурш	1000,0	1000,0
25	Байгаль орчны салбарын албан хаагчдын зөвлөгөөн	БОАЖГ, МХГ, Голуудын сав газрын захиргаа	удаа	1	3000,0	3000,0	
						56094,0	
БҮГД						177 644,00	

Аймгийн хэмжээнд хувиарлагдсан байгаль хамгаалах зардал, гүйцэтгэл

д/ д	Хэрэгжүүлэх ажил	Нэг бүрийн үнэ /мян төг/	Гүйцэтгэл	хувь
Амьтны чиглэлээр				
1	Хэнтий аймгийн хэмжээнд ерөнхий агнуур зохион байгуулалт хийх	20 000,00	Хэнтий аймгийн нутагт ерөнхий агнуур зохион байгуулалт хийх /орон нутгийн төсвийн хөрөнгө 20,0 сая төгрөг/ ажлыг тендерт шалгарсан "Эко үйлчилгээ" ТББайгууллага гэрээний дагуу гүйцэтгэсэн. Хэнтий аймгийн хөхтөн, шувуу, Хэрлэн голын загасны агнуур зохион байгуулалт, менежментийн төлөвлөгөө боловсруулагдсан ба Аймгийн ИТХ-ын Тэргүүлэгчдээр дэмжигдэж БОАЖЯаманд батлуулахаар уламжлаад байна	100
Ойн нөөцийг нөхөн сэргээх, хамгаалах чиглэлээр				
2	Ойжуулалтын үлдэгдэл санхүүжилт олгох /50%/	690	Аймгийн ИТХ-аар тодотгол хийгдэж БХНСЗ-ын 3.5 сая төгрөгөөр Биндэр сумын нутагт 387 га талбайд тэмцлийн ажлыг хийж гүйцэтгэв. Гүйцэтгэл 82.0 хувийн үр дүнтэй ажиллав. Мөн өрөөсгөл хүр эрвээхэйн өндөгтэй механик аргаар тэмцэх тэмцлийн ажлыг нөхөрлөлүүд хийж гүйцэтгэлээ.	100
3		690	Орон нутгийн төсвийн хөрөнгийн байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардлаар Норовлин сумын Баянгол нэртэй газрын 10 га талбайд навчит модоор ойжуулалтын ажлыг “Биндэр-Ой” СДОА гүйцэтгэсэн бөгөөд ажлыг нийт 6950,0 мян/төг -өөр хийж гүйцэтгэхээр гэрээ байгуулан 2017 онд урьдчилгаа төлбөр 3500,0 мян/төг –өөр санхүүжүүлсэн ба 2018 онд гүйцэтгэлийн дүнгээр үлдэгдэл санхүүжилтийг олгоно.	100
4	Ногоон байгууламж байгуулах /100%/	20 000,00	Хэрлэн сумын 3-р багт байрлах Хүүхэд залуучуудын цэцэрлэгт хүрээлэнгийн 1 га талбайд ногоон байгууламж байгуулж нийт 1650 ширхэг мод тарьж ургуулсан. 1-р багт байрлах Хүүхдийн тоглоомын талбайн 1 га талбайд хайлаас мод 400 ширхэгийг тариад байна. Чингис хотод нийт 6.0 мянган мод суулган арчлан ургуулж байна. Нийт Чингис хотын ногоон байгууламжийн хэмжээ 25 га болсон.	100
5	Ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаа	175 км урт, 10 м-ийн өргөнтэй гаргасан түймрээс хамгаалах харлуулсан шороон зурвасыг арчлан сэргээнэ.	2017 оны байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх 20.0 сая.төгрөгийн зардлаар хил дамнасан ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх зурвасын өргөнийг нэмэгдүүлэх зорилгоор хилийн бүсэд Хилийн цэргийн 0287 дугаар анги 10 м-ийн өргөнтэй нийт 86 км зурвасыг шинээр байгуулсан. БОАЖЯамны санхүүжилтээр 45 км зурвас шинээр байгуулсан. Нийт 131 км шороон зурвасыг шинээр байгуулав.	100

6	Шуурхай бүлэг	2 000,00	2017 оны Байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардлаар ой, хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх шуурхай бүлгийг Биндэр суманд, Дэлхийн Байгаль хамгаалах сангийн дэмжлэгтэйгээр Бэрх тосгон, Дадал, Норовлин, Баян-Овоо, Батноров тус тус шуурхай бүлэг ажиллуулав. Шуурхай бүлэг ой хээрийн түймрийн эрсдэл бүхий сумдын төвийн болон хөдөөгийн малчин айл өрхүүдэд 8571 ширхэг ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх санамж анхааруулга тарааж, гал түймэр гарч болзошгүй 92 зөрчлийг газар дээр нь арилгуулан ажилласан байна.	100
7	Бэлэн байдлын үзлэг	2 000,00	Сум орон нутагт түймрээс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээ, түймэртэй тэмцэх бүрэлдэхүүний бэлтгэл, хөдөлмөр хамгаалал, багаж хэрэгсэл, машин техникийн бэлэн байдлыг хангуулахаар аймгийн Засаг даргын нэрэмжит ой хээрийн түймрээс хамгаалах Бэлэн байдлын үзлэгийг аймгийн БОАЖГ, ОБГ хамтран аймгийн 18 сум 5 тосгонд зохион байгуулж сум тосгоны мэргэжлийн анги, түймрийн 1,2,3 -ээлжийг шалгаж бэлтгэл бэлэн байдлыг хангуулан ажилласнаар түймрийн гаралт өмнөх жилээс 50 %-аар буурсан.	100
8	Цаг агаарт зориудаар нөлөөлөх ажиллагаа	233	Байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардлаас 7.0 сая төгрөг зарцуулан цаг агаарт зориудаар нөлөөлөх ажлыг гүйцэтгэлээ. Нийт 26 удаагийн экспедиз гарч, 81 удаа үүлэнд нөлөөлж, 3 удаа газрын генератор ажиллуулсан. Тус үйл ажиллагаанд ой хээрийн түймрийг унтраах зорилгоор 8 удаа, газар тариалангийн бүсэд 12 удаа, отрын болон бэлчээрийн бүсэд 6 удаа тус тус тундас нэмэгдүүлж ажиллав	100
9	Бэлчээрийн төлөв байдлын үнэлгээ хийх, бэлчээрийн даац багтаамж тодорхойлох	1 750,00	Монгол улсын Засгийн газрын 2015 оны 286 дугаар тогтоолын дагуу Ус цаг уур, орчны судалгаа, мэдээллийн хүрээлэнд 2017-2018 оны өвөл, хаврын бэлчээрийн даацыг баг бүрийн бэлчээрийн ургац, малын тоо, бэлчээрийн талбайн хэмжээ, бэлчээр ашиглах хугацаа зэрэг мэдээлэл дээр үндэслэн багийн нутгаар тооцоолж гаргав.Нутгийн 40 гаруй хувьд мал өвөлжилт, хаваржилт хэвийн байх боломжтой гэж үзэж болохоор байна. Харин нутгийн 60 шахам хувь нь өөрийн сумын нутагт мал сүргээ онд оруулах бэлчээрийн хүрэлцээ муу байгаа нь отор нүүдэл хийх, нэмэгдэл тэжээл бэлтгэх, малын тоог бууруулах зэргээр мал өвөлжилт, хаваржилтын ажлыг эртнээс зохицуулах шаардлагатайг харуулж байна. Даац их хэмжээгээр хэтэрсэн нутагт Баянхутаг, Мөрөн, Өмнөдэлгэр, Биндэр, Жаргалтхаан, Галшар, Дархан, Цэнхэрмандал сум, Хэрлэнбаян-Улаан тосгон орж байна.	100
10	Өвлийн бэлчээрийн судалгаа хийх	1 750,00	Ус цаг уур орчны шинжилгээний газар өвлийн бэлчээрийн судалгааны ажлыг хийсэн. 2018 оны 1- сард тайлан гарна	80
Усны нөөцийг хамгаалах, нөхөн сэргээх болон хог хаягдлын чиглэлээр				
11	Хэрлэн сумын ундны усны эх үүсвэрт хашаа барих	5 333,00	2017 онд ундны усны эх үүсвэрийн хашаа барих ажлыг БХНС3-с 23,5 сая төгрөгөөр 900м урт, 1,8м өндөр бетонон блокоор хана өрж хашаажуулсан.	100
12	Цаг уурын автомат станц суурилуулах	8 500,00	Батширээт суманд 8,5 сая төгрөгийн автомат станцыг байршуулж УЦУОШАлбанд хүлээлгэн өгөөд байна.	100

13	Хэрлэн голын эрэг дагуу хогийн сав байрлуулах	275	Хэрлэн гол дагуу хог хаягдлыг түр байршуулах сав байрлуулах ажлыг БХНСЗ-ын 1650,0мянган төгрөгийг аймгийн ИТХ-ын 2017 оны 02-р тогтоолоор батлуулан, иргэн Г.Дашдондовтой гэрээ байгуулан ажиллаж, нийт 1м-ийн диаметр бүхий бетонон цагираган савыг 8 ширхэгийг байрлуулсан. Уг ажлыг аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын даргын А/31 тоот тушаалаар томилогдсон ажлын хэсэг актаар хүлээн авлаа. Хогийн сав байрлуулснаар ил задгай хаягдах, салхинд хийсэхээс сэргийлэх, хог хаягдлыг тээвэрлэхэд хялбар болно.	100
14	Хөрсний цөлжилтийн ажиглалт хийж, агро химийн шинжилгээ авах	1 000,00	Ус цаг уур орчны шинжилгээний газар өвлийн бэлчээрийн судалгааны ажлыг хийсэн. 2018 оны 1- сард тайлан гарна.	80
Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн чиглэлээр				
15 16	Аймгийн төвийн хөрсний бохирдлыг арилгах, цэвэрлэх арга хэмжээ авах	10 000,00	Аймгийн хэмжээний төв суурин газрын хөрсний бохирдлын судалгааг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгүүлэхээр ИТХ-ын 2017 оны 02-р тогтоолоор 5,0 сая төгрөг тусгуулсан боловч цаг үеийн байдлаас /Байгалийн гамшигт үзэгдэл болох үерийн улмаас бохирдсон Чингис хотын хөрсний бохирдол арилгах ажилд зарцуулсан. / шалтгаалан уг ажил хойшлогдон 2018 онд 5,0 сая төгрөгөөр хийхээр тусгагдсан.	100
Нэгдсэн ажил				
17	Нэгдсэн хяналт шалгалт	858,8	Ойн тухай хуулийн хэрэгжилтэнд хяналт тавих ойгоос мод бэлтгэх журмын танилцуулгыг ой бүхий 8 суманд 3 удаа -1600,0 мянган төгрөгөөр, Амьтны тухай хууль, холбогдох журмын хэрэгжилтийг хангуулах хяналт шалгалтын ажлыг 11 суманд 4 удаа-700,0 мянган төгрөгөөр, Усны тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангуулах хяналт шалгалтын ажлыг аймгийн хэмжээнд 2 удаа-700,0 мянган төгрөгөөр, Уул уурхайн чиглэлээр үйл ажиллага явуулдаг аж ахуйн нэгжүүдэд аймгийн хэмжээнд 2 удаа 1294,0 мянган төгрөгөөр хяналт шалгалтын ажлыг тус тус явуулсан.	100
18	Мотоциклоор хангах	1 600,00	2017 онд байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх зардал болох 35,0 сая төгрөгөөр 17 байгаль хамгаалагчдыг мотоциклоор, 18 байгаль хамгаалагчийг цахилгаан бороохой, богино долгионы станцаар хангасан.	100
19	Байгаль хамгаалагчдад техник, тоног төхөөрөмж олгох	2 200,00		
20	Байгальд ээлтэй үйл ажиллагаа, үйлдвэрлэл, хэрэглээг нэвтрүүлж буй ААН-ийг жил бүр шалгаруулж, урамшуулах, сурталчилах ажлыг зохион байгуулна.	800	Аймгийн Засаг даргын 2017 оны 4 сард батлагдсан удирдамжийн дагуу Эко сум шалгаруулах уралдааныг аймгийн хэмжээнд зарлаад байна. Удирдамжийн дагуу 12 дугаар сарын 20-нд шалгаруулж урамшуулна.	100
21	Эко сум, суурингийн шалгуур үзүүлэлтүүдийг гарган байгальд ээлтэй сумдыг шалгаруулна.	800	Аймгийн Засаг даргын 2017 оны 4 сард батлагдсан удирдамжийн дагуу Эко сум шалгаруулах уралдааныг аймгийн хэмжээнд зарлаад байна. Удирдамжийн дагуу 12 дугаар сарын 20-нд шалгаруулж урамшуулна.	100
22	ЕБСургуулийн багш, сурагчдын дунд "Тогтвортой хөгжлийн боловсролын олимпиад"-ыг зохион байгуулна.	2 000,00	Тогтвортой хөгжлийн боловсрол олимпиадыг ерөнхий боловсролын сургуулийн багш, сурагчдын дунд зохион байгуулж 2,4 сая төгрөг зарцуулсан.	100

23	Сургалт сурталчилгаа	Сонин, хэвлэлийн байгууллагуудтай хамтарч ажиллах	1000	Хэнтий аймгийн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар нь Хэнтий мэдээ сонинтой хамтран ажиллах гэрээнд заасны дагуу 2017 онд нийт 30 удаа хэвлүүлэн нийтлүүлж ард иргэдэд мэдээлэл хүргүүлэн ажиллаа.	100
24		Телевизийн байгууллагуудтай хамтарч ажиллах	1000	Мөн Хэнтий телевизтэй хамтран ажиллах гэрээ байгуулсаны дагуу 7 удаагийн 2 цагийн нэвтрүүлгийг 4 удаагийн давтамжтай аймаг орон нутгийн ард иргэдэд цаг алдалгүй шуурхай хүргэж хамтран ажилласан.	
25	Байгаль орчны салбарын албан хаагчдын зөвлөгөөн		3000	2017 оны 12 дугаар сард 18-19 нд Онон балжын байгалын цогцолборт газрын хамгаалалтын захиргаа, Хэрлэн голын сав газрын захиргаа, сумдын байгаль хамгаалагч, Байгаль орчны хяналтын улсын байцаагчдийг оролцуулан “Байгаль орчны салбар”-ын ажилтнуудын зөвлөгөөнийг зохион байгуулна. Уг арга хэмжээнд 90албан хаагч оролцож 15,0 сая төгрөг зарцуулахаар төлөвлөөд байна.	100
Нийт дүн			177644		
Нийт хувь					98

Сумдад хувиарлагдсан нөхөн сэргээх зардал /мян.төгрөг/

№	Сумын нэр	Зардлын төрөл				Нийт дүн, мян төг
		Ойн нөөцийг хамгаалах, нөхөн сэргээхэд ажилд зарцуулах мөнгөн дүн, мян төг	Амьтны нөөцийг хамгаалах, нөхөн сэргээхэд ажилд зарцуулах мөнгөн дүн, мян төг	Усны нөөцийг хамгаалах, нөхөн сэргээхэд ажилд зарцуулах мөнгөн дүн, мян төг	Газрын нөөцийг хамгаалах, нөхөн сэргээхэд ажилд зарцуулах мөнгөн дүн, мян төг	
1	Галшар		2156,9	1050,0	416,7	3623,6
2	Баянхутаг		3083,0		94,59	3177,5
3	Баянмөнх		493,2	2,1	67,905	563,2
4	Дархан		379,9	157,5	647,865	1185,3
5	Дэлгэрхаан	153,0	3007,7	105,0	177,615	3443,3
6	Жаргалтхаан	928,4	82,5	105,0	203,13	1319,1
7	Цэнхэрмандал	4846,7	174,1	2625,0	144,45	7790,2
8	Өмнөдэлгэр	10104,3	382,6	163,8	695,835	11346,6
9	Батширээт	12944,5	4510,7	5,3	86,985	17547,4
10	Биндэр	10296,9	2421,6	6,3	145,71	12870,5
11	Баян-Адарга	2100,1	1923,9	0,0	212,31	4236,3
12	Дадал	6100,9	2313,6	10,5	148,365	8573,3
13	Норовлин	2815,8	2148,9	6825,0	359,775	12149,5
14	Батноров		198,0	682,5	244,395	1124,9
15	Баян-Овоо		200,0	21,0	123,705	344,7
16	Мөрөн		0,0	525,0	365,49	890,5
17	Хэрлэн		66,3	2940,0	883,665	3890,0
18	Бор-Өндөр		82,5	24256,1	942,435	25281,0
Нийт дүн		50290,6	23625,3	39480,0	5960,925	119356,8

Хүснэгт:25

2017 онд Байгаль хамгаалах зардлаар хийгдсэн ажлууд /суманд хувиарласан дүнгээр/

мян.төгрөг

№	Сумын нэр	Ой		Амьтан		Ус		Газар		Бусад зориулалтаар		Нийт	
		зарцуулах зардал	зарцуулсан зардал	зарцуулах зардал	зарцуулсан зардал	зарцуулах зардал	зарцуулсан зардал	зарцуулах зардал	зарцуулсан зардал	зарцуулах зардал	зарцуулсан зардал	зарцуулах зардал	зарцуулсан зардал
1	Галшар			2156,9	355	1050	1050	416,7	1926		500	3623,6	3831
2	Баянхутаг			3083	1233	0	0	94,59			1850	3177,6	3083
3	Баянмөнх			493,2	493,2	2,1	2,1	67,905	67,9			563,2	563,2
4	Дархан			379,9	602,14	157,5	0	647,865	264,4			1185,3	866,54
5	Дэлгэрхаан	153	153	3007,7	0	105	105	177,615				3443,3	258
6	Жаргалтхаан	928,4	928,4	82,5	82,5	105	105	203,13	203,1			1319	1319
7	Цэнхэрмандал	4846,7	4846,7	174,1	174,1	2625	2624,8	144,45	144,4			7790,3	7790
8	Өмнөдэлгэр	10104,3	6500	382,6	323	163,8	163	695,835	601			11346,5	7587
9	Батширээт	12944,5	10440	4510,7	2800	5,3	500	86,985	92,286		1210,7	17547,5	15042,986
10	Биндэр	10296,9	968	2421,6	1000	6,3	3000	145,71			7180	12870,5	12148
11	Баян-Адарга	2100,1	1000	1923,9	1900	0	1789,6	212,31			378,4	4236,3	5068
12	Дадал	6100,9	5507,4	2313,6	2240	10,5	0	148,365				8573,4	7747,4
13	Норовлин	2815,8	2815,8	2148,9	2148,9	6825	6825	359,775	359,7			12149,5	12149,4
14	Баян-Овоо			200	200	21	21	123,705	123,705			344,7	344,705
15	Мөрөн			0	150	525		365,49			242	890,5	392
16	Бор-Өндөр			82,5	80	24256,1	24200	942,435	940			25281	25220
17	Хэрлэн			66,3	66,3	2940	2940,0	883,665	883,6			3890	3889,9
18	Батноров			198	384,61	682,5	682,5	244,395	300,0			1124,9	1367,1
Нийт дүн		50290,6	33159,3	23625,4	13781,84	39480,1	40385,5	5960,925	4722,491		11361,1	119357,1	108667,231

Хүснэгт:26

2017 онд Байгаль хамгаалах зардлаар хийгдсэн ажлууд дэлгэрэнгүй /сумдад/

/мян.төгрөг/

ОЙН ЧИГЛЭЛЭЭР					
№	Сумын нэр	Ойн нөөцийг хамгаалах, нөхөн сэргээхэд ажилд зарцуулах мөнгөн дүн, мян төг/хувиарласан 40%/	Зарцуулсан дүн	Хэрэгжилтийн тайлан	Хэрэгжилт хувь
1	Дэлгэрхаан	153	153,0	Сумын төвийн ногоон байгууламжинд 108 ширхэг суулгац тарьсан	100
2	Жаргалтхаан	928,4	928,4	Ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор 5 ширхэг самбар байршуулсан, сумын төвийн ногоон байгууламжинд 220 ширхэг мод тарьсан нийт 928,0 төг зарцуулсан	100
3	Цэнхэрмандал	4846,7	4846,7	Ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх эргүүл 28 удаа 480,0 төг, 3 ширхэг үлээгч аппарат худалдан авахад 1188,0 төг, түймэртэй тэмцэх ус шүршигч 2 ширхэг худалдан авахад 616,0 төг, 6307 га талбайд ойн хөнөөлт шавьжийн судалгаа хийхэд 450,0 төг, түймэртэй тэмцэх багаж цуравдагч худалдан авахад 396,0 төг, Бургастай голын эрэг дагуу 100 ширхэг мод тарихад 780,7 төг, хууль бус мод бэлтгэлээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор 12 удаагийн хяналт шалгалт 1 зөрчил илрүүлсэн 936,0 төг нийт 4846,7 төг зарцуулсан..	100
4	Өмнөдэлгэр	10104,3	6500,0	Нөхөрлөлүүдийн хийсэн бүтээгдэхүүнийг урамшуулах Нөхөрлөл хөгжил наадамд зориулсан шагналд 1200,0 төг, Үр брөгцой түүх бэлтгэх, Байгалийн сэргэн ургалтанд туслах ажил, Хашаатын давааны ар гэх газарт 10 га-д хийсэн 2000,0 төг, Хууль бус мод бэлтгэлтэй тэмцэх шалгалтыг 6 удаа гүйцэтгэж 300,0 төг, 2 зөрчил илрүүлэн арга хэмжээ тооцуулсан, Мод үржүүлгийн газарт 2-3 насны тарьцыг арчлах, мод үржүүлгийн газрын үйл ажиллагаанд дэмжлэг 1444,5 төг, Ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх ажилд 500,0 төгрөгийг тус тус зарцуулжээ.	64
5	Батширээт	12944,5	10440,0	Ойн менежментийн төлөвлөгөө боловсруулахад 1200,0 төг, Шаварт 3 даваанд 12 га талбайд ойжуулалтын ажлыг 8340,0 төг, Онон, Хурх багт ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх 2 үлээгч худалдан авахад 400,0 төг, Хуш модны самрын ургац тодорхойлоход 500,0 төг нийт 10440,0 төг зарцуулжээ.	80
6	Биндэр	10296,9	968,0	Манхаадай голын дагуу 20 га талбайд сибирийн хүр эрвээхэйн тэмцэх ажил 968,0 төг,	10
7	Баян-Адарга	2100,1	1000,0	Ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх, хууль бус мод бэлтгэлээс урьдчилан сэргийлэх эргүүл шалгалт ажилласан	55

8	Дадал	6100,9	5507,4	5 га талбайд 3475,0 төгрөгөөр Сантын ар гэдэг газарт ойжуулалт, ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх санамж хэвлүүлэх, Онон гүүрний хажууд стикер самбар нийт 1480,0 төг, сумын ногоон байгууламжинд 500 ширхэг гоёлын хайлаас тарихад 552,0 төг, нийт 5507,0 төг зарцуулсан.	90
9	Норовлин	2815,8	2815,8	Ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах ажлын хүрээнд нөхөрлөлүүдэд хөдөлгөөнт эргүүл хийх, түймэр унтраах түлшний зардалд 883,8 төг, Хууль бус мод бэлтгэлээс урьдчилан сэргийлэх сар тутам шалгалт, 2 зөрчил илрүүлсэн 500,0 төг, Хууль бус мод бэлтгэлийн талаархи мэдээлэл 432,0 төг, нөхөрлөлүүдийг дэмжих шагналд зориулан 1000,0 төг тус тус зарцуулсан.	100
АМЬТНЫ ЧИГЛЭЛЭЭР					
1	Галшар	2156,9	355	Галшар уул, Их Арт уул, Бага Арт уулд нутагшдаг ховор амьтан болох аргальд 2тн хужир, 60 боодол өвс сумын ЗДТГазар иргэдтэй хамтран тавьсан.	16,4
2	Баянхутаг	3083	1233	Тогоотын суврагатай ам, Завсар, Бага баян, Баян гэх газруудад 100 боодол өвс, 12 шуудай шүүг сумын ЗДТГазар иргэдтэй хамтран тавьсан.	39,9
3	Баянмөнх	493,2	493,2	Язаар ууланд нутагшдаг аргальд 50 боодол өвс, 1,4тн хужирыг Язаарын гурван овоот нөхөрлөл сумын ЗДТГазар хамтран татсан/400,0 мян.төгрөг/. Язаар ууланд аргалийн тооллого, мониторинг Язаарын гурван овоот нөхөрлөлийн гишүүд хийсэн. Тооллогоор 8угалз, 30хонь,2 буга 2согоо тоологдсон./93,2 мян.төг/	100
4	Дархан	379,9	602,14	Дархан ууланд 6 цэгт 8тн хужир 8 иргэд тавьж гүйцэтгэсэн.	100
5	Дэлгэрхаан	3007,7	0	Ажил хийгдээгүй	0
6	Жаргалтхаан	82,5	82,5	Хяналт шалгалтын ажлыг тогтмол хийн 744,0 нөхөн төлбөр,1080 торгууль оногдуулсан.	100
7	Цэнхэрмандал	174,1	174,1	Хяналт шалгалтын ажлыг нэгдсэн удирдамжийн дагуу тогтмол явуулан 1 зөрчил илрүүлж 340,0 нөхөн төлбөр, 150,0 торгууль,7 хавх, 2 ангийн буу хураан авсан.	100
8	Өмнөдэлгэр	382,6	323	Сургалт сурталчилгааны ажлыг 130 иргэн,30нөхөрлөл, Заанб-д зохион байгуулсан. Нэгдсэн эргүүл шалгалтыг 6 удаа хийн 13 хавх хураасан,Зиргэнд торгууль ногдуулсан /131,0 мян.төг/ Хар энгэр, Бөөн, Хавтгар, Өвөрцагаан, Нарийн гуя, Цагаан даваа гэх газруудад сумын байгаль хамгаалагчид 20 боодол өвс, 3 шуудай хивэг агнуурын амьтдад тавьсан./192,0 мян.төг/	84,4
9	Батширээт	4510,7	2800	Агнуурын бүсүүдэд 27 шуудай хужир иргэд тавьсан.Сургалт сурталчилгааны ажлыг 51 иргэнд явуулсан.	62,07
10	Биндэр	2421,6	1000	Ар, Өвөр тарвагатай гэх газар Амин нутаг нөхөрлөл 5тн өвс, 200 кг хужирыг агнуурын амьтдад тавьсан.	41,2
11	Баян-Адарга	1923,9	1900	2017 онд Онон Балжийн Баян-Адарга сумдтай хамтран агнуурын амьтдад биотехникийн арга хэмжээг авч ажилласан.Үүнд 400кг улаан буудай,5200кг давс, 500кг хужир,8тн өвс тавьж өгсөн.	98,7
12	Дадал	2313,6	2240	2017 онд Онон Балжийн Баян-Адарга сумдтай хамтран агнуурын амьтдад биотехникийн арга хэмжээг авч ажилласан.Үүнд 400кг улаан буудай,5200кг давс, 500кг хужир,8тн өвс тавьж өгсөн-1280,0мян.төг. 1 GPS авсан-960,0 мян.төг.	96,4

13	Норовлин	2148,9	1400	Нэгдсэн эргүүл шалгалтыг тогтмол хийн 4 зөрчил илрүүлэн 2040,0 нөхөн төлбөр, 1200,0 торгууль тавьсан. Сургалт сурталчилгааны ажлыг 13 нөхөрлөл35 иргэнд зохион байгуулсан. /Хавх аянд 748,9 мян.төг зарцуулаагүй үлдсэн./	65,1
14	Баян-Овоо	200	200	Гар зургийн уралдаан зохион байгуулан 54 сурагч оролцсон. 4удаа хяналт хийн 18 автомашин шалган 2 иргэнийг саатуулан шалгасан	100
15	Мөрөн	0	150	Өндөрхаан, Гамал, Салбар ууланд 6 тн хужир аргальд тавьсан.	100
16	Бор-Өндөр	82,5	80	Сумын ЗДТГазар иргэдтэй хамтран Бор Өндөр хайрханд 20 аргальд 30 боодол өвс тавьсан.	96,6
17	Хэрлэн	66,3	66,3	Хууль бус ангийн эргүүл шалгалтыг хийн завдсан 6 иргэнд хууль сурталчилсан.	80
18	Батноров	198	384,61	Хууль бус ангийн эргүүл 5 удаа хийн 5 зөрчил илрүүлсэн.	80
Нийт дүн		23625,4	13032,94		75,5
УСНЫ ЧИГЛЭЛЭЭР					
1	Галшар	1050,0	1050,0	Хөөврийн говийн бүрдний эхийг Оч багийн иргэдийн бүлгээр 2,5 сая төгрөгөөр хашуулсан. Үүний 1050,0мянган төгрөгөөр БХНС3-аас, 1450,0мянга нь сум хөгжүүлэх сангаас гарсан.	100
2	Баянхутаг	0,0	0,0		—
3	Баянмөнх	2,1	2,1	5 байгууддага, 80 иргэнд усны савны хэрэглээний талаар гарын авлага хэвлэж тараалаа.	90
4	Дархан	157,5	0,0	Ажил хийгдээгүй	0
5	Дэлгэрхаан	105,0	105,0	Аварга тосон, Бүрд нуур, Аваргын голыг хамгаалах зорилгоор 282615төгрөгөөр /газрын төлбөрийн орлогыг оруулан/ 13км газарт зогоон татах ажлыг хийж гүйцэтгэсэн.	100
6	Жаргалтхаан	105,0	105,0	Хааны булгийн эхийг сэргээн засварлахад 105,0мян төгрөг зарцуулсан.	100
7	Цэнхэрмандал	2625,0	2624,8	1.Цэнхэрийн голын эрэг дагуу байрлах төвлөрсөн хогийн цэгийн хог хаягдлыг цэвэрлэх,гээвэрлэх,булах ажлыг 2017 оны 06 дугаар сард зохион байгуулсан ба нийт 6 уул уурхайн техникийн шатахуунд 2,5 сая төгрөг зарцуулсан. 2.Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн зориулалтаар ус ашиглагч аж ахуйн нэгжүүдийн үйл ажиллагаанд хийх хяналт шалгалтыг 124,8мянган төгрөгөөр батлагдсан хуваарийн дагуу зохион байгуулсан.	90
8	Өмнөдэлгэр	163,8	163,0	Зүрхийн булаг Хангалын гол Айргийн энгэр Зүртын рашаан Жаргалант Хурхын гол зэрэг уст цэгийн ойр орчмийн хог хаягдлыг цэвэрлэсэн	70
9	Батширээт	5,3	500,0	Бэлийн булгийн эхийг Навчит хайрхан нөхөрлөлөөр 500,0мянган төгрөгөөр хашиж хамгаалах ажлыг гүйцэтгүүлсэн.	100
10	Биндэр	6,3	3000,0	4 багийн 10 булгийн эхийг иргэд, ойн нөхөрлөлтэй хамтран 3,0 сая төгрөгөөр хашиж хамгааллаа.	100
11	Баян-Адарга	0,0	1789,6	Булгийн эхийг1118,0мянган₮, худаг засварлах 671,6мянган төгрөгөөр хийгдсэн	100
12	Дадал	10,5	0,0	Ажил хийгдээгүй	0
13	Норовлин	6825,0	6825,0	Цагаан хошууны булгийг 250м тойруулан шургаагаар 1500,0мянган төгрөгөөр, Бэрхийн булгийн эхийг 160м тойруулан шургаагаар 1500,0мянган төгрөгөөр, Буянт булгийн эхийн 2 ундаргыг тус бүр 120м тойруулан тулгууртай модон шонтой шургаагаар 1500,0 мянган	100

				төгрөгөөр тус тус Нарс, Бэрх, Баян ойн нөхөрлөлүүд хашаажуулсан. Мөн төсөлтэй хамтран Улз голын дунд бүрдийг 300м урт тулгууртай модон шонтой төмөр тороор хашаажуулсан.	
14	Баян-Овоо	21,0	21,0	Хэрлэн гол, Гүрмийн нуур, Мухар булгийн орчмын 40 га газрын 20тн хог хаягдлыг 2 удаа 115 иргэдийн хамт цэвэрлэхэд 21,0мянган төгрөг зарцуулсан.	100
15	Мөрөн	525,0	500,0	Хөндлөн булгийн эхийг 2 иргэнээр 500,0 мянган төгрөгөөр хашаажуулсан.	95
16	Бор-Өндөр	24256,1	24200,0	Малын ундны зориулалтаар 5-р багийн нутаг дэвсгэрт мал услах онгоцтой, 7м гүнтэй, доторлогоотой гар худаг 3,0сая₮-р иргэдийн бүлэг, Шар булаг, Довны бууц-д 60м гүнтэй, 2л/с ундаргатай 2гүний худгийг 15,2сая₮-р Хан булгийн эх ХХК, Далантүрүүний рашааны эхийг 3,0сая₮-р 114м төмөр тороор тойруулан Уранхийц бүлэг хашиж тус тус гүйцэтгэсэн. Нархан цэцэрлэгт PUOFLO маркийн ус цэвэршүүлэгч сурилуулсан.	90
17	Хэрлэн	2940,0			0
18	Батноров	682,5			0
	Нийт дүн	39480,1	40885,5	8 сумын 18 булгийг, 1 рашааныг, 1 голын эхийг хашиж хамгаалсан. 3 худаг гаргаж, 2 худаг засварлаж,	67,1
ГАЗРЫН ЧИГЛЭЛЭЭР					
1	Галшар	416,7	1926	Аймгийн хамгаалалттай 3 газарт 3 мэдээллийн самбар, 20 тэмдэг тэмдэглэгээ тавьсан.5 багийн өвөлжөө хаваржааны солбицол тогтоосон.	100
2	Баянхутаг	94,59	0	Ажил хийгдээгүй	0
3	Баянмөнх	67,905	67,9	Тэмдэг тэмдэглэгээний 1 самбар хийсэн	99,9
4	Дархан	647,865	264,4	Хууль бусаар олборлож байгаа өнгөт чулууны хяналтаар 70 машин 90 мотоцикль, 300 иргэнд хууль таниулсан.	40,7
5	Дэлгэрхаан	177,615	0	Ажил хийгдээгүй	0
6	Жаргалтхаан	203,13	203,1	Хадлангийн талбай үнэлсэн	99,9
7	Цэнхэрмандал	144,45	144,4	Хадлангийн талбайн бэлчээрийг чөлөөлүүлсэн./8 өрхөөс/	99,9
8	Өмнөдэлгэр	695,835	601	Бэлчээр ашиглалтын 10 бүлэг 21 цэг ургамлын судалгаа хийж 12 төрлийн ургаслаар гирбар хийсэн	86,3
9	Батширээт	86,985	92,286	Хан Хэнтийн улсын тусгай хамгаалалттай газартай нэгдсэн шалгалт хийсэн.	100
10	Биндэр	145,71	0	Ажил хийгдээгүй	0
11	Баян-Адарга	212,31	0	Ажил хийгдээгүй	0
12	Дадал	148,365	0	Ажил хийгдээгүй	0
13	Норовлин	359,775	359,7	Хадлангийн талбай үнэлсэн	99,9
14	Баян-Овоо	123,705	123,705	Нээлттэй хаалганы өдөр, Бэлчээрийн өөрчлөлтийг фото мониторингийн аргаар үнэлэх ажил хийсэн	100
15	Мөрөн	365,49	0	Ажил хийгдээгүй	0

16	Бор-Өндөр	942,435	0	Ажил хийгдээгүй	0
17	Хэрлэн	883,665	883,6	Нөхөн сэргээлтээр хийгдэж буй цөөрмийн далан хийх, хэлбэржүүлэх ажлыг 160м газарт хийсэн. Уул уурхайн тусгай зөвшөөрөлтэй 7 аанб-д шалгалт хийсэн.	90
18	Батноров	244,395	300	Өнгөт чулуунд 2 удаа эргүүл шалгалт хийсэн.	70
БУСАД АРГА ХЭМЖЭЭНД					
1	Галшар	0	500,0	13 удаа нэгдсэн хяналт шалгалт хийсэн Зөрчил илрээгүй.	50
2	Баянхутаг	0	1850,0	Мотоцикл 2ш авсан	100
3	Баянмөнх	0	0,0	Ажил хийгдээгүй	
4	Дархан	0	0,0	Ажил хийгдээгүй	
5	Дэлгэрхаан	0	0,0	Ажил хийгдээгүй	
6	Жаргалтхаан	0	0,0	Ажил хийгдээгүй	
7	Цэнхэрмандал	0	0,0	Ажил хийгдээгүй	
8	Өмнөдэлгэр	0	0,0	Ажил хийгдээгүй	
9	Батширээт	0	1210,7	1 Самбар хийсэн. Эргүүл шалгалт 3 удаа хийсэн.	75
10	Биндэр	0	7180,0	1 самбар, 1000 хэвлэмэл хуудас, yangang150 мотоцикл 1ш, улирал бүр хяналт шалгалт,	40
11	Баян-Адарга	0	378,4	10 удаа эргүүл хийж, 2 буу 12 хавхыг 390,0 мян.төг-ийн торгууль тавьсан.	100
12	Дадал	0	0,0	Ажил хийгдээгүй	
13	Норовлин	0	0,0	Ажил хийгдээгүй	
14	Баян-Овоо	0	0,0	Ажил хийгдээгүй	
15	Мөрөн	0	242,0	Хяналт шалгалт:2кг чулуу хураасан. 400м3 модны гарал үүсэл шалгасн. 148 өрхөд хуулийн танилцуулга тараасан.	100
16	Бор-Өндөр	0	0,0	Ажил хийгдээгүй	0
17	Хэрлэн	0		Ажил хийгдээгүй	
18	Батноров	0		Ажил хийгдээгүй	

"Цэвэр сайхан орчин" аяны хүрээнд хийгдсэн ажлын хураангуй

№	Сумын нэр	Нийтийн цэвэрлэгээ хийсэн эсэх	Нийтийн эзэмшлийн талбайн хэмжээ /га/	Цэвэрлэсэн хог хаягдлын хэмжээ /тн/	Нийтийн цэвэрлэгээнд оролцсон				Нийтийн эзэмшлийн талбайд байрлуулсан стандартад нийцсэн хогийн савны тоо	Хуулийн сурталчилгаанд хамрагдсан хүний тоо	Аяны хүрээнд хийгдсэн шинэлэг бүтээлч ажил
					Тээврийн хэрэгсэл	Зарцуулсан хөрөнгө /мянган төгрөг/	ААН, Байгууллага	Айл өрхийн гишүүдийн тоо			
1	Батноров	1 удаа	500	45	15	250	28	660	15	1200	тус сумын Дунд багийн сангаас санаачлагаараа 30000 төгрөгийн зардал гаргаж, ажлыг дэмжсэн.
2	Батширээт	2 удаа	21	80	3		10	80	0	45	
3	Баян-Адарга	2 удаа	10	10	2				0	21	
4	Баянмөнх	2 удаа	20	15	2		6	241	0	35	Хэрлэн голын гүүрний цэвэрлэгээг иргэн Н.Өлзийжаргалд хариуцуулж, Харгүй ХХК-д сар бүр мэдээ өгч ажиллах үүрэг хүлээлгэлээ.
5	Баян-Овоо	2 удаа	10	45	2		12	142	0	90	Сумын Засаг даргын А/31 захирамжаар "Тохилог орчин-Ногоон хөгжил" 3 сарын аяныг зохион байгуулж байна.
6	Баянхутаг	1 удаа	10	1,5	2		5	37	10	32	Хогийн сав 10, санамж бүхий самбар 20-г хийж байрлуулсан.
7	Биндэр	2 удаа	15	3,5	2		5	35	5	870	Сумын ажилгүй 10 иргэнийг ажиллуулж, цалинжуулсан. Мөн нийтийн эзэмшлийн талбайд 20 сандал, 5 хогны сав байрлуулсан.
8	Бор-Өндөр	2 удаа	10	5	3		8	560	0	200	"Тохилог Бор-Өндөр-цэвэр орчин" аянг сумандаа өрнүүлж, БААН-ийн дунд "хаягдлаар урлахуй" уралдаан зарлан ажиллаж байна.
9	Галшар	1 удаа	10	36	3		20	366	0		

10	Дадал	1 удаа	60	16	3		11	115	0	214	Уул овоонд хаягдсан хадгийг цэгцэлж, модонд уясан хадгийг авсан.
11	Дархан	1 удаа	10	6	2		5	58	0		
12	Дэлгэрхаан	3 удаа	30	14	2		15	49	0	162	“Хоггүй Дэлгэрхаан-2017” аян өрнүүлэн ажиллаж байна
13	Жаргалтхаан	2 удаа	5	26	30	1000.0	33	250	6	400	“Цэвэр тохилог Жаргалтхаан хөтөлбөр”, “Тохижилт -2017” аяныг зохион байгуулж, хог хаягдлыг тээвэрлэх гэрээт баг ажиллуулж байна. Хог тээвэрлэх автомашин авахаар тендер зарлагдаад байна.
14	Мөрөн	2 удаа	10	11	3	78,8	3	60	0	92	"Улгэр жишээч эгнээ" шалгаруулах болзолт уралдаан зарласан.
16	Өмнөдэлгэр	2 удаа	16	12	3	300	8	98	0	123	Дэлхийн зөн ОУБ-тай хамтран Хангал хорооллын нүүрний эгнээний 20 өрхийг стандартын шаардлагад нийцсэн нүхэн жорлонгоор хангахаар 6 сая төгрөгний ажилд гэрээ байгуулаад байна.
17	Цэнхэрмандал	2 удаа	3	200	2		16	167	0	148	сумын ЗДТГ нь төв цэцэрлэгт хүрээлэнгийн мод бутыг услах, арчлах, хог хаягдлыг цэвэрлэх ажлын гэрээг иргэн Г.Соёл-Эрдэнэтэй байлан ажиллаж байна.
18	Хэрлэн	2 удаа	20	163,7	7	1841,5	0	0	0	130	Аймгийн төвийн ажилгүй 130 иргэдтэй ХХҮХ-ийн төсөл хөтөлбөрөөс урамшуулал олгон ажиллуулсан. Мөн Өндөрхаан хот тохижилт ОНӨҮГ нь 8 портер маркийн авто машиныг 8 багуудад гэрээгээр ажиллуулж, жолооч ачигч нарыг цалинжуулж байна.
	НИЙТ		760	689,7	86	2470,3	185	2918	36	3762	

